NICOLAI
BORBONII
poëmatia expoſita.

Alienam operam & manum, qua ſparſim iacentia tollerentur atque ſeruarentur, nacta.

Quibus acceſſerunt aliquot Præfationes, & Diui Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini liber primus contra Iulianum Græcè nunc primum editus è codice ms. eodem interprete.

PARISIIS,
Apud ROBERTVM SARA, viâ Cithareâ, ſub ſigno brachij Herculei.

M. DC. XXX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO VIRO
DD. MATTHÆO MOLÉ
PROCVRATORI CHRISTIANISSIMI
Regis catholico, sanctioris
Consistorij consiliario, &c.
S.

VULGARIS est illa publicantium sua scripta præfatio (vir illustrissime) ut statim initio præ se ferant, nihil gloriæ & proferendi nominis studio datum, sed amicorum duntaxat ea quottidianis conuitiis efflagitantium, ac tantùm non vim parantium voluntati esse obtemperatum. Quod excusationis ge-

nus, quia iam à plerisque non minori vanitate quàm dissimulatione vsurpatum nemo ignorat, vix est vt deinceps etiam vera dicentibus fides apud homines possit inueniri. Ego verò quamquam in opere alieno, iudiciorum vtcunque securus esse possum, tamen ne qui seruarim inuitum, idem occidenti fecisse videar, mea quoque interesse arbitror, certo constare testimonio, cui hæc prodeuntium miscellaneorum fiducia debeat imputari. Et sanè illa, siue quòd author pro derelicto habuit & occupantis fecit, siue quòd à me & aliis quibus id negotij dederam, haud minimo labore vndecúmque licuit, conquisita fuerunt, nonnullo nunc iure mea vocare possum. Quippe cùm amici sæpe repetitis apud eum, colligendi saltem quæ sparsa iacerent, consiliis & cohortationibus frustra fuissent, qui certus

esset tergiuersatione & mora eorum petitiones eludere, sibíque adeò, concerptis pridem autographis, omnem eius rei potestatem eripuisset, restabat, vt aliena opera, si quid ad hominis minimè omnium philostorgi odium in suos fœtus fortuna reliqui fecisset, ab interitu vindicaretur. Cum autem pro longè maximo quod geris munere, nihil tantum tantulúmve sit eorum quæ in publicum veniunt, quod tuam authoritatem & notitiam subterfugere debeat, & alioqui exploratum habeam, authorem confessione sua tibi multis nominibus obstrictum, qui nullo modo hic sibi satisfaceret, aliquando digniore victimâ tibi facturum, geminata interim consilij causa, è re illius duxi, vt pauca hæc à me in vnum quasi corpus redacta, sub excelsi tui nominis tutela ederentur. Sic enim futurum, vt

ille qui vno tantum & altero harum ſyluarum loco, oblatâ potius quam captatâ occaſione laudes tuas maiore cura dicendas obiter attigerat, in eam omnino arenam ſe tam nobili patrocinio deinceps authoratum ſentiret. Etſi vero cuilibet ingreſſo ſemel in hanc materiam facilius foret, propter rerum copiam & magnitudinem, initium dicendorum quàm exitum reperire, ideóq; in te illud Criſpi aptè quadret, ſatius ſilere de Carthagine quàm pauca dicere: *nonnulla tamen quæ in oculis omnium & in luce Galliæ ſunt, nec veritas ſileri pateretur, nec modeſtia tua dici vetaret. Qui cum ita natus eſſes ad honores, vt propemodum eorum optionem virtuti tuæ fortuna deferret, regni potius commodo quàm tuo capeſſendos duxiſti, atque ex omnibus ad eos te potiſſimum applicuiſti, vnde maior*

ad quàmplurimos mortalium tum æquitatis tum benignitatis tuæ fructus perueniret. Nam quod attinet ad iura regia quorum procurationem in omni re præcipuè cum relligione & populi salute habuisti coniunctam, eam priusquam à principe obtinuisses, iam eximia tua vis animi, sagax prudentia, constans iustitiæ tenor, denique inuicta gratiæ & sordibus integritas atque abstinentia tibi demandarat. Ita vt vel priuatus priuato maior fores, ex placitis quorumdam philosophorum, qui virum iustum ac sapientem, non vnius anni Consulem, sed perpetuum Dictatorem sempérque in magistratu constitutum etiam sine fascibus & lictoribus agnoscunt. Atque ad tantas virtutes quas heroïcas nuncupari audio, si neque naturâ factus neque disciplina institutus confirmatúsque esses, tamen exem-

pla domesticate in patrem & socerum, vtrumque clarissimæ memoriæ virum, intuentem accendere potuissent. Fuit enim par illud hominum nostra ætate summis dignitatibus præcellentium, diuina morum grauitate, pietate, ciuilium rerum vsu & scientiâ, vitæque innocentiâ prorsus incomparabile. Domus vtriusque quoddam quasi honestatis atque sanctitatis delubrum habebatur, magnitudo verò animi & probitas sæculo maior, vt quibus etiam iniuratis à nemine non creditum esset, cúmque lenitate naturæ ac mansuetudine omnibus præstarent, tamen ambos penè vt censorios ipsa existimationis maiestas suis ordinibus verendos faciebat. Quæ vrbi immo vniuersæ Galliæ compertissima refero, vt etiam inde coniici detur, quos qualésque tu tantus à tantis auis profectos reipublicæ de-

mùm nepotes ſis relicturus. Interim verò dum inuictiſſimus LVDOVICVS *ad Alpes & ad Padum caſtra ponit, vt defenſis à vi & iniuria principibus pacem Italiæ reddat, tu domi, regiam maieſtatem legibus armatam eſſe, vt reipſa intelligamus, facis. Quò magis mihi cauendum eſt, ne ſi te tantis rebus occupatum, pluribus nec his adeò ſeriis morer, in publica commoda peccaſſe videar. Non enim tibi tam libellum offero quàm centunculum ex variis à me pannis conſutum, ab vno quidem & eodem homine emendicatis, ſed tamen omninò præter eius mentem, qui non magis olim ex talibus libros compingi, quàm ex fortuito atomorum concurſu mundos fieri poſſe credidiſſet. Carmina vndique aut ex alienorum librorum ferè liminibus atque appendicibus, aut magnam partem ex cu-*

riosorum manibus repetita, addo etiam ex sacris ædibus & tumulis refixa, cùm simul omnia non in satis iustam molem excrescerent, adieci paucas ex multis eius præfationes casu repertas, partim ex ore differentis à studioso quodam raptim & properante calamo exceptas, partim ab aliis aliunde exscriptas, quas ceu minus solennes & accuratas, alicubi etiam forte ab exscriptoribus interpolatas, ægrè pro suis agnoscere visus est. Præterea cùm alia citius alia serius ad me peruenissent, nonnulla quoque frustrà diu expectata fuissent, vnumquodque prout in manus se dederat, in aceruum conieci. Vnde & minus vitio mihi verti à lectore debebit, quando vniuersa simul sub vno adspectu nunquam habuerim, si singula confusè, nullo generis aut materiæ discrimine, nullo seruato editionis

ordine vel temporis, quasi per Saturam legem, loco non suo legenda occurrent. Tu vero (illustrissime vir) grande humanitatis tuæ omnibus experimentum reliqueris, si te tantillo munere adiri non iniquo animo feres. Ex quo & duo non incommodè obuentura video, tum vt author minùs improbæ rei suæ contrectationis & iniuriarum mecum agat, tum vt quem semper istorum piguit, eum ipsum ad aliquid fortiore animo in clarissima nominis tui decora audendum, noua beneuolentiæ significatione, tanquam è veterno excites. Vale Lutetiæ Kal. Iulij anno sal. 1630.

Tuæ dignationis eximiæ,

Obsequentissimus humillimusq; seruus Robertus Sara Typographus.

GABRIEL IVLIOTVS N. BORBONIO S.

ITA planè ſe res habet vt ſcribis, me iampridem ſcripturientem occupaſti. Ex quo enim poſtremùm verba commutauimus, & quod ſemper antea diſtrictè pernegaueras, remiſſius iam abnuere viſus es, mihi illicò ſpes affulſit fore, paulò acrius inſtanti vt manus dares. A te igitur cùm diſceſſiſſem, fratres Sammarthanos non minus paternæ virtutis æmulatione & optimarum artium ſtudiis, quàm naſcendi ſorte geminos, inuiſere libuit; vt carmen cuius aliquot verſus à te quaſi aliud agente prolati, velut quidam guſtus orexim mihi mouerant, carmen (inquam) illud aureum quo Scæuolam non tam viuis ereptum defles, quàm diuis aſſertum conſecras, impetrarem. Et ſanè vrbanæ fronti nihil vnquam ceſſit felicius: vbi enim meam illis mentem explicui, in quærendo colore mihi laborandum non fuit, cùm etiam laudatus abierim, vt qui tibi autor eſſem ſcilicet de vniuerſa repub. literaria benemerendi, priuatimque de multis quos intereſt tuæ fidei ſpe immortalitatis quam ex carminum tuo-

rum commendatione conceperint, non fraudari. Quod qua ratione præstare possis expeditius non video, quàm si lucubrationes tuas, quà prorsa, quà vorsa oratione conscriptas, hoc est vtriusque linguæ opes tot laboribus partas per incuriam perire non sinas. Multa scripsisti, quorum quæ publici fecisti iuris minimam partem efficiunt; ea noui quo omnium eruditorum applausu excepta, quibúsque calculis approbata, cùm tamen quid aliud essent (si fas est dicere) quàm disiecti poëtæ membra, vel sibyllæ mandata foliis oracula, ventis aliquando debitura ludibrium, nisi maturè conquisita, & aptè collocata, in iustum volumen quasi in vnum corpus coalescant. Hoc ergo consilium meum cùm Sammarthanis aperuissem, eos non modò adstipulatores sed etiam pararios habui, qui meo suóque nomine tecum agerent, vt quod tacitè visus eras si minus annuere, saltem non præfractè abnuere, absoluere maturares. Carmen quod flagitabam non erat præ manibus, at prolixè & obuia humanitate promissum est, tempus etiam condictum quo te seorsim viseremus intra paucuios dies. Iamq. mihi videbar propemodum voti compos, nec esse quod timerem te eò peruicaciæ prouectum, vt qui religiosissimè amicitiam colis virorum tibi amicissimorum precibus obnixè velles reluctari. Lætus itaque ad te prope-

rabam, cùm ecce audio te pridie Lingonas tuos repetiſſe. Triſti perculſus nuntio abſcedo, conſilij dubius cui vnicum ſupereſſet ſolatium, inſtauratis precibus futurum, vt te, qui iam mihi videbaris inclinatus penitus impellerent. Vrgebant interea vota vt destinatum ad Deiparæ Virginis fanum, quod in Veromanduis famigeratiſſimum magna aduenarum frequentia celebratur, iter capeſſerem. Eam in peregrinationem aliquot ſupra dimidiatum menſem diebus impenſis, me adulto mox autumno reducem, promiſſi memor vnus ex Sammarthanis fratribus (Abelium ni fallor indigetant) expetito tandem carminis tui munere beauit. Legi igitur & relegi auidè, quaſi diutinam ſitim explere cupiens, reipſa tamen expertus quod Græci aiunt, ἐνδεια τῶν καλῶν κόρον. Quid enim ſingula enumerem? Muſæ nunquam mihi magis muſicę viſæ ſunt, vel beato illo Auguſti & Mæcenatis æuo magis Latinæ. Quare candorem illum quem in alienis ſcriptis adhibere ſoles huc aduoco, hoc iudice euincam ioculare eſſe, quod abortiuos fœtus quereris, qui ſi queri poſſent abſoluta Lucina, quam placidiſſimam naſcentes experti ſunt, parentis duritiem accuſarent, à quo expoſiti potius quàm agniti videantur. Nec eſt quod amicum illum tuum obtendas florentiſſimum ſcriptorem, ob editas epiſtolas minus bellè quàm par

esset, à quibusdam habitum. Non meum est ex alieni operis censura ingenij famam quærere, nec liberalem hunc ambitum vnquam putaui. Liceat tamen ingenuè dicere, quantùm meminisse possum, habent eius scripta multas nec vulgares amœnitates quæ laudem illi arcessere potuerint, nisi eam habere, ne dicam extorquere, quàm expectare maluisset, poterat certe pacatiorem experiri Nemesim si eam reuerentius coluisset. Sed patiatur ille suos manes; te quo longius ab isto plausus aucupio abes, laus illibatior vel nolentem sequetur. Amabò igitur (mi Borboni) hoc age tandem seriò, & quæ partim iam edita sparsim vagantur conquire, partim quæ in schedis & aduersariis condita immerito situ squallent, excusso puluere profer in lucem, & quàm aptissimè (vt nosti) concinnata, cogita in cuius ea nomine apparere velis. De typis vt quàm elegantissimi & accuratissimi sint non est quod labores, nisi iam ad aliquem chalcographum animum adieceris, quod tuum erit perscribere, & si qua alia statueris ad ornandam editionem spectare, ne quid in tuas leges peccetur, curabo sedulò. Cæterùm hæc quæ superest pauculorum dierum opera extruet æternæ tibi gloriæ monumentum, cui promouendo si quid hortatu nostro & singulari erga te studio accessisse intelligam, id mihi summæ erit voluptati, vt qui te

tuáque omnia feram in oculis, nec existimem aliunde dulcius ægritudini leuamen, optatius laboribus & vigiliis solatium, honestius denique virtuti tuæ præmium obuenturum. Vale Lutetiæ Parisiorum octauo Kalendas Februarij, A. S. ∞ IↃCXXVIII.

V. C.
GABRIELI IVLIOTO
ABBATI BVRGENSI
N. Borbonius S.

ETSI multa semper in me, quæ tua est humanitas, beneuolentiæ signa exprompseris, tamen nunquam certioribus documentis me abs te amari comperi, quàm ex nuperis tuis litteris. In his tantam præ te fers mei sollicitudinem, tantam iacentes ac intermortuas meas quisquilias in lucem reuocandi curam animíque contentionem, vt iam vel immodestiùs de me sentire vel à te dissentire cogar. Vtrumque verò iuxtâ mihi periculosum duco, quòd agnoscere quæ amore & affectu mihi tribuis, nisi parum sanus, negare quæ postulas, nisi tuo iudicio quod meritò semper suspexi quodammodo iniurius non

poſſim. Sic igitur tuas litteras interpretor, vt iubeas me, quoad editionem meorum carminum, ſecuro & otioſo animo eſſe, ipſe author edendi, fundus & fideiuſſor omnem culpam ſi qua ſit, omne damnum adeóque publicam iudiciorum aleam præſtaturus. Ego vt adduci me in tuam ſententiam patiar & deliberare deſinam, tamen animi dubius hæreo, propterea quod magnæ explicandi negotij & rei exequendæ difficultates occurrunt. Nam primùm eorum omnium quę ſcripſi aut diſſerui nihil prorſus apud me habeo, vt qui ea mihi neceſſitate occaſionum ac temporum expreſſa vel amicorum hortatibus precibúſue extorta illicò ventis permiſerim, ſatis ſupérque arbitratus quòd in præſentes vſus & quottidiana penſa vtcunque mihi ſuccreuiſſent. Quippe propemodum iratus prouidentiæ quæ me tantis malis implicitum obrutúmque eſſe voluiſſet, præterea tædio vitæ & perpetuâ diei ſequentis deſperatione, non poteram adiicere animum ad vitæ ornatus, & qui neceſſariis à naturâ carerem, non rebar mihi de ſuperfluis eſſe laborandum. Ita factum eſt, vt alia tanquam breui, ex continentibus atri morbi vigiliis morituro inutilia non aſſeruarim, alia ceu ingenio meo inferiora, ſi cruciatus abeſſet, odio & contemptu proiecerim: quædam etiam quod vix credibile ſit, iam publici iuris facta, tribus aureis num-

mis à typographo coëmerim, quæ in fœdos vſus perderem, ac tanto minus famæ (quantulacunque illa fuit) quæ nihil leuaret vitæ miſerias, relinquerem. Ne vnum quidem litterarum quas ad amicos variis temporibus dedi penes me exemplum eſt, quod nuper mihi ſuccenſuit vir illuſtriſſimus Claudius Memmius regis apud Venetos legatus, cui ſemel & iterum ex hac vrbe ſcripſeram, eius elegantiſſimis litteris quas apud me relligiosè aſſeruo, necnon ſingularibus quibuſdam officiis identidem prouocatus. Is etiam quod tute vrges, mihi admodum ſuaſit, vt mea quæ ſparſim iacent opuſcula conquirerem, ac in vnum veluti corpus colligerem, cui ne id quidem me facturum certò recepi, tantum adieci, aliquanto libentius me huic rei operam daturum, ſi non ægrè ferret meas apinas quandocunque prodirent, in ſuo nomine apparere. Ingreſſi ſumus & in ſermonem ceu conſultationem quandam de ordine edendorum, & placebat illi vt carmen de obitu Sçæuolæ Sammarthani cæteris præponeretur, quod nunquam anteà editum, nouitate ſuâ magis gratioſum, nonnihil etiam inolitum aliis faſtidium poſſet abſtergere. Quæ iam lucem aſpexerunt, aut minus digna quæ lateant mihi per hominum flagitationes exciderunt, quæ herclè pauciora tua opinione ſunt, aliunde alia è variis manibus erunt re-

petenda, quæ magis dispersa quàm sibyllæ folia, spes non est alibi gentium posse quàm Lutetiæ inueniri. Sunt aliquot præfationes quarum suppudet me ob argumenta ignobilia puluere illo graueolentia, suísque ita locis & temporibus accommodata, vt si vnquam placere potuerint, vix vnum ad placendum, momentum temporis habuerint: non dissimilia illis vnguentis quæ Plinius vt luxus omnium maximè superuacui materiam damnat, quòd non vt reliqua supellex transire possint ad hæredes, sed illicò expirent & suis emoriantur horis. Præterea Dionysij Halicarnassei libellum de charactere Thucydidis aliquando Latinum feci, Diuíque Cyrilli primum librorum aduersus Iulianum Græcè tunc primùm editum cum Latina interpretatione è codicibus manu exaratis legendum dedi. Septem etiam ab hinc annis Græca eiusdem Cyrilli fragmenta in D. Ioannis Euangelium hactenus à nemine visa & per R. P. Achillem Harlæum Sancium ex non minimis legationis Bizantinæ compendiis repræsentata, Latinitate donaui, è vestigio editurus, nisi ob paucitatem capitum, sursum etiam ac deorsum mutilorum, iusti operis mensura defuisset. Vides authori suo pigendam rerum in modum Penthei discerptarum ac editionis intempestæ farraginem, vt id etiam fatear quod mihi nonnullum scrupulum obiicit, in

iis versibus qui iam editi & publico fauore excepti fuerunt, nimis multa infensi vicinis nationibus præsertímque Hispanis animi testimonia extare, quod naturâ meâ & Christianâ virtute cui me iam impensius studere oportet, minus dignum reor. Nec desino is esse qui fueram, regiæ maiestatis & patriæ ad mortem vsque propugnator acerrimus, quantum imbecillitas ista finit, sed vbi ambobus regibus & populis de maiorum relligione asserendâ conueniat, & fraternum fœdus constet, deponenda puto partium odia & animos vtrimque ad æquitatem & mansuetudinem esse reuocandos. Neque cùm olim scriberem non eadem ratio subibat, sed inter luctus terroresque publicos cùm sæpe inuitus operam stili exigerer, magis amarulentos animi conceptus, tùm ipsa morbi acerbitas, tùm onus ac tacitum professionis odium faciebat. Quæ nolim à me quisquam dicta putet animo recantantis & Hispanorum fortunæ adulantis, quos in vltimas Indias cum imperio amandatos, Solis & Lunæ fratres esse non veto: sed quòd puerorum & vulgi duntaxat non eruditi hominis esse iudicem, ab alienigenis naturali odio diffidere. Interim rata firmáque esse volo si qua id genus peccauerim, quæ mihi nunc tueri magis quàm mutare consilium est, vt qui non constituerim in præteritum sed in futurum mihi leges indicere.

Quamobrem cùm tua & nuper coram loquentis & recens per litteras agentis suadela victrix adegerit me consentire in istorum editionem, dabitur authoritati tuæ & amicitiæ, vt quæ non scripseram suo die longius agnoscenda, longo interuallo agnoscam scripta, & qui facilius nunc in latomias quàm ad noua procudenda impellerer, vetera & exposita tolli seruaríque non prohibeam. Dicent quidam fortasse me delitias facere, suggerente illis Petronio, Nemo inuitus audit cùm cogitur aut viuere aut cibum sumere: & mei sensus coniecturam de suo aliorúmque complurium facere volent, qui gloriam quam maximè appetant, fugere videri velint. Sed licet fidem facere non sperem, nec magnopere curem, sanctissimè profiteri non verebor adeò me nunquam affectasse nomen & posteros, vt contrà vitam meam continenter infandis malis enectam & quauis morte peiorem, obliuione mersam optauerim, nec in minimâ fati mei crudelitate semper duxerim, quòd à naturâ sic affecto ingenium mihi non prorsus humi repens ac ignorandum contigisset. Si quis pœnam legis veritus quæ in cælibes lata est, vxore ducta suscepisset liberos ad deformitatem insignes, cæcos, claudos, fatuos ac eiusmodi quibus parens ridere non posset, & tamen quòd sui essent, vtcunque alendos censeret, nec atroci consilio penitus perden-

dos decerneret, quis huic homini naturæ sensum crimini dandum existimaret? Idem mihi vsuuenire sciant, & factum meum facilitati potius quàm ostentationi adscribant, qui quæ non sponte extuderam, diu neglecta, deinde authori rursus obuia, non continuò reiecerim, aut ad extremum infensus abdicarim. Tuum porrò est videre, ne huius consilij aliquando sis reus, quod vt minimè fraudulentum ab homine summi candoris & mihi ciuitatis iure atque cognatione iuncto profectum fuerit, tamen defectu seueritatis vel affectu, serâ vtriusque nostrûm pœnitentiâ peccasse censeatur. Nam nullius magis iudicium quàm tuum reformidem, si non sit obnoxium, & vt verum fatear, eâdem quâ me ad prodeundum inuitas epistolâ, exterres, tam vberi gratiarum copiâ, tot Latinæ linguæ diuitiis circunfluente, vt me abdere silentio, te partes eas quas imponis mihi agere conueniat. Nisi quatenus ad maiora reseruandus es, tuum istud ingenium optimarum artium cognitione instructissimum, admirabilem istam oris facundiam, quæ tibi potuit familiari conuictu & consuetudine principes viros demereri, circa grauiora quâ ciuilis quâ contemplatricis vitæ munia, Dei gloriæ seruire malim. Vale Andomatuni Lingonum 4. Calendas Martias, anno S. 1628.

DE N. BORBONIO VIRO doctissimo ad Scæuolam Sammarthanum patrem meum.

DVM te cœlesti versu Borbonius Orco
Subtrahit, & cœli te super astra vehit
Scæuola: terrarum tibi dat volitare per orbem,
Et socio fidam præbet amicus opem.
Aurea vir magnus tibi pectine carmina ducit,
Scæuola digna tuo nomine, digna suo.

Abellius Sammarthanus
Scæuolæ F.

IN POEMATA NIC. BORBONII ab authoris incuria & situ vindicata.

DIGNVS erat prisca sua tẽpora cingere lauro,
Cui noua formabunt sæcula nulla parem:
Cuique nec æqualem quæ retro est protulit ætas,
Regali prorsus nomine dignus erat.
Felix illa dies, quæ claris æqua poëtis,
Nomen idem Regum, Borboniique facit.

Bapt. Poessonius Regius apud
Andes Aduocatus, & Procu-
rator Subsidiorum.

LIBRI

ILL^MI CARDINALIS BERVLLII,

De Statu, Majeſtate & Magnitudine IESV,

PROPEMPTICON.

REPENTES *curæ, fluxáſque ſequentia ſordes*
Vota hominum, & rebus malè pectora merſa caducis,
Eſte procul, procul hinc, totóque abſiſtite libro.
Pagina nil mortale ſonans iámque imminet aſtris,
Diuinóſque ſatus & inenarrabile numen
Pandere molitur, mundi ſecreta latentis:
Vnde animus magno Superûm perculſus amore,
Exuere humanæ diſcat contagia labis,
Per ſpretas & opes & per faſtidia terræ
Æthera rimari, patrióque aſſurgere cœlo.
Adſtupet inſuetis, ſéque ignorare fatetur
Auctorem natura ſuum, quem Virgine fœtâ

Æquæuum patri vidit prodire ſub auras,
Innuptæ matris ſobolem, nec patre minorem,
Atque laborato ciuem ſe adſcribere mundo:
Ante æuum tempúſque Deum, ſed tempore natum,
De tot quos etiam finxit mortalibus vnum,
Et partem fieri, quem totum condidit, orbis,
Æternáſque ſator retrò qui flexit habenas,
Ire nouum in cenſum caput, & ceu vulgus haberi
Regnatorem hominum, vitæque animæque datorem
Sponte ſuâ in noſtræ leges concedere mortis,
Vt nos eriperet noxæ, proprióque litaret
Sanguine, ſuppliciúmque luens pro ſontibus inſons
Vinceret infeſtam per tanta piacula mortem.
Mox eluctatum tenebras & vincula fati,
Corpore cum toto rediuiuâ ſydera luce
Inuictum, quáque arcani ſtat regia mundi,
Ire ſui ſeſſum dextrâ ſolióque parentis:
Quò nec fas homini ſtudiis penetrare ſequendo,
Vtaque ter, regnat, triplicique in nomine ſimplex
Maieſtas Patris & Verbi & quem mutuus illis
Spirat amor. non hæc humanæ peruia menti,
Et ſenſus hebetes & caligantia fallunt
Lumina: ſed nec ſe reſerant cœleſtia magnis
Protinus ingeniis, indignatúſque ſuperbos
Sæpe Deus (quem non tellus, non æquora ponti,
Non ipſi capiunt cœli reuolubilis orbes)
Summiſsis animis puriſque illabitur vltro
Pectoribus. nihil hîc Graium ſe iactet acumen,
Nec ratio, ſed ſola fides hominémque Deúmque
Perſonáque duas coaleſcere dictet in vnâ

Naturas tam dissimiles, nitique minorem
Maiori, prorsusque alieno insistere fundo.
Scilicet æterno sic conueniebat amori,
Vt (quando diuina pati natura nequibat)
Humanum reparare genus qui venerat axe,
Errorem primi miserans lapsúmque parentis,
Humanos vultus & membra obnoxia morti
Indueret, sumptásque semel non poneret vnquam
Exuuias: sed rursus iter emensus Olympo,
Perfossas plantásque manúsque, & fixa cruentis
Tempora monstraret spinis atque ora parenti,
Signa triumphatæ mortis; queis fretus & olim
Peruersum humanum genus ingratúmque salutis
Argueret index. O quis non talia cernens
Suspiret! tua ne hæc, Genitor, per vulnera seruor,
Morte tuâ viuens? quæ te clementia cœlo,
Quis te tantus amor detraxit, vt hostia nostræ
Concideres culpæ? heu serui indute figuram
Corporis, & tantos non dedignate labores!
Vt quondam hæc animis altè insedere piorum,
Cùm noua lux terris exorta, Deique caleret
Sanguis adhuc: mortes non expauère, nec ora
Carnificum, toruáque truces feritate tyrannos,
Nec turpes ignominias atque horrida iussa:
Confessique Deum fortes, & corpora certa
Deuouere neci: Nos post tot sæcula, Christi
Degeneres tanto fundatum sanguine regnum
Perdimus: hinc Asiam iam dudum barbarus omnem
Occupat, ipsa Dei pedibus cunabula calcans
Heu! Solyma, atque æquata solo tot templa, tot aras:

Illinc nos toto deiectos littore, ponto
Diuidit & Libye sitientibus arcet arenis,
Nec monumenta patrum, nec iam delubra, nec ades
Ostendit: cuncta imperiis cessere prophanis,
Et super antiquæ sunt alta obliuia vitæ.
Vix Europa fidem colit integra, quantulus orbis
Angulus immensi! quem ferro & funere cernunt
Discordes reges populique, ciénsque cruenta
Prælia, pestiferis armata insania sectis.
Cúmque foret pridem spoliandus Turca trophæis
Pannonicis, Græcique adeò patiantur inulti
Triste iugum: pulchras acies ciuilis Enyo
Impiáque æternos remoratur secta triumphos.
Tum pessum mores iuêre, infractáque luxu
Sæcula, longinquos iusto sub marte labores
Dedidicere pati rerum secura, fidésque
Paulatim nostris vitiis offensa recedit
Trans Gangem, & terras alio sub sole calentes.
Seu velut indignis numen succenset, ademptâ
Iratum nobis face, damnatósque tenebris
Deserit, inque alias transfert sua lumina gentes:
Seu fors illa dies instat qua vertere cuncta
Destinet, & flammis purgare sequacibus orbem:
Nec priùs hunc firment venturum oracula, cunctis
Relligio quàm sit terris vulgata, crucisque
Nomen adoratæ totos peruaserit Indos,
Antipodásque, & quos circúmque infráque supráque
Mũdus habet populos geminum porrectus ad axem.
Intereà dum res hominum caligine tantâ
Voluuntur, ter fœlices atque ampliùs illi!

Quos vitæ incensos tandem melioris amore,
Iam nunc æthereas terreno in corpore sedes
Præcipere, & sancto iuuat indulgere labori.
Non hos sacra fames auri, aut insanus honorum
Ambitus exercet, non blandis fœda voluptas
Mancipat illecebris, tumidíve scientia cogit
Ingenij in cœlum voces iactare superbas:
Sed patrum insistunt docili vestigia mente,
Metirique suo metuentes numina sensu,
Præpetibus Fidei contingunt sydera pennis.
Prodi magne liber, dux hæc audentibus ibis,
Nec te latrantis tardent conuitia linguæ,
Non importuno stridentes murmure fuci,
Factióve assultans rixantibus inuida chartis,
Non Epicureæ cures ludibria turbæ,
Non nasos. Attenta tibi qui admouerit ora,
Sentiet internos, patrij dulcedine captus
Eloquij, stimulos, tantarum & pondere rerum.
Tum tibi si qua nouus prætendat crimina liuor,
Doctrina, hæc, scriptis, mores authore refellent.

AD AMPLISSIMVM SENATOREM DOM. IOAN. BVGVIERVM.

NON quia patriciæ longo es de sanguine gentis,
Liliáque ascendis proauis insessa Senator,
Vsque adeò te mirer. habes quod certet auitis
Laudibus, & propriâ splendet tibi purpura luce.
Quamuis fraterni te gloria luminis vltrò
Ambiat, in vestros & iam conspiret honores
Orbati publicæ inhiantis fortunæ Senatus;
Tu non fraternæ veluti tamen indiga flammæ
Luna micas, alio nec fers à sydere sydus
Per non natiuos ostendi gentibus ignes.
Natus eras Themidi, téque alta scientia legum
Incensum studio primis capiebat ab annis:
Non te quod Labeo, quod sciret Scæuola quicquam
Præteriit, quæ Cæsareis vtroque sub axe
Sancita imperiis non vno codice restant;
Aut si quid Reges, nostrive edicere mores
Temporibus voluère, tenes tu cuncta, nec vnquam
Segniter est exculta tua prouincia fortis,
Ergo tenax recti probitas, virtúsque, fidésque,

Et solers animus cœcis lustrare tenebris
Implicitas lites, incorruptóque dederunt
Iudicio, grauium momenta expendere rerum.
Te, quacunque fori subsellia presseris, æqui
Iudicis officio functum præconia famæ
Narrarunt, osque inuidiæ vix vera fatentis.
Nec contentùs eo tu seri prouidus æui
Consulis in commune, & formatura nepotes
Quæ tibi per multos vsus collegerat annos
Astrææ ex adytis oracula missa reportas.
Iam liber authori non inficiandus, apertis
Procedit foribus, secum decreta supremi
Ordinis, atque effata ferens ingentia Patrum,
Vnde minor Iudex, & municipale tribunal,
Vnde togata cohors omnis, responsa requirant
In dubiis, sténtque authoris fundamine magni.
At priùs iniussu domini, ceu carcere fracto
Exierat præceps, tituli que, & nominis expers
Nullum patronum, solemnia nulla moratus:
Siue sui tenuit fiducia, siue diserti
Increpuere moras, expectatóque carere
Vlteriùs fructu non sustinuêre clientes,
Publicáve vtilitas abrumpere vincula iussit:
Elapsi placuit cunctis audacia, præter
Authorem, & magnos plausus, totáque fauorem
Orchestrâ meruit. Quid nunc cum plenus euntem
Assensus domini, & maiora insignia ducent?
Ipsaque honoratum præfiget pagina nomen
Purpurei capitis, quo se iam cardine versat
Gallica res? Non illa tui pars vltima fati

Hospitio excepisse Deos, æstiuáque Regis
Metantem, curasse tuæ succedere villæ
Richelium, (æternos ruris signauit honores
Quisquis is est, vestróque viam patefecit amori.)
Hic illi Dryades, paruóque vmbracula luco
Conscia curarum, periit quibus impia classis
Ausa Britannorum nostras inuadere terras,
Et prostrata iacent damnati mœnia portus,
Rupella æternum populos monitura rebelles,
Non inferre Deo bellum, nec temnere Regem.
Nota mihi hæc sedes, & opacum frigore grato
Intratum nemus, indulget quo tempore vobis
Otia, & vrbanas differt vindemia curas,
Et memini viridi quoties in cespite tecum,
Aut liber intentos studio oblectaret amœno,
Aut vnâ recubans facunda resolueret ora
Optatus, tum si non densis nubibus imber
Ingrueret, nobis spatiantibus inde petita
Sæpiùs opposito quæ non stat regia longè
Villa iugo, mediæ paruo discrimine vallis
Præterlabentis & murmure dissita riui,
Quæ transacta mihi decimo nunc ampliùs anno.
Numina & hîc Franci nuper miserata iacentem
Fortunam imperij, cùm Regem incenderet atrox
Febris, & incerto penderent omnia casu:
Inter sollicitæ tunc mœsta silentia plebis:
Inter & infami morbos æstate calentes
Nuncius affertur trepidus venisse Britannos
Infestos, ægróque etiam insultare Leoni.
Non aliàs humana magis procedere vota,

Nec tam præsentes alibi succurrere Diuos
Vidimus. Insurgit iustâ violentior irâ
Viuidus, vlturúsque feræ periuria gentis,
Iustitiam & secum superos in prælia ducit.
Desinat humanis quisquam confidere rebus!
Iámque repentino turbari cuncta tumultu
Aspiceres, deserta nouos ad signa venire
Tyrones, subito muniri milite castra,
Incertum quâ parte hosti, terráne, maríne
Occurrant; simul vrbs prohibet, simul insula poscit
Auxilium, & desunt instructæ remige puppes,
Nec fas est campis assueta patentibus arma,
Indocilémque maris populum prædonibus ire
Obiectum, totum pelago spoliantibus orbem.
Denique si tanti reputes exordia casus
Prorsus, debiliórque fuit propiorque periclo
Cui vicisse datum est. Ergo discrimine tanto
Omnis in euentum suspensa Europa manebat.
Pars adeò nostræ messem factura ruinæ
Consilia abscondunt vultu, pars altera mussant
Queis rebus spes vna nouis, pacémque perosa
Extingui metuunt ciuilis semina flammæ.
Ast alij insanum penitùs ridere laborem,
Necnon turbato minitari hostilia regno;
Vicini quibus est inuisa potentia Regis
Noricus, occultisque infidæ motibus Alpes.
Laurea deiectis captâ statione Britannis
Prima fuit, tot signa tholo suspensa deorum,
Insuetum per iter ausos transmittere Gallos
Per propè calcatas victis mirantibus vndas.

Numine, sed fretum Regem quæ claustra morentur?
Ecce quibus tutam sese vrbs infida putarat
Mutarunt elementa fidem. Non compede vinctus
Frumenta obsessis iam deficientia portat
Neptunus, totisque immania vincula sentit
Faucibus, hyberni veniunt in fœdera venti
Conciliante Deo, iactas & in æquora moles
Et transuersa negant incursu euertere saxa.
Hauriat hanc oculis cladem, ter victus ab alto
Anglus, & illatæ miseris ferat omina mortis,
Quos pressos, diráque fame, auxilióque maligno
Deceptos, fecit crudeli occumbere letho.
Dum meritos passim templis adolemus honores,
Hospitij tu iura colis, nec publica cessat.
Sed priuata tuos inuitat causa labores
Insuper, istarum qui pars est maxima rerum
Patronum ascribis libro: post munera belli,
Is non Palladiæ frondem aspernatus oliuæ
Præbebit sanctis pacatum legibus orbem
Vtilium Regi suasor: Tu vindice tanto
Hospite seu manis, pallentis spicula nusquam
Inuidiæ metuas: námque aut malè cognita vati
Aurea iam redeunt, aut saltem ferrea mundo
Secula decedunt, esque hospes ab hospite tutus.

De obitu clariss. viri

SCÆV. SAMMARTHANI QVÆSTORIS FRANCIÆ,

Ad ampliss. virum

IOANNEM PINONEM Senatorem Parisiensem

EPISTOLA.

Q*Værentem dudum latebras & sacra professum,*
Pertæsumque inopes secli ludibria Musas,
Scribere quis furor est? non alta silentia, Pino,
Rumpere me cogis, qui nostræ incommoda vitæ
Conscius, & duros miseratus sæpe labores,
Appulsum tenebris tandem haud ignobilis otî,
Sedulus vsque foues & inerti inuisis in vmbrâ.
At tibi coniunctus studiis cultórque Mineruæ
Et Themidis superúmque, meas Seuinus ad aures
Assiduus iurgans, patrij cessantia cœli
Ingenia, Ausonias queritur concedere lauros
Externis; cùm tot libri, tot carmina plenis
Huc veniant plaustris, auctorum examina tanta
A Francis Mœnóque: aut omnis concidit ardor,

Aut ventum ad facem nobis, & pectora nostra
Defecit virtus, fundóque exaruit imo.
Vera quidem hæc, & scis aliũ non publica quęquam
Tangere damna magis: sed non persuaserit huius
Inuidiæ me stare vadem: quis brachia contra
Torrentem sanus direxerit? aut nisi vitæ
Prodigus aduersis sulcauerit æquora ventis?
Ne mores sapere atque hodiernam viuere vitam
Me vetet, ingenij stultam contemnere famam,
Militiæ decora atque togæ, frontémque fidémque
Ridere infirmæ veluti deliria mentis:
Quod facinus, quod fraus, quod turpe parauerit olim
Obsequium cuiquam aut cœco fortuna fauore
Suspicere hoc vnum, nugæ mihi cætera sunto.
Aut si nos sentire aliter ratióque Deúsque,
Ingenuúsque animus iubet, & reuerentia legum,
Cur non stemus ad hæc fixo spectacula vultu
Immunes? & quæ paupertas otia monstrat
Sectemur potius, post implorata tot annis
Nequicquam auxilia ingratæ fallentia Musæ?
Namque ego iuratus simulac de colle Latino
Migraui in plana, atque alijs me Sequana ripis
Excepit, Græcis Latijsque indicere bellum
Partibus atque sequi dominæ iam transfuga castra
Barbariæ; quid enim miseri nisi plena laboris
Militia hæc? non magnæ animũ mihi laudis egentem
Esse putes, ego non inglorius esse recuso,
Vexari metuo; quem fama & nomen inane
Monstrarit, pœnas dabit ille, suóque peribit
Indicio vt sorex. ecce importuna rogantum

Turba venit, prælis huic exit fortè libellus,
Adde nouo laudes auctori: porticus illi
Exstruitur, vel rure domus vel surgit in vrbe,
Scribe aliquid valuis, aliquidve incide caminis,
Nulla fenestra vacet titulis: hinc pictor, & inde
Sculptor, & aurati capulum qui fabricat ensis,
Cuiq. numisma nouo cudendum aut calculus anno,
Quique procul riguo latices deducit ab Arcu,
Fluminaque occultas plumbo penetrantia terras
Mobilibus riuis sitienti diuidit Vrbi,
Dimidios cuncti versus & lemmata quærunt.
Ecce alius matri poscit te & carmina fratri
Composito: quoniam tibi nil legauerit, vrnæ
Appones numeros mœrens, lætabitur hæres
Inuentis opibus, ah! siccine mortua viuis
Ossa negant pacem? centúmque cadauera tecum
Bella gerunt? & quæ vis apta heröibus, osque
Magna sonaturum laruarum in nomina vocem
Prodigit, & toto sese contaminat Orco?
Ergo fatiscentem & iugulatum talibus olim
Spernentémque preces detrectantémque labores
Oderunt multi malè, morosique superbum
Ingenij accusant fastum, seu forsitan ista
Crescere stertenti nullo molimine credunt,
Seu quoniam præter laudem nullius auaris
Vatibus, est etiam merces satis ampla rogari.
Attamen vt ferrum intentent, mortémque minentur
Nil mouear: nam si facilem poscentibus aurem
Præbuero, quî non misero caput obruet illa
Sarcina, & iniusto fessum sub pondere corpus?

Vnus mille mihi steriles epicedia fruges
Proferet autumnus, nec me ferale sonantem
Vatibus adscribet, sed vespillonibus ætas
Postera, plebeios damnatum condere manes.
Non ita res hodie est, grauior cum nuntius aures
Verberat, atque animum iactura famæ recentis
Perstringit: quanquam cui nonagesima messis
Instabat, non est properato funere raptus
Sammarthanus, agitque bonis feliciter æuum
Cum Superis, comes & magnis heroïbus heros
It Phaëthonteæ quâ candet semita flammæ.
At nos damna manent, refugo quibus occidit astrum
Lumine; dat Clanus gemitum, & figuntur acerbo
Vulnere, qui tantæ quondam virtutis alumnum
Fouerunt patriis reptantem Pictones aruis.
Hicne etiam taciturnus ego? nec fungar inani
Munere? an arcano iuncti mihi fœdere Manes
Consilium stabile abrumpent, vt carmina miris
Detestata modis mutatâ mente resumam?
Vincor, & ambiguo sensus inuita volenti
Verba cadunt, lapsansque fides succumbit amori.
Ergo tibi toties iurata silentia rumpo
Scæuola: nec quisquam me propositive tenacem
Constantémve minus credat: tibi, Scæuola, viuo
Ducimus exequias, animam curare sepultam
Dedigner, iubeámque amnes potare silentum.
Sed te quis tandem, nisi læuâ mente negarit
Viuere? quem cœlo iam didita gloria terris
Intulit? eloquij quem vox cultique labores
Ingenij, vitæque adeò simulacra calentis

Tot versus, spondent viuum proferre sub auras,
Et velut æternæ spirantem ostendere famæ?
Augustus Phario victor dum littore magni
Lustrat Alexandri titulos, defixus in illum
Obtutu toto, postquam satiarat abundè
Mirantes oculos, Ptolemæi visere corpus
Respuit; & reges, inquit, non æthere cassa
Nomina, & imbelli vix agnoscenda Canopo
Spectatum venio: stupeant ad talia vulgi
Ignaræ mentes, queis putres deside luxu
Semiuiros vel sola facit fortuna verendos;
Et Tyrio splendens imponit purpura fuco.
Ausoniæ gentes ingentia pectora magnis
Ducimur exemplis, nostróque ea sola moratur
Nobilitas oculos, quam virtus inserit astris.
Sic ego (si paruis fas est componere magna)
Respondere paro; sed vix mihi Scæuola Pellæ est
Rege minor, populis etiam glacialis Ièrnes
Cognitus, & toto diuisis orbe Britannis:
Cuius & auditum famâ procul alite nomen
Terrarum dominis; nam dum connubia quærit
Bætica trans pontum, trans & iuga celsa Pyrenes
Festinans Iuuenis cui seruiet vltima Thule,
Præproperum tardauit iter, quis crederet? ardens
Interiore rogo, senis & diuertit ad ædes
Vsque salutatum, cunctis ignotus, & vni
Noscendus, magni fuerant quæ iussa parentis,
Miratúsque virum nostris se Regius hospes
Proripuit terris, lætus vidisse, videndum
Quem non fata darent vltra, si serius vno

Nostra peregrinus tetigisset littora mense.
Sic quõdam extremis de Gadibus aduena Roma
Plurimus intrauit, sudore emensus vtramque
Hesperiam, non vt dominæ miracula Romæ
Auratas moles, æquatáque mœnia cœlo
Cominus, at tantùm Patauini vt cerneret ora
Scriptoris: Gallos è sedibus exciit ingens
Liuius, & Galli Patauinis æmula chartis
Se Sammarthani facundia fudit in omnem
Europam, captásque nouâ dulcedine gentes
Visendi studio nostras attraxit in oras,
Altricémque viri terram reuerenter adegit
Suspicere, & Latios illi submittere fasces.
Sarmata scit, Rhenúmq. bibẽs Germanus & Istrum,
Et Bataui norunt Phœbæas quantus in artes
Assurgat, molles Elegos seu fundat ab ore,
Seu blanda lyricum pulset testudine carmen,
Siue breui sensus Epigrammate claudat acutos.
At prodesse volens, vbi miscuit vtile dulci,
Quæque foret ratio pueris atque vsus alendis
Præcepit, simul ac excepti in luminis auras
Infirmis feriunt vagitibus aëra; nusquam
Virgilio patuit minor, indigenísque superbam
Vatibus Italiam magnis exterruit ausis,
Iam tum possessæ visam diffidere palmæ.
Primus enim heroo Gallorum carmine longa
Ausus erat spatia & iustum tentare laborem
Nil veritus, ne perpetuo se pectus anhelum
Limite currentem, aut generosi spiritus oris
Deficeret, breuibus cùm sese includere metis

Consueſſent alij, atque anguſtâ carmen auenâ
Concinere, in faciles contenti ludere gyros.
Nec minus & patriæ potuit contexere veras
Iam ſenior, rerum longóque edoctus ab vſu
Hiſtorias, veteris niſi fortè obſtaret amici
Reſpectus falcémque alienæ immittere glebæ
Neſcius, huic etiam communem attingere laudis
Materiam fugeret, partémque inuadere famæ.
Quippe potens animus fandi, diuéſque pedeſtris
Eloquij, geminas æquali laude coronas
Promeruit, vel digna ipſo Cicerone locutus
Cùm breuibus chartis poſtremi illuſtria ſecli
Laudauit capita atque inſignes Pallade ciues,
Gallia quos peperit: Ionio par ſpiritus illi,
Et ſtylus in varias docilis tranſire figuras
Diuerſis eadem relegentes detinet orſis:
Sed tumor omnis abeſt, & caſtigata Latini
Gratia ſermonis natiuo purior amne
Defluit; & mirùm ſi præſtet talia, magni
Turnebi, auditórque tui gens Romula ciuis
Mureti quondam? cuique & prudentia iuris
Et firmata diu & grauiores aucta per artes
Æquarat magnis animum ſolertia rebus?
Nec memoranda mihi proauûm generiſq. vetuſtas
Quamuis non illi ſeries inhonora parentum
Contigerat, ſed clara fori numerabat & aulæ
Lumina, patritiúmque decus de matre ferebat.
Ecquid enim fruſtra hunc alienis laudibus ornem,
Cui ſat nobilitas ſua ſit, cui largus in ipſo
Cenſus, & æterno quæſitus nomine fulgor

Vsque repercussis ad prima exordia patrum
Pertingat radiis, gentémque illuminet omnem?
Iam fortuna domûs dederat Quæstoris obire
Munera; ciuilésque capessere natus habenas,
Non humiles in spes primis adoleuerat annis.
Publica bis patriæ meruit suffragia, clauo
Admotus, Consúlque volenti præfuit vrbi
Pictonidum dominæ, & speculâ consedit in altâ
Quæstorum Præses bis missus nomine Regem
Ordinis affari, facundis ora resoluit
Vsque adeo dictis, vt sit mox inde secutus
Regius orantem fauor: ex hoc iussus adesse
Concilio regni ad Ligerim, rursúsque secundo
In Neustris; vtrinque suis vtróque probatus
Tempore, fortunam sese deuouit in omnem
Regibus; excussúmque inter ciuilia passim
Bella iugum, obsequiique fidem reuocare satagit
Pictonibus Magnum monitis agnoscere Regem.
Ante & Aquitanas, malè dilabentia regni
Instauratum ierat patrimonia Quæstor ad vrbes,
Santonicæque oræ populos: & regia castra
Armoricis cùm se fudère minantia campis,
Dumbarum ducis auspiciis, comes additus olli
Scæuola, castrensi curas intenderat auro
Præpositus toti gazæ, commissáque belli
Subsidia & neruos solerti mente regebat.
Felix nascentem quæ vidit Iulia tellus,
Quæ dedit hæc eadem natales debet alumno
Excidio & fœdæ seruata à strage ruinæ.
Regius incedens namque his exercitus aruis

Exarsit furiis immanibus (& sua fortè
Fecerat inuisos nonnulla iniuria ciues.)
Ille timens patriæ mediis interuenit armis,
Affatúrque ducem. patuit quid gratia posset
Excellens meritis; cunctorum vnius amori
Condonata salus, sæui deferbuit ira
Militis, infensique ducis placata quierunt
Imperia; Hetruscis non tantus Scæuola castris
Porsennam aggressus hærentem depulit hostem
Mœnibus amissæ fleturus funera dextræ.
Nec potuit, quamuis iuueni mirabilis vmbra
Pellæo captis arcere incendia Thebis
Pindarus, huic mansit domus infœlicior vni
In deflagratis patriæ spectata ruinis.
Ergo parens altrixque eadem tellure repostum
Vrbs habet, & cineres æterno seruat honori,
Depositi fœlix: iámque & sermone frequenti
Commemorat, quidem extremo sè gesserit actu
Vir pius, incautum quem non inopina propinquæ
Terruerit mortis facies, sed ritè paratum
Fundentémque preces sanctas, crebráque vocantem
Voce Deum, & toto fixum in cœlestia sensu
Optatum ciuem meritis transcripserit astris.

Quò magis incœptas conor transcurrere laudes,
Delibóque leui fastigia pollice rerum
Plus video superesse, manent longa æquora portu
Soluentem, suadéntque æstu superante, relicta
Respicere auersum demissis littora velis.
Non quia formidem, ne te fastidia, Pino,
Narrantis capiant, cui dudum Scæuola norim

Quantus erat, quanti facias & Palladis artes,
Doctrinaeque penum ditem, & vos illa supremae
Ornamenta togae non inferiora parastis
Túque parénsque tuus; quem si non ardua templa
Auratae Themidis noctésque diésque iuberent
Hoc agere, & iustâ rerum discrimina lance
Metiri, nulli flueret magis vbere venâ
Eloquium, nec se Romano includeret anno
Victurus labor, & paucis ea gloria chartis;
Sed veterem Romam, totásque referret Athenas.
Publica res animum curis grauioribus implet,
Nec quas in magnis potis est ostendere rebus
Ostentare sinit dotes, librísque vacare.
Interea saltem Musis vos certa manetis
Praesidia, vt si fortè reas infamia mendax
Postulet, immunes noxâ praestentur ab omni
Iudicibus vobis: nam nunc & scire Latinè
Dedecus est, crimen graue fortunisque luendum
Omnibus est etiam fari vel scribere Graecè.
Vidi ego cui paruae derasa est pensio summae,
Quem frusto panis nec dignum habuere secundi
Egregij proceres, quod culpis talibus esset
Affinis: quamuis huic, duro munere functo
Longa valetudo immaturis tempora canis
Obtegeret, miserae & noctes oculique negarent
Insomnes, certo vestigia figere gressu.
Ipse ego quid faciam, si quis me rure paterno
Exturbare volet, quod sim vocitérve poëta?
Quod forsan libros plebe haud indoctius imâ
Versarim manibus? certè appellare tribunal

Incipiam vestrum & subsellia prima Senatûs;
Nec metuam causâ ne fortè abscedere cogar
Victus, inauratis vbi præses lilia pannis
Memmius insistet, totque ordine clara sedebunt
Lumina diuinas non auersantia musas.
Hæc nisi in angustis superest fiducia rebus,
Iamque iter ignotos meditor fugitiuus ad Indos,
Longinquásque Pelops vbi non sit cognitus oras.
Et quondam vt morererque absens, exúlque morarer
In patria, iratæ fuerat sententia menti:
Sed medius fratrum magni mihi Memmius alter
Consilij pars magna, manus iniecit; & vnde
Te ratio fugit, qui te speraueris ipsum
Effugere, implacidísque (inquit) subducere curis
Ægrũ animum? quocunq. agites sub cardine mundi
Idem eris, obfirmes tetę, & quæ prouida rerum
Numina decernent imponere, pondera nusquam
Detrectes; fortè & fiet magis æqua ferendo
Sors tibi, tangetúrque aliquo fortuna pudore.
Sit pudor & finis: vereor ne in publica peccans
Commoda, te querulis offendat Epistola nugis,
Atque aliquis dicat (si quis modò legerit ista)
Crudelis fati dat pœnas carminis auctor,
Defletúsque suo iacet hîc, non Scæuola, versu.

ILL^{mo} CARDINALI DV PERRON, S.

QVOD tibi offero poëmatium, (Cardinalis illustrissime) non ingenij sed doloris opus est. ingenium quidem aliâs semper exiguum, nunc prorsus calamitate publicâ concidit, dolor verò mihi silentio magis quàm verbis promitur. Verùm quia ille nonnihil lacrymis & suspiriis egeri potest, vbi emersus à stupore horrendi facinoris animus meus paululum se collegit, in has voces prorupi, quas abs te audiri, tanquam meæ pietatis erga patriam & eius optimum parentem execrabili scelere sublatum, testes atque indices magnopere cupio. Et quidem de meo sensu coniecturam tui facio (patere hoc dici humanissime Princeps) cuius animi habitum in tam miserabili & æternùm lugendâ maximi Regis morte, si quis pictor penicillo assequi volet, necesse est rursus Agamemnonem Aulide velatum inter mœrentes proceres effingat. Henricus enim quartus orbi, tu illi atque adeo omni Europæ ob excellentem virtutem doctrinámque incomparabilem miraculo fuisti, vt consentaneum sit, te laudatissimi atque acutissimi Principis, quem lauda-

torem & admiratorem habere merueris, crudeli interitu supra cæteros dolerè. Tibi igitur lugenti, è longinquo (si fas est) flebiliter accino, tibi literarum & Academiæ parenti literator vnus è multis quicquid id est demissè dico consecróque, quod ne Celsitudo tua reiiciat, néve hac parte aliquantò tristiorem me dimittat, ab eâ supplex etiam atque etiam contendo. Cùm enim hoc tempore Academici homines non vnis malis confli ctentur, de his publicis, nulla profectò dies mihi vnquam lugubria detraxerit, priuatis; ne aut ego aut quisquam alius prematur diutius, potes efficere. Vale, Lutetiæ 7. Calend. Quintil.

DIRÆ IN PARRICIDAM.

PRò superi! (quid enim solennia verba profabor?)
Bisne prophanatas infando crimine terras
Adspicitis? resid é sne, procul mortalia certi
Linquere, damnatum furiis permittitis orbem?
Heu generis lucisque pudet! Titanes Auerno
Prosiliunt, mentiti habitus, & nomen, & ora
Gallorum: iam queis terrarum sola carebas
Gallia, monstra paris, quæ diro cominus ausu
Tentauêre Deum superis detrudere regnis:
Atque vbi nulla datur cœlum violare potestas

Mox veri simulacra Dei, præsentia nobis
Numina, (prô nullis abolenda infamia sedis!)
Confodêre duos repetito vulnere Reges.
Fœlix maiorum quæ talia nesciit ætas!
Heu vita infœlix tanto seruata dolori!
Sed prius admissum bis denis dedecus annis
Fors iam longa dies obliuiáque alta tegebant,
Ipsa videbantur ciuilia bella cruentum
Absoluisse nefas, quod nec regnata tulisset
Sarmatia, aut rapidi vicinia durior Istri.
Ecce Megæra nouo portentum enixa furore
Bacchatur, nitidúmque immani funere solem
Incestat, Maias dum crastinus iret in Idus.
Dum delubra deûm, dum festam frondibus vrbem
Ornamus miseri quibus hæc lux vltima fulsit:
Túque adeò auratos dum Rex præteruehis arcus
Multa legens oculis, titulósque & nomen amatæ
Coniugis, & varios quibus hanc gratamur honores
Heu expectatos inter moriture triumphos!
Audiet attonitis hæc gentibus vltima tellus,
Quâque super rubris currum conscendit arenis
Et Tartessiaco quâ mergitur æquore Titan
Crudeles superi, crudeliáque astra ferentur.
Ergóne sic placitum est, indignâ perdere morte
Magnanimum regem, per quem se gloria Franci
Nominis æquarat cœlo? qui fortibus armis
Consiliisque potens latè tremefecerat omnem
Europam, populósque in longâ pace regebat?
Oris sanctus honos, Maiestas comis & ipso
Cæsarea maior residens clementia vultu,

Nil

Nil mouêre trucis immania pectora monstri?
Nilne hominum consensus? & ista ab clade furentis
Plebis amor? toto certantiáque æthere vota?
Illáque seruati fœlix concordia regni?
Ergo triumphata victor despexerit Alpe
Italiam, ruptámque fidem fœliciter vltus
Allobrogis, captas Mauorte receperit vrbes:
Hibernásque niues, rigidique incommoda cœli
Et sæuos toties latrantis Sideris æstus
Pertulerit? toties acie congressus, Iberos
Et coniuratas inuicto robore turmas
Prostrarit? deuicta manu tot bella, tot vrbes,
Et concussa imis radicibus alta Pyrene,
Hæcne exhausta ideo duri discrimina fati,
Vt pace in media, mediis penetralibus vrbis,
Ante suos ciues, mœstique ante ora Senatus
Altera Tartareis caderet ceu victima cultris?
Eheu quam tenui pereunt ingentia causa!
Inuidit cœlum tanti solatia luctus,
Ne scelere illustri, neu cladem authore leuares
Gallia, non torui cecidit Rex militis ense
Nobiliúmve manu, (quis enim dilectior vnquam
Rex vtrisque fuit?) Stygiis sed missa cauernis
Bellua, semirutæ sub mœnibus Engolismæ
Prorepsit serpens, humanósque induit artus
Verteret vt lætam nec opino turbine pacem.
Incubus huic monstro genitor, qui forte calenti
Insiliens matri, tortis adsibilat hydris,
Fœdáque vipereo distendit viscera partu:
Non fundata domus, non integra stirpis honestæ

Fama, ſed æterno damnati horrore penates
Excipiunt: tetra illuuies, & turpis egeſtas
Obſedère fores, tum nullus criminis inſons
Nominis infandi, cunctos ſed pœna nocentes
Inuaſit ſcelerum, genus execrabile terris.
Hi crucibus, liquère rotis pendentibus illi
Immundas animas, patriis auus exulat oris,
Prædatur frater, miſcent aconita ſorores,
At monſtrum ficti latitans ſub nomine patris
Graſſatur, ſedenim gentilia crimina longè
Exuperat, quoniam materno illuſit Alaſtor
Infernus thalamo, viroſáque ſemina fudit.
Iam ſcelerum gradibus ſurgit, cœlóque minatur
Auſurum facinus, quod ſecula nulla priorum
Audierint, omniſque ſequens exhorreat ætas,
Hæc etiam ſecum. Communibus hactenus orſus
Flagitiis, ſteriles tranſmiſi inglorius annos,
Oppreſſi inſontes teſtis mercede redemptus,
Euertíque bonis miſeros, dextrámque locaui
Cædibus impuram, caſtum penetrale cruentus
Intraui, ſancta ſimulans me addicere ſectæ,
Et latui Themidem: nimis hæc ſunt ludicra noſtræ
Naturæ documenta: parum eſt delinquere nota
Crimina, priuatiſque animum ſatiare ruinis,
Accingor maiora: aut quid me matre cadentem
Tiſiphone fouit? cur primo deſtinor ortu
Exitio patriæ, ſi nondum publica pecco?
Aurea pax mundo regnat, mens omnibus vna
Incolumi Rege, atque omnis vicinus adôrat
Lilia, diuerſis latè radiantia terris,

Reginæ populus ſpectandas ducere pompas
Iam parat, & ſacrum diademate cingere crinem:
Illa ſerenata, poſt hæc ſolennia, fronte,
Ibit inaurato, plaudentibus vndique, curru,
Læta tribus natis, quos olim nobilis optat
Parthenope, atque breui Trinacria gurgite rupta,
Et qui fluminibus centum comitatus in æquor
Labitur Eridanus, necnon exterritus horret
Bætis, oliuifera redimitus tempora fronde.
Non adeò toleranda quies: me proſpera terrent
Inuiſæ patriæ: Ditem, viſendáque cæci
Teſtor ſtagna Erebi, ſaxo mox irrita cæſo
Gaudia Rege cadant, & militet Orcus Iberis.
Dixit, & inſolito furiarum incanduit æſtu
Et rata crudeles iuſſerunt omnia Parcæ.
Tempore iam ex illo præceps, noctéſque diéſque
Irrequietus agit, facinúſque in pectore verſat,
Itque reditque viam toties, non impete raptus
Aligero, ſed vti coluber tumefacta veneno
Colla minax, torquénſque immenſa volumine terga
Se mouet, & tactas ſpumis rorantibus herbas
Inficit, haud aliter dirus ſerpebat ad vrbem
Mendicus, lento ſinuans per deuia paſſu.
Quócunque informes ſtabulatum poneret artus
Protinus incubuit terror, ſonuêre flagellis
Nocturnæ facies, atque hoſpita territa monſtris
Exiluit, ſenſitque afflatos Dite penates.
Sæpe nouo turpis iactauit ponte rogator
Ille manum, & laceris errans per compita pannis
Squallidus inſidias atque auſa immania texit.

Et Luparam, toto custodes limine fallens
Sæpius intrauit, iam tum, nisi læua fuisset
Mens, male perdendus letho: nam lumina monstri
Sanguineis rubuêre notis, & signa dedêre
Concepti sceleris, quo Gallia concidit ingens.
I superum labes, i Franci nominis horror
Egredere, infernis iterum te redde tenebris:
Sed prius æternis, plectant humana nocentem
Supplicia, & tanti solatia parua doloris
Da iustas plebi scelerato sanguine pœnas.
Hæc manus infando strauit quæ vulnere Regem
Per pice torrentes & nigro sulphure flammas
Tota fluat, strictisque ardenti forcipe coxis
Innatet affusi mox vrens copia plumbi.
Inde pedes, fractosque humeros, auulsáque membris
Membra suis, actæ magno clamore quadrigæ
In diuersa trahant, & longum spiritus intra
Æstuet impurus, luctetúrque ire sub vmbras
Corporis abruptâ compage, suoque supersit
Bellua semianimis letho, laßosque morêtur
Carnifices, inter tumidæ conuitia turbæ.
Vulgus relliquias atque ossa cruenta per vrbem
Infensum rapiat, nec desit gente perusta
Æthiopum Maurus, nostro nutritus in axe,
Correptos monstri qui mandat dentibus artus
Et saturet iustum patriâ feritate dolorem.
Tum circumuolitet nigris infamia pennis
Deuotas diris ædes, quæ tale dedêrunt
Prodigium terris, cunctosque à stirpe nepotes:
Deleat atque vltrix totum sententia nomen.

ILL^MO CARDINALI DV PERRON.

S.

MEMINI me legere (Cardinalis illustrissime) Dictatorem Syllam, malo & plebeio poëtæ, qui ei versus obtulerat, statim prĕmium iussisse tribui, sub ea tamen conditione, ne quid posteà scriberet. Tu omnium artium & disciplinarum, principísque Academiæ Dictator, sed longè humanissimus, cùm nuper illustrissimum nomen tuum exili poëmatio præposuissem, meam non valde fœlicis ingenij operam laude & præmio carere noluisti, neque in posterum mihi eiusmodi scriptione interdixisti. Quo ego successu, & beneficio tuo inuitatus, aliquantò longius in eodem argumento progressus sum, simul vt ipse mihi obsequerer, qui Ludouico Rege nostro indicto penitus, aliò scilicet abripiente me, ex patris casu, dolore, parum animo meo satisfecisse videbar. Enimvero in eius commemoratione inuitus feci vt deplorādam historiam denuo attingerem, & tristia lætis miscerem, quo etiam nomine fortasse reprehendar. Sed ea profectò est fortuna Galliæ, vt hæc sinè illis

intelligi non possint: atque vt multa deinceps secunda & læta Gallis obueniant, quod spero & opto: tamen nimis recens hoc vulnus semper futurum est, nec alioqui ex eorum numero sum quibus admodum placet illud obliuisci. Tibi verò (ô magnum seculi decus) qualecunque hoc opus est, non tam nouum nuncupo, quàm tuum reddo, qui diuinâ auctoritate & fauore, iacentes ac intermortuas Musas excitâris. & sanè cum his aliisque omne genus litteris æstimandis omnium mortalium maximè idoneus & sis & habearis, longè gloriosissimum sibi ducunt litterati homines iudicium tuum aliqua ex parte promereri. Mihi verò, qui nihil tale sperare ausim, quémque vix vlla mediocritas commendat, satis erit vnica tua beneuolentia, cui si litauero, ego qui iam tibi nimium quantum debeo, etiam animam & salutem sum debiturus. Vale, Lutetiæ VII. Calend. Nouemb. M. DC. X.

D. LVDOVICI QVERELA.

SVNT etiam Superi, nec inexorabile cœlum
Assiduis Gallos exercet luctibus, astra
Indulgent nostris iam conciliata querelis.
Et nos extincto miseratus Rege, sub vndas

Fugit, & horrentem tristi caligine vultum
Quinque dies, toto ostendit Sol luridus Orbe,
Atraque sollicitas texerunt nubila terras.
Necnon illacrymans indignis casibus æther
Insolitum densis fudit de nubibus imbrem,
Quo largi creuêre amnes, quo Sequana totis
Intumuit ripis, & lapsus in æquora cursu
Præcipiti, tanto de funere nuntius Arcton
Perculit, extremæque gementia littora Thules.
Ergo secuturas populus dum peruigil Idus
Horret, & insomnes per opaca silentia curæ
Exagitant animos, lacrymæ vndiq. & vndiq. terror:
Indigetum è cœtu casum Lodoicus, & vrbem
Adspexit, chari corpúsque exangue nepotis.
Extemplò patrius mentem dolor occupat: & cui
Tãtùm (ait) in nostrum licuit genus? vnde meorum
Confossum latus, & crudelia vulnera cerno?
Méne petunt etiam pestes, & peruia monstris
Nescius astra colo? Nec plura effatus, ab axe
Emicat Herôum, niuei quà semita lactis
Albentem in sulcum glomeratos porrigit ignes:
Vtque nihil tardatus erat iam mole caduci
Corporis, implicitos per tot se sustulit orbes
Ocyus, ardentíque super consêdit Olympo.
Hîc residens, altas rerum molitur habenas
Terrarum cœlique Sator: micat æthere puro
Regia, librati surgens in vertice mundi,
Quadratóque immota situ, quam numine complet,
Maiestate ingens: hinc atque hinc flammeus Ales
Iussa facit, solérsque suo Natura ministrat

ILL^MO CARDINALI DV PERRON, S.

QVOD tibi offero poëmatium, (Cardinalis illustrissime) non ingenij sed doloris opus est. ingenium quidem aliâs semper exiguum, nunc prorsus calamitate publicâ concidit, dolor verò mihi silentio magis quàm verbis promitur, Verùm quia ille nonnihil lacrymis & suspiriis egeri potest, vbi emersus à stupore horrendi facinoris animus meus paululum se collegit, in has voces prorupi, quas abs te audiri, tanquam meæ pietatis erga patriam & eius optimum parentem execrabili scelere sublatum, testes atque indices magnopere cupio. Et quidem de meo sensu coniecturam tui facio (patere hoc dici humanissime Princeps) cuius animi habitum in tam miserabili & æternùm lugendâ maximi Regis morte, si quis pictor penicillo assequi volet, necesse est rursus Agamemnonem Aulide velatum inter mœrentes proceres effingat. Henricus enim quartus orbi, tu illi atque adeo omni Europæ ob excellentem virtutem doctrinámque incomparabilem miraculo fuisti, vt consentaneum sit, te laudatissimi atque acutissimi Principis, quem lauda-

torem & admiratorem habere merueris, crudeli interitu supra cæteros dolere. Tibi igitur lugenti, è longinquo (si fas est) flebiliter accino, tibi literarum & Academiæ parenti literator vnus è multis quicquid id est demissè dico consecróque, quod ne Celsitudo tua reiiciat, néve hac parte aliquantò tristiorem me dimittat, ab eâ supplex etiam atque etiam contendo. Cùm enim hoc tempore Academici homines non vnis malis conflictentur, de his publicis, nulla profectò dies mihi vnquam lugubria detraxerit, priuatis, ne aut ego aut quisquam alius prematur diutius, potes efficere. Vale, Lutetiæ 7. Calend. Quintil.

DIRÆ IN PARRICIDAM.

PRô superi! (quid enim solennia verba profabor?)
Bisne prophanatas infando crimine terras
Adspicitis? residésne, procul mortalia certi
Linquere, damnatum furiis permittitis orbem?
Heu generis lucisque pudet! Titanes Auerno
Prosiliunt, mentiti habitus, & nomen, & ora
Gallorum: iam queis terrarum sola carebas
Gallia, monstra paris, quæ diro cominus ausu
Tentauêre Deum superis detrudere regnis:
Atque vbi nulla datur cœlum violare potestas

Mox veri ſimulacra Dei, præſentia nobis
Numina, (prô nullis abolenda infamia ſeclis!)
Confodêre duos repetito vulnere Reges.
Fœlix maiorum quæ talia neſciit ætas!
Heu vita infœlix tanto ſeruata dolori!
Sed prius admiſſum bis denis dedecus annis
Fors iam longa dies obliuiáque alta tegebant,
Ipſa videbantur ciuilia bella cruentum
Abſoluiſſe nefas, quod nec regnata tuliſſet
Sarmatia, aut rapidi vicinia durior Iſtri.
Ecce Megæra nouo portentum enixa furore
Bacchatur, nitidúmque immani funere ſolem
Inceſtat, Maias dum craſtinus iret in Idus.
Dum delubra deûm, dum feſtam frondibus vrbem
Ornamus miſeri quibus hæc lux vl.ima fulſit:
Túque adeò auratos dum Rex præteruehis arcus
Multa legens oculis, titulóſque & nomen amatæ
Coniugis, & varios quibus hanc gratamur honores
Heu expectatos inter moriture triumphos!
Audiet attonitis hæc gentibus vltima tellus,
Quâque ſuper rubris currum conſcendit arenis
Et Tarteſiaco quâ mergitur æquore Titan
Crudeles ſuperi, crudeliáque aſtra ferentur.
Ergóne ſic placitum eſt, indignâ perdere morte
Magnanimum regem, per quem ſe gloria Franci
Nominis æquarat cœlo? qui fortibus armis
Conſiliiſque potens latè tremefecerat omnem
Europam, populóſque in longâ pace regebat?
Oris ſanctus honos, Maieſtas comis & ipſo
Cæſarea maior reſidens clementia vultu,

Nil

Nil mouêre trucis immania pectora monstri?
Nilne hominum consensus? & ista ab clade furentis
Plebis amor? toto certantiáque æthere vota?
Illáque seruati fœlix concordia regni?
Ergo triumphata victor despexerit Alpe
Italiam, ruptámque fidem fœliciter vltus
Allobrogis, captas Mauorte receperit vrbes:
Hibernásque niues, rigidique incommoda cœli
Et sæuos toties latrantis Sideris æstus
Pertulerit? toties acie congressus, Iberos
Et coniuratas inuicto robore turmas
Prostrarit? deuicta manu tot bella, tot vrbes,
Et concussa imis radicibus alta Pyrene,
Hæcne exhausta ideo duri discrimina fati,
Vt pace in media, mediis penetralibus vrbis,
Ante suos ciues, mœstique ante ora Senatus
Altera Tartareis caderet ceu victima cultris?
Eheu quam tenui pereunt ingentia causa!
Inuidit cœlum tanti solatia luctus,
Ne scelere illustri, neu cladem authore leuares
Gallia, non torui cecidit Rex militis ense
Nobiliúmve manu, (quis enim dilectior vnquam
Rex vtrisque fuit?) Stygiis sed missa cauernis
Bellua, semirutæ sub mœnibus Engolismæ
Prorepsit serpens, humanósque induit artus
Verteret vt lætam nec opino turbine pacem.
Incubus huic monstro genitor, qui forte calenti
Insiliens matri, tortis adsibilat hydris,
Fœdáque vipereo distendit viscera partu:
Non fundata domus, non integra stirpis honestæ

Fama, sed æterno damnati horrore penates
Excipiunt: tetra illuuies, & turpis egestas
Obsedère fores, tum nullus criminis insons
Nominis infandi, cunctos sed pœna nocentes
Inuasit scelerum, genus execrabile terris.
Hi crucibus, liquère rotis pendentibus illi
Immundas animas, patriis auus exulat oris,
Prædatur frater, miscent aconita sorores,
At monstrum ficti latitans sub nomine patris
Grassatur, sedenim gentilia crimina longè
Exuperat, quoniam materno illusit Alastor
Infernus thalamo, virosáque semina fudit.
Iam scelerum gradibus surgit, cœlóque minatur
Ausurum facinus, quod sæcula nulla priorum
Audierint, omnísque sequens exhorreat ætas,
Hæc etiam secum. Communibus hactenus orsus
Flagitiis, steriles transmisi inglorius annos,
Oppressi insontes testis mercede redemptus,
Euertíque bonis miseros, dextrámque locaui
Cædibus impuram, castum penetrale cruentus
Intraui, sanctæ simulans me addicere sectæ,
Et latui Themidem: nimis hæc sunt ludicra nostræ
Naturæ documenta: parum est delinquere nota
Crimina, priuatísque animum satiare ruinis,
Accingor maiora: aut quid me matre cadentem
Tisiphone fouit? cur primo destinor ortu
Exitio patriæ, si nondum publica pecco?
Aurea pax mundo regnat, mens omnibus vna
Incolumi Rege, atque omnis vicinus adòrat
Lilia, diuersis latè radiantia terris,

Reginæ populus ſpectandas ducere pompas
Iam parat, & ſacrum diademate cingere crinem:
Illa ſerenata, poſt hæc ſolennia, fronte,
Ibit inaurato, plaudentibus vndique, curru,
Læta tribus natis, quos olim nobilis optat
Parthenope, atque breui Trinacria gurgite rupta,
Et qui fluminibus centum comitatus in æquor
Labitur Eridanus, necnon exterritus horret
Bætis, oliuifera redimitus tempora fronde.
Non adeò toleranda quies: me proſpera terrent
Inuiſæ patriæ: Ditem, viſendáque cæci
Teſtor ſtagna Erebi, ſaxo mox irrita cæſo
Gaudia Rege cadant, & militet Orcus Iberis.
Dixit, & inſolito furiarum incanduit æſtu
Et rata crudeles iuſſerunt omnia Parcæ.
Tempore iam ex illo præceps, noctéſque diéſque
Irrequietus agit, facinúſque in pectore verſat,
Itque reditque viam toties, non impete raptus
Aligero, ſed vti coluber tumefacta veneno
Colla minax, torquénſque immenſa volumine terga
Se mouet, & tactas ſpumis rorantibus herbas
Inficit, haud aliter dirus ſerpebat ad vrbem
Mendicus, lento ſinuans per deuia paſſu.
Quócunque informes ſtabulatum poneret artus
Protinus incubuit terror, ſonuêre flagellis
Nocturnæ facies, atque hoſpita territa monſtris
Exiluit, ſenſitque afflatos Dite penates.
Sæpe nouo turpis iactauit ponte rogator
Ille manum, & laceris errans per compita pannis
Squallidus inſidias atque auſa immania texit.

Et Luparam, toto custodes limine fallens
Sæpius intrauit, iam tum, nisi læua fuisset
Mens, male perdendus letho: nam lumina monstri
Sanguineis rubuêre notis, & signa dedêre
Concepti sceleris, quo Gallia concidit ingens.
I superum labes, i Franci nominis horror
Egredere, infernis iterum te redde tenebris:
Sed prius æternis, plectant humana nocentem
Supplicia, & tanti solatia parua doloris
Da iustas plebi scelerato sanguine pœnas.
Hæc manus infando strauit quæ vulnere Regem
Per pice torrentes & nigro sulphure flammas
Tota fluat, strictisque ardenti forcipe coxis
Innatet affusi mox vrens copia plumbi.
Inde pedes, fractosque humeros, auulsáque membris
Membra suis, actæ magno clamore quadrigæ
In diuersa trahant, & longum spiritus intra
Æstuet impurus, luctetúrque ire sub vmbras
Corporis abruptâ compage, suoque superstit
Bellua semianimis letho, lassosque morêtur
Carnifices, inter tumidæ conuitia turbæ.
Vulgus relliquias atque ossa cruenta per vrbem
Infensum rapiat, nec desit gente perusta
Æthiopum Maurus, nostro nutritus in axe,
Correptos monstri qui mandat dentibus artus
Et saturet iustum patriâ feritate dolorem.
Tum circumuolitet nigris infamia pennis
Deuotas diris ædes, quæ tale dedêrunt
Prodigium terris, cunctosque à stirpe nepotes:
Deleat atque vltrix totum sententia nomen.

ILL^{mo} CARDINALI DV PERRON.

S.

MEMINI me legere (Cardinalis illustrissime) Dictatorem Syllam, malo & plebeio poëtæ, qui ei versus obtulerat, statim prę mium iussisse tribui, sub ea tamen conditione, ne quid posteà scriberet. Tu omnium artium & disciplinarum, principísque Academiæ Dictator, sed longè humanissimus, cùm nuper illustrissimum nomen tuum exili poëmatio præposuissem, meam non valde fœlicis ingenij operam laude & præmio carere noluisti, neque in posterum mihi eiusmodi scriptione interdixisti. Quo ego successu, & beneficio tuo inuitatus, aliquantò longius in eodem argumento progressus sum, simul vt ipse mihi obsequerer, qui Ludouico Rege nostro indicto penitus, aliò scilicet abripiente me, ex patris casu, dolore, parum animo meo satisfecisse videbar. Enimvero in eius commemoratione inuitus feci vt deplorādam historiam denuo attingerem, & tristia lætis miscerem, quo etiam nomine fortasse reprehendar. Sed ea profectò est fortuna Galliæ, vt hæc sine illis

intelligi non possint: atque vt multa deinceps secunda & læta Gallis obueniant, quod spero & opto: tamen nimis recens hoc vulnus semper futurum est, nec alioqui ex eorum numero sum quibus admodum placet illud obliuisci. Tibi verò (ô magnum seculi decus) qualecunque hoc opus est, non tam nouum nuncupo, quàm tuum reddo, qui diuinâ auctoritate & fauore, iacentes ac intermortuas Musas excitâris. & sanè cum his aliisque omne genus litteris æstimandis omnium mortalium maximè idoneus & sis & habearis, longè gloriosissimum sibi ducunt litterati homines iudicium tuum aliqua ex parté promereri. Mihi verò, qui nihil tale sperare ausim, quémque vix vlla mediocritas commendat, satis erit vnica tua beneuolentia, cui si litauero, ego qui iam tibi nimium quantum debeo, etiam animam & salutem sum debiturus. Vale, Lutetiæ VII. Calend. Nouemb. M. DC. X.

D. LVDOVICI QVERELA.

SVNT etiam Superi, nec inexorabile cœlum
Assiduis Gallos exercet luctibus, astra
Indulgent nostris iam conciliata querelis.
Et nos extincto miseratus Rege, sub vndas

Fugit, & horrentem tristi caligine vultum
Quinque dies, toto ostendit Sol luridus Orbe,
Atraque sollicitas texerunt nubila terras.
Necnon illacrymans indignis casibus æther
Insolitum densis fudit de nubibus imbrem,
Quo largi creuere amnes, quo Sequana totis
Intumuit ripis, & lapsus in æquora cursu
Præcipiti, tanto de funere nuntius Arcton
Perculit, extremæque gementia littora Thules.

Ergo secuturas populus dum peruigil Idus
Horret, & insomnes per opaca silentia curæ
Exagitant animos, lacrymæ vndiq. & vndiq. terror:
Indigetum è cœtu casum Lodoicus, & vrbem
Adspexit, chari corpúsque exangue nepotis.
Extemplò patrius mentem dolor occupat: & cui
Tantùm (ait) in nostrum licuit genus? vnde meorum
Confossum latus, & crudelia vulnera cerno?
Méne petunt etiam pestes, & peruia monstris
Nescius astra colo? Nec plura effatus, ab axe
Emicat Herôum, niuei quà semita lactis
Albentem in sulcum glomeratos porrigit ignes:
Vtque nihil tardatus erat iam mole caduci
Corporis, implicitos per tot se sustulit orbes
Ocyus, ardentique super consedit Olympo.

Hîc residens, altas rerum molitur habenas
Terrarum cœlique Sator: micat æthere puro
Regia, librati surgens in vertice mundi,
Quadratóque immota situ, quam numine complet,
Maiestate ingens: hinc atque hinc flammeus Ales
Iussa facit, solérsque suo Natura ministrat

Authori, soloque Elementa cadentia nutu.
Ad quem tum supplex Lodoicus talia fatur;
Multa querens, casuque animum perculsus acerbo.
Maxime regnator Diuûm, qui fulmina torques,
Sub pedibusque premis terras, sedésque silentum:
Quid me cœlitibus, vanum largitus honorem,
Annumeras? & sydereis accedere templis
Nequicquam concedis, agunt si immitia fata,
Et mea mortales carpunt præcordia curæ?
Si terris viles sumus, & res Gallica nullam
Sentit opem, tuáque heu! nostros tutêla nepotes
Destituit? méne hæc, genitor, sperare iubebas,
Cùm sceptrum mortale, tui tot adire labores
Nominis egit amor? cùm me, tua gloria regno
Atque animâ potior, caput obiectare periclis
Et petere ignotas suasit trans æquora terras?
Europâque Asiâque tuos arcere rebelles
Infidum genus, & longinqua lacessere bella?
Hic quamquam infelix fortunæ cedere virtus
Iussit, & aduersis tentaui plurima fatis,
Me tamen angustis victrix patientia rebus,
Et pietas, ingénsque tuæ fiducia dextræ
Firmabat, tunc cùm captiuo vincula collo
Barbarus iniêcit, nostrâ cùm strage Canopus,
Et septemgemini rubuêrunt flumina Nili?
Nec Pelusiacis me cedere mœnibus hostis
Contentus, nomen furiata mente iubebat
Eiurare tuum, atque aris adolêre nefandis,
Nî facerem, ferrum capto intentabat & ignes.
Sed nullæ fregêre minæ, nullóque timore

Nutauit labefacta Fides, quam propter, ab axe
Occiduo, ad rubras penetraram Doridis vndas,
Tot maria emensus, tot inhospita littera classi,
Horribilémque luem, & populantes agmina morbos
Passus, & hibernos cœli pelagique furores.
Pro qua, certus eram victrices denique lauros,
Inter inaccessas Libyæ squallentis arenas
Quærere, & insignem domita Carthagine mortem.
Quid tot bella iuuant exhausta? senísque cruentas
Arsacidæ fugisse manus? si vulnera tandem
Impia, si nostra ductos ab origine Reges,
Inuisos fatis heu! sors miseranda manebat,
Percussore peti, diróque occumbere letho?
Hiccine nunc pietatis honos, hæc præmia nobis?
En etiam orba viro coniux, tria pignora cœlo
Ostentat lacrymans, Mater factura vel ipsis
Inuidiam Superis: en nostri nominis hæres
Imperio venit, & patriis succedere curis
Pene infans gemit, ac tantas detrectat habenas:
Heu nimium insidiis ætas obnoxia! quis nunc,
Quis rectore suo vacuum moderabitur orbem,
Aut desolatas Luparæ tutabitur arces,
Omnem si nostri posuisti è pectore curam?
Talibus orantem Lodoicum, & sydera questu
Implentem, cœli rerumque æterna potestas
Excepit, Superûm dicturo exercitus omnis
Attremit, & tota nutat compagine mundus,
Tum sic venturis soluit non irrita fatis
Ora Deus. Non vlla mihi, Lodoice, recessit
Cura tui generis, vanis absiste querelis;

Nec me tantarum capiunt obliuia rerum
Quas Oriens, medium quas Sol euectus in Orbem
Vidit: adorata cùm te pius ardor Idumes
Impulit, & regna Ægypti temerata profanis
Ereptum dominis, Libycósque accedere portus.
Stat meritis æternus honos, tua didita cœlo
Gloria, & in seros regnum immortale nepotes
Mansurum: sed enim quòd lamentabile funus,
Et sparsas iterum cognato sanguine terras
Conquereris, non hæc iniuria nostra, nec istud
Non vetuisse, Dei est crimen, dat libera cuique
Fata Deus, propriísque fluunt mortalia causis.
Magnanimus princeps cæco seruire timori
Indocilis, dum nullâ alienum hausisse cruorem
Sæuitiâ memor, ipse suum non credit ab vllâ
Peste peti, & longè stipantia submonet arma,
Et quem scit meruisse hominum confidit amori,
Insidiis patuit: quo tempore Punica debet
Inuenta, & diras horrescere cautior artes.
Non aliis fuerat caput hoc superabile telis.
Vidi ergo percussum cadere, indoluique cadenti,
Et vix vltrices compressi ex æthere flammas:
Sed veniet tempus, cùm fraus & operta patebunt
Crimina, méque suo gaudebit vindice Gallus.
Intereà solare animum, tantique doloris
Desine: namque omnis fatorum hac morte resêdit
Consumptus furor, & melior fortuna sequetur.
Ille puer, cernis? varij quem conditor anni,
Exacto nondum nouies Sol orbe salutat,
Iura dabit terris, referens & sæcula genti

Aurea, pacata fœlix adoleſcet in aula.
Sed mater, refugit nati quæ mollior ætas,
Imperij curam delatáque fræna capeſſet,
Virtute atque animis præſtans Regina, nec illa
Inferior, quæ te, Lodoice, impubere regno
Extulit, hæc patres generoſo ſanguine Thuſcos,
Auguſtos à matre refert, aquilaſque potentes
Cæſareæ monimenta domus, nec moribus vlla
Sanctior, aut noſtris ſupplex aduoluitur aris
Sæpius, hæc lapſis ſuccurret Fœmina rebus.
Tum motus populorum, inſanáque bella vetabunt
Vnanimes regni proceres, fortiſque Senatus.
Prima fidem, & non obſequium violabile, cunctas
Exemplo tractura ſuo Lutetia gentes,
Præſtabit Regi: tum quas vtrimque recuruis
Ambit littoribus Gallorum Nereus vrbes,
Quáſq. procul rapido deſcendens amne Garumna,
Et Rhodanus, Ligeríſque vagis interluit vndis,
Conuenient teneros certatim agnoſcere nutus
Principis, accipiéntque iugum ceruice volenti.
Ipſe truces longè Mars indignatus adibit
Biſtonas, & læta Gallos in pace peroſus
Inſanum fremet, atque minas iactabit inanes.
Verùm vbi ſe primo decorarit flore iuuenta,
Addideritque animos & adultis robur ab annis,
Otia tùm rumpet patriæ Lodoicus, & altis
Aſſurgens auſis, reſides in bella mouebit
Franciadas, iam barbaricas mihi fulminat arces,
Iam premit Eoüm ſignis victricibus Orbem,
Et quæcunque olim magno pietatis amore

Ausus eras, toties nolentibus irrita fatis,
Implebit victor, peragétque ingentia cœpta.
Sic ait, atque Crucis quassans venerabile signum,
Per domitos Manes & caligantia regna,
Pérque triumphata pallentia limina Mortis
Annuit, & toto Ditem tremefecit Auerno.
Nec mora, cùm volucres cursu properare ministros,
Henricique animam venientem sistere cœlo
Imperat: illa alacris, sed vulnere tardior ibat,
Herôum rimata viam sedésque beatas.
Ilicet aërio lapsi per inane volatu
Occurrunt, fessámque leuant, chorus assonat omnis
Semideûm, & plausu mediam deducit ouanti,
Syderibusque locat, humiles vnde ardua terras,
Et pelagus, subtérque meantia flumina cernit.
Hic pater abstersit lacrymas Lodoicus, amicis
Lætatusque Dei fatis, & honore suorum.
Atque ea suprema mundi dum parte geruntur,
Concussas latè bacchatur Fama per vrbes,
Horrendumque nefas primò vix credita portat,
Vlteriora petens: & adhuc sub nocte silenti,
Pallida turbatis irrumpit nuntia castris,
Hinc quæ Mosa tuos, hinc potant Matrona fluctus.
Nam qua fertilibus latè Campania glebis,
Inter vicinos tellus se porrigit amnes,
Constiterant acies: altaque in nocte micabat
Ære renidenti regio, Germania bellum
Dum parat, & sociis dubius Mars errat in armis.
Tum verò exarsit nostris dolor: impete cæco
Authorem sceleris per apertum cladibus orbem

Fert animus reperire, & fontes voluere terras.
Quod ni summa ducum facundia, militis iras
Temperet alloquiis, rupto iam fœdere mundi
Sæuirent odiis accensa furentibus arma,
Et gemeret fusos Eurôpa cruoribus amnes.
Vt cùm prolapsus de montibus, obice torrens
Naturæ steiit, aut operis, fremit vndique circum
Oppositas moles, atque indignata teneri
Vnda minax, rapido assultat violentior æstu,
Aggere mox rupto in campos ruitura sonantes.
Sic animis altus sæuit furor, auribus & iam
Non vllos monitus solatiáue vlla morantur;
Ter subiit totis conuellere signa maniplis
Impetus, externisque ignotum finibus hostem
Quærere, ter vetuere duces, iráque, repressis
Ardentes micuere oculi; & scelus vnde nefandum
Suspectantve dolos, huc rauco murmure longas
Intonuêre minas, horrendusque impulit Alpes
Armorum fragor, & Morinos Rhenúmq. bicornem.
Hîc vetus, emeritis & non inglorius annis
Signifer, Henrici fortunam & bella secutus
Per varios casus, tanto sub Principe longam
Militiam & graue Martis opus, qui sæpe feroci
Iactarat fastu, cui fossum pectus honestis
Vulneribus, toruóque ingens sedet ore cicatrix:
Non tulit hoc animo vulnus, sed protinus irâ
Atque dolore amens, sociis spectantibus vltrò
Infœlix signum & damnatam proiicit hastam,
Noctémque stellásque & euntia lumina Phœbes
Incusans, surdo facit hæc conuicia cœlo.

O Dij crudeles, & diri conscia casus
Sydera, non faustos vibrantia desuper ignes,
Quid struitis? quidve has inimico lumine terras
Figitis, inuisam iurata exscindere gentem
Gallorum? at nullo meriti hoc errore, nec vlla
Crimina, sed vestram, quæ pascitur atra cruore,
Inuidiam luimus, nimio plus creuimus, & vos
Iampridem nostræ ceperunt tædia laudis.
Quin agite, humanis si finem ponere rebus,
Atque odium satiare placet, librate corusca
Fulmina, concusso miscete incendia mundo,
Amisso iam nulla timet dispendia Rege,
Et iactura leuis reliqui: iam parcere nobis
Crudele est, omnes vno quin sternitis ictu?
Dicite. Sed nostras nullo dignata querelas
Murmure prætereunt, cœlóque inuecta silenti
Luna fugit; tacitis properans se condere bigis.
Ast Henrice iaces immitis victima fati,
Prô scelus! & nil iam debes cœlestibus vllis,
Et Virtus ignaua videt? secura pudoris
Sustinet hoc Fortuna nefas? cur perfida quondam
Te prope cæruleæ pugnantem Tethyos arua
Hostibus explicuit mediis? cùm fulmine dextræ
Hinc maris Arctoi fluctus, horrentiáque illinc
Arma eluctantem stupuit Neptunus, & ipsos
Allabi pelago stagnantes sanguine campos?
Cur per Santonicas acies, & stragis aceruos,
Per tot Iberorum cumulata cadauera latè
Victorem duxit Regem? laterique verendo
Formidata diu mortalibus, induit arma?

Quæ Belga, & totis horreret Sequanus aruis?
Siccine vt infami te proderet impia monstro?
Incoctáque Erebo furiarum cuspide, tantus
Oppeteres, nulli ferro penetrabilis hosti?
O vtinam, qui tantorum pars esse laborum
Tunc memini, & pugnans ipso te vulnera teste
Accepi, medio cecidissem puluere victor,
Extremúmque decus præclarâ morte tulissem!
Nam quid ego infœlix te decedente supersum?
Cur patriæ clades oculis & dedecus istud
Haurio? sed præstat crudelem abrumpere vitam
His manibus; iam non Rex incomitatus abibis,
Te sequor. (hæc dicens sæuum recluserat ensem
In pectus) socij inuadunt, ferrúmque furenti
Eripiunt, atque his castigant vocibus vltrò:
Degener in mortem ruis, & perferre dolorem
Non potis immensum festinas funera? quin te
In sortem patriæ, & communia fata reseruas?
Huic animis opus est nostris, huic pectore forti.
Ille refert: Non quòd cœli hoc spirabile lumen
Inuitus linquam, aut vitæ dulcedine captus
Obsequor, ô socij, nec adhuc superesse recuso.
Sed Regis regníque salus, nunc viuere iusso
Clamat, & insanum reuocat mihi mortis amorem:
Iam quodcunque animæ superest & sanguinis, vni
Seruatur, Lodoice, tibi, tua sceptra tueri,
Et quem supremum genitori ferre laborem
Sperabam, nato certum est impendere, nulla
Otia iam quæro, aut patrios veteranus arare
Lentus agros, segníve armis procul esse senectâ,

Stans moriar. nos hæc socij iuremus in arma
Vltores diri sceleris quocunque futuros
Tempore, nec fuscis passuros lilia Mauris
Alba premi, Francúmve dolis abolescere nomen.
Dicentem sequitur clamor, cunctique paratas
Ostendêre manus, densúmque horrentibus hastis
It nemus: hîc fausto Lodoicum nomine castra
Ingeminant, pulsi referunt ad sydera colles.
Interea surgens humentia dispulit astra
Phœbus, & attonitis iterum mortalibus almam
Eoo tulit axe facem, quæ turbida quamuis
Hesternum execrata nefas, dum terra tenebris
Damnari timet æternis, gratißima fulsit.
Exoritur nobis Lupara Lodoicus ab alta,
Ceu quondam irato deprensis æquore nautis
Sydus Amyclæum suprà caput astitit: olli
Natiuum formæ Maiestas prima decôrem
Auxerat, & viuos oculis afflarat honores,
Exstantémque repentè humeris, totóque videri
Corpore maiorem, & radiantia fecerat ora:
Atque hanc, aduersæ residens in margine ripæ,
Augustam, aurato solio expectabat, ad ædem
Diua Themis. circùm proceres comitantur euntem,
Sublimémque in equo, pedites, sine more, profundum
Testati obsequium, demißáque pectora Regi.
Continuò sonuêre tubæ, super aurea clamor
Astra, salutantum, & studiis votisque sequentum
Vndique sublatus, latéque remugiit æther.
Est domus, è medio quæ pendula gurgite surgens,
Defixis altum arboribus libratur in amnem;

Subter agens torquet ſcandentes machina fluctus,
Tergeminiſque illiſa rotis immurmurat vnda.
Nympharum dulcis ſedes, vbi nocte diêque
Naïadum vitreâ ludunt examina pompâ,
Effundúntque lacus, centúmque canalibus vndam
Deſuper inſpergunt ponti, qui iungitur illis
Proximus, atque ambas coniungit marmore ripas.
Hac vbi Rex alacer greſſum tulit, vna dearum
Affata eſt, leni fundens hæc verba ſuſurro:
Progredere ô Diuûm genus, & ſpes vnica rerum,
Sol oriens terris, cui tempeſtatibus actam
Concedunt patriam tranquillo ſiſtere portu
Numina, & obſtantes depellere lumine nimbos:
Sis fœlix, & per populos des iura volentes
Longæuus, iuſtiſque regas ſub legibus Orbem.
Hæc Nympha, & placido lapſu ſe reddidit vndis.
Iámque ferè medij ventum ad diuortia pontis,
Extrema anguſtas vbi traiicit Inſula metas,
Hactenus & bifidum tellure interſecat amnem:
Cùm pater vndarum, Geniúſque apparuit ingens
Fluminis, ora ſuis attollens ſcrupeus antris
Sequana; limoſæ ſalices huic tempora circum
Surgebant, & glauca caput velabat arundo,
Multus arenoſo ſub pectore ſtridulus ibat
Calculus, & grandes rorabant imbre lacerti:
Ipſe cauis hauſtum terrarum hinc inde latebris
Humorem, & plena fluuium fundebat ab vrna.
Vtque propinquantem Lodoicum ſenſit, & omnem
Intremuiſſe vadis ſanctò ſub pondere molem:
Leniter aduertit vultus, magnúmque futuris

Os aperit, venerans. O formosissime Regum,
Rex, ait, immensi quem spondent fata potentem
Æquoris, & generum Tethys emet omnibus vndis,
Tethys nota mihi: Sanctis ô edita salue
Progenies atauis, cuius se tollit in astra
Nobilitas, altóque ciet gentilia cœlo
Numina, possessos natis seruantia Gallos.
Hæc quæ prædixit Rhenus, dum gurgite fertur
Obuius, & pelago communes iungimus vndas
Accipe, ne bello cœptísque instare paternis
Rex dubites, Francis Germania postulat armis
Defendi, atque tuum libertas nomen adorat,
Da sociis arma atque duces, promissáque mitte
Auxilia, hæc facili virtus sua limite ducet,
Omnia prona viris, nec eos obiecta tenebunt
Fluminave aut montes aut inuia lustra ferarum,
Vincet iter, prædulce decus laudúmque cupido,
Obuia iam pandunt tremefactas oppida portas,
Cliuiáque, & dubiis nutat tibi Iulia muris.
Hæc vrbs, indigenæ si vera oracula vatis,
Mœnia celsa tuis submittet viribus impar,
Terrifico deiecta fragore, tuámque sequetur
Capta fidem, & dominos dignabitur ardua Gallos.
Talia voluebat melioris Sequana fati
Conscius, & refluis Lodoico plura parabat
Vocibus, ille cito transuectus flumina cursu
Augustæ Themidis successit sedibus ingens.
Hic omnis radiauit honos, hic vtraque fulsit
Purpura, Romanos quæ mundi lumina patres
Consilium æternæ Sedis, proceréśque Quirini;

Quæque sacerdotes Themidis decora alta Senatus
Velat, & ardentes humeris inuoluit amictus.
Pauca serenato demum Rex inchoat ore,
Spémque animis addit dubiis, pellítque timorem.
Tùm dea facundo surgens interprete fatur,
Eloquióque tonat: tenuère silentia passim
Attoniti proceres, teneris Rex auribus hausit
Mellea decliui stillantia flumine verba,
Et sanctos monitus præceptáque condidit alto
Pectore, nec nobis fas hæc æquare canendo,
Nec leuibus numeris tam docta retex imus ора.
Illa Patris patriæ casum miserata ciebat
Principibus lacrymas, vicináque flebile templa
Reddebant murmur, simulacráque mœsta per aras.
Altiùs hinc repetens, vt cœlo lapsa, docebat,
Maiestas omnem sub leges miserit Orbem,
Atque homines certis parère coëgerit olim
Imperiis, sanctos vt fecerit vnica Reges
Iustitia, & summo superis æquarit honore:
Iustitiæque super Pietatem Gallica sceptra
Addiderint, pulcros virtutum nacta duarum
Concentus, longísque adeo florentia seclis.
Tum quoque magnorum Regi memorabat auorum
Exempla, & geminos ab eodem nomine Reges
Promeritos claras cœlóque solóque coronas.
Hunc pietas niueis vexit super æthera pennis
Adscripsitque polo Diuûm, atque audire precantes,
Et damnare dedit votis, cui thura vaporant
Vndique, & accensi lucent altaribus ignes.
Ast illi, quem tu numerato nomine Princeps

Proximus insequeris; moderata gloria vitæ
Inque suos bonitas, æternâ viuere famâ
Præbuit, & lenem populis audire parentem.
Hæc & plura Themis Regi, dein vota precésque
Effudit cœlo, factóque hîc fine quieuit.
At procerum iurata cohors iter omne remensa est
Ad Luparam, & patriæ Lodoicum reddidit aulæ.
Quattuor hîc totos meditantem ex ordine menses
Vidimus, & doctâ tingentem pectora lymphâ
Sub Phœnice suo, qui quæ sapientia Graiûm
Quæ Romanorum fuerit, quæ principis artes
Edocet: vt decorent imitantem numina Regem
Compositi mores, vt turpe cupidine vinci,
Transuersúmque rapi violentæ fluctibus iræ,
Nec subitis lentos affectibus addere frænos.
Præterea reserat Naturæ arcana latentis,
Quæque vel immenso tellus animalia tractu
Educat, æquoreóve natant in gurgite monstra,
Quicquid serpit humi, aut leuibus secat aëra pennis,
Et quos cuique dedit generi Pater optimus vsus,
Ingeniúmque feris mirabile, pluribus atrum
Virus inest, aliæ dociles mansuescere cultu.
Interdum herbarum curantes vulnera succos
Narrat, vt inuentum Cretæa mater in Ida,
Quem tulit Æneæ florem, dum saucius armis
Abstinet, & sæuâ confixus crura sagittâ
Nequicquam medicas implorat Apollinis artes.
Quámque, coloratos penetrat dum victor ad Indos
Vidit Alexander radicem nocte soporâ,
Icta venenatis sanantem corpora telis.

Pascitur his animum Lodoicus, & altiùs ora
Inde ferens, vasti fulgentia mœnia mundi
Miratur, superísque audit quæ fœdera regnis,
Qui motus: celeres vt primus concitet orbes
Orbis in occasus, & stantia sydera secum
Torqueat, errantésque globo septemplice flammas.
Rursus ab occasu reliqui nitantur in ortus
Motu quisque suo, primi motúmque retardent
Orbis in aduersum, ne fors violentiùs acto
Cuncta rotet mundo, frigúsve inamabile perdat
Squallentes refugâ Solis vertigine terras.
Sic Pater omnipotens, vicibus qui temperat æquis
Omnia, consuluit rebus, certísque mouendos
Mentibus addixit radiati fornicis orbes.
Hæc Regis teneros animos si fortè fatigant
Itur in annales, & longis edita fastis
Tempora, tot veterum pugnas regúmq. ducúmque;
Nec nisi in exemplis se Rex ingentibus ingens
Inspicit, arma cupit, faciléfque ad bella lacertos
Ventilat, & patriâ iam se metitur in hastâ.
At Regina olli mater blanda oscula libans,
Macte animis Heros, inquit, sed prælia differ.
Te tua sacra vocant, prisci tibi cuncta parantur
Vrbe Remi, te cœlesti perfundet oliuo
Regalémque suâ signabit imagine frontem
Æthereus genitor, cunctos qui numine reges
Protegit, atque tuis adiungit robora sceptris.
Fac modò lustratus venias, & pectora serues
Pura Deo, noxæque omnes tibi rite pientur.
Paret Rex dictis charæ Genitricis, & vrbe

Digressus, magnâ procerum stipante caterua,
Arua triumphanti curru subiecta peragrat,
Pérque suos latè populos, festásque per vrbes
Inuehitur: quà fert gressus, tepefacta repentè
Vernat humus, lætique notant vestigia flores,
Plenáque odorato spumat vindemia Baccho.
Ipsa etiam, quamuis pronum Campania nescit
Autumnum, atque nouis Regi se iactat aristis.
Celsa Remi tandem peruentum ad mœnia, quò se
Relligione patrum reges, & more vetusto
Ferre solent, illicque noui primordia regni
Ducere, cœlesti augurio, sacrísque litatis.
Templum antiquum, ingens, incisas arte figuras
Dædala, & exsculpto simulacra nitentia saxo
Diuorum atque hominum foribus suspendit in altis,
Hospitibúsque adeò primum spectacula pandit
Vestibulum, & toto mirantes detinet arcu.
Iámque dies aderat, quâ sacrum mittere rorem
Decretum Superis oleíque ex æthere fusi
Vngere diuinis Lodoici tempora guttis.
Deduxêre illum proceres, longóque decora
Ordine nobilitas, quicquid mirabile Phœbus
Vsque repercussis veniens despectat ab vndis,
Insignes quoscunque sinu fert Gallica tellus
Aut proauis aut Marte viros, solennia tanta
Adglomerant, vnáque tegunt testudine templi.
Fœlix illa dies, pariter mortalibus vna
Et Superis hæc cura fuit, tibi, Gallia, Regem
Ornare, atque tuis oculos aduertere rebus.
Iam roseo Rex ore nitens, accesserat aram

Virginis, intactus pluuiæ flos qualis & Austro.
Gramineis tùm manè recens aperitur in hortis,
Quem neque delapsæ turbarint arbore frondes,
Non vaga lasciuo decusserit vngue puella,
Non apis expansis volitans insederit alis.
Integra virgineo stabat Reuerentia vultu,
Quæque verecundi proles incedit Honoris
Maiestas, hunc non cessantem in vota precésque
Et genitrix Virgo, pater & Lodoicus ab astris
Desuper adspectant. meritis adit illa Tonantem,
Hic precibus: Virgo sed talibus occupat. ô qui
Æternis regis imperiis mortalia, cerne
Gallorum nostras quantus conuentus ad aras,
Quæ pietas genti, quanta Rex indole surgit
Innocuus, casto suffusus vt ora rubore
Induitur sacrâ puerilia tempora vittâ,
Eque meâ supplex patrium capit æde tiaram.
Huic tu, si quis amor, cœlestia munera funde,
Si quis adhuc nostris precibus locus, annue fœlix
Imperium, & longos mansura stamine fusos
Ire iube Parcis: extremum hoc muneris esto
Dilectæ (quando hoc dignaris nomine) matri.
Omnipotens contrà. nam quid tibi, chara, negarim
Mater, ait? sed quod tantis ambagibus oras,
Sponte dedi: Gallis fœlicia currere fata
Edixi, & placidum sceptris assurgere Regem.
Huic quoque cœlestes, ad sacra altaria, nimbos
Desuper infundam, atque vni, pluet imbre sereno.
Dixerat hæc. lato discedit limite cœlum
Protinus, & larga rorant aspergine nubes

In caput inque humeros Regis, completur odore
Omnis eum circum locus, atque halantia fragrant
Templa procul: latus mediis auditur in astris
Concentus superûm: & flammati regia cœli
Defensis agitat communia gaudia terris.
Tum quoque sydereis è sedibus aduolat Ales
Mortales fallens oculos, Regique coronam
Imponit, rursus mox sese librat aperto
Æthere, & ingenti percurrit inania flammâ.

ILLVSTRISSIMO CARDINALI

Εὐχαριστικόν.

O CVI *Romulei septeno vertice colles*
Assurgunt, nec habent sæcula nostra parem,
Hæc æui mihi prima dies, quæ tangere limen,
Et tua mirari cominus ora dedit:
Pagina cum docti trepidans penetrale subibat
Principis, vt Clario vota tabella Deo,
Non ego sperabam tantæ præconia vocis
Improbus, aut sacræ munera tanta manus.
Ne, Petrarcha, tibi veteres iactentur honores,
Et Capitolino lecta corona iugo,
Plus tulimus: nostros diuino Dauius ore
Perlêgit versus, quid magis esse potest?
Principe quódque simul mirère & Apolline dignum,
Laurea decernens, aurea serta dedit.

RE-

REVERENDISS. D.D.

G. DE L'AVBESPINE,

AVRELIORVM EPISCOPO,

S.

BELLVM Iuliacenſe, quod ab interitu magni Regis, inter pauca, memorabile geſtum eſt (Præſul reuerẽdiſſime) nunquam opinor ſcriptoribus rerum ſilebitur. Verùm quia diffuſa eius narratio eſt operoſior, quàm vt breui ex idoneorum hominum lucubrationibus ſperari poſſit, libuit inter moras, pulcherrimi facti æternitati velut præludere; neque aut ſuam Galliæ laudem, aut præſentibus ac futuris exemplum heroicæ virtutis quod imitentur tantiſper inuidere. Quare paucos hos verſus, vt alienæ induſtriæ incitamentum, & maioris operis proluſionem effudimus, tibique inſcripſimus, rati eos, ſi non ſtili concinnitate, attamen rei nouitate forſan placituros. Nam quoties à grauioribus ſcientiis animum remittis, in quibus & olim ob ſingulare iudicium atque acumen, doctiſſimæ Theologorum arenæ plauſum meruiſti, & porrò per aſſiduas diſſertationes ac difficilli-

marum quæstionum enodationes in omnium admirationem venisti: nihil tibi iucundius est, quàm in politiores litteras, atque in omnem historiæ & antiquitatis partem excurrere. Vnde, cùm grauioris laboris leuamentum captas, & grata varietate pasceris, tum profectò id iampridem consecutus es, vt nemo maiorem omnis elegantiæ & Latinarum deliciarum sensum habere iudicetur. Accedit quòd auunculus tuus fortissimus iuxtà ac prudentissimus imperator, huic expeditioni dux præfuit, & velut alter Fabius, cùm omnia domi perdita putarentur, per æqua pariter & iniqua loca incolumem exercitum traducens, speciem maiestatis Gallicæ exteris gentibus ostentauit, vt iam hoc quasi domesticæ laudis præconium nomini tuo deberi nemo inficiaturus sit. Cætera quæ in me priuatim contulisti beneficia non refero, ne modum Epistolæ excedam, quæ profectò eo maiora sunt, quod humanitati & naturæ tuæ duntaxat adscribi possunt: cùm non aliam etiam nunc habeas causam mei amandi, quàm quòd gratuito amare cœperis; nec tua erga me beneuolentia contentus, in qua honoris abundè est, insuper me, pudore restitantem, propè iniecta manu, ad illustrissimi Cardinalis Perronij notitiam & gratiam pertraxeris. Pro quibus cùm nullo modo tibi satisfieri possit, saltem tantum nomen, quod dissolue-

re & expedire nequeam, libenter fateri & agnoſcere grati animi eſſe, tecum reputabis. Vale, Lutetiæ VII. Calend. Febr. M. DC. XI.

EXPEDITIO IVLIACENSIS.

IAM MODO, degeneres aude gens inuida Gallos
Dicere, vel tanti Regis poſt funera noſtris
Inſultare malis: amiſſo Rege ſuperſunt
Mille duces: diro penitus non corruit ictu
Gallia, procedit verſis exercitus armis
Horridus, externóſque quatit terroribus agros.
Scilicet inferias vt det Regalibus vmbris,
Hoſtilique furens latè metat omnia ferro.
Infeſtæ gentes & conſcia regna verentur.
Hunc agit ira minor, tantùm promiſſa Sicambris
Auxilia incedunt, alium differtur in hoſtem,
Et nondum ſacri petitur vindicta cruoris.
Quas rerum fortuna vices non improba verſat?
Nuper enim Francæ ſonitum perculſa ruinæ
Audierat currens vtroque ab littore tellus:
Gallia vicinis tum conclamata iacebat
Infœlix populis, nec lapſa reſurgere regna
Poſſe videbantur tali viduata Parente.
Iámque petebatur noſtro de funere præda
Hoſtibus intentis, ſi quâ diſcordia ciues

Præcipites ageret, veteréſque accenderet iras.
Ecce nouâ virtute, animis concordibus omnes
Iura domi pacémque colunt, patriæque labanti
Et deploratis iurant ſuccurrere rebus;
Mox quoque bella foris, ne quid vis hoſtica tentet,
Fortiáque oſtentant inimicis gentibus arma.
Si qua fides veri, dum campis agmen apertis
Emicat, æratæque attollunt ſigna phalanges,
Cornipedúmque gradu tellus pulſatur equorum:
Dum Caſtræus agit turmas, conóque micanti
Caßis, & inſuetos vmbo vomit aureus ignes:
Attonitus ſpecie ingenti, tantóque paratu,
Qui Rhenū Moſámq. bibit, quem funere merſum
Crediderat, viſus præſentem eſt cernere Regem:
Ipſe etiam toto turbatus limite Belga
Heu nimiùm veræ timuit mendacia famæ!
Vt tandem propiùs fremuerunt caſtra, fidémque
Vix pullis fecère ſagis, vbi ſericus albo
Imber de lacrymis manantibus intertextus
Pendebat filo, & guttæ ſine fine cadentes:
Tum nihil indubitans noſtris vetus accola Rheni
Cladibus, indignos ſoluit miſerantia caſus
Talibus ora modis: O gens Mauortia Franci,
Neſciáque aduerſis demitti pectora rebus,
Ergo vera patet, quæ dudum fama ferebat,
Ereptum vobis falſa inter gaudia Regem;
Iam video, & ſæui ſunt hæc monumenta doloris.
Quæ tantùm, quæ vos exercet numinis ira
Immeritos, ſortíque adeo ſubiecit acerbæ?
Attamen huc quamquam fatis crudelibus acti

Pactorum memores, patriis venistis ab oris,
Emensi vastas loca per squallentia terras;
Vsqueadeo non gens virtuti impervia vestræ,
Non regio in terris, inuictáque sumitis arma.
Quantos inuidit vobis fortuna triumphos!
Nunc vbi qui Morinis dux mercenarius olim
Venditat imbelles operas? nupérque feroci
Voce lacessebat Regem? pacémque negabat
Venturo, & tremulam quatiebat turbidus hastam?
Cur non Castrao venienti occurrit in armis
Cominus? angustósue insêdit milite calles
Præclusítue aditus? virtusne huic tota recessit
Ventosam in linguam, timidúsque ad classica pallet?
Vane Ligur, frustráque animis elate superbis,
Non te magnanimo talem concurrere Regi
Dij voluere, tuámq. animam hac effundere dextra:
Ille velut spinas atque herbas falce nocentes
Demeteret, spatióque iret iam victor inani.
Hæc dum Germanus vario sermone volutat,
Arma sub aduersis radiarunt Gallica muris
Iuliaci, primúsque equitans successit ad ipsas
Castræus portas: pauor ima per ossa cucurrit
Inclusis, coiitque nouâ formidine sanguis:
Ceu pauidas matres & terruit Hectoris vrbem
Turribus ex altis quondam conspectus Achilles.
Ille vetus ductor, Reginæ iussa capessens
Auspiciis, Lodoice, tuis transmittere lata
Flumina, terribiléisque alta caligine lucos
Ausus, inaccessum legionibus vsque, superbas
Per gentes patefecit iter: dum Gallia rebus

Incertis nutat, coniûxque & chara reclamant
Pignora, dum fessum maturúmque obsidet aui
Canities, annique graues iam tempora pulsant.
Tantus amor patriæ, & vitam postponere laudi!
Quinetiam dubias ausus spes omine tali
Firmare euentúsque suis promittere cœptis.
Vrbs est Campanis in finibus, vbere glebæ
Diues, & externo validis obiecta furori
Mœnibus: hanc placidis pater interlabitur vndis
Matrona, & ingentes fœcundat flumine campos.
Illic armorum variis accommoda bellis
Sarcina, & horrificum tormenta imitantia fulmen,
Sulphureique cadi, nitróque latentia flammæ
Pabula, & immensis glans ferrea surgit aceruis,
Vulcani sudantis opus: tum machina supra
Vectibus ascendit magno molimine currus:
Per mediósque axes atque inter curua rotarum
Libratur, quæ puluereis displosa repentè
Ignibus, hostiles disiecit fulmine muros
Sæpius, ingentíque vrbes patefecit hiatu.
Ergo ibi iussa dies aliquot dum signa morantur,
Castraúsque acies & ituras explicat alas,
Ordinibúsque suis tribuit: miranda relatu
Impleuit res corda nouis mortalia curis.
Incertum silicis venis, ictóue metallo
Scintillam manus imprudens excusserit inter
Tundentes operas, an rapta ex fomite flamma
Attulerint celeres inopina incendia venti:
Ecce furens inter congesti sulphuris vtres
Emicat, & totos depascitur ignis aceruos

Cum tonitru, concussa solo quo mugiit omnis
Extemplo circùm tellus, altæque per vrbem
Nutauère domus, & cœlo flamma reluxit.
At ciues, piceâ tectis fumante fauillâ,
Attoniti veluti portas irruperit hostis
Improuisus, & igne domos populetur & arces,
Armati coière globo, fuligine donec
Discussa Titan vrbémque diémque retexit
Purior, & trepidas soluit formidine mentes.
Tum strages, fœdæque oculis patuere ruinæ:
Quattuor exanimes fabri semiusta iacebant
Corpora, terribili deiectáque turbine saxa,
Conuulsæque domus & rapti cardine postes,
Vstáque Phlegræos renouauerat area campos.
Vt deflagratos ciuis miléſque vicissim
Lustrauère locos, alij hoc adscribere sæuis
Casibus; ast alij peregrinum crimen & hostis
Suspectare dolos: multi quid fata minentur
Quidue ostenta Deûm, suspensâ mente requirunt:
Militibúsque prior fiducia pectore cessit,
Pars velut iratam fortunam & læua timere
Numina, longinqua pars detrectare laborem
Militiæ, & propriis affingere sydera votis.
Hos inter motus, fatis interritus heros
Acrius instabat Castræus, & optimus illi
Augur, amor patriæ, virtúsque ignara timoris
Suadebat meliora, Deos sperare fauentes,
Omniáque in nostros hostes conuertere dira.
Tunc aliquis, cui non prognatus vomere Thusco
Scire futura Tages dederat, sed mente sagaci

Iungere tranſactis currentia ſecula ſeclis
Mos erat, atque aliis alios expendere caſus
Caſibus, exemplis exempla nouiſſima priſcis;
Prodiit interpres fati; neu vana timerent
Admonuit ciues, formidantéſque maniplos
Agmináque erexit: Non hæc præſaga malorum
Signa ſolent Superi miſeris oſtendere terris:
Nec iam ſemiferos partus matrique timenda
Pignora, nocturnáve vlulatas voce luporum
Vrbes, ardentêmve immani crine Cometem
Cernimus, aut puro labentia fulgura cœlo,
Aëre nec duri lapides, nec ſanguinis imber
Depulit in terras: inſignes talia clades
Gentibus, & triſtes portendunt Numinis iras.
At nos cur leuius damnum, atque incendia terrent
Sulphuris, & ſubitæ vis hæc euanida flammæ?
Non Phœbi tripodes mihi, nec Cumæa Sibyllæ
Antra patent, nec fatidico feror incitus œſtro:
Priſca recordanti ſed ſi miracula rerum
Non animum vati ſpes credula ludit inanem,
Attollet, Lodoice, tuus ſe fulgor Olympo,
Atque repentini tibi iam fœlicibus ignes
Auſpiciis lucent, intacto vt vertice flamma
Ardebat, teneróque comas lambebat Iülo,
Quem res Romana maioráque fata manebant:
Vtq. etiam infauſtam cúm cerneret vltimus armis,
Parthenopem Lodoicus, Iberis flamma repente
Sulphureos hauſit pugnæ ſub tempora corbes,
Et ſimul incenſis fulſit victoria caſtris.
Talibus arrecta mentes, & corda futuri

Anxia, conceptum vanis posuêre timorem
Auguriis: virtute ducis iam fidere miles,
Et Martem spirare animis: iuuat ire per altos
Culmine præcipiti montes, per lustra ferarum
Inuia, limosóque pigras humore paludes:
Non saltus, non insidiæ, non vndique terrent
Rupibus impositæ circumpendentibus arces,
Tantáque terrarum spatia, atque fragosa viarum
Fluminaque vmbrosas intercurrentia valles.
Agmine deseritur celeri Campania, Mosæ
Claustra patent, totísque adapertæ pontibus vrbes,
Et geminas seruant quæ propugnacula ripas.
Austrasiam post terga vident: iámque asfere multo
Subterlabentem tacito rumore Mosellam
Insternunt, & iter ratibus per mutua nexis,
Tormentis pandunt & curribus: vndique pulsæ
Respondent ripæ, & colles clamore resultant.
Mox centum mediis habitata mapalia syluis,
Et totidem celsis hinc atque hinc mœnibus vrbes
Procubuêre duci, prompto cui iussa capessunt
Obsequio, sine arma viris, seu pabula castris
Imperet, & trepidas subigit pauor vndique gentes.
Iámque adeo Francis superabat sola trophæis
Iulia, non domino nisi concessura potenti:
Hinc Bataui fortes, illinc Germana premebant
Robora: sed fatis alter promissus Achilles
Expectandus erat, Franco qui mœnia marte
Verteret, & captæ dominos imponeret vrbi.
Illius aduentu, centenis dissilit æther
Fulminibus, cauáque horrificis flammantia bombis

Æra tonant, simul ingenti labefacta fragore
Mœnia, & euersæ fumant â culmine turres:
Iuliáque immensis hiscit patefacta ruinis.
Ergo extrema intus pallentibus, ocyûs vrbe
Cedere, supplicibúsque fidem stat poscere dextris
Gallorum: tanti fuerint solatia victis
Victores, magnóque decus succumbere Regi.
Fortunate senex, sero cui contigit æuo
Tantus honor, veterésque nouis attexere lauros,
Nulla tuis vnquam serpent obliuia factis:
Carmina te vatum, te postera laudibus ætas
Efferet, aut Fabiis aut æquatura Camillis.
Viue diu fœlix, sic non inuiderit olim
Hectora vel Teucris, vel Nestora Gallus Achiuis.

HORATIVS.

Ordinis hæc series erit & venus, aut ego fallor,
Si iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.

GAZOPHYLAX EXAVTHORATVS.

O DOMVS, ô mihi bissenis arx amplius annis
Custodi regnata, ô inuidiosa Monetæ
Templa valete Deæ, pertæsum mittite rerum,
Et me priuatæ securum reddite vitæ.
Ille ego sum qui Regis opes, regnique capaci
Pectore complexus tenui, cui publica censu
Aucta nouo, certum debet fortuna tenorem
Hactenus, & iustis constans rationibus Arca
Infantis Domini. curæ sollertis honores
Præmiáque ampla tuli: sub rege potentia magno
Magna mihi creuit, simul hæc labefacta cruento
Illius occasu cecidit, meáque omnis eodem
Inuidia exstincta est fato, qua sæpe minati
Exitium mihi non pauci, dum publica sector
Commoda, & vnius domini moror vnus amorem,
Securus procerum, & popularis nescius auræ.
Propositique tenax: tandem mala cura facesse:
Iam mihi stat nauem tuto subducere portu.
Publica res quid profuerim mage forte carendo
Agnoscet, populique scient, tum gratia sera
Atque odio succedet amor: sed gloria tanti
Non mihi sit, fatis patria quæsita malignis.
Dÿ facite vt regni constet fortuna, labare
Non illam videam, non me desideret illa.

PHOENIX EXAVTHORATVS.

DELECTVS tenero nuper formator Achilli
Sospite adhuc (longum quem flebit Gallia) rege,
Ascendi lacrymans, ferulaque obnoxia vidi
Sceptra repente meæ: sed tempestatibus actus
Inuidiæ, sensi latrantia protinus ora
Gliscentésque dolos, & operti vulnera teli.
Namque tribus lustris, spectatum in prole minori,
Maiori quem Rex dederat, regina probarat,
Compositò fecere reum, quia liber aperto
Tramite decurrens, antiquis moribus vtor,
Ex animóque colo superos, & displicet omnis
In vultu, in quæstu pietas quæ recta tendit.
Ergo fidentem sola virtute, nec vllo
Fœdere nitentem, dudum deffendit alumni
Regis amor, quæque auersam rumoribus aurem
Occlusit regina parens, maiórque Senatus
Augustos veriti manes, vetuere moueri
Quem pater admorat nato: sed denique victrix
Inuidia illæsum malefidâ sustulit aulâ
Sic mihi libertas (tanti est iniuria) venit.

VIRO ILLVSTRI IOANNI DVRETO DOCTORI MEDICO.

S.

MEDICINA vt & poëtica inuentum est Apollinis (clarissime Durete) vnde, puto, nemini absurdum aut alienum videbitur hoc meum munus, carmen oblatum medico: tibíque potissimùm qui præter eximiam artis peritiam, quâ tanquam sospitator in vrbe Genius suspiceris, nullam præterea eloquentiæ, nullam politioris litteraruræ partem non perfectissimè tenes, vt seu prodesse medendo, seu delectare dicendo, & vtile dulci miscere lubeat, vtrumque cumulatissimè præstare possis. Poëmation verò istud quo inuictissimum principem sum veneratus, alioqui rude & incultum, nec publicâ luce dignum, speraui si tibi displiceret stylo, placiturum saltem argumento. Quod ego mei erga te affectus atque obseruantiæ testimonium extare velim, dum me in ære tuo esse, & cum ope medicâ, tum singulari humanitate tua obstrictum sentio. Si hoc soluendo parum erit, næ vt ille quondam se totum philosopho, ita meipsum,

cùm nihil plus poſſim, tibi dabo, curabis vt me mihi reddas meliorem. Vale, Lutetiæ Idibus Octobris.

FIDES REGIA.

Siluæ extemporalis fragmentum.

Regia ſi Gallos tangunt exempla, nec orbem
Principis ad ſanctos ſeſe componere mores
Improbitas maleſuada vetat, quid ſanctius vlli
Numine vel fidei, iuratæ aut nomine pacis?
Eſt domus, affini quam Sequana margine lambit
Poſtibus auratis & longo marmore ſurgens,
Centum ſublimes nituntur in aſtra columnæ
Impoſitáque ſuper feriunt teſtudine nubes:
Miratur molem vaſtiſque patentia tecta
Porticibus, noſtros quiſquis nouus aduena fines
Ingreditúrque tuos populoſa Lutetia muros:
Non operi tanto Tarpeias Iuppiter arces
Pyramidúmve labor ſeſe Memphiticus æquet,
Regales noſtri Luparam dixere penates.
Illic cana fides, albi velamine panni
Interiora domus ſeruat, cultûque verendo
Cernitur Henrici victricibus indita ſceptris
Fortunæ conſors & temperat omnia nutu.
Hîc & victores pariter victóſque videres
Plurima regali libantes oſcula dextra,

Poscentésque fidem, quæ tutâ pace quiescunt
Europæ gentes, atque incipit orbis Eous
In leges iurare tuas ô Francia: cernis
Vt quondam nostrum sitiens rex Turca cruorem
Et malè barbaricos solitus sæuire furores,
Iam non indocilis flecti? iam temperet iras
Accipiátque nouos Henrico auctore colonos?
Scilicet arcano conspirant sidera motu
Eois nomen Christi venerabile terris
Reddere, Bizantis quæ nuper inhospita tellus
Vna piis fuerat, duras & clauserat aures,
Præcones fidei, vicina littore Pera
Suscipit Henrici auspiciis: non accipis omen?
Credo equidem (nec vana fides) sic voluere fata
Vt pulso Mahomete potens atque orbe recepto
Rursus Idumæis coniungas lilia palmis.
Quid cum Romuleum nuper Bellona parentem
Adriaci cum gente sinus commiteret armis,
Alecto crines implexa nocentibus hydris
Vndique venturas in mutua funera turmas
Excierat, trepidóque fremebant cuncta tumultu.
Non tulit Henricus procedere longius iras
Aut Capitolinum Euganeis incumbere fulmen,
Pastorémve gregi concurrere, fœdere rupto
Ausonidûm, proh! grata lupis spectacula, quæque
Thrax sæuus velit, & magno mercentur Achiui.
Protinùs aërias cursu transmissa per Alpes
Pax subit, & geminis allabitur inclyta castris,
Extemplò cecidêre minæ, furor irritus hæsit
Et mentes patriæ subiit pietatis imago.

Quóque magis firmo ſtaret concordia nexu,
Ecce ſequeſtra fides è Franca deuolat aula,
Fœderáque æterno manſura incîdit in ære.
Nec mora, cum celeri rurſus digreſſa volatu
Hinc alias aliáſque hominum deſertur ad vrbes,
Liliáque & ſacræ frondem prætendit oliuæ:
Quacunque ingreditur lites & bella faceſſunt.
Et veteres ceſſant hac decîdente querelæ:
Excipitur plauſu populorum, & nuncia tanti
Regis, adoratos Diuæ non neſcit honores.
Iámque quaterdenos bello vexata per annos
Squallebat regio, gelidam qua tendit ad Arcton
Oceano & rapidi circumflua gurgite Rheni:
Fœta viris armiſque potens atque vbere glebæ,
Quæ maris imperium multo ſibi remige pridem
Appetit, & dites perluſtrat claßibus Indos,
Auſa coloratis opponere nomen Iberis
Atque iter ad gemmas, ad foſſum è montibus aurū
Quærere, deteĉtáſque aliis inuadere terras:
Clara foris, inuicta domi, parere ſeueris
Moribus externóque iugo indignata teneri
Arma diu ſolâ pro libertate ferebat,
Non illam totis regnorum viribus audax
Aut coniurato labefecit Iberia Marte
Non acies Italæ, Germanáve robora, & vnis
Europa in caſtris. tandem pertæſa duelli
Nec victrix nec victa, modum ſcit ponere rebus
Atque fatiſcentes ad fœdera pacis Iberos
Admittit, tribus & denis ceſſetur vt annis,
Stragibus, & feſſa renouentur tempore vires.

Illic alma fides de nostris affuit oris
Pronuba iungentum dextras, qua teste verentur
Et populi & reges sacrata resoluere iura,
Sanctáque periuris confundere fœdera noxis,
Quippe manu qui sceptra gerit nunc Gallica, toti
Arbiter Europæ, lites componere regum,
Regibus & populos scit conciliare volentes,
Atque rebellantes socios quos protegit altâ
Maiestate, sibi parentes reddere dictis.
Testis erit, quam Mosa suo perlabitur amne
Vrbs munita manu, vastaque crepidine rupis
Arx imposta, minans subiectæ desuper vrbi.
Magnanimus princeps illâ se iactat in alta
Cui Virtus & Hymen sortem auxit, cætera Gallus:
Dum tamen Henrici cœlestes prouocat iras
Lentus ad obsequium; pacis penè otia terris
Abstulit, & clausi reserauit limina Iani:
Sed mox nascenti finem clementia bello
Imposuit, dextraque fides regalis, adactus
Ille iugo, modicis & legibus, accipit arce
Præsidium, Francas atque audit rursus habenas:
Nec tamen huic non est par gratia, nominis idem
Perstat honos, veteris sunt alta obliuia culpæ
Mosáque pacatas videt imo è gurgite ripas.
Desine Cæsaream ventoso attollere curru
Fama fidem, & victo pectus placabile ciui:
Nam si Mauortem, si magna exempla recorder,
Quot ciuis quercus? quot lauros debeat hostis
Henrico, nulláque Lutetia cæde recepta?
Hæret adhuc animis stupor, & vix postera credent

Sæcula, tam læto nobis concluditur actu
Fabula, per tragicas orbi ſpectata ruinas.
Poſt tot diſcordes, animorum vulnera, motus,
Póſtque tot exhauſtos alternâ clade labores,
Tam fœlix demum captam manet exitus vrbem.
Ingreſſi prædam nec ſperauere manipli
Et miles toruùm ſpirans à ſanguine dextras
Abſtinuit, veritúſque fidem eſt quæ conſcia rerum
Extemplò Luparam niueis inuecta quadrigis
Henricum curru ſecum portauit ouanti.
Hoſtes hoſpitibus mutantur, & hoſpita pandit
Hoſtibus vrbs portas, nec tanti muneris expers
Fit deprenſus Iber, vita dimittitur agmen
Incolumi, laudat bellóque fidéque potentem
Victoris dextram, quæ debellare ſuperbos
Nouerit, atque irâ nullum dignetur inermem.
Non vindicta memor occulti fraude veneni
Graſſatur, nullóque fides violata cruore
Conqueritur, non diſtricti ceruicibus enſes
Impendent, non ſe, quicunque aduerſa ſecutus
Signa, reluctatas accendit vocibus vrbes,
Nunc latebras, longáve fugâ, murìve tuetur,
Securus nitet, & mediâ ſpatiatur in aulâ
Liminibúſque ſacris, penetrali & regis oberrat,
Dum pia Maieſtas huic tutum præſtat aſylum
Et ſincera fides. ô longo floreat æuo
Serius & Pyliis cœlo caput inſerat annis,
Sequana dum iuges deuoluet in æquora fluctus,
Dum trahet ingratas ſalſugine Nereus vndas,
Dum rapidi ſurgent diuerſo è cardine venti.

BALNEOLVM

AD ILLVSTRISSIMVM CARDINALEM PERRONIVM.

BALNEOLI fontes, nitidis rorantia lymphis
Prædia, possessæque recens prætoria villæ,
O clari saluete Lares: non contigit vnquam
Par dominus, docta quamuis hæc cognita turbæ
Otia, & æternos vatum memoretis honores.
Romuleæ columen sedis, rarissima secli
Gloria, clamosæ strepitum Perronius vrbis
Balneolo mutat, blandæ cui Tiburis aura
Inuideant, ruris Graij rurisque Latini
Deliciæ, tanto paruus se principe tollit
Lucus, & ingentes iactantior explicat vmbras.
Gattides interea syluestria numina Nymphæ
Desertas sedes & desolata videntur
Arua queri, sacri lumen quòd muricis illic
Rarius, & gemino radient iam sidere fratres.
Tum metuunt, falsis domini ne vocibus aures
Imbuerint, qui culta Bryæ squallentia damnant
Et mage fœlices suadent accedere tractus:
Ceu steriles inter glebas male-pinguis arenæ

Gattides, & solis habitent loca fœta myricis.
Non ita pertæsos subitò fastidia vestri
Cœperunt dominos, absistite vana timere
Gattides; haud alio vobis transfertur ademptus
Secessus melioris honos, quo sæpè solebant
Iungere fraternas secreta per auia curas:
Aut inter saltus & pascua nota iuuencis
Sectari lepores, acrésve ciere molossos.
Nec iam vestra domus (quid in illa clarius ora?)
Displicet: hæc mediis latè ceu Regia campis
Fulget, & aduersos incendit lumine colles.
Inuidet hos solum vobis iter, vrbe molestum
Ire procul toties. sed vos æstate reuisent
Alternóque frui lætas patientur honore.
Nunc noua vicini per operta silentia ruris
Arridet facies, & puræ fontibus vndæ,
Balneolum dixere: hic aut vmbracula fessos
Excipiunt, patulísque fauens adsibilat aura
Frondibus: aut pictis halantes floribus horti
Et salientis aquæ decliues murmura somnos
Inuitant, tacitique inuat clementia cœli.
Adspirat fœlix proprio natura labori
Et genium locus omnis habet: non arte voluptas
Hic stetit, insano nec surgit in æthera sumptu
Inuidiosa domus: quamquam non hospite Phœbo
Notior vlla fuit, totiésve benigna poëtis
Aonidum doctas suspendit vertice lauros.
Nunc quoque, quâ fessæ posuere sedilia Nymphæ,
Extremis luci spatiis tectásque virenti
Fronde casas; ipsi miramur condita Phœbo

Carmina, quæ dubiis paries vix ſeruat adeſus
Agnoſcenda notis, memor hæc tamen excipit ætas.
Rurſus & irriguos quâ fons interſtrepit hortos
Quadrifidóſque pluit latices, inciſa feruntur
Æratis tabulis quæ noctu carmina fures
Sacrilegâ rapuere manu: nec carminis illos
Cura, ſed auulſo ſtimulabat præda metallo.
Cur non, hortorum cuſtos, hæc monſtra fugaſti
Fulmineam quatiens haſtam? lapſúve ſonantes,
In furias egiſtis aquæ? lymphata perire
Debuit illa manus violatis impia Nymphis.
Sed tamen hæc tanto ne ſit iactura dolori,
Agricolæ carmen memores, olitórque recenſet
Opportuna loquens, neque ſerum neſciet æuum.
Iámque ſub implexis per mutua vincula ramis
Ire datur tecto, ſuſpensáque panditur vmbra
Porticibus ſimilis: ſinuatáque fornice velat
Hæc loca, vix pluuiis aut vlli peruia vento.
Quod ſi forte ſitim labor hîc vel prouocet æſtus,
Deſectum lapidis medio pes ſuſtinet orbem
Ad cyathos: mixtæ Baccho ſua frigora nymphæ
Temperiémque dabunt: nam proxima diſsilit vnda
Arboreæ accliuis virgæ, lentóque canali
Funditur, & nexo tenuis ſtat fiſtula plumbo.
Nec procul hinc, arcto diuerſi limite calles
Inter opaca ferunt, alio quos ſilua receſſu
Excipit incluſi ſiſtentes margine riui:
Illuc aut tacitas ſubterlabentia glebas
Flumina concurrunt ſolerti ducta labore;
Aut fautor domini ſparſas Neptunus in vnum

Colligit, errantéſque manu decircinat vndas.
Quicquid id eſt, ceſpes vitreo circunfluus amne
Arboribus frondet rectis, modicique capacem
Planitiem cœtus aperit, quò ponte recluſum
Carpere iter, plenámque datur tranſmittere foſſam.
Tum ne forte aliquis greſſu fallente, profundas
Deſpiciens nymphas pronus cadat, vndique ſaxo
Et circumpoſiti niueo munimine gypſi
Labra nitent, fluxas cohibéntque repagula plantas
Vnde vel iniectos ſecurus piſcibus hamos
Videris, aut faciles in gyrum ludere cymbas.
Interea volucres concentibus aëra mulcent,
Conſonat omne nemus. tales Peneïa Tempe
Seceſſus habuiſſe ferunt, deſerta ſed inter
Theſſaliæ, ſaxis vtrinque cacumina montes
Non ignota feris, omni procul vrbe ferebant.
Balneolum non vaſta ſoli, non inuia ſaxa
Inter, inacceſſas nec ſurgit vertice cautes:
Omnis ager circùm ridet, dominóſque ſequentes
Otia tranquilli nemoris, placidámque quietem
Securos magnæ vicinia detinet vrbis.
Publica ſeu rerum moles exorta repente
Seu priuata vocet, ſpatio breuiore remenſi
Hoc iter accelerant, feſſus non ſpumat anhelis
Currus equis, nec vota domus aulæve moratur.
Dij facite vt verſis huc ſæpe recurrat habenis
Muſarum pater incolumis, cum florida primo
Vere tepebit humus, nemorique hortóque recentes
Induerit frondes, gelidi quas flamina venti
Ventura mox decutiunt ſub tempora brumæ.

Hoc nemus, altarum ſpatia hæc ſibi deligat heros
Conſcia curarum, totum queis aſſerit orbem,
Defenſáque Fide, ſeclis monimenta futuris
Et magnum molitur opus, quo maxima Roma
Rurſus eat victrix & ſidera vertice pulſet.
Sin iuuat ad dulces paulùm ſecedere Muſas,
Sedibus Æneam Latiis in Gallica ducet
Littora, perculſæ reſonabunt carmina valles:
Audiet hæc æther, mirabitur vmbra Maronis,
Nectet odoratas & vati Mantua lauros.
Interea ſeu nunc Senones, ſeu Lingones alto
Colle tenent, viuas expertum corpore thermas,
Et de ſulphureis manantia flumina venis,
Dij tantum ſeruate caput. vos amne calenti,
Naiades, huic lento concretos frigore neruos
Soluite, & optatam membris afflate iuuentam.
Sic mea præſtabit veteres Campania Baias,
Atque Aponi fontes, vicina Antenoris vrbi
Balnea, quæ nobis cecinit mirata vetuſtas
Occulta virtute premens, & vincet honore.

INDIGNATIO VALERIANA.

SOLVERAT aurato fessos temone iugales
Phœbus, & obscuræ sub amica silentia noctis,
Carpebant placidos mortalia corpora somnos:
Cùm pater, insomnes versantem pectore curas,
Aggreditur variis, simulator Morpheus, vmbris.
Ille soporatis, nigróque papauere, succis
Leniter irrorans, sensim nutantia clausit
Lumina, térque domum somni percussit: eburnæ
Extemplo patuère fores, mihi frigidus humor
In caput, & fessos lentè delabitur artus.
Ergo vbi ludentes vacuum per inane figuras,
Collectásque animus species è corpore rerum,
Inter nocturnos, falsa sub imagine, visus
Exhibet, & placidis serpunt obliuia membris:
Ante oculos, fœdo miseranda Academia cultu
Visa mihi est, altoquæ regum sanguine quondam
Edita, Sequanico discretum flumine collem,
Et septemgeminas pandentia mœnia portas
Legit, regificis metuens considere tectis:
Scilicet vt fugeret turbas, aulæque paternæ
Insanos fastus, & sanctis dedita curis

Excuteret

Excuteret viles circa mortalia sensus.
Squallebat facies, augustæ emarcuit illi
Frontis honos, nulla se maiestate ferebat,
Incomptæque comæ, atque ima tellure morata
Lumina, nec solita radiabat purpura luce,
Et velut inuersi pendebant funere fasces.
Tum sic orsa queri, (luctantia sæpè repressit
Verba dolor, crebris & vox singultibus hæsit.)
An mea nobilitas incerta, aut sanguinis author
Effecit dubius, sic noster vt vndique vilis
Calcaretur honos? vt cunctis spreta iacerem
Ordinibus, paterérque imæ conuitia plebis?
Si mihi nascenti quondam pater arma negauit,
Nec strictæ præeunt vestigia nostra secures,
Nec me circunstant horrentibus agmina pilis,
Nec patet effossus vasto molimine carcer,
Nec ferrum, nec vincla sonant: haud protinus omne
Perdidimus robur, nec ego violabor inulta.
Námque mihi saltem calamos armare minaces,
Atque poëtarum fas est manantia felle
Carmina, turba quibus confixa repentè fatiscat
Nostri contemptrix, & tanquam Gorgone visa,
Horreat ad certos iratæ Palladis ictus.
Nam si quem nostræ bilis signauerit ardor,
Ipse notas frontis nulla deleuerit arte
Cinnamus, & longo mansurum dedecus æuo.
Siccine Francigenûm quæ incedo maxima regum
Filia, & augustos inter vagiisse penates
Prima feror, moriar telo prostrata furentis
Inuidiæ, sæuisque odiis, & vindice nullo?

Illa nouas artes in me, fraudésque maligna
Versat, & in cunctas dictis mendacibus aures
Insinuat sese, diuersa perambulat vrbis
Compita, pérque domos procerum, pérq. ipsa Senatus
Atria grassatur, nostrosque his vrget alumnos
Criminibus, priscum morem, & præscripta docendi
Omnia maiorum, retro sublapsa referri:
Clamat auaritiam, largosque ante omnia quæstus,
Atque auidos lucri, captatorésque iuuentæ
Insimulat, iam non Musarum haurire liquores
Pauperibus licitum, non limina tangere Phœbi,
Dum sedet immitis solo exorabilis auro
Ianitor ad postes, & turbam excludit egenam.
Addit & esse, quibus nummorum strangulet arca,
Quantum vix veteris Saturni clauderet ædes,
Quantum vix capiunt regali æraria fisco,
Et procerum nostris superari commoda gazis.
Nî decreta patrum, nî Curia sanctior obstet,
Quem factura modum fuero? quis finis habendi
Harpyiis? vel quos prouecta licentia frænos
Accipiet? ius fásque perit, & lege soluta
Omnis præcipiti diuertitur orbita cliuo.
Exarsere simul dictis, proceréṣque patrésque.
Extemploque iubent animos intendere lapsis
Rebus, & vnanimes acri decernere cura,
Ecquid opus facto, quî publica damna leuentur,
Et sua priuatus subsellia ferre querelas
Cessent. Interea nostrum in caput vrna mouetur,
Et nos absentes indefensique perimus,
In nos indicta fertur sententia causa.

Si delatorum votis res ftaret iniquis,
Omnis cirrata moderatrix turba iuuentæ,
Non plus mercedis, non plus lucrentur honoris,
Quàm qui grata viæ feßis compendia seruans,
Quâ sterni geminos optat sibi Sequana pontes,
Portitor exigua properantes traiicit alno,
Regalémque domum, Paulíque ad littora sistit,
Accipiens naulum, iactati præmia remi:
Quippe professorum labor haud plus penditur illis,
Quam conducta grauis, quorũ vrget sarcina corpus,
Curuatíque vnco subnectant pondera ligno.
Dum non esuriant vt mendicabula vulgi,
Ostia nec circum magno mugîre boâtu
Cogantur, quid præterea gens improba quærat?
Sic præceptorum metitur praua labores
Inuidia, hæc illis adeò speranda fuerunt
Præmia, post centum vigilatas ordine noctes.
Quodque mihi mentem quatit altius, impia proles
Gens ingrata, homines proprio quos vbere foui,
Sæua venenatis fundunt conuitia linguis.

Hic aliquis, cui syrma togæ regalia verrit
Marmora, cui manicæ grandes, & pileus ora
Quadrifido velat cornu, iam præpes & audax,
Vix pubescentis primæuo flore iuuentæ,
Nec lingua nec vocis inops, si fortè resoluat
Treis rubras leges, teneat si quinque Latina
Verba, duas Senecæ gnômas, & carmen Homeri
Dimidium, Ascræine: παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω,
Οὐκ ἀρετᾷ κακὰ ἔργα *meos contemnet, & alto*
Ista supercilio, & gestus grauitate sonabit.

Tum si quis nostri meminit, si tollere cœpit
Laude professorem, inque suas Academia partes
Poscitur, ingeniis non concessura vetustis,
Protinus obtorto iactabit talia naso:
Quid viles animas, & nullum in nomen ituras
Obiicis, æternum voluendas puluere cæco
Gymnasij? quid enim sors maius destinat istis?
Rhetoricos doceant flexus ieiunáque verba
Cum Cicerone suo, nusquam sibi munera sumant
Ardua, non rerum curam, curámve reorum
Non fora, sed longis clamoribus ilia rumpant.
Hi sunt, nocturnis, quibus est calcata Tholosa
Cursibus imberbes, & longi segniter anni
Partem nunc choreis, partem impendere popinis.
Namq. mihi haud celebres consummatósq. patronos
Lædere fert animus, qui doctæ fulmine linguæ
Attoniti impleuére fori subsellia, seclis
Iam notique suis cognoscendique futuris:
Quos si fortè sui poterunt æquare nepotes,
Gallica se quantis attollet gloria rebus?
Sed prius hos colles, & auaras linquere terras
Decretum est, quàm tanta mea dispendia sortis,
Et spretos patiar natos, & honore carentes,
Seruili referant demensáque præmia more.
Qualibet excipient Musas loca, nec mihi forsan
Inter inhumanos deerit terra hospita Bessos.
Ibimus vt quondam Phocæa colonia, sacro
Fœdere polliciti, simul imis saxa renârint
Sponte leuata vadis, deserta reuisere tecta
Rursus ad ingratas & vertere lintea sedes,

Si medicus mœſtas ægroti intrauerit ædes
Iniecto grauis ære domum illi dextra redibit:
Si cui ſuſcepta eſt miſerorum cura reorum
Ciuicáque arma gerit, facundæ ingentia linguæ
Præmia, & emeritum capiet patronus honorem,
Nos iter ad tantas pueris qui pandimus artes,
Viuemus miſeri ſiliquis & pane ſecundo?
Tu, qui Pierias Mommagni docte ſorores
Et colis, & primis coluiſti ſæpius annis,
Nunc age tutèris Muſas, ſtudiúmque profeſſos
Muſarum, ecce tui magnum eſt mihi nominis omē:
Progenuit quondam magnus me Carolus armis
Tu magnus defende toga me Carolus alter:
Sic tibi virtutum ſurgat digniſſimus hæres
Filius, & ſeros genitoris dirigat annos.
Talia cum gemitu memorans Academia, noſtris
Eripuit ſeſe ex oculis, tenebriſque fugatis
Purior Eôa Phœbus caput extulit vnda.

ILLVSTRISS. VIRI

EDVARDI MOLE'

SENATVS PRÆSIDIS

EPITAPHIVM.

HAC Molaus humò tegitur, quem Curia nuper
Vidit ab auratâ reddentem iura curuli:
Vltimus in cœlum remeat Cato, plurima virtus
Et mitis grauitas sancto super ore sedebat.
Non captans cuncta ambitio, non gratia, non vis,
Multáque degeneris pridem contagia secli
Constantem læsere virum, simul altius illi
Maiorum ritu reuerentia numinis hæsit.
Nec minor in Regem testata fidelibus olim
Consiliis pietas, tædas cum ritè priores
Soluere pontificem censet, quo pronuba sanctum
Religio pondus thalamis regalibus addat,
Legitimam prolem & veros factura nepotes.
Hæc senis est natis etiam rediuiua duobus
Gloria, supremos regni gerit alter honores,
Inque toga regi sublimis militat, alter
Contempta tellure viam rimatur Olympo.
Dic hospes quoties marmor præteruehis istud
Cedite Mausolæa ducum regúmque sepulcra
Hac se Mole Themis tegit, hac se Mole ferebat.

SCHOLASTICVS PARISIENSIS.

LVDICRA DECLAMATIO.

IAMDVDVM auſculto, & cupiens agitare cachinnis
Pulmonem geminum, compingi rurſus in illa
Clauſtra reformido, quò nemò ſancta profeſſus
Vota, ſed inuitus ſuperûm vi, plurimus intrat.
At meus adſiſtens, age libertate Decembri
Dic, inquit, Genius, quicquid tibi ſplendida bilis
Suggeret, aut ſi nos audis, Democritus eſto,
Atque cachinnorum quantum eſt in pectore ride.
Ridebo, nec iam Gyaros, capitine verebor
Tres velut ante viros, nec iniquis quattuor Argos
Figentes oculis, quid agat miſerabilis Iô,
Maia nate, quibus propria hæc ne munera faxis.
O ſi quis natorum expers me diues adoptet,
Si Licini Craßiue opulentas mittat in ædes,
Hoc fuat in votis, veris genitoribus illos
Prætulerim, vincétque ſuam me iudice cauſam,
Cui modò facundis ſurgebat adoptio verbis.
Tunc & fumantes in paruo ponte popinæ,
Atque intra muros quot ſphæriſteria, & extra,
Sæpius inuiſi, quàm me ſchola vana magiſtri

Accipient, hic quos patris indulgentia nummos
Sit largita mihi, in ventos & in aëra mittam:
Terdenique asses superato fune volabunt
Menstrua doctoris mercedula, viuitur istis
Moribus, innocuas vexat censura columbas.
Quid veterum ritus petimus, legésque seueras,
Abdicet vt natum læsus pater, alterum adoptet?
Hæc fieri qui posse putat, bibat ille cicutas,
Anticyrísque tribus cerebrum insanabile portet.
Sidera ceu terra distant: ita nostra vetustis
Sæcula temporibus, non turpis simia natos
Sic amat, amplexu quos strangulat, vt sua demens
Pignora præfocat genitor, complexus amore
Immodico, indulgens vitiis, dum mobilis ætas,
Dum faciles animi. Ludat, perpotet, & omnes
Vrbis quotidie vicos & compita signet
Filiolus, cor, delitium, spes vnica nostræ
Tibicénque domus, laxis spatietur habenis,
Nec metuat tetrici scuticam virgásque magistri:
Tu caue, vel verbo nedum mihi verbere pungas
Dilectum, aut teneram vox aspera læserit aurem.
Si punire voles peccantem, & sumere pœnas,
Terrori quod sit reliquæ, exemplóque cateruæ,
Cæde nates, interposito velamine mollis
Puluilli, vulpis cauda, pennáve nitente
Pauonis, quæras & si quid mollius istis.
Interea cùm se circum celer egerit annus,
Arcadico iuueni quod læua in parte mamillæ
Nil saliat, nullo labentia tempora fructu,
Immensósque parens sumptus clamabit vterque

Nil didicit puer, hîc penes omnis culpa magistrum,
Omnis & inuidia est, iures licet & Samothracum,
Et nostrorum aras, per sancti limina Petri,
Per cineres Pauli, Mathurináque numina, & illam
Sæpè magistrorum quò concio cogitur ædem:
Feci quâ licuit, functus sum munere, verùm
Irrita ventosæ rapuerunt cuncta procellæ.
Nulla fides, dicent ignaua te ad otia versum
Segnius ingenium pueri excoluisse, sed idem
Totum facundo si cum Cicerone teneret
Virgilium, Graios auctores sciret & omnes
Tanquam vngues digitósque suos, si fortè rogâtus
A saturo patre, dum conuiuia præbet amicis
Zenonis, vel Pythagoræ præcepta referret
Aurea, clamoso toties repetita magistro,
O fœlix pueri ingenium! conuiua repentè
Exclamet, grato naturæ munere diues,
Indole præstanti, & facili puer imbibit aure,
Plurima maturos hominum superantia captus.
At præceptoris vel nulla vel vltima fiet
Mentio, nec meritis referetur gratia tantis:
Namque puer solo ingenio profecit, inertis
Non ope doctoris, forsan donúmque negabunt
Esse Dei, quoniam metuunt benefacta fateri
Reddenda, & tanto vinctos agnoscere nodo.
Fortè alium malè morigeri petulantia nati
Offendit, cuius seruorum turba ferocem
Auget adulatrix animum, fomentáque præbet
Nequitiæ, & silicem puerili in pectore plantat,
Castigare igitur vitium, vel ferre paternus

Si nequit affectus, secum deliberat, à se
Atque domo grandem puerum remouere, labori
Continuò à teneris vt sese exerceat, vtque
Incipiat patria iam degenerare culina.
Sic quicunque domi cœpit puer esse molestus,
Grammatico dabitur, fœta est schola talibus, olim
Durateus Graïis sonipes v: turgidus armis.
Sed non ille ædes incommendatus adibit
Palladias, mater bigis inuecta repentè
Ante fores, famulique ancillæque ordine longo.
Iam noua pauperibus successit vt hospita tectis,
Protinus intento circumspicit omnia vultu,
Et notat. Hic tenues suspendit aranea telas,
Illic instratis mantilia sordida mensis,
Hinc odor erumpit teter, iacet vrceus inde
Haud tersus, totóque illota escaria mense:
Hæc queritur blandè, lixámque accusat inertem
Fœmina, tunc teneri si forte cubilia nati
Ventorum inuadant per apertas flamina rimas,
Præcipit obstructo prohibere foramine ventos,
Ne sint morborum causæ, ne filius inde
Aut tussim, aut subiti discrimina longa catharri
Contrahat, aut faciles non possit ducere somnos.
Præcipuè quis sit vultus, quæ verba magistri,
Quæ vestis, quæ munditiæ, vrbanive lepores
Obseruat, probet hoc vt callida, rideat illud,
Narret & in media discumbens garrula cœna,
Atque hominem accitis stolidum traducat amicis.
Pòst vbi Lyncæo lustrauit singula visu,
Paucos huic numerat nummos, nam pẽsio parua est.

Sed centum promissa dabit, terras, mare, montes,
Exiguum vt pretium spe magna suppleat. O si
Pro te aliquid possit coniunx meus, vtere sodes,
Si sit apud proceres illi vel gratia. Reges,
Nocte diéque tibi deseruiet, atque patebit
Nostra domus, tantùm puero huic impende laborem.
Hæc vbi dicta, audis strepitum, tractúq. gementes
Ire rotas, regio trans pontes redditur vrbis
Ancillis famulisque simul dominaque vehenti.
Post vbi demensum iam Luna peregerit orbem,
Illa Genouefæ sanctas accedere ad aras
Supplex, & voto defuncta, inuisere natum
A diuerticulo simulabit, circiter horam
Vndecimam, supra mensas cùm prandia fumant,
Vt videat solito quàm pinguia fercula victu
Apponi soleant nobis, & an esurit infans,
Tabidus aut macie factus penuria edendi.
Plura locuturi petulantior impedit ora
Risus, & angustis vrgent nos tempora metis,
Vos quibus Augusto recitantes ludicra mense
Fas audire fuit pueros, ridete, valete.

VIRI CLARISSIMI
CLAVDII PVTEANI
IN SVPREMO SENATV
DVM VIXIT CONSILIARII
Vmbra.

QVALITER Æacides, postquam fumantia Troiæ
Pergama, vis fati, Graiusque absumpserat ignis,
Victores bello Danaos, iamiamque paratos
In patriam, & dulces unâ remeare penates
Nauibus, ingenti surgens exterruit umbra:
Namque sui forte immemores, & pendere iusta
Oblitos, alacrique manu vada salsa secantes
Increpat, & prima cogit consistere terra:
Siccine ait, meritos ingrati fertis honores,
Per quem res Teucrij, per quē ruit inclytus Hector?
At mihi quæ sponsa est virgo, quam viuus amaui
Et perij, nostro regalis victima busto
Occidat, hoc functi repetatis munere naues,
Proh pudor! en iustis Puteani herois imago
Questibus adsurgens, totas ex ordine lapsas
Septenas hyemes, renouatáque sæcula terris
Enumerat, supera cum pridem nectar in aula

Haurit ouans animus vinclo resolutus inani,
Ecquis ait nostros decorauit carmine manes
Inferiasve dedit? quando vel funera amicis
Conclamata meis, vel conclamata poetis?
Dicite Pieridum mystæ, quæ culpa? quis error
Quem luimus taciti longa caligine fati
Contemptu ne etiam vestro? placuit ne malignis
Vlcisci inuisum per vestra obliuia nomen?
At vos Astrææ proceres, vos Gallica testor
Lumina, nascentis vos conscia sidera vitæ,
Si quis barbariem contra, pro Pallade miles
Acrior arma tulit, si doctis doctior hospes
Audiit aut quisquam melior (scit cætera fama)
At non virgineo madeant mihi sanguine flammæ
Barbara vel stricto depugnet victima ferro:
Tantum virginibus Musis quas viuus amaui
Et perij, pietas tangit vos si qua, sepulcrum
Visite muneribúsque meum decorate supremis.
Non tulit vlterius sancti conuitia patris
Natorum pietas: nam visus sæpe monere
Talia, veraces dum tertia tempora noctis
Indulgent somnos, neque mentem somnia fallunt.
Sensit & has (& se sensit rea) turba querelas
Palladis, & patrio quos purior irrigat amne
Sequana, quos altis Rhenus torrentior vndis,
Germani Gallique simul, quoscumque fauore
Munifico, & doctis dum fata Deúsque sinebant,
Alloquiis dignatus erat, pene omnibus itur
Exequias, sera damnántque silentia voce.
Ipse prope à gelida diuinus Scaliger Arcto

Carmine sublati fatum defleuit amici
Mirantes inter Batauos, lacrymantiáque ora
Perfusus, crebra Puteanum voce vocauit,
Oceanum versus spectans extremáque Thules:
Totáque reddebant Puteanum littora, totis
Reddebant illum Nymphæ Oceanitides antris.
Vna inter reliquas quam quodam Sequana, dū se
Exonerat centum fluuiis comitatus in æquor,
Centum inter rapidus populosas labitur vrbes
Progenuit, clari ciuis non immemor illa
Et desiderio Puteani excita, decoras
Non tenuit lacrymas, sparsósque effusa capillos
Sic Parcas, sicque astra vocans crudelia, dixit.
Anne parum est, ô carnifices, tria monstra, sorores
Quod ferrum, humanæ quod vobis fila colusque
Instrumenta necis, quod vitæ tempora censet
Incisusque adamas, adamante & durior omni
Vestra manus? nisi trux fatales insuper annos
Calculus, & fluxi spatium mortalibus æui
Computet? heu lenta Puteanum tabe iacentem
Vidimus, immiti colluctantémque dolori
Confectúmque malis, humor cum scrupeus illi
In latebris renum fureret claudénsque meatus
Naturæ, totis ageret tormenta medullis.
Post mille errores, post tædia longa laborum,
Post desolatam captámque rebellibus vrbem,
Postque triumphatos, heu nostri infamia secli!
Mirmillone patres, Astræam carcere clausam
Inque arcis fœdâ traductam vincula pompâ,
Emensus vestras Liger & tu Sequana ripas

Filius Astrææ, summi pars ipse Senatus
Finitimas exul Puteanus adiuerat vrbes
Impia ciuili detestans arma furore
In regem commota suum. Iam, Gallia, fatis
Pene tuis defunctus erat, sed sæua manebant,
Et coniuratæ musas extinguere pestes
Morborum innumeræ, & cõmunibus addita castris
Barbaries: patrias vix ille reuiserat oras
Et libris laribúsque suis vix redditus, inter
Successúsque nouos rerum plausúsque recentes
Ante suos natos, & mœstæ coniugis ora
Victorem regem patriámque in morte reliquit,
Optatámque diu fœlix morientibus hausit
Libertatem oculis: illum alma Lutetia fleuit
Curiáque Aonidúmque cohors & Sequana totis
Intumuit mœstus ripis altóque refusus
Oceano cari funus deduxit alumni.
Hæc Nympha, & rursus se gurgite condidit imo.

CVR TANTO INTERIECTV TEMPORIS COLLECTVS ac editus sit hic Tumulus Epigramma.

VT sensit fœlix Puteani & nobilis vmbra
Exequias libro nos renouare suas:
Quis desiderio modus? (inquit) septimus annus
Funereas vidit vos mihi ferre faces,

Necdum sollicitus lacrimarum exaruit humor?
Nec tam longinquo tempore mœror abit?
Haud, inquam, tempus nobis lenire dolorem,
Aut desiderium iam Puteane potest:
Longa dies, aliis vt sit medicina dolendi,
Longa dies tristat nos magis atque magis:
Nam quod rarus amet doctos, hoc tempore, doctus
Ipse: magis memores hoc facit esse tui.

IN DEPICTAM CARTHVSIÆ majoris vasti montis solitudinem Epigramma.

HAS sterilis saltus rupes & inhospita saxa
Ne deserta voces: omnia plena Deo.
Hac pater angustis in cœlum callibus ibat
Noster, inaccessas impiger ire vias:
Quemque nec in mediis inuenerat vrbibus, vnum
Quærebat cupidus colle silente Deum.
Credo equidem sancto Brunonis pectore, & isthic
Numen in ardenti ceu latuisse rubo.

VIRI CLARISS.

NICOLAI RAPINI, EPICEDIVM.

VISENDVM cinerem fortunatásque fauillas
Rapini signant hæc marmora: luget ademptum
Pictonis o.a sibi, quaque vrbs ibi nomina fonts
Naiades à vestro florentibus obtinet aruis:
Ingeniis fœcunda parens treis vbere fœtus
Extulit, & veteres certamine laudis Athenas
Prouocat: erepti sed enim iam casus alumni,
Et iactura recens, cumulatum & funere funus
Antiquos matri renouat sub corde dolores
Afflat & implacidis sopita incendia curis.
Ast ego qui tot facta viri memoranda recorder
Actáque honoratæ fœlix vt fabula vitæ,
Quid querulo sanctos turbarem carmine manes?
Inuidus aut vanis meliori luce fruentem
Prosequerer lacrymis? iuuat hunc deducere plausu,
Et super æthereo flagrantis sistere mundi
Limite, quâ niuei cœlum secat orbita lactis
Illustrésque animas candenti suscipit axe.
Nam licet æternos dignum producere soles,
Robore adhuc crudo, nec caligante senecta

Abstulerit Clotho properatis impia fusis,
Et patriæ, & nostris etiam caput vtile rebus:
Attamen octauo iam sexagesimus annus
Additus, humanæ meditantem tempora vitæ
Non improuiso nec acerbo funere mersit.
Post desudatos ciuili Marte labores,
Additáque vrbanis castrensia munera curis,
Vtráque mirandus semper, tot Gallia de te,
Tot meritus de Rege suo, non fractus iner i
Agmine morborum fœlix sibi, flendus amicis
Emicat herôum sanctas nouus hospes ad vmbras.
At proceres inter magnum dolor angit Achillem
Quem Themis aurata iussit residere curuli
Ardua iuridicâ populis discrimina librâ
Æquantem, fluxere seni pulchráque verendo
Canitie lacrymæ: méne ergo deseris (inquit)
Patrocle? atque tui Parcæ solatia vultus
Inuidère mihi? nec nostras amplius aures
Mellea facundæ contingent flumina vocis?
Iret adhuc in verba dolor mœstásque querelas,
Nî grauitas firmæque vetet constantia mentis,
Quæ nuper vidit ruiturum pectore mundum
Impauido, subiitque cadentis pondera regni.
Nec minus augusti tangunt ea fata Thuanum
Nominis, inuisæ fugientem obliuia Lethes,
Dum volucri surgens pennâ caput inserit astris,
Seráque victuras condit per sæcula chartas,
Dignus ab Herculeis properent quem visere metis
Mirata quondam Patauina volumina Gades:
Quicquid erit, nullo tantum se Gallia iactet

Lumine, seu docta spectentur Apollinis artes
Seu fortuna domus. Rapto nunc mœret amico,
Quicum sæpe dies fando traduxerat, vsus
Quintilio veluti, vigilatorúmque laborum
Iudice, Palladiis quos vellet credere formis.
Æmulus his flendi Gillotius ordine summo
Curia sublimem quem suspicit, ora loquentis
Melle fluunt, melior solidum sententia pectus
Arguit, & Graiis animus Latiisque Camœnis
Ditior, altarum reserat penetralia legum:
Lingones hunc nostri iactant: ast orbus amici
Incusat superos abruptáque pensa sororum
Rapinúmque animo, Rapinum voce requirit.
Parcite iam lacrymis proceres, finémque dolori
Ponite, cœlesti spectat vos desuper aula
Rapinus, vestrique memor requiescit amoris.
Vindicat hunc Astræa sibi, Bellona reposcit
Ardentésque animis ambæ certamina dudum
Magna parant, Astræa togam, Bellona professum
Arma magis tendit, par circum dixeris altos
Depugnare rogos & spargere sanguine manes:
Atque Astræa prior. Quid tu tibi pacis alumnum
Asseris incassum demens? quem nostra sequentem
Signa, forum & gentes paßim videre togata?
Scilicet vrbano iudex assederit ille
Prætori, capitisque reos damnauerit, armis
Instructus potius quam legibus? ille sacerdos
Musarum fuerit gladio ferus? ille comantem
Fœdarit castas Phœbum caligatus ad aras?
Ne vero ne te vanus deceperit error

Quod medias acies inter, toruásque phalanges
Principis hærebat lateri, nec claßica Martis
Nec coniuratos audax expauit Iberos:
Haud etenim ducis officium, vel militis vsum
Præstitit, at solitum regali munus in aulâ
Indulsitque suis inter vaga castra Camœnis.
Qualis Scipiadæ, Tyrias dum verteret arces
Ennius adstabat comes, & Carthaginis altæ
Spectabat Latias trepidantia mœnia dextras
Immunis belli. Rapinum sæpe canentem,
Pulsantémque nouas Venusino pollice chordas
Et rex post lituos, hostili & strage recentes
Audiuere duces, tum Gallica carmina certis
Legibus arctantem, depellentémque prophanum
Ex adytis Phœbi vulgus, quod sæpius expers
Doctrinæ veteris, dum vatum captat honorem,
Polluit Aonias rythmis nugacibus vndas.
Plura locuturam vultu Bellona seuero
Non tulit, & larga est (inquit) tibi copia fandi
Fallere & incautas vanis concentibus aures,
Depreßúmque sales verbis obducere verum.
Ast ego quæ nec vestra fori mendacia noui
Eloquiive dolos, stricto prius ense tuebor
Rapinum, quâm Gradiui malè castra perosus
Fratris, ad ignauas vertat se transfuga Musas.
Desine sollicitare meos Astræa ministros
Quosque vel à primâ noris vixisse iuuentâ
Cinctutos, ne Socraticis transcribe cateruis:
Neu deuota meo rarescere nomina Marti
Expete: nam memini quoties florentibus annis

Aptauit lateri auratum mihi deditus ensem,
Et sessor volitantis equi, cultoribus agros,
Hospitibúsque vias, & tutas ciuibus vrbes
Reddidit, incurrénsque vagis prædonibus vltor
Feruidus, horrentes soluit formidine syluas.
Dignior haud alius cui credere munia ferri
Publica res posset: mens incorrupta manusque
Cordáque auaritiæ fœdis imperuia curis,
Et super humanos altè nitentia casus.
Sed quid ego leuiora moror? num Gallia lauros
Ibriacas nescit? rerum cum fœdere rupto
Henricum totis iaculantem fulmina campis
Sensit Iber, latè fusi sensere rebelles?
Hic Rapinus erat, medióque in puluere belli
Spumantem versabat equum: quot funera dextrâ
Ille dedit? quisquis vibratæ occurreret hastæ,
Protinus inferno grauis ibat victima Diti.
Nec sine teste fuit virtus, Aumontius heros
Prima acie vidit pugnantem, & fortia Regi
Facta viri memorans stupuit. Tun' talibus audes
Stragibus insignem lentis addicere Musis
Improba? vel gentes inter censere togatas?
Fortiáque inuicto subducere pectora Marti?
Talia iactantes Diuas, Tritonia belli
Consiliique potens concussa Gorgone terret:
Neutrius hic vestrum est (inquit) mihi Iupiter arma
Et dedit ingenuas artes, in vtrumque paratus
Rapinus meus est: vltra ne tendite si vos
Aut pudor, aut nostri tangit reuerentia vultus,

GENETHLIACON DELPHINI.

FRAGMENTVM.

TALIA dum memorant ſenô chorus agmine Phœbi
Delecti iuuenes, magnúmque ad ſidera tollunt
Henrici nomen, pugnatáque in ordine bella,
Atque triumphatum ſignis victricibus orbem;
Pretinus his tacitô reſpondent murmure laurus
Caſtaliæ, mugitque ſacris cortina ſub antris,
Et procul Aſcræum nemus aſſonat: ecce repentè
Auditur mihi plauſus, & altera gaudia ſurgunt
Delphinô ſurgente, ducem quem tota ſalutant
Æquora, regnatas Patri lambentia terras,
Maiorem reliquis, ſolo genitore minorem:
Cui ſubmiſſa cadit Neptuni fuſcina, Triton
Pâret, & in mediis famulantur Naiades vndis,
Squammeáque alludunt incani examina Phorci.
Cui glauco vicina mari iamiam attremit ingens
Parthenope, & noſtris quondam Trinacria ſceptris
Subdita, ab Italicô tractu magno impete ſaui
Interuulſa freti: cui venturi omine certô
Procubuere altæ demiſſis cornibus Alpes;
Et tu vane Ligur, Inſubria culta, liquentes

Eridani Varique amnes, quibus arua colonus
Proxima, & humentes sentit pinguescere glebas.
Ergo huic alternis dicunt præsagia Musæ
Carminibus, faciles & habent in fœdera Parcas.
Cresce puer dudum populis optantibus orte,
Fortunate puer, cui prisca oracula vatum
Aurea pacatis cecinerunt sæcula bellis.
Quarta tibi plenis numeratur mensibus æstas,
Quartáq. hyems, ex quo primùm de more cadentem
Excepere sinu Nymphæ, quà plurima rupes
Pocula de gelidis libans Acheloïa largè
Pumicibus, bellæ fontem denominat undæ.
Hìc nemora, & colles, & amictas collibus vmbras,
Antráque multarum latebris sinuosa ferarum
Aut venator equo Rex, aut cane sæpe fatigat,
Cingit & vmbrosos solerti indagine saltus.
Sæpe pharetratâ visus comitante Dianâ,
Delius occiduos illic traducere soles,
Corytos gestans humeris, arcúmque sonantem:
Sæpe vagæ spatiantur Oriades, atque ibi lætas
Cum Satyris ducunt lunâ fulgente choreas.
Scilicet hoc, Princeps, tua primum infantia cœlum
Hausit, & ipse tuis pulsus vagitibus aër.
Felix nascentem tellus, quæ cernere solem
Hunc potuit: nullo tantùm se iactet alumnô
Roma, licèt nobis Latiô diademate cinctos
Proferat, Arsacios aut victrix Parthia reges,
Ipsáque miretur Iouis incunabula Creta,
Non Curetes opem scutô crepitante tulere,
Nec tibi nascenti custos Corybantius æra

Impulit, aut ſurdam raucis tinnitibus aulam
Impleuit, patrias ne vox percelleret aures:
Læta fuit Lucina, parens arriſit vterque,
Concentúque nouô lætæ pæana canebant
Permeſi Nymphæ, & reſonabat plauſibus æther.
Centum vrbes, quas occidui maris vtraque lambunt
Littora, pulnereis feriebant aëra bombis,
Tanta per accenſas teſtantes gaudia flammas.
Inde ſacerdotes ad puluinaria Diuûm
Thura dabant, gratos Superis halantia fumos,
Fundebántque preces, onerabant æthera votis.
Tum populi misère ſuos huc vndique patri
Legatos, pueri ſacros gratarier ortus:
Quos vagus humectat flauentibus Iſter arenis,
Quos & naſcentes explorat gurgite Rhenus,
Quóſque Alpes, quos & diſterminat alta Pyrene,
Et Thule, gelidáque rigens tenet ora ſub Arctô.
Quinetiam hæc populis pennatô concita lapſu
Fama tulit, quibus Ægyptus, fœcundáque Nilo
Arua, & odoratæ ſyluæ tondentur Idumes.
Ipſe pater reſidens Tarpeiæ culmine rupis,
Cui cœli reſerare fores, & claudere ſoli
Conceſſum eſt, quamuis gelidâ tardante ſenectâ,
Gauiſus: reliqui, queis ſtat radiante galerô
Ordo ſacer, tanti celebrârunt gaudia partus.
Quippe fide primogenitos Eccleſia cernit
Franciadum naſci ſua propugnacula reges:
Chriſtiadum & primi ſuccreſcere Principis aulam
Prole nouâ, totum quæ ſubdet legibus orbem.
Intereà donec ſurgens adoleuerit ætas,

Magne

Magne puer, ſeu te celſo radiantia colle
Caſtra tenent, Diui Germani nomine dicta:
Seu matutinâ nemorum vectaris in vmbrâ,
Lympharúmque tubos mirans ex arte ſonantes,
Ingenuo laqueata ſubis antra humida topho:
Iam blandè fari incipiens, & ab vbere pulſus,
Iuſtitiæ ſanctúmque bibas pietatis amorem,
Componens teneros facili dulcedine mores,
Molliat vt tenerum mitis clementia pectus,
Ne calidas animis puerilibus hauriat iras:
Sic poteris rex eſſe tui, rex eſſe tuorum.
Hæc diſcas, at cùm veniet tibi robur ab annis,
Spumantes verſabis equos in puluere Circi,
Cornipedi premere, & laxas dare doctus habenas
Tunc enſes ſtricti in manibus, ſimulachráque pugnæ
Ludentur: diſces quo Pæones arma rotatu,
Quo Macetæ ſua geſa citent, quid nôrit Iberus,
Germanúſque ferox, ſæuos quibus artibus hoſtes
Contuderit Genitor, quo turbine torqueat haſtam.
Talis in Idæis narratur Iuppiter antris
Exertâſſe ſuos primæuo flore lacertos,
Irrita per vacuas iaculando fulmina terras.
At cùm te Superi, cùm te pia bella vocabunt
Hæreſin aduerſus; tunc ſternes impia ferro
Agmina, tunc certâ iaculabere fulmina dextrâ,
Dein ſtrato Mahomete potens, atque orbe recepto
Victor Idumæis coniunges lilia palmis.

PARALLELA CÆSARIS ET HENRICI MAGNI.

E Gallico illuſtriſſ. Ducis Sullij.

PAR inſigne ducum, quos de tot millibus, ardens
Prodidit æternæ virtus in ſæcula famæ,
Terrarum domini, digniſſima nomina cœlo
Cæſar & Henricus toto iam vertice ſurgunt.
Sorte datos ſimili raptóſque, vt gloria rerum
Par ſtatus, & paribus iungit victoria fatis,
Sic vna poterit committere pagina textu.
Fortunam Cæſar meritis ingentibus æquat.
Henricus virtute duces ſupereminet omnes.
Rebus inauditis decorat ſua tempora Cæſar.
Henrici tot facta, tot & miracula credas.
Imperium nullis fundare in ſæcula metis
Illi ſorte datum eſt & amico numine Diuum.
Hunc quoque ſæpe Deus violento ex hoſte recepit
Victor vt æternum faceret tibi (Francia) regnum.
Cæſar ab Ænea ſe fert & origine Martis.
Henricus ſe Troiano de ſanguine cretum.
Ille inter ſeptem colles euagit infans

Viribus ægra suis cùm iam prope Roma periret.
Editus hic subter iuga formidanda Pyrenes
Mox vidit flammas & operta tumescere bella.
Inter adhuc cunas, illi conuulsa moueri
Publica res visa & pessum status ire Quiritum.
Huic artes iamiam puero patuere doliqùe
Qui reges, regni & formam mutare parabant.
Fœdere connubij Cæsar se partibus addit
Quarum opibus, propriis sperat munimina fatis.
Se consanguineis Henricus regibus, olim
Debebat vacuæ quorum succedere sedi.
A teneris Cæsar solitus perferre labores
Nullius impatiens operis. non milite vixit
Mollius Henricus puer, & iam prælia celsis
Concipiens animis, niuibus durauit & æstu.
Per medias strages, per aperta pericula, pérque
Naufragia inuicto crescebat pectore Cæsar.
Et labor, & sæui semper discrimina Martis
Henrico lusus fuerant, & certa voluptas.
Nil dubios rerum casus horrebat vterque.
Ambobus pater & patrui & carissima mater
Inter ciuilis periêre incendia flammæ.
Accisis passim rebus dubiúsque salutis
Bithinum fugit ad regem trans æquora Cæsar.
Partibus Henricus fractis ad saxa Pyrenes.
Seruauit vitam Cæsar bis compede lapsus,
Et libertatem, fugiens Henricus, ademptam.
Cæsaris affines, & opes, & robora, clades
Quattuor hauserunt, altóque potentia tanta
Exitio ruitura fuit, nisi Cæsaris arma

Spes instaurassent lapsas, animósque dedissent.
Et quater Henricus aduerso Marte propinquos
Vidit prostratos, socios, noménque, domúmque
Afflictam, nihil in meritis aut sanguine quicquam
Esse super, nisi naufragij clauum ipse teneret.
Cæsar & Henricus perruptas sæpe phalanges
Disiectásque acies & profligata suorum
Agmina restituêre manu, cum signa maniplis
Eriperent, turmísque suas fugientibus hastas,
Vnde etiam victis reuocata in pectora virtus
Fortunáque retrò victor mutante refugit.
Delectus dux Cæsar adhuc florente iuuenta
Castrorum imperio, iustis & præfuit armis.
Partibus Henricus dux est ascitus & auspex
Quattuor vt teneri vix lustra peregerat æui.
Arma in se generum Cæsar, generique clientes
Et sobolem totam iurata capessere vidit.
Henricus sibi cognatos insurgere, socrum
Et patruum, rerum violato fœdere sensit.
Connubia, ingrati, sacra, festáque, mille procellis
Cæsareum petiere caput, lethúmque pararunt.
Henrico sacra, festa, ingrati, Hymenæus, amores
Lætos abrupêre dies, mortémque dederunt.
Cæsar in Hispanis adiit discrimina terris
Fortuna nusquam mage conflictatus iniqua.
Semper & infensos Henricus sensit Iberos.
Ambitus atque odium magnatum artésque dolique
In caput armarunt iratam Cæsaris Vrbem.
Henricus sic est odiis agitatus acerbis
Viderit vt patriam infestam regémq. propinquum.

Imperium Cæsar, dum ſpernit inania rerum
Poſſedit ſolidum & certos eſt nactus honores.
Henricus ſpreuit promiſſa ingentia, queis aut
Pernicies animæ aut decoris iactura ſubeſſet.
Cæſar erat præſens hoſti metuendus, at eius
Legati plerumque ingentia damna tulere.
Henricus nuſquam niſi victor ab hoſte receſſit,
Illius at cauſam clades non vna ſecutis.
Te Labiene ducem magnum per Gallica bella
Formauit Cæſar, quem nullo es iure peroſus.
Inter & arma, virum Henricus formauerat armis
Egregium, nî mox cæca ambitione periſſet.
Impiger & prudens & iuxtâ fortis vterque.
Obtulit ille ſuis pacem hoſtibus, iſte negauit
Hanc nunquam patriæ, plebis tulit ille fauorem,
Hic regis meruit, cui mox ſuccederet hæres.
Pontes atque vias ille inſtaurauit, at iſte
Magnifico Francis perfecit talia ſumptu.
Carnutes, Hedui, ſe Bellouacique minante
Cæſare, depoſitis permittunt ocyus armis.
Nannetes, Blauium, Sedanum, fax vltima belli
Henrici adſpectu ad lacrymas fugère precéſque.
Vxelodunenſes, Biturix, & Alexia, famam
Cæſareis armis & nomina magna dedère.
Carnutes, Laudunum, Amiani, Fera, Drocúmque
Henrico auſpiciis decus adiecère ſecundis.
Nec bello nec pace vllam concoxit vterque
Vindictam. Ægyptus, Thapſus, Pharſalia, Munda
Fecerunt victrici acie, pugníſque cruentis
Ire triumphatum ſub leges Cæſaris orbem.

Cotrasium, Ibriacæ laurus, Saueuzia & Arqua
Henrico Francos, & Francica sceptra dederunt.
Fortunas, vitam, cunctos & Cæsar honores
Reddidit ingratis per quos est inde peremptus.
Henricus plures meritis deuinxit, adeptum
Qui decus ingeniis huic inuidere malignis.
Pharnaces, Ægypto dum credit posse teneri
Cæsaris arma diu, legiones cædit, & amens
Cappadocum gentem vicinásque occupat oras:
Dúmque parat Pontum Armeniæ, & Bithinica rura
Iungere, Cæsar adest, venit, & videt, vndique vincit,
Atque die sexto regem hunc sibi subdit inanem.
Emanuel, ratus in medio se posse tumultu
Gallorum, propriis Phocæos addere tractus:
Iámque Salassorum potiens Delphinica regna
Somniat, & circum gentem spe deuorat omnem:
Pacatis demum rebus confugit ad artes
Et retinere astu voluit, quod Marte nequibat:
Sed mox adueniens Henricus vicit, & vrbes
Allobrogum cepit gemina vix tempore Lunæ.
Præterea qui vult artes ediscere belli,
Ordine quo ducenda cohors, vbi castra locanda,
Aggere quî foßáve latus munire, vel hostem
Conueniat vitare, lacessere, prælia forti
Conseruisse manu, paulatim accedere, leges
Ponere militibus, hostem consumere cura
Peruigili, atque fame, terrore, sitique, dolísque,
Nullius impatiens discriminis atque laboris
Cæsaris insistat solers vestigia primi.
Illius exemplo sese conformet, & astus

Consiliúmque imitetur, vt alti flumina Rheni
Atque procul positos penetrauerit vsque Britannos
Ruspinámque & Iberum, vt sit cunctatus, vt hosti
Germano congressus, vt & munimina fecit
Axona quâ Sabísque fluunt, vbi Neruius arua
Et Morinus colit, atque Ducis cognomine sylua
Asparagum Apsúsque & Phocaea colonia, & ora
Armoricae Veneti, Biturix, & Alexia, Brunda,
Corfinium, Phariae, Graiaeque, ac littoris vrbes
Ausonij Illyricíque; quot & Pharsalica castris
In loca peruenit, quibus hîc stationibus vsus.
Ponat & ante oculos Henricum eiúsque trophaea,
Virtutes animúmque & facta fidémque sequatur:
Progressus, artes, indefessúmque laborem:
Vt multas astu, plures vi ceperit vrbes,
Sãmilium, Broagúmque, Cadurcos atque Niortum
Atque alias quas Pictonicis assurgere campis
Cernimus, & pingues vbi pandit Neustria glebas:
Bresiáque exiguis nuper mutata Salasis,
Sequanicive colunt Belgae, vt dein larga Garumnae
Flumina, & ingentes in equo tranauerit amnes:
Vt tempestiuum obsessis summiserit audax
Auxilium, & tuto remearit castra receptus.
Hos pariter primis ambos miretur ab annis.
Non illis alius princeps, aliusve monarcha
Terrarum dominus certamina plura peregit,
Non miles quisquam plures numerare labores
Euentúsve queat, deiectas saepius arces
Saepius audaci commissáve praelia dextrâ
Siue repellendus fuit hostis, siue petendus.

Scribentur plenis hic iusta volumina chartis
Narranti quoties tanti, loca commoda castris
Quæsiuere duces, aut meta a aggere longo
Munierint, quoties pulsarit machina muros:
Cum sit nulla dies multos elapsa per annos
Quin ductæ ambobus fuerint ad bella cohortes.
Cæsar vbi multos reges & regna subegit
Pangere fœlicem cupiebat pacis oliuam.
Hostibus Henricus prostratis victor, vbique
Arua coli, atque bonas artes florere iubebat,
Exitus at tragicus sors & crudelis vtrumque
Sustulit. In partes varias diuisa colebat
Gallia, delatas eius cum cepit habenas
A patribus Cæsar, nihil in commune gerebat,
Rectores vrbs quæque suos, prouincia quæque
Disiunctos habuit, peregrinæ huc vndique gentes
Ad prædam, rerum facie inuitante coibant.
Principio Cæsar castris prætendere vallum
Cœpit, & Heluetios immani mole ruentes
Et Germanorum motus speculatus, vtrosque
Contudit, & fractos rem desperare coëgit.
Sic cum cœlitibus visum est, imponere Francis
Henricum regum decus immortale, duello
Vicinæ ruptis inter se legibus vrbes
Ardebant, flammæ & strages atque horror vbique.
Quinetiam veluti perituro principe, gentes
Externæ regnum in prædam sortémque trahebant.
Tunc vrbs cuncta suos regióque est passa Tyrannos.
At rerum aduersis Rex immersabilis vndis
Muniit aggeribus sese, primósque minantum

Elusit motus coniuratósque furores.
Mox vbi prostratos disiecto milite fudit,
Concussítque tuos terrore Lutetia muros;
Fulminis in morem gentes irrupit & vrbes
Et coniuratis late abstulit oppida castris.
Cæsaris Henricique istis successibus vnam
Adscribas causam, mores vtriusque benignos
Virtutésque animi, desudatósque labores.
At sese in partem fortuna sequentibus offert,
Quòd res compositæ, quòd tempestatibus aura
Lenior accedens sæuas placauerit iras
Reddideritque animos hominum & certantia passim
Obsequia. Ingentem sibi conciliauit amorem
Æqua petens Cæsar, gentésque recepit & vrbes
Factio quas odiis in eum flammarat acerbis.
Quippe secuta fidem mox Gallia, Corsicus vndis
Sardus & in mediis, Siculus dein proximus, omnes
Ausoniæ gentes, aliæ trans æquora multæ
Græcia quas nouit, Cilicésque & tractus Orontis
Eoâ perfusus aqua, quas Bætica latè
Aspicit, in nostris Heduique & Lingones oris.
Vicit enim totum clementia Cæsaris orbem.
Sic Henrice tibi pro conditionibus æquis,
Iustitiâque tuæ causæ permota, verendis
Francia procubuit genibus, Campania, Neustri
Et vicina truci nimium Picardia Belgæ,
Lugdunum, Meldæ, Biturix, Aurelia, Narbo,
Diuio, Parrisij, Trecæ, quas vndique claudit
Oceanus, medias aut perlabentia terras
Æquora; Aquitani quas alluit vnda Garumnæ

Aut Ligeris Rhodanique, fluens quas Matrona lăbit
Et Somona Oceani dum rectus in ostia fertur:
Et quascumque sinu medio complectitur ingens
Gallia, fluminibus procul & procul Amphitrite
Oratum misere suos, pacémque tulere.
Cæsar & Henricus factis super æthera noti
Ante alios reges, etiam Mauorte timendos
Formauere duces, necnon docuere sub armis
Tironem excubiis duróque assuescere Marti.
Cæsaris accedit decori, quod Galba Veragros
Gessit in aduersos. Henrici adiungitur actis
Quicquid in Orthesios est Mongomerius ausus.
Induceiomarum Labienus contudit illi.
Huic ad Lussonium pugna Lanouius acri
Sanctephanúsque merent: illi quæ gesta Sabino
Dantur in Aulercos. huic quicquid Pictonas inter
Sustinuit proauûm dignus virtute Rohanus.
Accedunt illi quæ Crassus iunior olim
Perfecit, celsis infert dum bella Vocontis.
Huic quod & in trepidos Comites egere Vocontos
Quattuor. In laudes Labienus Cæsaris addit
Parrisiis & Melduni fœliciter acta,
Massiliæ & quæ tu geris obsidione Treboni.
Quod Messala suis semper clarissimus actis
Fusius aut fractas seruans virtute cohortes
Aut Piso cunctis solitus se offerre periclis
Æmula vel dudum Varene & Pulsio corda
Quicquid & obsessæ mirum fecere Salonæ
In Cirtham Afrorum atque alias quod Setius vrbes,
Curio quod sudore madens & sanguine, victor

Haud dubiè, victus nunquam sine fraude futurus.
Crastinus inque tuis quiquid Pharsalia campis.
Et dum Sulpitius Catalaunos protegit armis.
Henrici canitur, quicquid Mombrunius egit
Gordius aut pugnax, vel in ipsa Bonnius Alpe
Vel Roësus Liberone, per Allobrogesque Valetta.
Quicquid Cotrasij Vnellisque Suesio princeps.
Coliniúsve canens tutos post arma receptus,
Ornanúsque adiens tibi magna Henrice pericla,
Rosnius & plagis corpus confossus honestis
Inclusúsque Quilebouij Belagardius vndâ
Et Longauilla haud vno certamine victor,
Condæúsque aliud fulmen, quem Iarnaca tellus
Et Druydæ videre capi, captúmque necari:
Quódque fugæ Andelotus vir nescius atque timoris
Et quod Campanæ rector Niuernius oræ.
Quicquid Chambasius, Castillio, Pila, Cubernes,
Viuantus, Ventadurius per rura Tholosæ
Et Mimatûm, quod Ediguerius dū vicit Amedeū,
Quod bellum ad montem Bullonius agmina fundens
Amblisij, & Randane tibi Curtonus adempta
Victor ouans præda, quod magna strage Ioëusæ
Ad Villamurium Theminius, atque Guierchi
Rupiposus domitor, vel terror Crequius ingens
Allobrogum, paribúsque micans Pasquierius armis.
Quódq. in Mercurium Daumontius, inq. pauentes
Domianni turmas, quod vel Bironus in hostem
Mille locis, dum Dōpetrum fugat atque Tauanum
CúmqueEsguillonio Contreram: quódque Sabaudis
Rosnius in campis, necnon Ediguerius vrbes

Dij capiunt mõtem Melium & tua sancte Michael
Mœnia cum Carboneria, loca Cunque fluentum,
Quodque iterum regno dum tantùm Sullius auri
Congerit armorúmque, & tantum pulueris atri
In tormenta parat, tam multa cibaria condit
Francus vt externis esset metuendus in oris.
Iámque in Luctorios Fabij gesta atque Canini.
Oppida quæ Bruto quæque expugnata Valero
Cæsaris accrescunt palmis. quod Sylla peregit
Iunior in Magnum, Ciceróve vbi pressus ab hoste
Cæsaris vrgebat reditum, quod rursus in Andes
Pictonicósque Fabi gessisti, aut æquora sulcans
Euphranor, túque Vnellis vallate Sabine
Quod Mithridates Ægyptum dum territat armis,
Aut Carsulenius Ptolemæi in mollia castra,
Quod Piso, quod vel Lepidus cui Cæsar honorem
Dictator debet, quódque aut Antonius, aut tu
Cornifici quæstor; quorum virtute timendus
Extulit augustum caput, vt iam Cæsaris impar
Subiiceret fasces apici conterritus orbis.
Romani imperij moles, discordia patrum
Et plebis, media tot reges fecerat vrbe
Quot prius externis regno spoliauerat oris.
Nec iam Roma sui compos, nec iura superbis
Plebs vltrà poterat dare ciuibus: vnius astra
Subiicere imperio gentem statuere ferocem,
Legerúntque ducem de tot modo ciuibus illum
Quem Diuum genus & virtus super astra ferebat.
Otia, ciuiles motus, infantia regum
Perdiderant sic te lacero iam Francia regno

Vt spes nulla foret, spreti moderam ne regis
Lilia in antiquum reuirescere posse nitorem.
Numina confusis tunc prospicientia rebus
Ecce repurgato statuunt imponere regno
Selectum de tot ducibus, cui plurima laurus
Parta manu, quem diis chari de semine regis
Progenitum, rerum tantarum euenta manebant.
Iámque potens rerum Cæsar non vl or acerbus
Incubuit cuiquam, cunctos bonitate merendo,
Ciuibus exegit clemens, & comis amicis.
Henricus parto per plurima vulnera regno,
Mitis erat summis pariter regnator & imis,
Iustitiæ custos rigidus fautórque bonorum,
Non vindicta memor occulti fraude veneni
Grassata est, nullóque fides violata cruore.
Fortuna Cæsar non vsus vbique fauenti.
Fortunam Henricus plerúmque expertus iniquam.
Castra videt Cæsar direpta ad flumina Sabis.
Exuitur pariter castris Henricus ad Hernas.
Amisit Cottam Cæsar validasque cohortes.
Bassaci Henricus patruum totasque phalanges.
Gergouiæ Cæsar muris abscessit inanis.
Henricus Pictos aliò reuocatus omisit.
Et vidit sibi magnates insurgere Cæsar.
Henricus sibi primores obsistere regni.
Et Cæsar patrum decreto dicitur hostis,
Hostis & Henricus tota est iactatus ab aula.
Illum proscribunt Romani & Consul vterque.
Hunc Capitolini iaculantur fulmina patris.
Cæsaris aduersus nomen Roma induit arma.

In caput Henrici molitur plurima Roma.
Ambitione duces tres Gadibus omnia perdunt,
Discordes atra inuidia stimulisque malignis.
Dorlani totidem fusi, quorum occidit vnus.
Nicopolis præceps Caluinus cæditur vrbe.
Craone fugæ exitioque dati sunt præpete ductu.
Ingentem Cæsar signat tibi Bragada cladem.
Et Germanorum Henrico fert Daunia stragem.
Dyrrhachij Cæsar dum confidentius hosti
Ingruit, aduerso Martis prope concidit ictu.
Aumalij Henricus validum dum negligit hostem
Pene repentino periit certaminis æstu.
Massiliam Domiti capis, Arnantelle Amianam.
Cæsaris extremâ sunt summa pericula Mundâ.
Henrici extremæ sunt summa pericula pugnæ.
Neuter at aduersis infracto pectore rebus
Succubuit. statuas inimici à plebe reuulsas
Restituens Cæsar nomen sibi clarius affert.
Henricus delens alienæ opprobria famæ
Laude noua vehitur cunctis sublimior astris.
Ambo igitur post tot benefacta ingentia, ciues
Conciliasse rati, cunctis iamiámque salutem
Esse suam cordi, quò sese illustrior effert
Illorum virtus, minus hoc sensere litatum
Inuidiæ, inque dies magis implacabile virus.
Impatiens Cæsar lento torpere veterno
Post mitis documenta animi, post edita sumptu
Ludicra magnifico, & largis conuiuia mensis,
Muneráque in plebem dispersa, & reddita forti
Præmia militiæ, delinitúmque Senatum.

Post erecta trophæa, suos & honoribus auctos,
Atque triumphatum noua per spectacula mũdum,
Pacatósque animos, veterisque silentia noxæ
Inducta, & cunctis obliuia iussa querelis:
Iámque animo cœpit maiora agitare sagaci
Metiri ad cursum fastos & tempora Solis
Tollereque immodicum fœnus, præcidere lites
Gradiuo templum sacrare, ingentia plenis
Bibliothecarum componere pulpita libris,
Luxuriæ dapibúsque suos præscribere fines,
Et pontes reparare, viásque insternere saxis,
Et Terracinæ iunctas siccare paludes,
Fucinique lacus vndas emittere putres,
Et maria effossis coniungere faucibus Isthmi,
Moliri bellum in Parthos; inuictáque regna
Arsacidûm, veterésque nouis cumulare triumphos:
Imperium vt Tanai sibi finiretur ad Arcton,
Auroram at versus Mœotide, Caspia claustra
Atque pharetratos quà lambunt æquora Persas.
Sic maria atque altos cupiens prætendere montes
Imperio, & cunctis præstare immune periclis:
Non potuit tantis crudelia pectora rebus
Flectere, quæ sæui flagrantia peste veneni
Turgidáque inuidia, tantis clarescere Romam
Non potuere pati factis, & Cæsare tolli:
Nam tres & viginti odio rabiéque furentes,
Quos opibus magnis, quos & cumularat honore,
In medio tantum regem patrémque senatu
Confodère truces, nudum & nil tale timentem.
At superi vltores ferro flammáque cruentam

Consumpsere diu gentem, populique rebelles
Viderunt patrio manantes sanguine riuos:
Quémque recusarant dominum, vidêre deorum
Adscriptum numero, & luxerunt lumine cassum.
Henricus cui non quisquam virtute secundus,
Sparsa per immensas cuius miracula terras,
Quamuis externis Francorum colla catenis
Libera reddiderat, naturæ signa benignæ
Maxima prebuerat, regnúmque impleuerat omni
Lætitia, largas intráque & sparserat extrà
Diuitias, virtute, armis, & legibus ingens
Fuderat in cunctas decus indelebile gentes.
Post extincta etiam ciuilis semina belli,
Pósque sibi cunctos vni parêre coactos:
Iámque opportunam ventura in tempora laudis
Materiam nactus, moderari larga volebat
Fœnora, mensarum luxum compescere, lites
Tollere crescentes, metiri Sole sequentum
Annorum spatium, Graiúmque Italúmque vetustos
Bibliothecarum pluteis conquirere libros,
Húcque professores magnis accersere donis,
Pontes instaurare, vias insternere saxo,
Exsiccare lacus, geminum mare iungere, sectis
Montibus, inque vnum transire canalibus amnem
Magna opera iussis, sic vt mirabilis esset
Author & in seros extaret fama nepotes.
Ergo ostendisset bello se posse superbum
Si vellet superare hostem, quem Gallia rebus
Insultare suis, odio quasi sensit auito:
Reddere detractas è regni corpore gentes,

Et priscos fines, quicquid capit Albis & Ister
Sub leges reuocare suas, ratus ista decori
Consilij cœpta ingentes habitura fauores.
Infernæ at mentes impulso Dæmone nobis
Hoc rapuere decus, stygio qui pectora cultro
Confôdit tanti regis: sed rector olympi
Non scelus hoc immane vnquam patietur inultum,
In coniuratos iustum vomet ille furorem,
In veros autem Gallos ancilia mittet
Et torrem nusquam casuri pignora regni.
Cæsari & Henrico vegeto sub corde calebat
Sanguis adhuc, poterántque animis adiungere robur
Imperijsque decus, cum vita ambobus adempta
Vix quinquaginta & septem numerantibus annos.
Quarto castra die moturis, ire videres
Fulgentes aquilas, & signa nitentia passim,
Agmine quadrato toruas incedere turmas,
Concussas latè gentes terrore mouêri,
Viribus & nusquam tantis obstare paratas.
Augustum Cæsar puerili ætate reliquit
Interfectores patris, qui vindice ferro
Per freta pérque sequens terras, violenta coëgit
Figere tela sibi, gladióque occumbere eodem
Quem prius insontis tinxissent sanguine patris.
Regibus hinc domitis & gentibus, vndique leges
Imposuit mundo, fatisque fauentibus vsus
Vsque adeo, tunc vt sese demiserit alto,
Hoc regnante, Deus fœcundæ in virginis aluum.
Henricus tenera nobis ætate reliquit
Phœnicem, cui vis animi, natiuáque virtus,

Fatáque propitiis riserunt candida Parcis.
Ille bonis æquus semper, nocuisque timendus
Perficiet magno quondam suscepta parenti,
Subiectúmque premens armis & legibus orbem,
Restituet Francæ mox pristina iura coronæ:
Gloria sic vnis comes & clementia castris
Reddet inaurati fœlicia sæcula regni.

IN STATVAM EQVESTREM HENRICI IV.

AVgustæ donum Maries, quod Gallia, quod vos
Subterlabentes obstupuistis aquæ
Non tegit insidias sonipes, non imminet vrbi,
Non Priamum sæua Palladis arte petit:
Quem penes Europæ paces & bella, sedentem
Henricum Thuscus fecit in ære labor,
Sed quantò Henricus Priamo, Lutetia Troiâ
Regina est maior Pallade, maius opus.

IN EFFIGIEM N. BRVLARTII Sillerij Franciæ Cancellarij.

ORA coronabit laurus victricia Regis,
Sed regni facies ista loquentis erit.

IN NOVERCAS E GRÆCO.

ORnabat iuuenis ſerto monumenta nouercæ
Hanc odium vt vitam depoſuiſſe ratus,
Cui lapis illapſus caput obruit, hinc fuge ſedes
Sæpe nouercali felle vel vrna tumet.

E GRÆCO LVCIANI.

VTere diuitiis tanquam moriturus, & idem
Tanquam victurus congere parcus opes.
Eſt animi virtus ſorti moderantis vtrique,
Scire ſuis opibus parcere, ſcire frui.

PRO HOMERO.

QVorſum Mœonidæ doctam facilémque Camœnam
Scommate mordaci Bilbilitane petis?
Scilicet vt iuſta creſcant tibi mole libelli,
Dicendum crebrò τὸν δ' ἀπαμειβόμενος
Tu quoque ridendus, quòd pro tibicine verſus
Nominis auxilium ſeſquipedalis ames:
Affectata tibi nam carminis, Æmyliane
Menſuram & quoties Cæciliane *iuuant?*

AD IVLIVM CÆSAREM BVLLENGERVM, DE LIBRO SVO aduerſus Pleſſium.

QVartana corpus febre imminuente iacebas
Cùm tibi in aduerſos ſurgeret iſte liber.
Exciit affectus lentas è corpore vires
Et pietas animum relligioque dedit:
Sic Iouis immiſſos eliſit filius angues
In cunis, minima roboris auctus ope:
Quid faceres validus? ſed ſic quoque ſentiet hoſtis
Iſtam Catholici Cæſaris eſſe manum.

IN LIB. IV. ÆNEIDOS ORATIONE ſolutâ Gallicè verſum à Tertræo Dido loquitur.

RIdebam quæ ſunt de me mentita Maronis
Carmina, carminibus iure neganda fides.
En alius noſtrum renouat ſermone pedeſtri
Dedecus & Gallis ſomnia blanda refert.
Heu vereor grauiora meo ne damna pudori
Hiſtoria ſimilis iam ferat iſte liber.

IN ALTERAM EDITIONEM ARGENTRÆI.

SCriptor ab Armoricis iterum clarißimus oris
Detersúmque nouo pumice prodit opus:
Condidit æternis complexa volumina chartis
Ius patrium, veteres & sua regna Duces.
Nulla tamen sensit vacua piger otia vita
Raraque scribendi tempora nactus erat
Namque quaterdenas iudex superauit aristas
Atque fori sedit municipalis apex:
Miremur mediis audentem talia rebus,
Et pectus tanta molis vtrimque capax;
Argentræus enim scriptor, sed prætor & idem
Optimus. in paucis hæc coiere simul.

AGATHES PLANCINÆ TVMVLVS.

HIC Agathe Plancina cubo Lemouicibus orta
Quinque maritali quæ lustris lege peractis,
Impleui castos numerosa prole penates:
Fida viro, deuota Deo, dum vita manebat;
Iniecit mihi Parca manum crudelis, vt essem
Delitiúmque Dei desideriúmque mariti.

VIRO ILLVSTRISS.

MATTHÆO MOLE'

PROCVRATORI GENERALI

REGIO,

Euchariſticon ex tempore.

NON hominum vitas cæca temeraria ſortis
Mobilitas dubiæ verſat in axe rotæ,
Nec nos, illa Sophis fixi vis credita fati
Alligat arcanis imperioſa modis.
Ipſa nec in lucem præſunt venientibus aſtra
Quæ noſtras animas non animata regant:
Sed genus humanum quodcunque his veſcitur auris
Temperat immenſi prouida cura Dei,
Fatáque fortunáſque virûm tenet arbiter vnus,
Deplet & alternâ dolia bina manu,
Proſpera nunc miſcens aduerſis, triſtia lætis
Pro cuiuſque ſuas conditione vices:
Aut etiam pœnas interdum & præmia differt
Non veſtigandas gaudet & ire vias,
Sæpe repentino dum deiicit ardua caſu,
Dum deſperatis fert quoque rebus opem,
Et venit inſtantes dextrâ fulcire ruinas,
Qui potis eſt hominum fallere lumen hebes.

En mihi diuinæ velut experientia curæ
Iam procurator Cæsaris esse queat,
(Cæsare maioris si quem penes omnia Regis
Non tituli impatiens inferioris erit,)
Is mihi, cœlesti monitus, reor, alite, durum
Non expectato munere dempsit onus,
Fecit & afflictæ scribens optata senectæ
Otia, quo suadet pondere tantus apex,
Pronáque totius scriptum reuerentia legit
Ordinis, à tantâ quod stupet esse manu:
Talis enim quas non regni reserauerit arces
Littera? quis contrà tendere iussa velit?
Quod mirere magis, vir seruantissimus æqui
Audit, eo legum vindice certa fides,
Et censor morum est, primis & semper ab annis
Huic pietas cordi relligióque fuit;
Horruit vltorem validis constricta catenis
Impietas præceps, ausa negare Deum
Et nihil inuersum patitur, nihil esse solutum
Antiqui moris iustitiæque tenax.
Attamen immunes istis consistere terris
Et totâ solui nos statione iubet:
Quamuis non hominum quisquam clementior illo
Nec mage mansueti pectoris esse potest,
Haud temerè tamen indulget, frænósque remittit,
Cui grauis in proprio regula fratre placet.
Hunc pia nostrorum sensu affecere malorum
Numina, sunt omni quæ grauiora fide,
Forte reuelatos & monstrauere labores
Finires Oetæ quos Ioue nate rogis,

Causa quibus plus est quàm sontica, quosque seuerus
Communi iudex soluere lege velit.
Seu Deus hunc mouit, sua seu natura benigni
Impulit authorem muneris esse mihi;
Immemorem facti me nulla coarguet ætas
Méque sibi nexum tempus in omne sciet.
Tentarunt eadem forsan quibus æqua potestas,
Bisque à principibus littera missa viris:
Sed non idem animus fuerat, non æqua voluntas,
Illis parua meæ cura salutis erat.
Illusit fortuna mihi, cumulúsque malorum
Tale nihil merito bina repulsa fuit.
Cùm mala non pateant odiis extrema, nec vllum
In nobis habeat iam noua plaga locum,
Non fuit indignum superis calcare iacentem,
Et noua post multam vulnera ferre necem,
Egregiam laudem pulcra & duxere trophæa
In profligatum fulmina missa caput.
Musa querelarum sed desinat, ore fauendum est,
Ominis aduersi vox modo nulla sonet,
Debita Molæo dum promi gratia certat
Nusquam sat dignis concipienda sonis:
Exuperant nostras benefacta ingentia vires,
Illa reponendi copia nulla datur.
Vnde profecta sibi speciem de culmine sumunt
Et maiestatem munera dantis habent:
Si concessorum crescit mensura bonorum
Quò qui dat maior, qui recipitque minor,
Infinita quidem faciet distantia, magnum
Hæc tribuentis opus, hæc capientis onus.

IN

IN SECVNDVM RECTORATVM VORTVMSAXI PANEGYRIS.

EN tibi, per gemini ſpatium reuolubile luſtri
Intermiſſus honos, Phœbæáque purpura, rurſus
Induitur, præeúntque noui veſtigia faſces,
Et regis Aonias iuſto moderamine turmas.
Scilicet Octobreis veniunt fœlicibus Idus
Auſpiciis, & nos vultu meliore tuentur
Cœleſtes, propiúſque tuis, Academia, rebus
Dignantur ſacras intendere numina curas.
Non aliâs doctis ea conſuluêre Camœnis,
Aut ſtudiis iuuenum magis, & vocalibus antris
Pieridum, quàm te cum Vortumſaxe verendum
Præfecêre ducem nobis, cultúque decoro
Ornauêre caput, vel cùm ſuffragia cœtus
Incorrupta tibi communi voce tulerunt.
Ergo tribus memores, quod ſtans Academia quōdam
Imperiis commiſſa tuis, erexerat altum
Artibus ingenuis caput, hæc inſignia rurſus
Tota tibi, & ſummos iterant Rectoris honores.
Sit fœlix fauſtúmque, & ſis vtroque potitus
Imperio, Latiis per idonea tempora Muſis,

Dum bona pax rediit: ſic te fœlicia talem
Rectorem, clauſo mereantur tempora Iano.
Nam dum vicinas committeret impius vrbeis
Mars nuper, gemerétque graui colliſa duello
Gallia, & heu! dira peterentur corpora peſte,
Tùm deiecta ſuis Academia ſedibus, exul
Huc illúcque ſuos errans ſpargebat alumnos,
Ipſaque tam triſti Rectoria purpura caſu
Induerat pullum penitus mutata colorem.
Tu patriam hinc, & quod tua primũ infantia cœlũ
Hauſerat, & teneris pulſum vagitibus axem,
Aduena iam notus petis, & meliore ſalubrem
Temperie Cadomum accedis, nouus incola, & hoſpes
Indigena, externis veniens inopinus ab oris.
Illic (vt perhibent) Muſis digniſsima ſedes
Eximios capit arte viros, iuuenúmque frequenteis
Omnigenûm turbas, ſubſelliáque ardua pandit:
Quæ ſimul aduentus eſt conſcia facta, repente
Exilit, & blandas tibi porrigit obuia dextras,
Immenſumque ſuis orat ſuccedere tectis.
At tu deſidiæ lento torpere veterno
Indocilis, votíſque ſcholæ, votíſque iuuentæ
Annuis, & quamuis maiora vmbracula quondam
Impleſſes, caperétque Lutetia ſola docentem:
Tu tamen indulgens patrio manſuetus amori,
Non refugis. Iam tota ruit ſtudioſa iuuentus
Auditum. Iam docta tua reſonantia voce
Pulpita, & Auſonio tritæ ſermone columnæ,
Inter Palladios condenſant mille penates
Ingenia, & ſacris deuota examina Muſis.

Illic Romanas alta caligine mersas
Res aperis, gentis Graiæ, gentísque togatæ
Acta doces, priscis Circi spectacula libris
Eruta, Olympiacæ necnon certamina palmæ
Exponis, veterúmque palàm monimenta recludis,
Tam verè, quàm si transacto vixeris æuo,
Inque nouum corpus te longa receperit ætas,
(Quæ fuit Italicæ vesania credula sectæ)
Nota dabas antiqua, tuóque ex ore loquentis
Vincta catenatæ pendebant agmina turbæ.
At Cadomi proceres meritis pro talibus, vrbi
Te voluêre suæ mansurum ascribere ciuem:
Et seu tu Latiam velles narrare, professus
Historiam, seu tu malles ciuile, fluenti
Eloquio, densæ ius explicuisse coronæ,
Publica spondebant redituri præmia census:
Sed laudis maioris honos, vrbísque relictæ
Sollicitabat amor mentem: nec plura moratus,
Non studium ciuis spernens, non munera captans,
Rursus agis cupidas Parisina ad mœnia Musas:
Et te haud cunctantem rediuiua Academia votis
Vrgebat tacitis, & amans reuocabat amantem.
Hæc ego dũ memoro, tacitò mihi murmure Laurus
Respondent, mugítque sacris cortina sub antris,
Et procul Ascræum nemus assonat. vnde repentè
Auditur mihi plausus? adest in limine nostro
Rector Iô Rector, quem circunfusa noueni
Ambit turba chori, quem Pallas, & almus Apollo
Et Charis, & suadæ comitatur Diua medullæ.
Quocúnque ingreditur, lætus quatit æthera clamor

VIVAT Cumæos cunctis orantibus annos.
Cernis vt incedens radiatæ purpura lucis,
Barbariæ rigidam sternat velut ignibus Hydram?
Quattuor ingentes, argentea pondera, clauas
Alter vt Alcides torquet, quibus horrida monstra
Exigat, & tutum Musis accommodet orbem.
Iámque triumphales Harcuria culmina lauros
Attollunt: ô laurigeri penetralia Phœbi
Quantus Iô vestris successit sedibus hospes?
Nec nouus ille tamen, quem doctâ voce tonantem
Iamdudum, & vestra primum vidistis in aula.
Fœlices nimium fortunatique penates
Quos Charitum præses colit, ac insignia summi
Imperij exornant, isthuc studiosa iuuentus
Confluet, & suaues numeros, & prospera vobis
Vota feret; tum turba sacras procedet ad aras
Solenni pompa, quæ pro Rectore, secundis
Thura ferat gratos Diuis halantia fumos.
Tu verò cui prona suos Academia fasces
Detulit, & totas rerum commisit habenas,
Opprime flammanti venerabilis Ægide, tetram
Barbariem, quæ victa tuis iam colla catenis
Subiicit, & fractas mœret languescere vires.
Nec modò tu bis purpureo contentus honore,
Quæras priuatum ventura in tempora nomen:
Te quoque septenos fas sit contingere fasceis
(Quæ Marium quondam spes ambitiosa tenebat.)
Sic vbi, Barbarie oppressâ, partoque trophæo,
Rettuleris placidam virtutis ad otia vitam,
Multus in æternis Rector celebrabere fastis.

DIVI IOANNIS AD PORTAM LATINAM TRIVMPHVS.

INuehitur (dicamus Io bis térque) Latinâ
Victor Iòannes portâ: stupet ipsa triumphos
Roma nouos, & iam sæuæ victricia mortis
Corda viri, spretásque cruenti Cæsaris iras.
Scilicet haud istam Tarpeio vertice laurum
Iuppiter irrisus, læti sed regia cœli
Accipiet, meritósque dabit per sidera plausus.
Victa superstitio cæcis errórque retectus
Gentibus exarsit violentiùs, vndique pulsos
Ingemuere Deos vni decedere Christo.
Quin consternatos vis hæc male-sana Quirites
In furias rabiémque dedit. Patiemur auitos,
Queis stetit imperium hoc, terris abolescere cultus?
Inducique alios ritus? Christique vigere
Nomen inauditum proauis? sic flectere corda
Credulitas poterit, spretóque illudere cœlo?
Quinetiam nostris bellum parat impius aris
Aduena, Romanæque (nefas!) imponere genti
Sperat, & iniectis ceu circumducere frœnis
Tot rerum dominos, Latiúmque euertere morem?

Sed pereat ſacer impoſtor, credendus & illis
Chriſtus eat populis quibus obſita pectora nube
Cimmeriâ torpent. His incaluere profani
Irarum ſtimulis, mox ingenioſa profudit
Sæuitiam bilis, Siculo grauiora iuuenco
Supplicia exercens. Vinctus demergitur heros
In pice torrentem rapidóque humare lebetem.
Mitior at iuſſæ ſubitò reuerentia flammæ
Cedit Ioanni, vincliſque repentè ſolutis
Erigitur, picei mediáque voragine fumi
Intactus Chriſto laudes & carmina dicit.
Miratur feritas, atque olim neſcia vinci
Victa gemit, turbæque ſtupent, trepidique fatiſcunt
Carnifices. ô! victorem comitentur ouantes
Cudendis gens nata libris, gens nata legendis.
Ille vehens curru volucri ſuper æthera ſecum
Attollet, celsiſque dabit conſidere regnis.
Aut ſi fas nondum ſuperâ ſtatione locari,
Iudiciique diem ſpatiis fœlicibus heros
Sepoſitus manet, atque hauſturas omnia flammas;
Hos quoque mortali degentes ſorte iuuabit,
Vt ſua quemque ſinent æuum traducere fata.
Innumera æratis ſignare volumina formis
Concedet: tum larga ferent compendia libri
Aere laborati, nitidæque nepotibus artis
Vſus erit Graias Latiáſque euoluere chartas
Immunes mendis, & puram noſſe Mineruam.
Scilicet & Chriſti comes, & de quattuor ille
Cœleſtis Verbi præconibus, edita vera
Mente manúque tulit cunctis bona nuntia terris,

Testatúsque Deum mundo: mox alite pennâ
Nubis in aerios tractus se sustulit, alto
Inseruítque polo caput, & miracula rerum
Non cernenda oculis mortalibus introspexit.
Hinc coram auditas referens à numine voces
Edidit, arcanísque inuoluit vera tenebris,
Quæ non humanæ penetrabit mentis acumen,
Nec nisi plena Deo capient mortalia corda.
Diue, tibi calami dextrâ consurgit arundo,
Suppositæque manu tabulæ pinguntur, & olim
Scripsisti longi quæ non aboleuerit æui
Vlla dies, nostræ præconia certa salutis.
Scriptores, prælisque adeò mandare professos
Scripta foue, cúmque exactis prope mensibus annus
Ferali circum se tristior egerit orbe,
Posce Deum, veniet Francis lux vndique rebus,
Seruabítque piæ Gallos tutela parentis;
Crescet & in patrias fœlix Ledoïcus habenas.

V. C. PETRO BERTIO
de sua præfatione Becodiana.

NON quia te gelidæ misit vicinia Thules
Rhetora, nec solâ tu nouitate places,
Publica facundis sedeñm suffragia dictis
Es meritus, verâ nec pietate minùs.
Aut fatuum, si queis hæc displicuere, palatum,
Aut illis auris fortè Batâua fuit.

AD VIRVM CLARISS.

ROBERTVM PASSARTIVM

SERENISSIMI GASTONIS

Franciæ filij ærario præpositum.

RVRE latêre meas ergò, nec liuida, nugas
Fata ſinent? etiámque ſuis male tuta ſepulcris
Carmina noſtra, diem multo viſura pudore
Effodient? quid me Paſſarti prodis amicâ
Sedulitate nocens? animi teſtéſque iacentis
E Campiniacâ contrà me colligis arce
Inuidiæ verſus? ſatis ah! & ſi qua ſuperſunt,
Ludibrium Criticis debebant talia naſis:
Nec fuit optandum cenſura accedere triſti
Vt loca luſtrares altâ celantia nocte
Languores noſtros, ægrique miſerrima partus
Pignora. ſemideos fateor meliora decebant,
Iuſſa cani: ſed quòd doctis legerentur Athenis
Illa procul, noſtróſque hîc ruſtica redderet Echo
Sola modos, fauor heroâ nec regius aurâ
Spiraret, tenui vox debilis excidit ore.
Inde tamen densâ tu nube premenda reportas,
Emenſus Ligerim, dum claras inſpicis vrbes
Gaſtonis, totâque illi ditione recenſes
Immenſos reditus terrarum, quæque ſecunda

Credere fraternis par vectigalia sceptris:
Necnon & ripas vltrà citraque relinquens
Fluminis, ad cineres soceri & dotalia flectis
Oppida, post matrem male-faustæ vulnere cæsam
Lucinæ, dominas natæ venerantia cunas:
(Et socero maior gener est, & filia matre.)
Scilicet illa tuis digna est prouincia curis
Passarti, fidis heroas perge mereri
Obsequiis, tua nec lateat solertia reges,
Seu te pax seu bella vocent, ad vtrumque parata
Vis tibi, nec quàm sis generoso pectore, longâ
Notus amicitiâ fallis, quibus artibus olim
Instructus venias, tua quamquam infantia tristes
Fortunæ est experta vices, aciéque cruentâ
Occumbens genitor, bimum & cum matre relinquēs
Te viduâ, teneri tibi spem tardauerit æui,
Præsidio caritura domus; maturus adulti
Se vigor ingenij tamen extulit, orba nec ætas
Incrementa minus quamuis extracta recepit:
Naturæ genio retinacula sortis acerbæ
Eluctante tibi, generoso vt patre creatum,
Atque animo fortem, solertem & rebus agendis
Tandem te magnæ Gastonis sisteret aulæ.
Hæc tua me gratis virtus obstringere vinclis
Si volet, officiis certes melioribus, opto,
Longinquo exilio & tristi damnata recessu
Carmina nec peregrè referas, quæ perdita pridem
Optaui, sed des potius mihi cernere finem
Inuisæ litis quæ nunc sub iudice restat:
Hanc tuus affinis te commendante senator

F v

Finiat, atque æquo ius nostrum examine libret:
Aut iam Parca mihi duræ infœlicia vitæ
Stamina perrumpat, si lis aliunde negatos
Insuper inuideat somnos, hoc numina posco,
Hoc ego fortunam, caros & munus amicos,
Addere nil crucibus. quid me prostare tabernis,
Atque operis Sosiorum algentibus æra mereri
Sollicitant? me sola iuuant nunc otia fessum
Exhaustúmque malis, cœli & decreta morantem
Vltima. quem nusquam thyrso percusserit acri
Laudis amor, nusquam fuerit cui vita, superstes
Quî potis esse sibi? chartæ calamíque facessant,
Carmináque intereant inuito extorta, nec vlli
Offendat stomachum repetita nausea crambes.

ILLVSTRISSIMI PRINCIPIS
HENRICI BORBONII
DVCIS MOMPENSERII,
Dumbarum,&c.

TVMVLVS.

SEV te sectantem fallacis inania mundi,
Seu monumenta virûm lustrantem forte, Viator,
Detinet in nostris cura haud ignobilis oris,
Huc age, quis magnæ tandem fuit exitus vmbræ,
Et Mompenserij sanctos cognoscere manes

Ne pigeat: ſed nec victrices marmora lauros
Hæc tibi narrabunt, nec tanti principis arma,
Fortunámve domus: procul iſta faceſſere iuſsit,
Aſſurgens cœlo, terráſque reliquit inanes.
Erexit pietas animum nil regna morantem,
Aut humanarum faſtigia lubrica rerum,
Splendidáque incertæ riſit ludibria vitæ:
Scilicet exemplum reliquis mortalibus ingens,
Tollere humo mentes, nec res ardere caducas.
Iamdudum dirâ conſumptus febre iacebat
Februa Luna ſuum quàm longa peregerat orbem:
Degeneris nuſquam tamen illi verba querelæ,
Impatiénſque ſui morbus ſæuíque dolores
Extorſere: Deo ſummas pro munere grates
Ipſe fatebatur, morbi quòd longa dediſſet
Tempora, & inſtantem non exhorreſcere mortem.
Inde frequens puro ſuſcepit pectore numen,
Libauitque dapes ſacras, ſolúſque ſacerdos
Arbiter hîc, mediæ poſt alta ſilentia noctis:
Iámque toro acclinis nullis non ille diebus
Intererat ſacris concepta precantis ad aram.
Quin & adoratum Lauretæ miſerat ædem
Virginis, ex voto: tabulis mox deinde ſupremis
Multa dedit mandata pium teſtantia pectus,
Multáque fundatis ſuperûm donaria templis.
Filia quæ Francæ nuptum datur vnica proli,
Agnatos regum nurus intratura penates,
Tot patrum titulos hæres, tot regna, tot vrbes
Dote trahens: ſi fors ſobolis deceſſerit expers,
Francia ſuccedat, ſceptríſque accreſcat auitis

Tanta domus, tot opes. inter famulantia natæ
Agmina, ſit nullus fidei deſertor auorum,
Cui gradus officij dicendáve iura per arces
Aut mandetur honos. Et iam ſuprema vocabat
Hora virum: Coniux oculos perfuſa madentes,
Quo gemitu, queis non pulſauit queſtibus aſtra?
Illa Ioüſææ lux formoſiſsima gẽntis,
Illa pudicitiâ priſcas tranſgreſſa Sabinas,
Et pietate nitens. Lacrymas interritus Heros
Coniugis adſpexit conſolatúſque dolentem eſt.
Huic ſocer, ipſe ſibi ſpreta tellure ſuperſtes,
Aſsiſtens, idémque pater, ſperanda monebat
Elapſæ vinclis animæ, cùm carne reuinctus
Angelus iret adhuc, viuúſque capeſſeret aſtra:
Quem vili panno, nudíſque per aſpera mundi
Vadentem pedibus, generi reuerentia maior
Suſpexit, quàm dum celſos præferret honores.
Hîc Montholonius curas lenire iacentis
Suetus, & orbatæ moderator maximus aulæ
Adſtabat, cui vera dedit prudentià, regum
Conſiliis inferre pedem, rerúmque ſequeſtrum
Integritas longo pollens felicior vſu
Conſtituit, tantæ curatorémque puellæ.
Ille, vbi luſtratus confeſſo pectore princeps
Rurſus, & æternæ repetiuit fercula menſæ,
Inuictúſque pugil extremo membra perunctus
Eſt oleo: vetuit morientis limina pandi
Nobilibus, ſolos paſſus ſuccedere tectis
Quos pia ſacratæ decorabat regula vitæ:
Ne vox purgatas malè-fauſta incurreret aures,

Surgentémque animam cœlo & migrare parantem
Tardarent vani rursus contagia mundi.
Verùm vbi sopitis luctatur in æthera totus
Sensibus, extremæque natat caligine noctis,
Sponte suâ patuere fores, nullique videri
Est vetitus, sonuitque altis ploratibus aula.
Nec præmaturi causam te funeris, hospes,
Præteriisse velim. Dum regnum vindicat armis,
Et Druidum muros premit obsidione rebelles
Rex magnus, ductóque illi stat in aggere princeps
Impiger, & primâ lauros captante iuuentâ:
Desuper obsesso fortè huic libratus ab hoste
Fulmineus petit ora globus, quo vulnere sanguis
Plurimus erumpens & ad interiora refusus
Corrupit certâ tandem vitalia peste.
Felix qui potuit meritis vtrimque probatus
Sic animam cœlo, patriæ sic reddere vitam!

EIVSDEM ET ACHILLIS COMPARATIO.

PAR Mompenserij sors est & Achillis: vtrique
Virgineus puero finxerat ora decor:
Blandáque quæ teneras decuisset forma puellas,
Celabat tacita martia corda face.
Regibus illustres atauis, & originis ambo
Tangebant ipsos nobilitate Deos.
Hos patriæ primâ traxerunt bella iuuentâ;
Hos quoque periurus mouit ad arma Paris.

Ambobus licuit senium præponere famæ.
Securósque domi continuare dies.
Expertes decoris, longos nec ducere soles,
Nec patriis opibus sustinuere frui.
Sustulit obsidio fatalis vtrumque, secuta
Causa eadem præsens atque futura necis.
Hos multis similes inter se partibus, æquat
Seu breuitas vitæ, siue perennis honos.
Plurima conueniunt: verùm id discriminis ambos
Separat; hic comis moribus, ille ferox.
Vulneris ille breues, longos tulit iste dolores:
Ille citus ringi, nescius iste queri.
Pelides talo, sed noster saucius ore,
Vulnere pugnantis non fugientis obit.

IN EVNDEM EPICEDIVM.

AVgustos cineres, adscriptáque stemmata cœlo
Mompeseriadum, supremus nominis heros
Henricus tumulo secum tegit, altera Francæ
Munimenta domus, quæ per tot ducta nepotes,
Nuper adhuc duplici surgens se stirpe ferebat.
Inuidit terris cognati regia cœli
Hunc iuuenem, tanti nec saltem sanguinis vnum
Hæredem Gallis heu! festinantia fata
Passa dari, regnóque nouas sobolescere vires.
Vna patri, rerum solamen dulce, superstes
Filia, fronte rosis & moribus æmula matri,
Diis genita & genitura deos, cùm virginis ætas

Pronuba maturos votis admouerit annos,
Et nurus agnatæ fœlix ſucceſſerit aulæ,
Fœdere quod ſancti pepigere vtrimque parentes,
Quod poſcunt eadem coituræ in nomina tædæ,
Lætáque fraternâ Luparæ palatia flammâ.
Audiat, atque etiam hæc ſuperas aſcendat ad oras
Fama patri: natámque, altorum ſemina regum
Nuntiet in nullas æuo tranſmittere metas.
Interea, niuei quâ ducitur orbita lactis
Ipſe ſui generis merito ſuper vltimus axe,
Ingentes animas & maſcula robora viſet.
Néve maris deſint illi ſolatia ſexus,
Agnoſcet laudes & grandia facta ſuorum
Tradita perpetuis ventura in tempora faſtis:
Quâque pererratum ſol circumuoluitur orbem
Quâ circumfuſo ſe porrigit æquore tellus,
Non ignota ſuæ populis præconia gentis,
Nec tria tranſuersâ candentia lilia virgâ,
Priſcum inſigne domus, delapſáque nubibus arma.
Sed neque maiorum cunctos fœlicibus vmbris
Debebit titulos, aliena luce videndus,
Et proprij fulgoris inops, cumulabit honores
Magnanimis poſtremus auis, queis flore ſub ipſo
Sublimes animos & magna æquauerat orſa.
Cætera præcipiti ſpes intercepta ſororum
Stamine: ſed iuueni virtus ingentibus auſis
Emicuit, Druidum vulnus cùm fortè ſub altis
Excepit muris, aduerſa petitus in ora,
Exhauſtúſque ſuo ſæua inter bella cruore,
Vnde mali primùm vis eſt illapſa medullis,

Imáque peruasit lentâ vitalia tabe.
Cúmque per Oceani positas in littore gentes
Armoricos tenuit tractus & regia castra
Imperio, externúmque iuit metuendus in hostem.
Magna quidem, sed queis etiam maiora supersint:
In Regem miranda fides, in numina maior
Iuncta fide pietas: animus calcarę caduca
Intrepidus, dudúmque minatæ occurrere morti:
Et cessisse malis aut indulsisse querelis
Nescius: immitisque adeò patientia morbi,
Vnicáque æternis semper fiducia rebus.
I; iacta patriis longinque penatibus hospes
Nobilius nulli visum, nullíve videndum
Marmor, & hîc viuos Herôis degere manes.

D. O. M. V. Q. M.

HENRICI BORBONII Mompenseriæ stirpis vltimi, principis fortunâ iuxtâ ac virtute maximi hîc deposita sunt ossa, vt qui claritate regij generis & famâ nominis orbem terrarum impleuit, idem Campiniacum maiorum sepulcrum nouissimis his exuuiis ac visendis cineribus cumulet. Adolescentiâ bellis ciuilibus strenuè exercitâ, primísque stipendiis in propinqui regis Henrici Magni eximiâ beneuolentiâ & caritate, in publica Galliæ luce atque gratulatione actis, cùm redditam immortali Dei beneficio, Franciæ

pacem, consuetâ in Regem obseruantiâ, ingenitâ in omnes humanitate coleret, contracto, ex vulnere quod diu antè in obsidione Druidum acceperat, lentæ phtisis morbo, lethali febre decubuit. Ibi suprema necessitas, inter acutos dolores, totum Februarium mensem, non minùs piè quàm fortiter & constanter à principe tolerata, Deo etiam pro non inopinâ morte grates actæ, sumptum crebrò ac reuerenter Eucharistiæ augustum viaticum, audita quotidie de lectulo, solo sacerdote arbitro, per conticinium noctis sacra, vota Deiparæ virgini Lauretanæ nuncupata, móxque per idoneos homines persoluta, conditum testamentum, ingentibus & piis quà in Deum, quà in patriam legatis, ornata donariis templa, substituta vnicæ filiæ, si quid puellæ humanitùs accideret, in tam amplam hæreditatem Francia, eadem summæ spei excellentísque formæ virguncula iam tum vni Regis liberorum confectis rite tabulis pacta, datáque subinde ad posteros mandata, ne quis maiorum religionis desertor in ditionibus charissimæ filiæ ad officia & præfecturas admitteretur, vt viuum pietatis antiquæ studium etiam in moriente agnosceres. Ipse quamuis exhausto viribus corpore, spe vitæ melioris erectus & alacer, sanctissimæ vxoris, incomparabilis heroïnæ Henricæ Catharinæ Ioüseæ insolabiliter flentis conso-

lator, inter sollicitos & mœrentes familiæ vultus, vnus intrepidus, socero cœlestia monenti gener, Patri Angelo in amore Dei generatus filius operam dabat: relicta pridem Montholonio rerum humanarum, totius auiti dominij, & principis puellæ curâ, spectatâ multis magnísque experimentis illius viri fide atque prudentiâ, qui vt incolumi appositus à Rege sapiens consiliorum author adhæserat, sic post regustatas purissimo pectore diuini Sacramenti epulas, & inunctum ad extremam luctam Christiano ceromate corpus, faciliorem in cœlum morienti viam muniuit, iussâ occludi aulicis, pacem migrantis animæ fortè interpellaturis ianuâ, donec princeps amisso sensuum vsu, nullo iam interpellationis periculo, datus est suis pariter ac extraneis, ad fragilitatis humanæ spectaculum, & verè Christianæ mortis exemplum conspiciendus. Maria Borbonia vnica tanti principis, tantæque domus & nominis hæres, virgo in orbitate adulta, Mausolæo sui pectoris, & hoc marmore Patri ad æternam memoriam parentauit.

Obiit anno salutis millesimo sexcentesimo octauo pridie Calendas Martias.

AD V. CL.
IACOBVM VASSORIVM
ARCHID. NOVIODVNENSEM,
DE IOSSINIACO EIVS SECESSV, & Antitheseωn editione,

ELEGIDION.

ABstulerant vrbi ciues, & ciuibus vrbem
Funera vulgata dira repente luis;
Fugerat éque adytis Phœbus, trepidæque sorores
Ibant quà cœlum, quáque salubre solum:
Tu Iosſiniaci per amœna silentia ruris,
Interea pigros non sinis ire dies:
Nam tibi, Vassori, comes est Academia, tecum
Vmbriferos saltus turba nouena colit,
Quò neque contagem spirat violentior Auster,
Iniicit audaces nec Libitina manus.
Hìc paria in doctâ rerum committis arenâ,
Et verum falsò cominus, astra solo.
Virtutes vitiis certare furentibus armas;
Ceu Bitho contrà Bacchius ire solet:
Cernimus hìc æquo iam concurrentia Marte,
Quæ natura potest, aut homo mente capit.
Sanguine tota vacant spectacula, vulnere sæuo
Tingit rorantem nec gladiator humum.
Sed tibi, Vassori, quem fas componere? siue
Spectemus rerum pondera, siue modos?

Scilicet hoc etiam miratur doctior orbis
In tot te paribus non habuisse parem.

CLAVDIO GARNERIO
DE LAPSV REGIS ET REGINÆ ad pontones sancti Germani aut traiectum Nulliacum.

ESTIS Iò superi! Cæsar fortunáque Franca
Emersit patriæ gurgite sospes aquæ,
Namque vehens Regem fluuiali Sequana lembo
Erubuit mediis destituisse vadis.
Hunc lapsum senis ab equis, currúque cadentem
Reginam excepit, sustinuitque manu,
Protinus & viridi sistens in margine, iussit
Seruatum imbellem, Naiadas ire, gregem.
Officium inuidiâ minus est, & Gallia clamat
In Maiestates hoc scelus esse duas:
Deierat insontem se Sequana, nunc quoque lis est
Contigerit per equos, casus hic, an per aquas!

AD EVNDEM.

VT deriuatus sexcenta per ostia Gyndes
Quod Cyrum rapido læserat amne, perit,
Sic per te, pœnas violati Sequana Regis
Traductus, dederit, mille per ora virûm.

PAVLO BVDOTIO THEOLOGO ET CONCIONATORI EXIMIO.

Æthereis cùm te video ſuccendere flammis
Pectora, & iratos conciliare Deos.
Hæreticos contra, cum ſummi verba tonare
Numinis, & ſanctas ore ciêre minas,
Tunc ego te admirans fœlicia tempora clamo
Lætus, & ætati gratulor inde meæ:
Namque quod optanti non contigit Auguſtino,
Orantem Paulum ſæcula noſtra vident.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΥΛΟΝ ΒΟΥΔΩΤΟΝ ΕΓΚΩΜΙΑΣΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΝ τὸν Οὐάλεντα ἐγκωμιαστήν.

ΟΥΤΙ ἀμαρτοεπὴς, Βουδῶτον προφῶτον ὅς εἴποι
Ἐν δημηγορείαις ῥήτορα Χριστιανοῖς.
Τοῖο μάλ' αὐδήεντι κακοὺς πλήσσουσα κεραυνῷ
Ὀμφὴ, ὡς βροντὴ ἐῤῥάγη οὐρανόθεν,
Μάρτυς ἀληθείης μεγαλόθροος ἴαχε· σάλπιγξ
Δεύτος ἀπ' ἠελίου μεσφ' ἀνατελλομένου.
Αἱρετικοῖς ὀλεθρόντε καὶ ἐλπίδα εὐσεβέεσσι,
Τοῖς δ' ἀνέγειρε γόον, τοῖς δ' ἐνέφυσε φόβον.

Οὐδ' αὖ δὴ ἀπίνυσσε, Βάλεντα μὲν ἔσχε νοήσῃ
Ῥήτορα Αὐσονίῃ πρέποντ' ἐν εὐεπίῃ,
Τοῖο γὰρ ἐν στομάτεσσι τιθαιβώσσουσα μέλιττα
Νέκταρ ἐνέσταξεν χείλεσι Κεκρόπιον.
Ὄφρ' ἀρετὴν κεδνοῖο ἀείσῃ κ' οὔνομα ἀνδρὸς
Βουδώτου, ἄλλων καὶ κλέα ἡμιθέων·
Ἄμφω τρισμάκαρες ἀντάξιον ἄνδρα λαχόντες,
Κεῖνος ὅτ' εὐσεβείης, οὗτος ὅτ' εὐεπίης.

IN LIBROS METAMORPHOSEΩN Ouidij à viro clarissimo Carolo Massaco Gallicè conuersos.

Qvæ modò mutatas testantia carmina formas
Ausonij fuerant nobile vatis opus,
Massacus Latiæ iamiam nihil indiga linguæ
Reddidit in patrios emodulata sonos.
Procedunt alio ter quinque volumina cultu,
Claráque mutatâ conditione nitent.
Lecta prius, tetricis vix intellecta magistris:
At nunc virginea sæpe terenda manu.
Quæ matrona leget, quæ cultior audiet aula
Et mirata nouas Gallia mater opes.
Corpora Dij mutant, sed qui sic carmina mutat
Massaci Diis est æmulus iste labor.

D. Mariæ Carnutensi.

MATRI DEI, REGINÆ CŒLI, SIMVLACRVM RVPELLÆ CAPTÆ ARGENTEVM, AVREO DEVOTÆ MENTIS AFFECTV AD DONARIA APPENSVM, QVOD REGINAM SIBI COGNOMINEM, MAGNI REGIS VIDVAM, MAIORIS MATREM, PERDOMITA A LVDOVICO FILIO SEXAGINTA AMPLIVS ANNORVM REBELLIONE, VOTO DAMNAVERIT.

Saxea displicuit superis, argentea facta est
Vrbs æquata solo, iam statuenda polo.
Euersa postquàm speciem Regina dicauit,
Nec Regi inuisa est, & placet illa Deo.

IN VERSVS V. C.
IACOBI PINONIS
SENATORIS PARISIENSIS,
DE CRVCIFIXO.

HINC *faceßite blanduli Catulli:*
Hinc diſcedite comptuli Tibulli:
Naſones procul, & procul Marones:
Et ſi qui numeros cient profanos,
Concinúntve modos parum pudicos.
Iocoſæ mihi diſplicent Camœnæ
Iſto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum.
At vos patriciæ venite Muſæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis,
Qui graui pede ſacra Chriſtiana
Ingentémque canit crucis triumphum.
Mellitiſſimus omnium poëta:
Integerrimus omnium ſenator.
Argumenta fide petens ab ipſa,
Quæ Prudentius & pius Iuuencus,
Authorúmque alij vetuſtiorum
Sumpſerunt Latio canenda verſu.
Sed dulcedine non ſtili Catullo,
Non dulcedine carminis Tibullo,
Naſoni neque cedit aut Maroni.

Quare

Quare patritiæ venite Musæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis
Vos exosculor, ô piæ Camœnæ,
Et totis relego lubens diebus,
Isto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum,
Duro Iuppiter! & laborioso.

IN LEGATIONEM DVCIS FERIÆ.

QVID rursus male feriatus ad nos
Redit Feria? filiusne captam
Amissamque patri reposcit vrbem?
Ipso nomine Panicus repente
Vulgum perculit horror, inque mentem
Venit temporis illius, superbos
Cùm Lutetia passa Celtiberos,
Non tam præsidio vrbis immorantes,
Quàm certo exitio orbis incubantes:
Sed Diis gratia iam procul periclum.
Legatus tibi, Ludouice, pacis,
Venit Feria, plus timens timendo,
Nec putes fore clarigationem,
Expectes mage gratulationem,
Regni in limine, Feriæque partes

Hic mirum nihil, esse; namque caeso
Henrico, stygis arte, quem timebant,
Agunt vndique ferias Iberi.

IN COMPENDIVM LOGICES POSTHVMVM I. CRASSOTII eximij philosophi.

POST *cineres authoris, abi, securus edacis*
Inuidiæ, merita luce, libelle, frui:
Fixerit hæc viuo dentem: fortuna negarit
Quæ bene promeritis non satis æqua solet,
Omnis eò fortis vis est consumpta maligna,
Et nasci fato iam meliore potes.
Alterum, in excusis sera amplexabitur ætas,
Quem sua spreuerunt sæcula, Aristotelem.

IDEM.

Βάσκ' ἴθι, δέλτε, φόωσδε, μετ' φθιμένου γενετῆρα
Πικροῦ βασκανίης οὐκ ἀλέγουσα δάκοις,
Ζῶντα φθόνος δῆξε, τύχη φθονέσειεν ἐάων,
Δεινὴ τοῖς ἀγαθοῖς πολλάκις ἀντιάσαι.
Ἀλλ' ἔμπης φῦναι σωκεῖς ἐπὶ κρείττονι μοίρῃ,
Εἰς τοῦτον φθονερῶν δ' ὕβρεις ἀπέλιπον·
Ἐσσομένων γὰρ, ἐπὶ ξυγγράμμασι, κῦδος ἕλοιτο
Ζῶν ὀλιγωρηθεὶς ἄλλος Ἀριστοτέλης.

IN COMPENDIVM PHYSICES EIVSDEM.

Naturam rerum solitus causásque latentes
Promere, tam doctum qui dedit author opus,
Desiit in rerum naturâ nuper haberi,
Et moriens arti præbuit ipse fidem,
Cũcta etenim semel orta cadũt, semel aucta senescũt,
Et fugiunt istas corpora nulla vices.
Non tamen in tenues euanidus excidit vmbras,
Sed meliore sui parte superstes agit.
Spectarunt oculi quondam quem mille loquentem,
Nunc oculi, cassum lumine, mille legent.
Nec monumenta viri spatio consumpta fatiscent
Temporis, ingeniis stat sine fine decus.

Idem αὐτοσχέδιον.

Κάρτα φύσιν δεδαώς, δυσεύρετα τ' αἴτια πάντων
Ἴδεις ἀνὴρ ταύτας γραψάμενος σελίδας,
Πρέσφατος ἐν κοινοῖς φύσεως ὢν παύσατο θεσμοῖς,
Καὶ τέχνῃ πίστιν δῶκεν ἑῇ θανάτῳ.
Φῶτα κίχανεν ἀεὶ μόρος, αὐξηθέντα δ' γῆρας,
Ταῦτα δ' ἀνάγκη πᾶν σῶμα πέφυκε παθεῖν.
Ἀλλ' ὅλος ἐς σκιερὴν οὐκ ᾤχετο φεῦδος ὁμίχλην
Αὐτοῦ ἀΐδιος κρείττονι ζῶν μέρει.
Μύρια φθεγγόμενον ποτ' ἐθάμβει ὄμματα, νῦν δ'
Ὄμματ' ἀναγνώσει μύρι' ἀπειχόμενον,
Οὐδ' αἰὼν θήσει μνημήια ἀνδρὸς ἄϊστα
Ἔργα νόου κτᾶται κῦδος ἀπειρέσιον.

INCENDIVM PALATII.

FORS *an fraus, Themidis celsos violare penates*
Ausa sit, incertum: varias sua somnia causas
Cuique ferunt, studiis odiisve est multus aruspex,
Qui bene sopitos etiamnum ventilet ignes.
Sed neque tam placidæ diis possunt crimina noctis
Affingi, verni non fulgura sideris ortu
Visa, nec attonitos rupère tonitrua somnos,
Nullaque tranquillo flammæ vis addita vento:
Aut hebetes credent, aut fingent talia sontes.
Vix etiam casu, tenuis scintilla repente
De face neglecta, tantam populauerit ædem;
Ingentésque trabes, & grandia marmora totis
Corripiens spatiis, vnâ non amplius horâ
Hauserit, & tantas, miseris suspiria, merces.
Quicquid id est, patrum sedes intacta furenti
Vulcano, regni tabulæ, Themidísque recessus,
Illud inauratum superans à clade lacunar,
Arguit inuito grassata incendia cœlo.

REGINÆ LOYSÆ HENRICI III. VIDVÆ TVMVLVS.

ΗΡέμα τῇ παράμειψον ὁδοιπόρε, ἐνθάδε κεῖται
Ἑρρίκοιο τρίτου ἡ βασίλισσα δάμαρ.
Μὴ ταύτην κνώσσουσαν ἔγειρε, νομιστέον εὕδειν
Ὡς ἁγίαν, τοιαῦθ᾽ ἔλλαχεν οὐχὶ μόρος.

IN POEMATA GALLICA
Bertaldi, episcopi Sagiensis.

Ἑλλαδικῶν ποτε σειρώνας ποίημαθ' ἀναγνοὺς
Καὶ τὰ Μελησιγένους, καὶ τὰ μὲν Ἡσιόδου,
Οὐδὲν, ἔφην, τούτων προφερέστερον Ἑλλὰς ἔδειξας
Καίπερ ἀπειρεσίων, μῆτερ, ἀοιδοπόλων.
Ῥωμαϊκῶν περ ἀρεσκόμενος τερετίσμασιν ἀνδρῶν
Βιργιλίῳ ἐδίδουν πρῶτα καὶ Οὐϊδίῳ;
Ὡς δ' ἀνέκυρσα τεῇ Βερτάλδε σοφώτατε δέλτῳ,
Κάρτα μελισταγέων βριθομένῃ χαρίτων
Ἔστην θαμβαλέος, καὶ πρῶτά σοι αὐθὺς ἔνειμα
Δεύτερα Ῥωμαϊκοῖς δ' ἆθλα καὶ Ἑλλαδικοῖς.

GASPARI LIVRIO
sacerdoti Andegauensium lacrymæ.

FOElicis cineres vmbræ cognosce viator.
Liurius est, quem nec finito eluximus anno
Andegaui, mœror non obice temporis hæsit
Publicus, & longos trahit hæc iactura dolores.
Rara viro pietas rerúmque scientia, constans
Pectus, & aduersis frangi mens nescia rebus,
Lucrandíque Deo multos & gnara merendi.
Nunc desiderium superest, quòd pectore dudum
Quisque suo, sed nunc incisum marmore, cunctis
Testamur mœsti ventura in tempora ciues.

METON INCENDIARIVS ET VATES CLADIS ATHENIENSIUM IN SICILIA.

O Dea Cecropidum custos, Tritonia belli
Consiliique potens, quid nunc exosa furentem
Destituis populum & perituras linquis Athenas?
Vnde tui miseros exercent numinis iræ
Indigenas? vrbémque adeò quæ prouida quondam,
Maturóque senum florens moderamine, supra
Graiorum reliquas victrix caput extulit vrbes?
Nunc male-sana ruit, cæci funestáque ciues
Bella parant, longè in positas trans æquora terras
Inque ducis iuuenis temeraria cœpta feruntur
Præcipites. num quas superi incestauimus aras?
Num neglecta tui luimus solennia pepli
Nata Iouis? vel quo tua crimine læsa recessit
Pectoribus nostris sapientia? iámque perimus
Consilij exortes, gentis miserabile nostræ
Excidium video, patefactáque limina morti.
Quis furor ô ciues, lustris iam pene quaternis
Ante focos geritur vobis lacrymabile bellum,
Ingruit & muris sæuus Laco, corpora nondum
Conclamata iacent, nec adhuc restincta colono
Per desolatas fumant incendia villas.
Vos tamen H sperium bello tentabitis axem,
O miseri, & certas noua per discrimina mortes
Quæretis? frustrà superos cœlúmque fatigo

Vocibus, abripiunt celeres dicta irrita venti,
Classis abit, dant signa tubæ, non vlla morantur
Prodigia, obscænæ nec aues faciésve pericli
Et citus à terrâ conuellit nauita funem.
Magnum aliquid Neptune paras, altáque repostum
Forsan mente tenes, cùm te dare nomen Athenis
Iudicium vetuit Diuûm, prælatáque Pallas
Et bellator equus nascenti cessit oliuæ.
Iam genus inuisum Siculis superabitur vndis,
Et steterit magnis iniuria cladibus illa.
Ast ego iampridem venturis ora resolui,
Cùm mihi fatidico stimulos sub pectore Phœbus
Verteret, & tripodes Diuúmque arcana paterent.
Vidimus insolitis pallentia sydera causis,
Et latè sparsis metuendos crinibus ignes,
Necnon sanguineo currentem limite Lunam:
Cœlestes iras monui, risere monentem
Cecropidæ, veluti patriæ Cassandra canebat
Exitium, nusquam vesanis credita Teucris.
Nec satis, infaustæ vatem dare nomina cogunt
Militiæ & comitem perituris addere castris,
Præuisæque meum caput obiectare ruinæ.
Quid mihi tunc animi? libuit simulare furorem
Ne traherent secum, propriis incendia misi
Ædibus, exultánsque animo ceu victor ouanti
Cernere sustinui depastas omnia flammas,
Vulcanóque meos solus populante penates
Spectator plausi, trepido vicinia cursu
Dum mihi fortunis certat pereuntibus ire
Auxilio, totáque pauor crebrescit in vrbe.

Hic omnes captum me credere mente. solutum
Immunémque domi, superest cùm nulla, relinquunt
Purgandum Anticyris. sic me seruauit Apollo
Publicáque euasi priuatis funera damnis.
Iliacam qualis cum detrectaret Vlysses
Militiam, sterilis vel arabat littora ponti,
Vel salis in pingues mittebat semina glebas,
Semina non stulto segetem factura colono.
Deprendit vafra simulantem protinus arte
Naupliades, frustrà, inquit, agis, te Dorica castra
Expectant, tantis sine te cessantia cœptis.
Ast incensa domus deflagratique penates
Non dubium mentis nostræ fecere furorem;
Iamque per insulsæ plebis traducimur ora,
Esto, sed immunes agimus, non barbarus ensis
Hauriet hoc pectus, non sæua nostra catenæ
Brachia constringent, Siculus non mœsta videbit
Ora triumphati victor, nec certa procellis
Præda, per æquoreas iactabor naufragus vndas.
Non me latranti sorbebit gurgite Scylla
Bis senos succincta canes, altóque Charibdis
Vortice, non aliquis vasto Polyphemus in antro,
Saltem gente meâ, terrâque insternar auitâ.
Tu contrà, inuitum quem gens furiosa coëgit
Tristibus auspiciis damnata capessere bella,
Et inueni audaci communia iungere castra,
Peste faméque simul domitus lentóque dolore,
Debilibus vix ægra trahens vestigia plantis,
Post iniecta tibi captiuo vincula collo,
Post tristes ignominias victoris acerbi

Cyclopum in nuda miserande iacebis arena.
Has vltrix repetet meritò Rhamnusia pœnas,
Vrbis & insanæ temeraria puniet ausa,
Cui non Ægæo satis est dare iura profundo,
Nec tot vicinas submittere legibus vrbes,
Infestâ ad portas cùm sit Lacedæmone nondum
Parta quies, audet longinqua lacessere bella
Insuper; Herculeásque animis transcendere metas.
Scilicet accedat nostris Trinacria regnis,
Non hîc finis erit, cursu tendetur ad ipsam
Protinus Italiam, aut alio Carthago petetur
Littore, nec nostras remorabitur Africa vires;
Vsque adeò demens rerum sibi somnia fingit
Ambitio, & totum vanâ spe deuorat orbem.
Sed velut Ætnæo pressus sub pondere anhelat
Enceladus, postquàm regnum cœleste gigantes
Affectasse ferunt, postque altæ prælia Phlegræ:
Proh dolor! & Siculi sic nostro sanguine campi
Ipsáque Cecropiis memorabitur Ætna sepulcris.

AD LIBRVM CVI TITVLVS LESINA GALLICE VERSVM.

DIC, *cur transisti ad Gallos, festiue libelle,*
Cerdonum è vili cuspide nomen habens?
Quòd gallam subigunt omnes, nec martius ensis
Subula sed vestras armat auara manus.

Scilicet hoc etiam miratur doctior orbis
In tot te paribus non habuisse parem.

CLAVDIO GARNERIO
DE LAPSV REGIS ET REGINÆ ad pontones ſancti Germani aut traiectum Nulliacum.

ESTIS *Iò ſuperi! Cæſar fortunáque Franca*
Emerſit patriæ gurgite ſoſpes aquæ,
Namque vehens Regem fluuiali Sequana lembo
Erubuit mediis deſtituiſſe vadis.
Hunc lapſum ſenis ab equis, currúque cadentem
Reginam excepit, ſuſtinuitque manu,
Protinus & viridi ſiſtens in margine, iuſsit
Seruatum imbellem, Naiadas ire, gregem.
Officium inuidiâ minus eſt, & Gallia clamat
In Maieſtates hoc ſcelus eſſe duas:
Deierat inſontem ſe Sequana, nunc quoque lis eſt
Contigerit per equos, caſus hic, an per aquas!

AD EVNDEM.

VT *deriuatus ſexcenta per oſtia Gyndes*
Quod Cyrum rapido læſerat amne, perit,
Sic per te, pœnas violati Sequana Regis
Traductus, dederit, mille per ora virûm.

PAVLO BVDOTIO THEOLOGO ET CONCIONATORI EXIMIO.

Æ Thereis cùm te video ſuccendere flammis
Pectora, & iratos conciliare Deos.
Hæreticos contra, cum ſummi verba tonare
Numinis, & ſanctas ore ciêre minas,
Tunc ego te admirans fœlicia tempora clamo
Lætus, & ætati gratulor inde meæ:
Namque quod optanti non contigit Auguſtino,
Orantem Paulum ſæcula noſtra vident.

ΕΙΣ
ΤΟΝ ΠΑΥΛΟΝ ΒΟΥΔΩΤΟΝ
ΕΓΚΩΜΙΑΣΘΕΝΤΑ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΝ
τὸν Οὐάλεντα ἐγκωμιαστήν.

ΟΥΤΙ ἀμυδροπετὴς, Βουδῶτον περὶ πτῶν ὅς εἴποι
Εν δημηγορείαις ῥήτορα Χειστιανοῖς.
Τοῖο μάλ' αὐδήεντι κακοὺς πλήσσουσα κεραυνῷ
Ομφὴ, ὡς βροντὴ ἐρράγη οὐρανόθεν,
Μάρτυς ἀληθείης μεγαλόθροος ἴαχε· σάλπιγξ
Δεώτος ἀπ' ἠελίου μέσσῳ ἀνατελλομένου.
Αἱρετικοῖς ὀλεθρόντε καὶ ἐλπίδα εὐσεβέεσσι,
Τοῖς μὲν ἀνέγειρε νόον, τοῖς δ' ἐνέφυσε φόβον.

Οὐδ᾽ αὖ δὴ ἀπίνυσσι, Βάλεντα μὲν ἔσγε νοήσῃ
  Ῥήτορα Αὐσονίῃ προφέρων ἐν εὐετίῃ,
Τοῖο γὰρ ἐν στόμασι τιθαιβώσσουσα μέλιττα
  Νέκταρ ἀνέσταξεν χείλεσι Κεκρόπιον.
Ὄφρ᾽ ἀρετὴν κεδνοῖο ἀείσῃ κ᾽ οὔνομα ἀνδρὸς
  Βουδώνου, ἄλλων καὶ κλέα ἡμιθέων·
Ἄμφω τρισμάκαρες ἀντάξιον ἄνδρα λαχόντες,
  Κεῖνος ὅτ᾽ εὐσεβείης, τοῖος ὅδ᾽ εὐετίης.

IN LIBROS METAMORPHOSEΩN Ouidij à viro clariſſimo Carolo Maſſaco Gallicè conuerſos.

Q*VÆ modò mutatas teſtantia carmina formas*
  Auſonij fuerant nobile vatis opus,
Maſſacus Latiæ iamiam nihil indiga linguæ
  Reddidit in patrios emodulata ſonos.
Procedunt alio ter quinque volumina cultu,
  Claráque mutatâ conditione nitent.
Lecta prius, tetricis vix intellecta magiſtris:
  At nunc virginea ſæpe terenda manu.
Quæ matrona leget, quæ cultior audiet aula
  Et mirata nouas Gallia mater opes.
Corpora Dij mutant, ſed qui ſic carmina mutat
  Maſſaci Diis eſt æmulus iſte labor.

D. Mariæ Carnutensi.

MATRI DEI, REGINÆ CŒLI, SIMVLACRVM RVPELLÆ CAPTÆ ARGENTEVM, AVREO DEVOTÆ MENTIS AFFECTV AD DONARIA APPENSVM, QVOD REGINAM SIBI COGNOMINEM, MAGNI REGIS VIDVAM, MAIORIS MATREM, PERDOMITA A LVDOVICO FILIO SEXAGINTA AMPLIVS ANNORVM REBELLIONE, VOTO DAMNAVERIT.

Saxea displicuit superis, argentea facta est
Vrbs æquata solo, iam statuenda polo.
Euersa postquàm speciem Regina dicauit,
Nec Regi inuisa est, & placet illa Deo.

IN VERSVS V. C. IACOBI PINONIS SENATORIS PARISIENSIS, DE CRVCIFIXO.

HINC faceßite blanduli Catulli:
Hinc diſcedite comptuli Tibulli:
Naſones procul, & procul Marones:
Et ſi qui numeros cient profanos,
Concinúntve modos parum pudicos.
Iocoſæ mihi diſplicent Camœnæ
Iſto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum.
At vos patriciæ venite Muſæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis,
Qui graui pede ſacra Chriſtiana
Ingentémque canit crucis triumphum.
Mellitißimus omnium poëta:
Integerrimus omnium ſenator.
Argumenta fide petens ab ipſa,
Quæ Prudentius & pius Iuuencus,
Authorúmque alij vetuſtiorum
Sumpſerunt Latio canenda verſu.
Sed dulcedine non ſtili Catullo,
Non dulcedine carminis Tibullo,
Naſoni neque cedit aut Maroni.

Quare

Quare patritiæ venite Musæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis
Vos exosculor, ô piæ Camœnæ,
Et totis relego lubens diebus,
Isto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum,
Duro Iuppiter! & laborioso.

IN LEGATIONEM DVCIS FERIÆ.

QVID *rursus male feriatus ad nos*
Redit Feria? filiusne captam
Amissamque patri reposcit vrbem?
Ipso nomine Panicus repente
Vulgum perculit horror, inque mentem
Venit temporis illius, superbos
Cùm Lutetia passa Celtiberos,
Non tam præsidio vrbis immorantes,
Quàm certo exitio orbis incubantes:
Sed Diis gratia iam procul periclum.
Legatus tibi, Ludouice, pacis,
Venit Feria, plus timens timendo,
Nec putes fore clarigationem,
Expectes mage gratulationem,
Regni in limine, Feriaque partes

Hic mirum nihil, esse; namque cæso
Henrico, stygis arte, quem timebant,
Agunt vndique ferias Iberi.

IN COMPENDIVM LOGICES POSTHVMVM I. CRASSOTII eximij philosophi.

POST *cineres authoris, abi, securus edacis*
Inuidiæ, merita luce, libelle, frui:
Fixerit hæc viuo dentem: fortuna negarit
Quæ bene promeritis non satis æqua solet,
Omnis eò sortis vis est consumpta malignæ,
Et nasci fato iam meliore potes.
Alterum, in excusis sera amplexabitur ætas,
Quem sua spreuerunt sæcula, Aristotelem.

IDEM.

Βάσκ' ἴθι, δέλτε, φόωσδε, μετ' φθίμενον γενετῆρα
Πικροῦ βασκανίης οὐκ ἀλέγουσα δάκοις,
Ζῶντα φθόνος δῆξε, τύχη φθονέσειεν ἐάων,
Δεινὴ τοῖς ἀγαθοῖς πολλάκις ἀντιάσαι.
Ἀλλ' ἔμπης φῶσαι σωκεῖς ἐπὶ κρείττονι μοίρᾳ,
Εἰς τοῦτον φθονερῇ δ' ὕβρεις ἐξέλιπον·
Ἐσσομένων γὰρ, ἐπὶ ξυγγράμμασι, κῦδος ἕλοιτο
Ζῶν ὀλιγωρηθεὶς ἄλλος Ἀριστοτέλης.

IN COMPENDIVM PHYSICES EIVSDEM.

NAturam rerum solitus causásque latentes
Promere, tam doctum qui dedit author opus,
Desiit in rerum naturâ nuper haberi,
Et moriens arti præbuit ipse fidem,
Cũcta etenim semel orta cadut, semel aucta senescũt,
Et fugiunt istas corpora nulla vices.
Non tamen in tenues euanidus excidit vmbras,
Sed meliore sui parte superstes agit.
Spectarunt oculi quondam quem mille loquentem,
Nunc oculi, cassum lumine, mille legent.
Nec monumenta viri spatio consumpta fatiscent
Temporis, ingeniis stat sine fine decus.

Idem αὐτοσχέδιον.

KΆρτα φύσιν δεδαώς, δυσεύρετα τ' αἴτια πάντων
Ἴδεις ἀνὴρ ταύτας γραψάμενος σελίδας,
Πρόσφατος ἐν κοινοῖς φύσεως ὢν παύσατο θεσμοῖς,
Καὶ τέχνῃ πίστιν δῶκεν ἑῇ θανάτῳ.
Φυτὰ κίχανεν ἀεὶ μόρος, αὐξηθέ τα δ' γῆρας,
Ταῦτα δ' ἀνάγκ' ἐξ πᾶν σῶμα πέφυκε παθεῖν.
Ἀλλ' ὅλος ἐς σκιερὴν οὐκ ᾤχετο φροῦδος ὁμίχλην
Αὐτοῦ ἀΐδιος κρείττονι ζῶν μέρει.
Μύρια φθεγγόμενον πρὶν ἐθάμβεζ' ὄμματα, νῦν δ'
Ὄμματ' ἀναγνώσει μύρι' ἀποιχόμενον,
Οὐδ' αἰὼν θήσει μνημήια ἀνδρὸς ἄϊστα
Ἔργα νόου κτᾶται κῦδος ἀπειρέσιον.

INCENDIVM PALATII.

FORS an fraus, Themidis celsos violare penates
Ausa sit, incertum: varias sua somnia causas
Cuique ferunt, studiis odiisve est multus aruspex,
Qui bene sopitos etiamnum ventilet ignes.
Sed neque tam placidæ diis possunt crimina noctis
Affingi, verni non fulgura sideris ortu
Visa, nec attonitos rupère tonitrua somnos,
Nulláque tranquillo flammæ vis addita vento:
Aut hebetes credent, aut fingent talia sontes.
Vix etiam casu, tenuis scintilla repente
De face neglecta, tantam populauerit ædem;
Ingentésque trabes, & grandia marmora totis
Corripiens spatiis, vnâ non amplius horâ
Hauserit, & tantas, miseris suspiria, merces.
Quicquid id est, patrum sedes intacta furenti
Vulcano, regni tabulæ, Themidísque recessus,
Illud inauratum superans à clade lacunar,
Arguit inuito grassata incendia cœlo.

REGINÆ LOYSÆ HENRICI III. VIDVÆ TVMVLVS.

Ἤρεμα τῇ παραμείβων ὁδοιπόρε, ἐνθάδε κεῖται
Ἐρρίκοιο τρίτου ἡ βασίλισσα δάμαρ.
Μὴ ταύτην κνώσσουσαν ἔγειρε, νομιστέον οὐδὲν
Ὡς ἀγίαν, τοιαῦτ' ἔλλαχεν οὐχὶ μόρος.

IN POEMATA GALLICA
Bertaldi, episcopi Sagiensis.

Ἑλλαδικῶν ποτε σειρῶαν ποίημα τ' ἀναγνοὺς
Καὶ τὰ Μελησιγενοῦς, καὶ τὰ μὲν Ἡσιόδου,
Οὐδὲν, ἔφην, τούτων προφερέστερον ἐλλαὶς ἔδειξας
Καὶ τῶν ἀπειρεσίων, μῆτερ, ἀοιδοπόλων.
Ῥωμαϊκῶν περὶ ἀρεσκόμενος τερετίσμασιν ἀνδρῶν
Βιργιλίῳ ἐδίδουν πρῶτα καὶ Οὐϊδίῳ;
Ὡς δ' ἀνέκυψα τῇ Βερτάλδε σοφώτατε δέλτῳ,
Κάρτα μελισυγέων βειθομένῃ χαρίτων
Ἔστην θαμβαλέος, καὶ πρῶτά σοι εὐθὺς ἔνειμα
Δεύτερα Ῥωμαϊκοῖς δ' ἆθλα καὶ Ἑλλαδικοῖς.

GASPARI LIVRIO
sacerdoti Andegauensium lacrymæ.

FOElicis cineres vmbræ cognosce viator.
Liurius est, quem nec finito eluximus anno
Andegaui, mœror non obice temporis hæsit
Publicus, & longos trahit hæc iactura dolores.
Rara viro pietas rerúmque scientia, constans
Pectus, & aduersis frangi mens nescia rebus,
Lucrandique Deo multos & gnara merendi.
Nunc desiderium superest, quod pectore dudum
Quisque suo, sed nunc incisum marmore, cunctis
Testamur mœsti ventura in tempora ciues.

METON INCENDIARIVS ET VATES CLADIS ATHE-niensium in Sicilia.

O Dea Cecropidum custos, Tritonia belli
Consiliique potens, quid nunc exosa furentem
Destituis populum & perituras linquis Athenas?
Vnde tui miseros exercent numinis iræ
Indigenas? vrbémque adeò quæ prouida quondam,
Maturóque senum florens moderamine, supra
Graiorum reliquas victrix caput extulit vrbes?
Nunc male-sana ruit, cæci funestáque ciues
Bella parant, longè in positas trans æquora terras
Inque ducis iuuenis temeraria cœpta feruntur
Præcipites. num quas superi incestauimus aras?
Num neglecta tui luimus solennia pepli
Nata Iouis? vel quo tua crimine læsa recessit
Pectoribus nostris sapientia? iámque perimus
Consilij exortes, gentis miserabile nostra
Excidium video, patefactáque limina morti.
Quis furor ô ciues, lustris iam pene quaternis
Ante focos geritur vobis lacrymabile bellum,
Ingruit & muris sæuus Laco, corpora nondum
Conclamata iacent, nec adhuc restincta colono
Per desolatas fumant incendia villas.
Vos tamen H sperium bello tentabitis axem,
O miseri, & certas noua per discrimina mortes
Quæretis? frustrà superos cœlúmque fatigo

Vocibus, abripiunt celeres dicta irrita venti,
Classis abit, dant signa tubæ, non vlla morantur
Prodigia, obscænæ nec aues faciésve pericli.
Et citus à terrâ conuellit nauita funem.
Magnum aliquid Neptune paras, altáque repostum
Forsan mente tenes, cùm te dare nomen Athenis
Iudicium vetuit Diuûm, prælatáque Pallas
Et bellator equus nascenti cessit oliuæ.
Iam genus inuisum Siculis superabitur vndis,
Et steterit magnis iniuria cladibus illa.
Ast ego iampridem venturis ora resolui,
Cùm mihi fatidico stimulos sub pectore Phœbus
Verteret, & tripodes Diuúmque arcana paterent.
Vidimus insolitis pallentia sydera causis,
Et latè sparsis metuendos crinibus ignes,
Necnon sanguineo currentem limite Lunam:
Cœlestes iras monui, risere monentem
Cecropidæ, veluti patriæ Cassandra canebat
Exitium, nusquam vesanis credita Teucris.
Nec satis, infaustæ vatem dare nomina cogunt
Militiæ & comitem perituris addere castris,
Præuisæque meum caput obiectare ruinæ.
Quid mihi tunc animi? libuit simulare furorem
Ne traherent secum, propriis incendia missi
Ædibus, exultánsque animo ceu victor ouanti
Cernere sustinui depastas omnia flammas,
Vulcanóque meos solus populante penates
Spectator plausi, trepido vicinia cursu
Dum mihi fortunis certat pereuntibus ire
Auxilio, totáque pauor crebrescit in vrbe.

Hic omnes captum me credere mente. solutum
Immunémque domi, superest cùm nulla, relinquunt
Purgandum Anticyris. sic me seruauit Apollo
Publicáque euasi priuatis funera damnis.
Iliacam qualis cum detrectaret Vlysses
Militiam, sterilis vel arabat littora ponti,
Vel salis in pingues mittebat semina glebas,
Semina non stulto segetem factura colono.
Deprendit vafra simulantem protinus arte
Naupliades, frustrà, inquit, agis, te Dorica castra
Expectant, tantis sine te cessantia cœptis.
Ast incensa domus deflagratique penates
Non dubium mentis nostræ fecere furorem;
Iamque per insulsæ plebis traducimur ora,
Esto, sed immunes agimus, non barbarus ensis
Hauriet hoc pectus, non sæuæ nostra catenæ
Brachia constringent, Siculus non mœsta videbit
Ora triumphati victor, nec certa procellis
Præda, per æquoreas iactabor naufragus vndas.
Non me latranti sorbebit gurgite Scylla
Bis senos succincta canes, altóque Charibdis
Vortice, non aliquis vasto Polyphemus in antro,
Saltem gente meâ, terrâque insternar auitâ.
Tu contrà, inuitum quem gens furiosa coëgit
Tristibus auspiciis damnata capessere bella,
Et iuueni audaci communia iungere castra,
Peste faméque simul domitus lentóque dolore,
Debilibus vix ægra trahens vestigia plantis,
Post iniecta tibi captiuo vincula collo,
Post tristes ignominias victoris acerbi

Cyclopum in nuda miserande iacebis arena.
Has vltrix repetet meritò Rhamnusia pœnas,
Vrbis & insanæ temeraria puniet ausa,
Cui non Ægæo satis est dare iura profundo,
Nec tot vicinas submittere legibus vrbes,
Infestà ad portas cùm sit Lacedæmone nondum
Parta quies, audet longinqua lacessere bella
Insuper, Herculeásque animis transcendere metas.
Scilicet accedat nostris Trinacria regnis,
Non hîc finis erit, cursu tendetur ad ipsam
Protinus Italiam, aut alio Carthago petetur
Littore, nec nostras remorabitur Africa vires;
Vsque adeò demens rerum sibi somnia fingit
Ambitio, & totum vanâ spe deuorat orbem.
Sed velut Ætnæo pressus sub pondere anhelat
Enceladus; postquàm regnum cœleste gigantes
Affectasse ferunt, postque altæ prælia Phlegræ:
Proh dolor! & Siculi sic nostro sanguine campi
Ipsáque Cecropiis memorabitur Ætna sepulcris.

AD LIBRVM CVI TITVLVS LESINA GALLICE VERSVM.

DIC, *cur transisti ad Gallos, festiue libelle,*
Cerdonum è vili cuspide nomen habens?
Quòd gallam subigunt omnes; nec martius ensis
Subula sed vestras armat auara manus.

Οὐδ' αὖ δὴ ἀπίνυσσε, Βάλεντα μὲν ἔσχε νοήσῃ
Ῥήτορα Αὐσονίῃ προῦχον ἐν εὐεπίῃ,
Τοῖο γὰρ ἐν στομάτεσσι πιθαιβώσσουσα μέλιττα
Νέκταρ ἐνέσταξεν χείλεσι Κεκρόπιον.
Ὄφρ' ἀρετὴν κεδνοῖο ἀείσῃ καὶ οὔνομα ἀνδρὸς
Βουδαίου, ἄλλων καὶ κλέα ἡμιθέων·
Ἄμφω τρισμάκαρες ἀντάξιον ἆθλα λαχόντες,
Κεῖνος ὅτ' εὐσεβείης, οὗτος ὅδ' εὐεπίης.

IN LIBROS METAMORPHOSEΩN Ouidij à viro clariſſimo Carolo Maſſaco Gallicè conuerſos.

QVÆ modò mutatas teſtantia carmina formas
Auſonij fuerant nobile vatis opus,
Maſſacus Latiæ iamiam nihil indiga linguæ
Reddidit in patrios emodulata ſonos.
Procedunt alio ter quinque volumina cultu,
Claráque mutatâ conditione nitent.
Lecta prius, tetricis vix intellecta magiſtris:
At nunc virginea ſæpe terenda manu.
Quæ matrona leget, quæ cultior audiet aula
Et mirata nouas Gallia mater opes.
Corpora Dij mutant, ſed qui ſic carmina mutat
Maſſaci Diis eſt æmulus iſte labor.

D. Mariæ Carnutensi.

MATRI DEI, REGINÆ CŒLI, SIMVLACRVM RVPELLÆ CAPTÆ ARGENTEVM, AVREO DEVOTÆ MENTIS AFFECTV AD DONARIA APPENSVM, QVOD REGINAM SIBI COGNOMINEM, MAGNI REGIS VIDVAM, MAIORIS MATREM, PERDOMITA A LVDOVICO FILIO SEXAGINTA AMPLIVS ANNORVM REBELLIONE, VOTO DAMNAVERIT.

Saxea displicuit superis, argentea facta est
Vrbs æquata solo, iam statuenda polo.
Euersæ postquàm speciem Regina dicauit,
Nec Regi inuisa est, & placet illa Deo.

IN VERSVS V. C.

IACOBI PINONIS SENATORIS PARISIENSIS, DE CRVCIFIXO.

HINC facesſite blanduli Catulli:
Hinc diſcedite comptuli Tibulli:
Naſones procul, & procul Marones:
Et ſi qui numeros cient profanos,
Concinúntve modos parum pudicos.
Iocoſæ mihi diſplicent Camœnæ
Iſto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum.
At vos patriciæ venite Muſæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis,
Qui graui pede ſacra Chriſtiana
Ingentémque canit crucis triumphum.
Mellitiſsimus omnium poëta:
Integerrimus omnium ſenator.
Argumenta fide petens ab ipſa,
Quæ Prudentius & pius Iuuencus,
Authorúmque alij vetuſtiorum
Sumpſerunt Latio canenda verſu.
Sed dulcedine non ſtili Catullo,
Non dulcedine carminis Tibullo,
Naſoni neque cedit aut Maroni.

Quare

Quare patritiæ venite Musæ,
Plenæ mellis & elegantiarum:
Docta carmina candidi Pinonis
Vos exosculor, ô piæ Camœnæ,
Et totis relego lubens diebus,
Isto tempore macerationis,
Pœnitudinis, atque lacrymarum,
Duro Iuppiter! & laborioso.

IN LEGATIONEM DVCIS FERIÆ.

QVID *rursus male feriatus ad nos*
Redit Feria? filiusne captam
Amissamque patri reposcit vrbem?
Ipso nomine Panicus repente
Vulgum perculit horror, inque mentem
Venit temporis illius, superbos
Cùm Lutetia passa Celtiberos,
Non tam præsidio vrbis immorantes,
Quàm certo exitio orbis incubantes:
Sed Diis gratia iam procul periclum.
Legatus tibi, Ludouice, pacis,
Venit Feria, plus timens timendo,
Nec putes fore clarigationem,
Expectes mage gratulationem,
Regni in limine, Feriæque partes

Hîc mirum nihil, esse; namque cæso
Henrico, stygis arte, quem timebant,
Agunt vndique ferias Iberi.

IN COMPENDIVM LOGICES POSTHVMVM I. CRASSOTII eximij philosophi.

POST *cineres authoris, abi, securus edacis*
Inuidiæ, merita luce, libelle, frui:
Fixerit hæc viuo dentem: fortuna negarit
Quæ bene promeritis non satis æqua solet,
Omnis eò sortis vis est consumpta maligna,
Et nasci fato iam meliore potes.
Alterum, in excusis sera amplexabitur ætas,
Quem sua spreuerunt sæcula, Aristotelem.

IDEM.

Βάσκ' ἴθι, δέλτε, φόωσδε, μετὰ φθίμενον γενετῆρα,
Πικρῶ βασκανίης οὐκ ἀλέγουσα δάκοις,
Ζῶντα φθόνος δῆξε, τύχη φθονέσειεν ἐάων,
Δεινὴ τοῖς ἀγαθοῖς πολλάκις ἀντιάσαι.
Ἀλλ' ἔμπης φῶσαι σωκεῖς ἐπὶ κρείττονι μοίρᾳ,
Εἰς τοῦτον φθονερῶν δ' ὕβρεις ἐξέλιπον·
Ἐσπομένων γὰρ, ἐπὶ ξυγγράμμασι, κῦδος ἔλοιτο
Ζῶν ὀλιγωρηθεὶς ἄλλος Ἀριστοτέλης.

IN COMPENDIVM PHYSICES EIVSDEM.

Naturam rerum solitus causásque latentes
Promere, tam doctum qui dedit author opus,
Desiit in rerum naturâ nuper haberi,
Et moriens arti præbuit ipse fidem,
Cũcta etenim semel orta cadũt, semel aucta senescũt,
Et fugiunt istas corpora nulla vices.
Non tamen in tenues euanidus excidit vmbras,
Sed meliore sui parte superstes agit.
Spectarunt oculi quondam quem mille loquentem,
Nunc oculi, cassum lumine, mille legent.
Nec monumenta viri spatio consumpta fatiscent
Temporis, ingeniis stat sine fine decus.

Idem αὐτοσχέδιον.

Κάρτα φύσιν δεδαώς τε, δυσεύρετά τ' αἴτια πάντων
Ἴδεις ἀνὴρ ταύτας γραψάμενος σελίδας,
Πρόσφατος ἐν κοινοῖς φύσεως ὢν παύσατο θεσμοῖς,
Καὶ τέχνῃ πίστιν δῶκεν ἑῇ θανάτῳ.
Φῦντα κίχανεν ἀεὶ μόρος, αὐξηθέντα δὲ γῆρας,
Ταῦτα δ' ἐναλλὰξ πᾶν σῶμα πέφυκε παθεῖν.
Ἀλλ' ὅλος ἐς σκιερὴν οὐκ ᾤχετο φροῦδος ὁμίχλην
Αὐτοῦ ἀΐδιος κρείττονι ζῶν μέρει.
Μύρια φθεγγόμενον πρὶν ἐθάμβεξ ὄμματα, νῦν δὲ
Ὄμματ' ἀναγνώσει μυρί' ἀπειχόμενον,
Οὐδ' αἰὼν θήσει μνημεῖα ἀνδρὸς ἄϊστα
Ἔργα νόου κτᾶται κῦδος ἀπειρέσιον.

INCENDIVM PALATII.

FORS *an fraus, Themidis celsos violare penates*
Ausa sit, incertum: varias sua somnia causas
Cuique ferunt, studiis odiisve est multus aruspex,
Qui bene sopitos etiamnum ventilet ignes.
Sed neque tam placidæ diis possunt crimina noctis
Affingi, verni non fulgura sideris ortu
Visa. nec attonitos rupere tonitrua somnos,
Nulláque tranquillo flammæ vis addita vento:
Aut hebetes credent, aut fingent talia sontes.
Vix etiam casu, tenuis scintilla repente
De face neglecta, tantam populauerit ædem;
Ingentésque trabes, & grandia marmora totis
Corripiens spatiis, unâ non amplius horâ
Hauserit, & tantas, miseris suspiria, merces.
Quicquid id est, patrum sedes intacta furenti
Vulcano, regni tabulæ, Themidísque recessus,
Illud inauratum superans à clade lacunar,
Arguit inuito grassata incendia cœlo.

REGINÆ LOYSÆ HENRICI III. VIDVÆ TVMVLVS.

Ηρέμα τῇ παράμειψον ὁδοιπόρε, ἐνθάδε κεῖται
Ἑρρίκοιο τρίτου ἡ βασίλισσα δάμαρ.
Μὴ ταύτην κνώσσουσαν ἔγειρε, νομιστέον οὐδὴν
Ὡς ἀγίαν, τοιαῦτ' ἔλλαχεν οὐχὶ μόρος.

IN POEMATA GALLICA
Bertaldi, episcopi Sagiensis.

Ἑλλαδικῶν ποτε σειρῆναν ποίηματ᾽ ἀναγνοὺς
Καὶ τὰ Μελησιγενοῦς, καὶ τὰ μὲν Ἡσιόδου,
Οὐδὲν, ἔφην, τούτων προφερέστερον ἐλλὰς ἔδειξας
Καίπερ ἀπειρεσίων, μῆτερ, ἀοιδοπόλων.
Ῥωμαικῶν περὶ ἀρεσκόμενος τερετίσμασιν ἀνδρῶν
Βιβλίῳ ἐδίδουν πρῶτα καὶ Οὐϊδίῳ;
Ὡς δ᾽ ἀνέκυρσα τεῇ Βερτάλδε σοφώτατε δέλτῳ,
Κάρτα μελισσογενῶν βειθομένῃ χαρίτων
Ἐστὶν θαμβαλέος, καὶ πρῶτά σοι εὐθὺς ἔνεμα.
Δεύτερα Ῥωμαϊκοῖς δ᾽ ἆθλα καὶ Ἑλλαδικοῖς.

GASPARI LIVRIO
ſacerdoti Andegauenſium lacrymæ.

FŒlicis cineres vmbra cognoſce viator.
Liurius eſt, quem nec finito eluximus anno
Andegaui, mœror non obice temporis hæſit
Publicus, & longos trahit hæc iactura dolores.
Rara viro pietas rerúmque ſcientia, conſtans
Pectus, & aduerſis frangi mens neſcia rebus,
Lucrandíque Deo multos & gnara merendi.
Nunc deſiderium ſupereſt, quod pectore dudum
Quiſque ſuo, ſed nunc inciſum marmore, cunctis
Teſtamur mœſti ventura in tempora ciues.

METON INCENDIARIVS ET VATES CLADIS ATHEniensium in Sicilia.

O Dea Cecropidum custos, Tritonia belli
Consiliique potens, quid nunc exosa furentem
Destituis populum & perituras linquis Athenas?
Vnde tui miseros exercent numinis iræ
Indigenas? vrbémque adeò quæ prouida quondam,
Maturóque senum florens moderamine, supra
Graiorum reliquas victrix caput extulit vrbes?
Nunc male-sana ruit, cæci funestáque ciues
Bella parant, longè in positas trans æquora terras
Inque ducis iuuenis temeraria cœpta feruntur
Præcipites. num quas superi incestauimus aras?
Num neglecta tui luimus solennia pepli
Nata Iouis? vel quo tua crimine læsa recessit
Pectoribus nostris sapientia? iámque perimus
Consilij exortes, gentis miserabile nostræ
Excidium video, patefactáque limina morti.
Quis furor ô ciues, lustris iam pene quaternis
Ante focos geritur vobis lacrymabile bellum,
Ingruit & muris sæuus Laco, corpora nondum
Conclamata iacent, nec adhuc restincta colono
Per desolatas fumant incendia villas.
Vos tamen H sperium bello tentabitis axem,
O miseri, & certas noua per discrimina mortes
Quæretis? frustrà superos cœlúmque fatigo

Vocibus, abripiunt celeres dicta irrita venti,
Classis abit, dant signa tubæ, non vlla morantur
Prodigia, obscænæ nec aues faciésve pericli.
Et citus à terrâ conuellit nauita funem.
Magnum aliquid Neptune paras, altáque repostum
Forsan mente tenes, cùm te dare nomen Athenis
Iudicium vetuit Diuûm, prælatáque Pallas
Et bellator equus nascenti cessit oliuæ.
Iam genus inuisum Siculis superabitur vndis,
Et steterit magnis iniuria cladibus illa.
Ast ego iampridem venturis ora resolui,
Cùm mihi fatidico stimulos sub pectore Phœbus
Verteret, & tripodes Diuûmque arcana paterent.
Vidimus insolitis pallentia sydera causis,
Et latè sparsis metuendos crinibus ignes,
Necnon sanguineo currentem limite Lunam:
Cœlestes iras monui, risere monentem
Cecropidæ, veluti patriæ Cassandra canebat
Exitium, nusquam vesanis credita Teucris.
Nec satis, infaustæ vatem dare nomina cogunt
Militiæ & comitem perituris addere castris,
Præuisæque meum caput obiectare ruinæ.
Quid mihi tunc animi? libuit simulare furorem
Ne traherent secum, propriis incendia missi
Ædibus, exultánsque animo ceu victor ouanti
Cernere sustinui depastas omnia flammas,
Vulcanóque meos solus populante penates
Spectator plausi, trepido vicinia cursu
Dum mihi fortunis certat pereuntibus ire
Auxilio, totáque pauor crebrescit in vrbe.

Cyclopum in nuda miserande iacebis arena.
Has vltrix repetet meritò Rhamnusia pœnas,
Vrbis & insanæ temeraria puniet ausa,
Cui non Ægæo satis est dare iura profundo,
Nec tot vicinas submittere legibus vrbes,
Infestâ ad portas cùm sit Lacedæmone nondum
Parta quies, audet longinqua lacessere bella
Insuper, Herculeásque animis transcendere metas.
Scilicet accedat nostris Trinacria regnis,
Non hîc finis erit, cursu tendetur ad ipsam
Protinus Italiam, aut alio Carthago petetur
Littore, nec nostr.is remorabitur Africa vires;
Vsque adeò demens rerum sibi somnia fingit
Ambitio, & totum vanâ spe deuorat orbem.
Sed velut Ætnæo pressus sub pondere anhelat
Enceladus, postquàm regnum cœleste gigantes
Affectasse ferunt, postque altæ prælia Phlegræ:
Proh dolor! & Siculi sic nostro sanguine campi
Ipsáque Cecropiis memorabitur Ætna sepulcris.

AD LIBRVM CVI TITVLVS LESINA GALLICE VERSVM.

DIC, cur transisti ad Gallos, festiue libelle,
Cerdonum è vili cuspide nomen habens?
Quòd gallam subigunt omnes, nec martius ensis
Subula sed vestras armat auara manus.

THOMÆ NOBILI ADOLESCENTI ROMÆ OCCISO.

IN ter ſeptenos virtus adoleuerat annos
Huic iuueni, ſtrauit quem ſcelerata manus,
Æmulus incauti ferro præcordia liuor
Occupat, haud homines haud veritúſque deos:
Externâ vinci doluit virtute; ſuóque
Maius apud proceres hoſpitis eſſe decus.
At ſcelerum vindex probroſum Roma quiritem
Elapſum terrâ perſequitúrque mari,
I, fuge. ſed fuſi ſequitur te pœna cruoris,
In maria & ventos ius habet alta Themis.

IN MYSTERIVM SIMVLACRI Aureliæ ponti ſuperimpoſiti.

ANte Deũ ſupplex, quas, Carole, rebus in arctis
Fudiſti tacitas corde loquente preces,
Audierat nullus per ſacra ſilentia teſtis,
Conſcius oranti nec locus ipſe fuit:
Has, factura fidem, tibi concita numine virgo
Rettulit, & faciles in tua vota Deos.
Mox eadem ſæuum bellatrix terruit hoſtem
Fœminea quatiens arma tremenda manu.
Nunc vos arcani, ſaluo miracula regno,
Poſteritas voti ſpectat in ære reos.

ΕΙΣ ΤΟ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ θεολογίας βῆμα ὑπὸ κυρίου τοῦ ΡΟΕΝΝΟΥ καθιδρυθέν.

Μειλιχόγηρυς ἀνὴρ, πειθήμων θαῦμα μαθητῶν,
  Πάσης τ' ἐν κύκλῳ δῶρα λαχὼν σοφίης,
Οὐκ ἀπρήκτα καμὼν, ὄλβον μέγαν εὗρε Ροέννος,
  Πολλὰ τύχης τέχνῃ ἀντιπαλιζομένης·
Γαυσάμενος δὲ πόνοιο, διοτρεφέεσσιν ὁμιλεῖ
  Παισὶν, ἀνακτορέων φυομένοις μεγάρων,
Ενθεν ἀέξήσας καὶ χρήματα καὶ κλέος εὐρὺ
  Ησυχίῳ ἦγεν πλείονα δὶς δέκ' ἐτῶν.
Αλλ' ὁ διδασκαλίης καὶ εὐεπίης πρὶν ἀγαστὸς,
  Νῦν ἔσται φειδοῦς εἵνεκα καὶ δαπάνης,
Κοινῇ πᾶσα διδοὺς, καὶ μείρακας αἰὲν ὀφέλλων,
  Ιμερος οὗ σοφίης εἷλε θεοφραδέος,
Ιδμοσύνης θείων λογίων ἀνεγείρατο βῆμα,
  Κρείοισιν δόξαν ὥς ἐφάμιλλον ἔχειν,
Εὐκλεὲς ἔργον τοῦτο καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι
  Εκτελέσας ἰδίαις δημοσίῃ τελεταῖς.
Φροῦδος πυραμίδων-πόνος ᾤχετο, φροῦδα τυράννων
  Δώματ' αἴστωσεν πανδαμάτωρ ὁ χρόνος·
Αλλ' ὅσσῳ γ' ἔργων ὑπερέσχετο θεῖα βεβήλων,
  Τοῦτο καθιδρυώθη βῆμα βεβαιότερον.

D. O. M. V. Q. M. L.

QVISQVIS es mortalium qui maioribus sacris in hac D. Benedicti æde interesse amas, siste parumper & earum quas audis precum parentem fundatorémque disce. Ioannes Roënnæus Rothomagensis, olim dum florebant litterarum studia disertorum primus, iisdem extinctis nuper commortuus, sed æui maturus & gloriæ reíque plenus, quam ex prouentu eloquentiæ indeptus Deo magnam partem consecrauit, passimque suæ pietatis monumenta extare voluit, sacrificium quod ad maximam huius templi aram singulo quoque die nouissimum offertur, sumptibus suis instituit, augustiorem apparatum, symphoniacos & vestes adhibuit, atque ædis sodales perpetuis ad hæc reditibus obstrinxit, vtique vetus hoc dictum confirmans, qui bona fide Deum colit, eius & sacerdotes amat. Vale hospes & viri manibus bene precare.

Nascimur & morimur nudi, nec fata sequuntur
Diuitiæ; cupidus nostra superstes habet.
Res mutat dominos, verùm pietate Roënnus
Quas dedit hîc, solas semper habebit opes.

Obiit pridie Nonas Martias anno 1615.

D. O. M. V. Q. L.

ERVDITE viator adſta parumper, & cuius hic cinis ſiet cognoſce. En vbi Ioannes Roënnæus mortale depoſuit exuuium, qualis quantúſque vir, ſi neſcis, ne te longum morer nullus dico, tantum publicam famam & Academiam, necnon ſupremam Curiam & aulam quas meritis ſuis impleuit, adire & audire iubeo. nunc vbi perenne ſacrificium pio iuxta ac liberali ſumptu fundauit, ad aram ſanctæ vrbis cognominem viſendus puluis conquieſcit. Vale & piis manibus bene precare.

Credidit infoſſos Academia nuper honores
Hîc vbi tecta iacent oſſa Roënne tua.
Et dixit lacrymans: ſtudiis ingrata Mineruæ
Quando vllum inuenient ſecula noſtra parem?

Obiit pridie Nonas Martias anno 1615.

Piis manibus memoriæque ſacrum.

PAVLI PETAVII ſenatoris Pariſienſis, integritate vitæ cum-primis ſuſpiciendi, rerum diuinarum humanarúmque ſcientia,

editis ingenij fœtibus per Europam clarissimi: nec tantùm antiqui moris retinentissimi, sed & omnis antiquitatis, priscorum rituum, signorum archetyporum & numismatum in elegantioris doctrinæ vsum studiosissimi: cui viro præmatura morte extincto Pallas & Astræa pari damno ac dolore affectæ iuerunt exequias; coniux vero, gener in purpura successor, & liberi superstites, marito, socero, parentíque carissimo, paruum hoc æterni sui desiderij monumentum posuêre.

Ossa solo linquens, animóque Petauius astris
Insitus, ad meritos æui melioris honores
Maturauit iter cœlo, corrupta perosus
Sæcula, quamquam illo visa est sub Iudice, sese
Reddita damnatis Astræa ostendere terris.
Ordinis eximij robur, virtúsque Catoni
Æmula, Palladias sed enim conuersus ad artes
Multus in antiqui latebras penetrauerat æui:
Quicquid longa dies alta caligine texit
Nouerat. Ecce viri tam cana scientia, vanam
Decepit Lachesim, qui tantum limina lustri
Pulsarat decimi, quæcunque fuêre capacis
Illi notitiæ, falsò est rata tempora vitæ.

Obiit 15. Kal. Octob. anno D. 1614. Vixit annos 46. mens. 4. dies 2.

IN DIONYSIVM AREOPAGITAM
A R. PATRE LANCELIO ſocietatis Ieſu editum.

Αμφήριστον ἔην, Διονύσιος, εἰ μὲν, ἄριστος
Ἀτρεκέως ἐστὶν τὸν ποτ᾽ ἔτικτε πάγος.
Εἰ δ᾽ ἄλλος κείνῳ μὲν ὁμώνυμος, ἀλλὰ χρόνοιο
Καὶ προτέρου δόξης ψεύδεϊ χρησάμενος.
Ἐν δοιῇ μάλα θυμὸς ὅσοις ἀρχαῖα μέμηλεν,
Ἀρχαῖον δὲ φρονεῖν οὐδὲν ἔδωκε φύσις.
Νῦν δὲ πατὴρ τόδ᾽ ἔθηκε περίτρανον ὄμμασι πάντων
Λανσέλιος νοέειν φέρτατος ἠδὲ λέγειν.
Ἀντιπάλους δ᾽ ἤλεγξεν ἀπροσδιόνυσα λέγοντας
Ὡς ἐν Ἀρηοπάγῳ, ἐσθλὰ δικασσάμενος.

Italo equiti ex cupreſſo eius manu ſata, & poſtea à ventis eradicata, bonum omen.

ΤΑΝ κήπῳ κυπάρισσον ἐν ἀνθεμόεντι φυτεύσας
Ἱππεὺς Τυρρηνῶν Προύλιος εὐγενέων.
Δένδρον ἑᾶς ἐκόμει ἔργον χερὸς ἠδ᾽ ἀτίταλλεν
Λισσοβίων, ῥαίνων νάμασι, πάντα πονῶν.
Ηὐξήθη δὲ μέγα χλωροῖς βρίθουσα πετήλοις
Κύκλοις ὡς ἐνορᾶν αἰὲν ἀγαλλόμενοι.

Ἀλλ' αὐτὴν μάρψασα θοὴ ἀνόρυξε θύελλα
Ἐκ ῥιζῶν τε πέδῳ, ἐς ἀνέμοιο βάλεν.
Νῦν δὲ μάτην κενεοῦ ὀλοφυρόμενος καμάτοιο
Ἱππεὺς πολλὰ θεοῖς μέμφεται ἠδ' ἀνέμοις·
Παυέσθω φλυαρῶν, μοῖραι καὶ ἄκοντα φιλοῦσι
Οὐδὲ μινυνθάδιον κεῖνον ἔθηκε θεός.
Ἐκρίζας γὰρ δένδρον ἀναίσιον, αἴσια φαίνει,
Κηρὸς ἀπ' ὀφθαλμῶν κλῶνας ἀπωσάμενος.

In methodum linguæ Græcæ Simonis Medici.

ΕΛΛΑΔΟΣ ἐν μέσσοις πεπλανήμεθα δηρὸν ἐλιγμοῖς
Τρυχόμενοι καμάτῳ κ' οὐδὲν ἀνυστὸν ἔην.
Οὔπω γὰρ τὴν ὁδὸν εὗρε διέξοδον οὔτε τι τέκμωρ,
Ἀλλὰ Σίμων μεθόδῳ πᾶσαν ἔλυσε πλάνην.
Τοῦτο δέχεσθε νέοι ξύγγραμμα παρ' Ἑλλάδος οἶμον
Ὡς Ἀριαδνέοις ἐν στροφάλιγξι μίτοις.

In Lucianum Burdelotij.

Τραυματίας καὶ ἑλκώδης μάλα στυγνὸς ἀλᾶτο
Εὐτράπελος δόξας πρὶν ποτε Λουκιανός.
Καὶ φάτο ταῦτα παθεῖν ὑπ' ἀπείρων πολλάκι τυχθείς,
Ἠὲ μεταγραφέων ἢ τάχα χαλκογράφων·
Οὐκ ἔτλη προτέρω κεκακωμένον ὧδε νοήσας
Βουρδελοτὸς, μελέων ἀλλὰ κάθηρεν ἰόν,

Καὶ χαρίεντ' ἀπέδεξε πάλιν, χαριέστερος αὐτὸς
Κείνῳ τῶν ἰδίων πως μεταδοὺς χαρίτων.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ

Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν ὕμνος αὐτοσχεδιασθείς.

ΔΕΥΡΟ ἄναξ, ὃς τῇδε φάος ἀνέτειλας ἑορτῇ,
Πάντα καταυγάζων, σῷ δ' αὖ ἐναλίγκιος ἄστρῳ
Ἐλθὲ ἀοιδοπόλῳ, πεπατημένα ἐννέα Μούσαις
Ἄκρα λιπὼν, περὶ Ἰωάννου κατὰ νόστιμον ἦμαρ
Κρούσον εὔκρεκτον κιθάραν, εἴπων ἀοιδὰς
Ἐς κήρυκα θεοῦ. ἡμεῖς ἀναδυόμεθ' ἔργον
Οἳ θνητοὶ πελόμεσθα, βροτέη δ' οὐ χανδάνει ὀμφὴ
Ἥρωος κλέος ἰσοθέου, ὃς ψεύδεα ἐθνῶν
Δυσσεβέων, συγχέας ἀποφώλια θῆκεν ἀέλλαις,
Μάρτυς ἀληθείης, σοφίῃ δ' ἐκέκαστο μαθητῶν
Ἔξοχ' ὀπηδευόντων Χριστῷ, ἥβην τε φύλαξε
Παρθενίης ἄχραντον, ἑοῦ δ' ἀμπαύσατ' ἄνακτος
Γεὶν ποτ' ἀποβρίξας κόλπῳ, περὶ κηρὶ φιληθείς.
Ἀλλ' ὅταν εἰσανέβη θεὸς οὐρανὸν, ἄλγεα σταυροῦ
Δακρυόεντα παθὼν, ὑπὲρ ἡμῶν δῦθεν ἄποινα,
Οὔνομα καὶ πίστιν Χριστοῦ κήρυσσεν ἅπασιν
Δῖος Ἰωάννης, καὶ οὐ μάστιγας ἔδεισεν,
Οὐ πῦρα, οὐ κλοιοὺς, οὐ φάσγανα, οὐδὲ λέβητας
Ἡφαίστῳ σταθεροὺς, καὶ μορμύροντας ἐλαίῳ·
Θαύματα πολλὰ δ' ἑῆς χεῖρας ἀνεθήκατο δέλτοις·

Τούνεκα χαλκογράφοι σφετέρης σημάντορα τέχνης
Κάρτα γεραίρουσιν τελεταῖς. ἴληθι σέβουσιν
Χαλκογράφοις, ἥρως, πρόσθ᾽ αὐτὸν λίσσεο Χριστὸν
Λωδοΐκῳ βασιλεῖ χραισμεῖν, καὶ μητέρι κεδνῇ.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΞΥΓΓΕΓΡΑΜ-μένον τοῦ κυρίου Δουχατίου ἱερὸν πόλεμον.

ΔΕΙΝΟΣ ἔρως Χριστοῦ διαπρύσιον ἦγεν Ἄρηα
Φραγκιγενῶν, ἱεροῖς προσαπλάσαι Σολύμοις,
Πάμπαν ἀφειδήσαντας ἑῶν ψυχῶν, κτεάνων τε
Εἴξαντας μακρῇ δ᾽ οὐδὲν ὁδοιπορίῃ,
Ὥστε πόλῃ ναοῖς τε θεοστιβέεσσιν ἀλάλκειν
Δούλιον ὀθνείης ἦμαρ ἀπιστοσύνης.
Κἂν γε ταλαιπώρουσα τύχη ἑτεραλκέα νίκην
Ἐμπνεύσειε μένος στήθεσι βαρβαρικοῖς;
Ἀλλ᾽ ἔμπης ἥσσαθεν· ἑοῖς χραίσμησε μαχηταῖς
Καλά τε στήσασθαι δῶκε τρόπαια θεός.
Ταῦτ᾽ ἄρα Θουκυδίδῃ Δουχάτιος ἴκελος αὐδὴν
Ἀτρεκέως γεαρῇ ἄπυεν ἐν σελίδι,
Χριστιανοῖς ὡς ξυμμαχέων, μὴ φροῦδα γενέσθαι
Τόσσα μὲν ἡρώων ἔργα παλαιγενέων,
Ἑλλαδικαῖς Μούσῃσι κεκασμένος, οὐχὶ δόλοισι
Φραγκιγενὴς Γραικαῖς οὐ φθονέων χάρισιν.
Οὐδ᾽ οἷος κακόφρων ποτ᾽ Ἀλέξιος ἐμβασίλευε
Βασκανίης τε γέμων, κ᾽ οἰστροπάτακτος ἀνήρ.

Ἀλλοτρίῃ κοπίων ὃς κληδόνι, μοῦν' ἔθηκε
Χριστιανός περ ἐὼν ἄλγεα χριστιανοῖς·
Ἄλφιτα γὰρ Ἰταλῷ φυρῶν φθονερός, καὶ ἄμαλκις
Μήδετο λευγαλέην πᾶσι βιοφθορίην.
Ἀλλ' ὅσος ποτ' ἔμελλεν (ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα)
Γλώσσῃ ἐλέγχεσθαι ὀψιγόνοις ἰδίῃ,
Εἰ γὰρ ἐν βίβλῳ Δουχάπος ἄμμιν ἔδειξεν
Ἑλλήνων ἀπάτην, Ἑλλάδος εὐεπίην.

ΕΙΣ ΨΕΛΛΟΥ ΕΚΔΟΣΙΝ

τοῦ λαμπροτάτου καὶ πολυμαθεστάτου κυρίου τοῦ Γωμίνου,

Ἐπίγραμμα.

Ἔμπαλιν οὐνόματος δόξαν γὰρ ψελλὸς ἐδείχθη
Κλήδην πρὸς τὰ δοκοῦν ψελλὸς ἀμαρτοεπής;
Νῦν γὰρ ἐν ἡμετέροισι περίτρανος οὔασιν αὐδᾷ
Ἀρείους τε γονὰς δαιμονίους τε φύσεις,
Πάντα μὲν ὅσσα βροτοῖσι πέρασια, ποικιλότραυλα
Φθέγματ' ἀμειβόντων πολλάκι δαιμονίων.
Τούτων Γωμίνῳ πολλὴ χάρις, ὅσγε Ψελλῷ
Ἄρτια φθέγξασθαι αἴτιος ἔσκε μόνος,
Εὐεπίῃ πολλῇ τε κεκασμένος ἐν νεότητι,
Καὶ πολιοκροτάφων πλεῖον ἐπιστάμενος.
Δαιμόνιον τόδε χρῆμα δαήμονος ἠιθέοιο
Ἆρ' οὐ Σωκρατικοῖς χρήσατο δαιμονίοις;

EX GALLICIS TOTIDEM versibus Rob. Stephani.

O Qui luce noua, nostrum te promis in orbem,
Solque oriens, alio sole cadente, micas;
Arida quo surgunt rediuiuo lilia flore,
Antiquus Francis & renouatur honos.
Astra fauere tuis crede auxiliantia rebus,
Et tactos nostris questibus esse Deos:
Nam tibi subiectos recreant cœlestia Gallos
Præsidia, atque tegunt vndique missa latus,
Nuper & infernis monstrum quod prodiit antris,
Heu per quod tantas soluimur in lacrymas!
Sustulit haud totum, te nobis rege, parentem,
Maxima namque tui pars genitoris ades.
Quæque paterna tibi, mater pia, sceptra tuetur,
Altera consiliis Pallas in arce sedet.

Τὸ αὐτό.

Κοίρανε, ὃς νεαρὸν σέλας ἀρχομένοισιν ἀνέχεις,
Ἠελίου δύνοντος, φῶς ἀνατελλόμενον·
Λειριόεν βλάστημα, καὶ αὐσταλέων ἀπὸ κρίνων
Ἄνθος ἀναλδαίνων ἐνδαπίοισιν ἄναξ·
Θάῤῥει, ἀθανάτοισιν ὅτ' εὐμενέεσσι μέμηλας,
Ἡψάμεθα θρήνῳ δ' ἄντυγος οὐρανίης,

Καὶ τάχα παρμεμβλωκε θεὸς Κελτοῖσιν ἀρωγὸς.
  Σοὶ φύλακας πιστοὺς, ὅπλα τε ἀμφιβαλών.
Αἴπος ἡμετέροιο γὰρ ἐπίτειπτος ἀλάστωρ
  Φασγάνῳ ἐ πάμπαν ὤλεσε σὸν πατέρα.
Σῶος ἐπεὶ μύεφις τίῳ γμετῆει ἐοικὼς,
  Καὶ περί σοι μήτηρ ἵσατο κηδομένη·
Ὥσπερ Ἀθηναίη βουληφόρος, ἤδη τέκνῳ
  Πατρῷον κλῆρον καὶ δίεπουσα κράτος.

IVVENVM APOLOGIAM
pro Academia recitantium.

PRogenies Crœsi, captis cum Sardibus, hostem
  Cerneret hausturum iam patris ense latus:
Muta repentinâ rupisse silentia voce
  Dicitur, insolitis hæcque locuta sonis,
Μὴ κτεῖνε Κροῖσον, *sic quæ natura negarat*
  Extorsit subitus verba coacta timor.
Nos prius elingues, Pharius quibus ora repressit
  Sigalion, ætas cruda, iuuenta rudis:
Dum petitur sæua iaculis Academia mater
  Inuidiæ, tristi iam propiórque neci;
Extemplò Samij taciturnâ lege magistri
  Soluimur, inque metu turba diserta sumus,
Hactenus & mutas animat facundia linguas,
  Quid mirum? res est ingeniosa dolor.

D. O. M.

FRancisco Montholoneo P. Procancellario, qui cc. ∞. librar. Rupellanis ad struendum valetudinarium reddidit, eaque à Francisc. I. rege sibi data, Deo fœnerauit.

ObIt Villacost. ∞. D. XLIIII.

I. 3. O.

FRancisco Montholoneo F. Procancell., qui è patrono ad sacrum sigillum ab Henrico III. rege vocatus, posteà sponte se abdicauit, omnibus honoribus maior, spreta tàm apiscendor. nundinatione, quàm adeptor. possessione.

ObIt Turon. ∞. D. XC.

MOntholonea gens vetusta, & nobilis à castro in Heduis, ducentis annis illustrium capitum ferax Franciæ innotuit. sacri sigilli custodes, senatuum præsides, Rhodiæ militiæ equites, sanctioris consistorij comites, regum ad exteras gentes legatos, fisci, ac priuatorum patronos celebres tulit. insita omnibus seueræ virtutis obseruantia, tenacique moris antiqui, & auitæ pietatis indole. Abi viator vix oculis tuis plùs debes.

FRanciscus etiam tribus regibus à consiliis patri, auo, & familiæ decori H. M. P. hîc, & ipse quiescit à III. Cal. Iun. ∞. DC. XXVI.

AV LECTEVR.

I'Ay eſtimé neceſſaire d'inſerer icy les vers François, compoſez par Monſieur de Sully, deſquels la verſion Latine eſt cy-deuant, afin de donner vne facile intelligence des noms propres qui y ſont en fort grand nombre, & ſans laquelle, la verſion Latine ſe trouueroit & rude & obſcure : Auſſi i'ay apprins de l'vn des amis de noſtre Autheur, qu'il auoit faict ce trauail preſſé par l'inſtante priere de quelque Seigneur, qu'il ne pût eſconduire.

A MONSEIGNEVR LE DVC DE SVLLY, SVR ſes Paralleles de Ceſar & de Henry le Grand.

NVL Peintre n'oſoit entreprendre
De tirer le grand Alexandre,
Qu'vn Apelles tant ſeulement:
Mais Roſny, qui nous rend notoire
Du grand Henry toute l'Hiſtoire,
L'a bien pourtraict plus viuement.

S. HARDY, Receueur des Tailles du Mans.

PARAL-

PARALLELES
DE CESAR, ET DE HENRY LE GRAND.

Par Monsieur le Duc de Sully.

ENTRE tant de grands Chefs, & de Princes diuers,
Dont le nom immortel vole par l'vniuers,
On n'en vit iamais deux si grands & si semblables,
Que Cesar & Henry, deux vainqueurs indontables;
Tellement qu'on pourroit comme d'vn mesme cours,
De Cesar & Henry former mesme discours,
Ayans eu mesme entrée, & mesme issuë en terre,
Mesme honneur, mesme gloire, & mesme ardeur en guerre.
Cesar par ses vertus esgalla son bonheur;
Henry de tous les Roys surmonta la valeur.
Cesar fit en son temps des choses nompareilles;
Et les faicts de Henry sont autant de merueilles.
Cesar fut ordonné des Cieux, & du Destin
Pour former vn Estat qui n'auroit point de fin:
Henry fut preserué par le sort fauorable
Pour regir cét Empire à iamais perdurable.

Cesar vint d'Eneas, & des Roys Martiens,
Henry vint d'Eneas, & des Princes Troyens.
Cesar nasquit à Rome entre les sept montagnes,
Alors que les Romains rauageoient leurs campagnes.
Et Henry prist naissance au pied des monts affreux,
Alors qu'on projettoit les guerres & les feux.
Cesar dés le berceau vit faire la pratique,
Qui changea tout l'Estat de la chose publique,
Et Henry vit former le dessein des François
Qui voulurent changer leur Estat & leurs Rois.
Cesar fut façonné dés son adolescence
Par ceux dont le party establit sa puissance:
Et Henry par ses Rois dont la proximité
Luy deuoit quelque iour laisser l'authorité.
Cesar fut endurcy dés sa premiere enfance,
A porter tous trauaux sans nulle impatience;
Henry fut esleué comme vn simple Soldat,
Et cōme vn grand Guerrier qu'on destine au combat.
Au milieu des perils, du meurtre, & du naufrage,
C'estoit lors que Cesar monstroit plus de courage.
Les dangers, les trauaux, & les actes guerriers
Ont esté de Henry les esbats coustumiers.
Aussi nuls accidens des choses incertaines
N'effrayerent iamais ces deux grands Capitaines.
Tous deux dans les ardeurs des partis differens
Virent bien tost mourir leurs plus proches parens.
Cesar voyant par tout sa faction destruitte.
Deuers la Bithinie aussi tost prist la fuitte;
Et Henry cognoissant ses amis ruinez
Se retira soudain vers les mōts Pyrenez.

Cesar de deux prisons desengagea sa vie,
Henry sa liberté qu'on auoit asseruie.
Les parens de Cesar, leurs amis, leurs soldats
Furent tous déconfits en quatre grands combats,
Et rien ne fust resté d'vne telle puissance,
S'il n'eust lors releué leur premiere esperance.
Henry vit ses parens quatre fois combattus,
Sa maison presqu'à bas, ses amis abattus,
Et ne fust rien resté au sang ny au merite,
Si de ce grand Empire il n'eust pris la conduitte.
Vn Cesar, vn Henry, maintesfois ont remis
Vn camp que l'on croyoit vaincu des ennemis,
Ont arraché des poings les Enseignes, les Targes,
Les Picques des soldats qui s'enfuyoient des charges,
Pour les encourager: & d'vn bras furieux,
Renuerser l'ennemy presque victorieux:
Cesar n'estant encor qu'en son adolescence
Fut nommé Chef de part auec toute puissance.
Henry fut d'vn party General recognu
Bien qu'il ne fust encor à vingt ans paruenu.
Cesar veit son beau fils, son fils & leurs armées,
Contre luy se liguer, à sa perte animées;
Henry vit contre luy ses Cousins alliez,
Auec sa Belle-mere, & son Oncle liez.
Les femmes, les ingrats, l'ambition, l'enuie,
Despoüillerent Cesar de puissance, & de vie;
Les nopces, les ingrats: l'ambition, l'orgueil
Mirent la France en pleurs, & Henry au cercueil.
Dans l'Espagne Cesar demesla plus d'affaires
Qu'il n'en eust auec tous ses autres aduersaires;

Et tousiours eut Henry ces peuples dépitez
Contre luy & la France ardemment irritez.
L'ambition des grands, leur haine, & leur pratique
Mirent contre Cesar toute la Republique:
Henry vit contre luy son Roy mesme offensé
Par la ligue des grands dont il fut trauersé.
Cesar en mesprisant toutes les choses vaines,
Posseda des honneurs, & des grandeurs certaines:
Et Henry rejetta tous offres de grandeur
Plustost que d'offenser son ame & son honneur.
En personne Cesar fut tousiours redoutable,
Mais les siens quelquesfois ont faict perte notable:
Et Henry a tousiours ses ennemis domptez,
Mais quelquesfois les siens ont esté surmontez.
Cesar dressa luy-mesme un vaillant Capitaine,
Qui luy porta sans cause une immortelle haine:
Henry pareillement vn guerrier valeureux,
Qui par ambition se rendit malheureux.
Vn Cesar, vn Henry ioignirent la prudence
Et l'extreme valeur, auec la diligence.
Cesar aux ennemis offroit tousiours la Paix:
A personne Henry n'en refusa iamais.
Cesar par ses vertus eut le peuple propice:
Henry gaigna le cœur de son Roy par seruice.
Cesar fit reparer d'vn incroyable soin
Les ponts & les pauez qui en auoient besoin;
Et Henry fit refaire auec magnificence,
Tous les ponts, les pauez, & les chemins de France.
Authun, Chartres, Beauuais, se voulans reünir,
Mirent les armes bas voyans Cesar venir;

Nantes, Blauet, Sedan, le reste des alarmes,
Voyans marcher Henry,eurent recours aux larmes.
De Bourges, d'Alexie, & d'Vxelodunom,
Cesar tira son los, sa gloire, & son renom:
Les sieges d'Amiens,Chartres,Lan,Dreux,la Fere,
Rendirent de Henry la fortune prospere.
Ny Henry, ny Cesar, estant hors du danger
Ne monstrerent iamais desir de se vanger.
Les combats de Pharsalle,Egypte,Tapse,& Munde,
Acquirent à Cesar le triumphe du monde:
D'Arques,Coutras,Saueuse, & d'Yury les exploits
Acquirent à Henry les courages François.
Cesar rendit les biens; les honneurs & la vie
A ceux qui trop ingrats ont la sienne rauie;
Et Henry s'efforça d'obliger par bienfaicts,
Plusieurs qui ennioyent la gloire de ses faicts.
Pharnasses estimant que la guerre d'Egypte
Seroit plus perilleuse, & de plus longue suitte,
Arma de tous costez, desfist des legions,
Surprist la Capadoce, & d'autres regions;
Mais au lieu qu'il pensoit ioindre la Bithinie,
Et le pays de Pont auecques l'Armenie,
Cesar en vn moment vint, bataille, vainquit,
Et cét Empire vain en six iours reconquit.
Emmanuel croyant que les troubles de France
Luy donneroient moyen d'vsurper la Prouence,
Surprend le Marquisat, espere au Dauphiné,
Et de se voir bien tost vn grand Roy couronné:
Or la paix estant faicte, & vsant d'artifice
Pour retenir l'autruy sans forme de Iustice,

En vn moment Henry vint, aßiegea, vainquit,
Et toute la Sauoye en deux mois il conquit.
Außi qui veut sçauoir le mestier de la guerre,
Marcher, loger, camper, se retrancher dans terre,
Se deffendre, attaquer, s'adextrir aux combats,
S'approcher pied à pied, policer des Soldats,
Fatiguer l'ennemy par veilles, par allarmes,
Par la faim, par la soif, par finesse, & par armes;
Qu'il soit ainsi que fut le premier des Cesars,
Inuincible à la peine, intrepide aux hazars;
Qu'il suiue ses desseins & ses ruses de guerre,
Ses passages du Rhin, ses traicts d'Angleterre,
De Ruspine, & d'Hebro: ses temporisemens,
Ses combats Germanics, & ses retranchemens,
D'Aine, Sembre, Tournay, Bosleduc, Therouanes,
D'Asparague, d'Apsus, de Marseilles, de Vanes,
De Bourges, d'Alexie, & de Corsiniom,
De Brunduze, Duras, d'Ateque, d'Vrsdom,
Du Phare, & du Delta; sa descente à Pharsalle
Ses traittes, ses logis, pour entrer en Thessalle;
Ou bien qu'il se conforme à nostre dernier Roy,
Qu'il suiue ses projets, qu'il imite sa foy,
Ses resolutions en toutes entreprises,
Ses vertus, ses labeurs, ses ruses, ses surprises;
De Broüage, Cahors, Niort, Saint Million,
Deose, Bourg, Louuiers, Corbie, & Argenton:
Ses trajets de Garonne, Isle, Rosne, & Dourdongne,
Ses cōbats de Saint Seine, & d'Arnay en Bourgōgne,
De Chelles, de Bondis, d'Aumalle, Pontarcy,
Diepe, Caudebec, & d'Iuetot außy,

Ses secours à propos, ses heureuses retraites,
Bref soit imitateur des choses qu'ils ont faites.
Car Cesar & Henry ont liuré plus d'assaux,
Rendu plus de combats, porté plus de trauaux,
Deffait plus d'ennemis, passé plus de nauffrages,
Assiegé plus de forts, accomply plus d'ouurages,
Et monstré plus d'esprit que Prince ny Soldat,
Qui s'entremist iamais d'assaut, ny de combat.
Et qui voudroit marquer les campemens, les armes,
Les grands retranchemens, les sieges, les alarmes,
Que firent autresfois ces deux fameux guerriers,
Il en faudroit former des volumes entiers,
Ne s'estant passé iour durant maintes années,
Sans auoir aux combats leurs cohortes menées.
Cesar ayant deffaict assez de nations,
Surmonté d'Empereurs, vaincu de Legions,
Essayoit d'esleuer l'oliue planturense
Et de rendre sous luy sa Monarchie heureuse.
Henry ayant vaincu tant de braues Soldats,
Remporté tant d'honneur en tant de grands combats,
Desiroit d'establir par tout l'agriculture,
Faire fleurir les Arts, & la manufacture:
Mais les Destins cruels, apres tant de hazars,
D'vne tragique fin rauirent ces deux Mars.
Au temps que les Romains donnerent la puissance
A Cesar, pour regir & gouuerner la France,
Elle estoit diuisée en plusieurs nations,
Autant d'estats formez, autant d'opinions,
On ne voyoit Païs, Ville, Cité, Prouince
Qui n'eust sa Republique, ou son Roy, ou son Prince,

Mesmes les estrangers venoient de toutes parts,
Afin de la destruire, & d'en faire des parts:
Si bien qu'il fut reduit en commençant sa guerre,
A retrancher son camp, à se loger dans terre,
Pour recognoistre mieux la force, & les desseins,
De tant de nations, & Suisses, & Germains,
Qu'il desfist tost apres auec tel aduantage,
Qu'ils perdirent l'espoir, la force & le courage.
Lors que Henry le Grand, la merueille des Rois,
Fut estably du Ciel sur l'Empire François,
Tout estoit reuolté, l'estat mis en partage,
Lon ne voyoit qu'horreur, cendre, sang & pillage,
Mesmes les estrangers bastissans sur sa mort,
Iettoient le peuple en proye, & la couronne au sort,
Et n'y auoit endroit, cité ny ville en France,
Qui n'eust de ces Tyrans esprouué l'arrogance;
Tellement que Henry dés ces commencemens,
Fut contraint de camper dans des retranchemens,
Pour euiter l'effort de ces grandes armées
Qu'à sa destruction il voyoit animées.
Mais ayant faict sentir à leur camp sa valeur,
Dispersé leurs Soldats, mis Paris en frayeur, (ces,
Il courut cõme vn foudre en quatre ou cinq Prouin-
Prendre Villes, Chasteaux, & en chasser les Princes.
A tant d'euenemens, & de prosperitez,
A tant de bons succez cy dessus recitez,
De ces deux grands Heros les mœurs incomparables,
Les hazards, les trauaux, les vertus admirables,
Seules y ont eu part; mais aux effets suiuans
Les faueurs de fortune, & les Destins puissans,

Y sont interuenus, pour calmer tant d'orages,
Appaiser tant d'esprits, changer tant de courages,
Les porter à l'enuy pour estre des premiers
Qui auroient recogneu ces genereux guerriers.
Car Cesar adioignant à ses vertus aimables,
Tant de submißions, & d'offres raisonnables,
Acquist en fin les cœurs des peuples des Citez
Qu'on estimoit auoir à sa perte excitez;
Si bien qu'on vit soudain, Gaulle, Corse, Sardaigne,
Italie, & Cicile arborer son Enseigne,
Et reclamer son nom toutes les Legions,
Municipes, Bourgeois, Tribuns, Decurions,
Des Villes d'Arezo, Singulum & Ancone,
Rimini, Pezaro, Calaris, Tarracone,
Nocerre, Sulmona, Auxime, Tignium,
Albano, Ascoly, Rome, Corfinium,
Orchomene, Agubo, Antioche, Venouze,
Naupacte, Callora, Amathie & Canouze,
Rhodes, Thebes, Zama, Tharse, Orique, Calis,
Cordube, Vallona, Callidon, Hispalis,
Brunduze, Camerin, Huesca, Terracine,
Delphes, Langres, Authun, Metaponte, & Meßine,
Et vne infinité d'autres peuples diuers,
Qui prisoient ses vertus plus que tout l'Vniuers.
Ayant außi Henry faict gouster à la France
Les solides raisons de sa iuste defence,
L'indubitable droict de ses pretentions,
Et la benignité de ses conditions,
Soudain on vit fleschir Champagne, Picardie,
Prouence, Lionnois, Languedoc, Normandie,

Se ietter à l'enuy deuant luy à genoux
Les Maires, Eſcheuins, Conſuls, & Capitoux
De Paris, Orleans, Roüen, Chaallons, Auxerre,
Bourges, Meaux, Perigueux, Dijõ, Tholouze, Berre,
Abbeuille, Amiens, Rheins, le Haure, Monſtreüil,
Blaye, Vannes, Soiſſons, Rion, Cambray, Verneüil,
Poictiers, Arles, Valence, Alby, Rhodez, Narbonne,
Marſeille, Agen, Blauet, Vienne, Carcaſſonne,
Beauuais, Nantes, Dinan, Sens, Marmande, Lion,
Troye, Aix, Saintflour, le Puy, Pierrefonds, & Noyõ.
Or Ceſar & Henry s'eſtans rendus en terre
Deux Alcides ſeconds, deux foudres de la guerre,
Eſleuerent encore tant d'hommes genereux,
Tant de braues Soldats, & de Chefs valeureux,
Que lon peut iuſtement adiouſter à leur gloire
Ce qui fut faict ſous eux plus digne de memoire,
Par Sergius Galba, ſur les Veragiens,
Et par Montgommery ſur les Ortheſiens,
Sur Induciomar vaincu par Labiene,
A Luçon par deux Chefs, la Noüe & Saint Eſtiene,
Par Titure Sabin contre ceux de Roüan,
En Poictou aux aſſaux ſouſtenus par Rohan,
Par le Ieune Craſſus combattant les Vocomtes,
Sur le meſme pays par les quatre Vicomtes,
Par Labiene encore ſur Paris & Melun,
Sur Gorde à Caſtillon par Bonnes & Montbrun,
Par Trebon aſiegeant la ville de Marſeilles,
Par Roeſſe à Liuron où il fit des merueilles,
Par Marcus Meſſala qui fit touſiours des mieux,
Par Soiſſons à Coutras, le Perche, & autres lieux,

Par Fusius sauuant plusieurs trouppes defaittes,
Par Colligny qui fit de si braues retraittes,
Par Piso qui seruit en tous perils Cesar,
Par d'Ornano courant pour Henry maint hazar.
Par Pulsie & Varan aux armes admirables,
Par Rosny signalé de playes honorables,
Par Sallone asiegé qui s'acquist tant de los,
Par Bellegarde aussi dans Quillebœuf enclos,
Par Sitius qui prit Cyrthe & maint autre ville,
En diuers beaux combats rendus par Longueuille,
Par Curion de sang & de sueurs trempé,
Vainqueur & non vaincu, s'il n'eust esté trompé,
Par Condé grand guerrier, & vray foudre de guerre,
A Dreux, & à Iarnac, pris, meurtry, mis en terre,
Par Crastin à Pharsalle où il eut tant d'honneur,
Par Dandelot par tout, le Cheualier sans peur,
Par Sulpice à Chaalons conseruant la Prouince,
Par Neuers qui maintint la Chãpagne à son Prince,
Par Fabie & Canin sur les Luctoriens,
Par la Vallette aussi sur les Sauoisiens,
Par Vallere & Brutus qui prirent plusieurs Villes,
Par Chambaut, Chastillon, la Force, Viuans, Pilles,
Par Ciceron pressant de Cesar le retour,
A Thoulouze & à Mende aussi par Vantadour,
Par le Ieune Silla contre le grand Pompée,
Par Lesdiguieres, lors qu'il defit Amedée,
Encor par Fabius contre les Poicteuins,
Et Dumnaque leur Chef auec ses Angeuins,
Par Boüillon pres Beaumõt cõtre le sieur d'Amblize,
Par Curton lors qu'il fit à Randan quitter prise,

Par Euphanor sur mer en son premier bonheur,
Par Themines battant Ioyeuse à Villemeur,
Par Sabinus encor inuesty dans le Perche,
Par la Rochepoſay lors qu'il vainquit la Guierche,
Par Mitridate estant contre l'Egyptien,
Par Crequy & Pasquiers sur le Sauoysien,
Par Carsulenius au camp de Ptolomée,
Par Daumōt sur Mercœur, Donjoan, & leur armée,
Par Antoine & Piso en cent occasions,
Où ils firent merueille auec les Legions,
Par Biron en cent lieux contre les aduersaires,
Sur Farnese & Ferie, & Dompietre & Contreres,
Par Cornificius de Cesar le Questeur,
Par Marcus Lepidus qui le fit Dictateur,
Lesquels en plusieurs lieux mōstrerēt leurs proüesses,
Acquirent à Cesar tant de grandes richesses,
Tant d'armes, de citez, & de prouisions,
Que chacun redoutoit luy & ses Legions:
Sur les Sauoisiens, par Rosny, Lesdiguieres,
Qui prirent Montmeillan, S. Michel, Charbōnieres,
Conflans, & Miolans. Et par Sully encor,
Lors qu'il acquist au Roy, tant d'armes & tant d'Or,
De poudres, de Canons, & de viures en France,
Que chacun admiroit vne telle abondance;
Et l'esprit de Henry plein de prudence & d'heur
Qui sceut si bien choisir vn si bon seruiteur.
De l'Empire Romain les vastes estendues,
Du peuple, & du Senat les haines continues,
Esleuerent autant de Rois en leur cité
Qu'ils en auoient ailleurs priué de Royauté,

Et n'estant au pouuoir d'vne tourbe ciuille,
De changer tant de Mars en des Bourgeois de ville,
Le Ciel voulut former par vn soin paternel
D'vn populas confus vn Empire eternel,
Choisissant au milieu de tous ces Capitaines
Du plus grād des Guerriers les vertus souueraines,
Qui comme estant issu de la race des Dieux
Meritoit que son nom s'esleuast iusqu'aux Cieux:
Les troubles de l'Estat, l'oisiueté, l'enfance
Des Rois ayant laissé empieter la France,
Il n'y auoit moyen qu'vn Prince reietté
Peust remettre l'Estat en son authorité.
Parquoy le Ciel voulant d'vne telle Anarchie,
Repurger des François la chere Monarchie,
Il choisit entre tous ces genereux Guerriers,
Celuy qui meritoit d'auoir plus de lauriers,
Lequel extrait d'vn Roy que le Ciel fauorise,
Pouuoit seul paruenir à si haute entreprise.
Cesar ayant à soy tout l'Empire soubmis,
Flattoit ses citoyens, caressoit ses amis,
Et mettant sous le pied toute aigreur de vangeance,
Faisoit du bien à tous, & à nul violance.
Henry ayant acquis l'Estat à sa valeur,
Caressoit les petits, aux grands faisoit honneur,
A tous les gens de bien estoit tousiours propice,
Rendoit esgalement à chacun la Iustice,
Et ne monstra iamais desir de se vanger
De ceux qui autresfois l'auroient pû outrager.
Cesar n'eut pas tousiours la fortune prospere;
Et Henry quelquesfois l'espreuua fort contraire:

Car il se presenta plusieurs occasions,
Où l'effet contredist à leurs affections.
Pres la Sembre, Cesar vit son fort au pillage,
Et Henry pres d'Heruaux perdit Camp, & bagage.
Cesar perdit Cotta, son Camp, & ses Soldats,
Henry pres de Bassac, son Oncle & les Combats.
Cesar deuant Clairmont, fut contraint quitter prise,
Henry laissa Poictiers pour vne autre entreprise,
Cesar vit contre luy les plus grands disposez,
Henry eut à son bien les Princes opposez.
Cesar fut par decret declaré aduersaire,
Et Henry eut la Cour à ses desirs contraire.
Cesar fut des Romains, & des Consuls prescrit,
Henry fut fulminé de Rome par escrit.
Rome contre Cesar banda la Republique,
Contre Henry dans Rome on fit mainte pratique.
Pres Gadis trois grands Chefs par leur ambition
Mirent eux & leur Camp en desolation:
Pres Dourlans par discord, par despit, par enuie,
Trois Chefs furent desfaits dont l'vn perdit la vie.
Pres de Nicopoly Caluinus fut desfaict,
Par son impatience & son mauuais effect;
A Craon par discord & mauuaise conduitte
Tout fut precipité, & le camp mis en fuitte.
Pres Bragade Cesar perdit ses legions,
Et Henry pres d'Auneau diuerses nations.
Cesar pres de Duras embrassant trop d'ouurage,
Pressant trop l'ennemy receut vn grand dommage;
Et Henry mesprisant de trop grands ennemis
Pres d'Aumalle faillit d'estre en ruine mis.

Domitius saisit & reuolta Marseille,
Arnantil d'Amiens eut fortune pareille.
Le dernier des combats où Cesar s'esprouua,
Fut le plus perilleux que iamais il trouua:
Et Henry n'eut iamais plus de chaudes allarmes
Qu'au dernier des combats où il trempa ses armes.
Mais Cesar & Henry par ces aduersitez
Monstrerent qu'ils n'estoient iamais espouuantez.
Cesar restablissant l'image, & la memoire
D'vn de ses ennemis, il confirma sa gloire:
Et Henry effaçant les diffames d'autruy,
Esleua tout autant de loüanges pour luy.
Ainsi ces deux Cesars s'estans rendus propices,
A tous leurs Citoyens par tant de benefices;
Estimoient les auoir tellement mesnagez,
Qu'à leur propre salut ils seroient obligez.
Mais tant plus leurs vertus recõmandoient leur vie,
Tant plus les coniurez attisoient leur enuie.
Cesar dont la prudence & la viuacité
Ne pouuoient compatir auec l'oisiueté,
Ayant fait ressentir à chacun sa clemence,
Ses liberalitez, & sa magnificence,
Caressé le Senat, enrichy ses Soldats,
Apresté des festins, des ieux, & des combats.
Departy ses honneurs, esleué ses trophées,
Triomphé tant de fois en si peu de iournées,
Osté le souuenir des animositez,
Et imposé silence aux cœurs plus irritez,
Sans s'arrester l'esprit aux querelles ciuiles,
Il forma pour desseins plus grands & plus vtiles,

De regler au Soleil le cours du Calendrier,
Retrancher le profit que faisoit l'vsurier,
Abreger les longueurs des vaines plaidoiries,
Bastir vn Temple à Mars, dresser des Librairies,
Reformer tous excez, tous luxes, tous festins,
Reparer tous les ponts, pauer les grands chemins,
Dessecher les marais proches de Terracine,
Euacuer les eaux des paluz de Fucine,
Et conioindre les Mers en faisant retrancher
Les Istmes qui pouuoient cet ouurage empescher;
Pour desseins de la guerre, adiouster à sa gloire
Des Parthes indomptez la finalle Victoire,
Afin de limiter sa domination
Du Fleuue Tanaïs vers le Septentrion,
Et deuers l'Orient du Palus Meotide,
Du Roch, & lac Caspien, & de la Mer Perside,
Si que bornant ainsi de Mers & de Rochers,
Son Empire, il pensoit l'exempter de dangers,
Mais au lieu d'acquerir par tant de grãds ouurages,
Et d'actes genereux, les cœurs, & les courages,
L'impatiente enuie & le despit mutin
Qui nourrissoient les cœurs d'vn poison intestin,
Ne peurent supporter ses vertus nompareilles,
Ny qu'au nom des Romains il fist tant de merueilles:
Car vingt & trois mutins, furieux, enragez,
Qu'en vie, honneurs, & biens il auoit obligez,
Meurtrirent ce Monarque en publique audiance,
Estant lors sans soupçon, sans armes, sans deffence;
Aussi le Ciel vangeur de ce crime inhumain,
Mist à sang & à feu tout l'Empire Romain,

Fist couller des ruisseaux de sang parmy les villes,
Accabla l'Vniuers de discordes ciuilles;
Tellement que celuy qu'ils auoient reietté,
Fut apres comme vn Dieu d'vn chacun regretté.
Henry dont les vertus n'eurent point de pareilles,
Qui ne cessoit iamais de faire des merueilles,
Quoy qu'il eust restably la France en liberté,
Fait gouster à chacun son extréme bonté,
Comblé tous ses Estats de ieux & d'allegresses,
Distribué dehors & dedans ses richesses,
Fait florir la vertu, les armes, & les Lois,
Son renom immortel, la gloire des François,
Estaint le souuenir des malheurs de la France,
Et reduit tous partis à son obeyssance;
Neaumoins conuié par l'opportunité,
Voulut pour actions dignes d'eternité,
Regler sur le Soleil les années suiuantes,
Moderer l'vsurier sur le profit des rentes,
Abreger les longueurs dont l'on vse aux procez,
Moderer tous festins, tous luxes, tous excez,
Establir des Lecteurs, leuer des Librairies,
Reparer tous les ponts, les pauez, les voeries,
Dessecher les marais, euacuer les eaux,
Conioindre les deux Mers, faisant diuers ruisseaux,
Et coupper monts & rocs, auec vn tel mesnage,
Qu'on auroit admiré l'inuenteur & l'ouurage,
Pour desseins de la guerre; il eust bien tost fait voir
Qu'auec la volonté il auoit le pouuoir
De surmonter l'orgueil de ce grand aduersaire,
Dont l'estat a senty la haine hereditaire,

D'incorporer en bref au Sceptre des François,
L'Empire & la Grandeur qu'il auoit autresfois,
Reduisant derechef les nations guerrieres,
Et d'Albis & d'Ister, ses antiques barrieres,
Esperant que l'honneur de tant de beaux projets,
Auquel estoit conioint le bien de ses sujets,
Le repos, la grandeur, & la gloire de France,
Luy auroient d'vn chacun acquis la bien-veillance:
Mais le sanglant dessein des esprits infernaux,
Dont la premiere enuie engendra tous nos maux:
Poussèrent vn Demon qui rauit nostre gloire,
Meurtrissant ce grand Roy d'eternelle memoire:
Aussi le Tout-puissant comme iuste vangeur,
Des horribles forfaicts, espandra sa fureur,
Tant sur les conjurez à ce sanglant desastre,
Que sur les vrais François dont les vrais Rois sont l'astre,
L'Encille, & le Tison; En la fatalité,
Desquels seule l'Estat trouue felicité:
Car Cesar & Henry auoient de la ieunesse,
Et de la force encor pour ioindre à leur proüesse,
Et pour rendre à iamais leurs Estats triumphans,
Lors qu'ils furent meurtris à cinquante sept ans,
Disposez de partir dans quatre ou cinq iournées,
Pour ioindre au rendez-vous leurs trouppes ordõnées,
Où desia lon voyoit marcher de toutes pars
Les Aigles, les Drapeaux, & les grands Estendars,
A la terreur desquels toute haute puissance
Estoit preste à ceder & rendre obeïssance.
Cesar laissa Auguste en sa minorité,
Qui eut tant de courage & tant d'authorité,

Qu'il fit perir de fer, de rage, & de misere
Ceux qui s'estoient meslez du meurtre de son pere.
Puis ayant surmonté les Princes & les Rois,
Dompté les nations, & fait valoir ses lois.
Il regit l'vniuers auec tant de prudence,
Qu'en son temps l'Eternel voulut prendre naissance.
Henry nous a laissé son fils encor mineur,
Lequel tout plein d'esprit, de vertu, de bon-heur,
Sera rude aux meschans, aux benins debonnaire,
Vn iour accomplira les desseins de son pere,
Restablira les siens, les Armes, & les Lois,
Et l'antique grandeur de l'Empire François;
Si qu'vnissant en luy la gloire, & la clemence,
Le Siecle d'or prendra sous son regne naissance.

Epitaphium Henrici Magni.

Henrici parua hæc vrna eſt, quem magna probârunt
Facta fuiſſe Deum, Fata fuiſſe Hominem.

G. Duuallius, Profeſſ. Regius, & Doctor Medic.

Verſion Françoiſe.

Cy giſt le Grand Henry, dont les faicts heroïques
Faiſoient croire à chacun qu'il eſtoit immortel:
Mais la mort nous faict voir qu'il ne fut iamais tel,
Puis qu'en ſi peu de lieu repoſent ſes reliques.

Seb. Hardy Par. Receueur des tailles du Mans.

DE VSV ET VTILITATE Græcarum litterarum

Præfatio in Thucydidem.

ALTERVM iam profeſſionis annum ingredior, Audd. eóque magis mihi moleſtum accidit, quòd qui omnibus nouitatis oneribus defunctus mihi videbar, poſtquàm ſemel, ingenti hominum ad audiendum concurſu, in poſſeſſionem huius loci pedem poſueram; nunc rurſus tantam ardui alicuius conatus, quantam auſpicantibus neceſſe eſt, expectationem cogar ſuſtinere. Video enim veſtrûm omnium ora atq; oculos in me conuerſos, video alios eruditionis, alios dicendi facultatis magnum aliquod à me ſpecimen exigere, omnes in ſpem benè longæ orationis auritos huc adeſſe. Mihi verò etſi communi deeſſe officio, ac publica totius Academiæ vota fruſtrari nunquam animus fuit, tamen in præſens huic tam honeſtæ multorũ curioſitati ſatisfacere non eſt promptum, quod iampridem cauſarius miles caſtrenſia duntaxat neceſſitatis non pompę mu-

nera obiturus apud signa restiterim. Nec profectò multùm dissentanea Laberio, quamuis in re dissimili, vsurpare contingit, qui affectâ ætate, eò vsq; integrę famæ Romanus eques, à Dictatore Cæsare in scenam prodire iussus, ita vicem suam querens cum fortuna expostulauit.

Fortuna immoderata in bono æquè atque in malo,
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen famæ nostræ frangere,
Cur cùm vigebam membris præuiridantibus
Satisfacere populo, & tali cum poteram viro
Non flexibilem me concuruasti vt carperes?
Nunc me quo deijcis? quid ad scenam affero
Decorem formæ an dignitatem corporis?
Animi virtutem an vocis iucundæ sonum? &c.

Intelligebat nimirùm eum qui publico se committeret, venire quottidie in famæ & nominis dimicationem, multísque quæ incommoda ætas eripit aut minuit, tum animi tum corporis adminiculis indigere. Quod si his qui agunt in scena difficilis quodammodo suscepta prouincia videtur, quòd id præstare debent, vt spectatoribus lepido gestu, vocis canore, atque adeò totius corporis conformatione placeant, quanto magis arduum est, vnum de pulpito copiosè ad gratiam dicere, si non modò hæc desiderentur, sed conseruatrix etiam omnium custósque memoria deficiat? Marco Tullio priuata in causa magna

& graui, cùm cœpiſſet Curio pater reſpondere, ſubitò reſedit, cauſatus ſibi venenis ereptam eſſe memoriam. Nobis vt fortè non eſt metuendum nunc ex veneficio vel magica deuinctione ſilentium, ſic neque ſuppetit ea facultas, quæ aliquid longioris ſpiritus auſit promittere, cùm ſi qua eiuſmodi vis fuerat, qua certè infrà omnem mediocritatem ſemper vſi ſumus, eam multiplex ægritudo non ferenda mortali, aut extinxerit penitus aut corruperit. Quare nec magnificos titulos ſuperbáſq; inſcriptiones ad parandam audientiam libenter proponimus, nec deinceps cuiquam deferendi vadimonij authores ſumus, niſi fortè de ſcripto recitantem, quod ab ipſo Cicerone ſæpe in ſenatu factum legimus, & verè lectorem audire voluerit. Neque verò exiſtimandum eſt, ſuperiorum annorum vſu, & tempore magnopere adiutam eſſe memoriam, cum eo potius conſumpta interciderit. Vnde fortaſſe Paro quidam philoſophus Pithagoreus, tempus indoctum, ſi Ariſtoteli fides, appellabat, quod omnium rerum obliuionem induceret. Accedit illud Pollionis, quod Plinio veriſſimum cenſetur, commodè agẽdo factum eſt vt ſæpe agerem, ſæpe agendo vt minus commodè. Enimuero hæc & alia eiuſmodi ſcio vobis in ſolutum dari non poſſe, atque hanc regiam cathedram ſuo quaſi iure poſtulare, vt non aliter quis ad inſtau-

randum docendi laborem ſeſe compareť, quàm ad legem ritus antiqui, ædem Muſarum cuius parietibus continemur, poſtem manu tenens ſolennibus verbis dedicarit. Ab hac conſuetudine quæ vim & poteſtatem legis habet, nec fas recedere nobis, nec excuſatione vti Curionis, vt obtentu amiſſæ venenis memoriæ hodiernæ dictionis gratiam à vobis impetremus. Age igitur quando vti video, præſtitit me hoc horæ, vobis ad condictum aggregatis atque expectantibus inſtar Philemonis domi animam agere, quàm huc progreſſum nihil dicere, vnde ſermonis originem potius quàm ab inſtituti noſtri ratione ducamus, quò prudentes intelligant, nos non tam animi cauſa in amœniores materias ad oſtentationem euagari, quàm inſtituto præſenti ac ſuſcepto muneri conuenienter diſſerere? Nam veriſimile fit vnumquemque in arte ſua quàm in aliena perſpicaciorem eſſe, atque ideò de iis quæ profitetur nonnulla modeſtiæ laude, minimo reprehenſionis periculo loqui, cùm qui ea tractet quæ alienæ profeſſionis ſunt, aut ludibrium debeat, velut ſophiſta ille coram Annibale de imperatoris officio diſſerere auſus, aut extra cancellos prorumpere, & in re minimè neceſſaria iuueniliter ſuum ingenium iactare cenſeatur. Quare ſi vel dicis cauſa pauca de dignitate & vſu Græci ſermonis attigero, nemo

mo,vt opinor,consilium meum improbabit, quod vnâ & Spartam quam nactus sim ornem, & iuuentuti ad eas litteras sine quibus doctrina omnis caligat, seriò capessendas velut orationis faces admoueam. Quamquam inuitus & insolens facio vt merci meæ pretium verbis ponam, nec ego is sum qui more complurium hominum ea quæ sim adeptus quàmamplissima existimari velim, cum quadam ingenij contumacia, eiusmodi thesauros potius auarè abscondi, quàm cum indignis ac fastidiosis communicari censeam oportere. Nullius enim commendatione indiget virtus, ipsa sibi conciliatricula est, ipsa suas illecebras habet, quibus qui non capitur, adeò illum nullo pacto inuites, vt contra ei merito tanti boni non possessionem modò, sed & notitiam inuideas. Accedit quod vt semper artes, inuenta, & diuitem Græcorum facundiam suspexi, ita græculæ vanitatis osor nunquam me riualem eorum esse sustinui, qui authorum verba studiosius quàm arduos sensus conceptúsque attenderent, qui Græcè in conuiuiis & coronis ad audientium nauseam obstreperent, qui quoties aliquid dici scribíve oporteret, veluti lingua Latina parum efficax esset ad res exprimendas, aut propriis careret ornamentis, ei transmarinum, si diis placet, subsidium quærerent, & cùm tertio quoque verbo Græcam vocem infarcissent,

tum luculento quodam emblemate aut gemma orationem illustrasse sibi videretur. Quorum vitiorum alterum tanquam scopulum fugit copiosè loquentis sapientiæ parens M. Tullius, ac religioni duxit, in orationibus suis Græco verbo vti, cùm Romanum sermonem ieiunum vsque adeò & inopem haberi nollet, vt aliunde quicquam mutuari cogeretur. Altero laborauit imperator Adrianus, qui quòd ambitiosius quàm principem Romanum decuit, Græci sermonis peritiam ostentaret, per ludibrium à nonnullis Græculus est appellatus. Porrò satyrarum scriptorem audio hac loquendi sartagine offensum ita ciues suos incessere,

—— omnia Græcè
Cùm sit turpe magis nostros nescire Latinè.

Et comperio apud veteres eos qui vmbratili studio totos se abderent, homines, (vt ait ille) ignauâ operâ philosophâ sententiâ, sensu communi carentes, Græcos & Scholasticos, quæ contumeliæ nomina fuerunt, audiuisse. Nec tamen ea imbibenda est animis opinio, quia prauo vsu quibusdam vel inanis huius studij labor fuerit, vel infœlicis potius diligentiæ quàm iudicij laudem attulerit, ideò frustrà operam in eo poni, neque audiendi sunt ij qui putant, quantum temporis Græcorum lectioni tribuatur, tãtum Latinorum cognitioni detrahi & decedere, aut certè inge-

nio velut in plura distracto, reliquæ litteraturæ quæ ad gloriam magis conducat, profectum haud mediocriter retardari. Cuius erroris ridiculi certè ac puerilis rationem aliquam habere aut mentionem inducere superuacuum foret, si eo tantùm vulgus illud sine capite, cui anima pro sale ne putrescat data est, non etiam insignes interdum famâ & eruditione viri tenerentur. Quo de genere accepimus Pomponium illum Lætum doctrinâ quidem præstantem & antiquitatis apprimè studiosum, sed vt coniicere est, non ex gente Pomponij Attici deductum, nunquam litteras Græcas attingere voluisse, ne natiuum Romanæ linguæ decus peregrinitate aliqua, vt aiebat, corrumperet. Contrà equidem cùm infinitis prope testimoniis euincere posse mihi videar, & res ipsa doceat omnes artes & scientias in Græciâ aut primùm inuentas aut egregiè auctas excultásq; fuisse: de scientiis & artibus posse quidem labore & iudicio percipi, quolibet etiam sermone tractari vtcumque concesserim, de humanioribus verò litteris & Latinis argutiis ac penitioribus linguæ mysteriis, ea sine Græca lucerna inoffenso pede adiri vnquam imus inficias. Nec refero huc omnes ferè circa Augusti ætatem poëtas, qui Homeri aliorúmque non imitatores modò, sed fures manifestò deprehenduntur, nihílque non detortum inde pro suo

venditant: Ciceronem ipſum dico, qui patrię linguæ ſplendori, quoad eius fieri poteſt, vbique ſtudet, non ita tamen propriis terminis contineri, quin multa de Græcis furtim & diſſimulanter traducta ſeſe prodant, multus etiam in eius dictione Atticus imitationis lepos efflorefcat. Quod ſi ea ſpectemus quibus rerum natura explicatur, Phyſica, Geometrica, Mathematica, præterea Muſica & Aſtronomica, hæc quæſo vnde niſi à Græcis profecta, & vt inuentores alij fuerint, à quibus ſaltem aut explicata ſubtilius, aut tractata copioſius accepimus? Nam quod Ægyptiorum ſapientiam eos compilaſſe proditum eſt, atque ex gentis illius ſacerdotibus arcana plurima fando didiciſſe, id à Pythagora, Platone & aliis confictum reor, ne nullo peregrinationis fructu gloriari poſſent, vtque in vulgus non modò ibi natæ, ſed & longè petitæ doctrinæ famam ſibi compararent. Hebræis à pleriſque origines & principia ſcientiarum adſcribi facile patior, & pietatis eſt aſſentiri, vnde lux terris orta ſit, inde optima quæque ad humani generis vtilitatem oriri potuiſſe. Cùm tamen Hebræi nominis haud contemnẽdus author Philo Iudæus ſcriptum reliquerit, ab Ægyptiorum rege ad erudiendum Moſem adhuc adoleſcentem regiíque ſanguinis creditum, accitos è Græcia præceptores, ex eo Græcos ſi non artes inueniſſe,

attamen longiſſimi temporis poſſeſſione,quaſi earum dominium vſucepiſſe palam eſt. Sanè Romani qui vni armorum ſtudio addicti, demùm poſt ſubactum terrarum orbem, ſerius litteras attigerunt, eas Græcis nempe victores victis acceptas ferunt,

Græcia capta ferum victorem cepit, & artes
Intulit agreſti Latio,

nec puduit rerum dominos tradere ſe ſeruis ſuis erudiendos. Vnus omnium hirtus horridúſque ingenio C. Marius, totam Græcorum doctrinam adſpernatus eſt, idque non obſcurè tulit, cùm propalam negaret, eos ſe magiſtros habere voluiſſe, qui aliis ſeruirent, & quibus videlicet effœminatis vmbratili otio animis, ſuæ artes nihil ad tuendam libertatem profuiſſent. Iam verò nemini dubium eſſe poteſt quin Græcæ nationi multò expeditior & facilior ad ſcientias via fuerit, quàm cæteris aliis, quippe quæ cùm illas domi haberet, in ſolo iudicio, non in memoria excolenda aut peregrino vllo ſermone laborabat. Romanis vt liberalium artium myſteriis initiarentur, callere alienam linguam neceſſe fuit, & tamen cum iis multo melius quàm cum poſteris actum eſt, quod hanc ſolam ediſcebant, nos & Latinam eorum diſcendam habemus; illi peregrinatione, vſu, & commercio cum Græcis, nos poſtquam Græcia eſſe deſiit, improbo labore, præceptioni-

bus ac muta plerumque lectione percipimus. Et quidem ſummus ille iuuentutis moderator Martiali dictus, auſpicari puerorum inſtitutionem à Græcis mauult, ita tamen vt Latina fermè pari gradu ſubſequantur: ſed de iis pueris intelligit quos vel ipſæ nutrices nedum Corneliæ matres eloquentiam docuiſſent. Liberè dicam illud, quod licet verum, tamen prẹter multorum opinionem futurum eſt, cùm vtriuſque linguæ interitus iam à multis ſæculis contigerit, & ipſis fontibus exhauſtis atque penitus arefactis, res omnis ad libros tanquam ad triarios redierit; Græca contenti facilè Latinẹ vſu carere potuimus. Quod ſi factum eſſet, nos nulla vtilitate priuati, ſed magno contrà labore atque onere liberati, vnica via, & vno (vt Plautinè loquar) pedatu, nunc in omnium artium & ſcientiarum adyta veniremus. Sed quia fortuna domicilium orbis terræ in Capitolio locauit, Románque caput rerum eſſe voluit, non modo quo tempore illa aurato curru de regibus & populis triumphabat, ſed poſtquam etiam exploſo gentilium ritu, oracula fidei & ſacrorum iura inde peti cœpta ſunt: idcircò totus occidens illius vrbis cui Deus & fortuna in ſe imperium dediſſent, & moribus viuere & verbis loqui, pro ſtatu rerum præſentium inſtituit. Alioqui ſi vſu & conſuetudine olim ita receptum fuiſſet, vt à Græcis inciperemus, præter-

quam quod laboris dimidium ad altiora nitentibus tolleretur, etiam tota Latinitas, nullo penè artium humaniorum damno à scholis exularet. Quid enim habet illa præter delitias aliquas & veneres quod magnoperè expetendum ducamus? quid ita necessarium, vt ex eius ignoratione, nos ad rerum cognitionem minus instructos esse contingat? Nec enim summos quosque grauiorum disciplinarum antistites nobis protulit, non in philosophia Platonem & Aristotelem, non in medicina Hippocratem & Galenum, non in mathematicis Euclidem & Archimedem, non denique sexcentos alios in omni genere artium authores maximos, quorum pulsata pede Græcia legiones multas suffecerit. Nam vt comparatione Homerica vtar, ad numerum scriptorum vtriusque gentis ineundum, si Græci epulentur deni, eisque, ex Latinis singuli misceant, certum est multas Græcorum decadas suo pocillatore & pincerna esse carituras. Tanto scilicet ingeniis fœcundior Græcia fuit quàm Italia, quod absumptis toties conuersione rerum & vastitate populorum bibliothecis, tot libris amissis, ex vtrorumq; reliquiis etiamnum licet colligere. At dicet aliquis, ignotum Ciceronis nomen foret, & hic eloquentiæ sol silentij nube obuolutus nequaquam nobis illucesceret; hoc damnum vel vno Demosthene pensaretur, & [illegible] illis

decem Græciæ oratoribus, quorum monumenta haud prorſus interciderunt, exempla facundiæ abundè ſuppeterent. Deſideraremus Maronem, at Homerus & alij ſuperſtites facile hoc deſiderium lenirent; denique Thucydides & Herodotus Liuij & Salluſtij, ne longior enumeratio moleſta ſit, vicem fungerentur. Ingentem fateor iacturam feciſſemus in illis diuinæ memoriæ patribus Ambroſio, Hieronymo, & Auguſtino, quorum parta ſcriptis & miraculis gloria ad homines pariter & cœlites extenditur. Sed in eorum locum venirent Baſilij, Nazianzeni, Chryſoſtomi, quorum dictio (vt de argumentis ipſis & rerum mole ſileam) & antiquorum gloriam æmulatur, & Latinorum patrum facundiam longè anteuertit. Fortè & huic decreto intercedent iũreconſulti, nec æquo animo ferre poterunt tanquam ſuperuacuum illius linguæ ſtudium eliminari, qua olim tot Pauli & Papiniani, tot Labeones & Scæuolæ reſponderint. Sit ſanè vt volunt, quando etiam Græcus imperator id ſua cura dignum exiſtimauit, vt prudentum reſponſa Latino eóque puriſſimo edita ſermone in volumen vnum conferrentur. Non tamen iuris ſcientia nihil Græcis debet cùm Tribonianus, Theophilus & Dorotheus ſummi viri, poſtq; illos Harmenopulus inſignem in id operam contulerint. Cuius rei cauſa hæc eſt quam an-

te indicauimus, quod Romani tam longè armis & virtute imperium propagarunt, vt cunctas gentes dicto sibi audientes fecerint, & ad dominæ vrbis leges ac ius Quiritium veneratione quadam tantæ maiestatis ediscendum compulerint. Quinetiam Iustinianus & secuti eum principes qui Roma exciderant, & in Græcum morem degenerauerant, recordatione tantæ potentiæ, se non Græcos, sed Romanos imperatores passim nuncuparũt. Cùm igitur fors ita tulerit, vt scholæ omnes Latina Græcis præuerterent, sic vtrisque incumbendum est, vt hæc omnino ad grauiores disciplinas necessaria, illa plausibilia magis & accommodata tempori habeantur. Sed occinunt nobis veterem næniam homines à litteris malè feriati, linguarum inutile studium esse, postquam hoc æuo eruditorum interpretum diligentia factum est, vt omnis fermè antiquitas Gallico donata sermone nobiscum familiariter loqueretur, & togati palliatique scriptores, huc è suis sedibus traducti, nostrorum habitus inducrent. Præpostera hercle ratio, eos imitari nolle, per quos profeceris, & quorum interpretationis fidem sequi necesse habeas, eorum interpretandi operam inutilem ducere, aut similis facultatis comparandę laborem defugere. Nam opinor tutius ingreditur qui suis quàm qui alienis oculis videt, nec vllus sanæ mentis futu-

rus est imperator, qui ducibus itinerum vti quàm ipse notitiam locorum habere malit. Mitto quod totus ille interpretũ labor adeò non valet ad configendos cornicum oculos, vt contrà sæpe natiuam authorum pulcritudinem & verborum vim non assequatur. Neque hoc aliud quicquam est, quàm Mineruæ sacra solis adeunda viris euulgare, vt eò tunicata & tabernaria plebs, ipsæque mulierculæ se penetrent, quas vt ab Olympicis quondam certaminibus spectandis arceri solitas legimus, sic etiam nunc à mysteriis litterarum introspiciendis exclusas oportuit. Porrò vertendi munus fere expers laudis est & plenum periculi, quod facilis in eo lapsus, atque in alienis vestigiis euntem, si tantisper oculos aliò deflectas, lubricus pes fallit, omnísque recte dictorum penes authorem est gloria, in interpretem erratorum culpa reiicitur. Vnde vix vnum aut alterum inuenias eorum qui vertendis authoribus manum admoliti sunt, quin aut per imperitiam multa peccauerit, aut interdum per incogitantiam obrepente somno ab authoris mente diuersus abierit. Quod ne mihi sine testimonio ac exemplo credi velle videar, en Plutarchus Gallicus quem omnes manibus terunt, omnes ob beatam fluentémque vernaculi sermonis venam in cœlum tollunt, quoties impegit, quoties inquam à Plutarchi Græci verbis sensúq;

aberrauit? Indicare locos, & ante ora vestra Critico apparatu traducere non patitur orationis modus, vt crimine ab vno, discatis omnes, Catonis maioris vitam, si vacat, euoluite. Ibi memorabile refertur apophthegma quo vir ille censorius, trium se potissimum pœnitere aiebat, in eo apophthegmate vertendo quam pœnitendam operam ipse interpres adhibuerit, collatione vtrimque facta licebit deprehendere. Cuius profecto loci ante alios non venisset in mentem nisi haud ita pridem concionatores magnæ celebritatis eum nobis audientibus de suggestu ex interpretis fide protulissent. Neque hæc dicimus ad conuellendam viri clarissimi existimationem, quem inter lumina Galliæ nostræ veneramur, & cui tantum Plutarchus debet quantum nos ipsi Plutarcho debemus, sed ad commonendos studiosos vt in seipsis aliquid præsidij reponant, ne dum per æqua & iniqua interpretes sequuntur, ipsi suis gressibus regendis prorsus impares, cum errantibus labi necesse habeant. Quem autem mortalium immunem erroris reperias? quem ita Lyncæum & perspicacem vt non interdum dormitet, non alicubi etiam plane cæcutiat? Humanum istud est, nec probro vertendum viro aliàs magnis dotibus suspiciendo, quod non vbique Plutarchi mentem assequutus sit, sed laudi potius tribuendum quod singu-

lari iudicio ac eruditione præditus cæteris omnibus in eo genere palmam præripuerit. Miremur ſcilicet hominem Gallum aliquoties in Plutarcho hallucinatũ eſſe, cum diuus etiam Hieronymus ingenij & eloquentiæ tam admirabilis, ſcientię pene humano captu maioris, præterea æqualis eorum temporum quibus Græcus ſermo vernaculus erat, in tranſlatione Euſebij errores non paucos, nec in mediocri homine ferẽdos admiſerit. Quos ita doctiſſimus huius æui ſuis ad Euſebium commentariis animaduertit, vt ſeruata quæ ſanctiſſimo viro debetur reuerentia, quicquid peccatum eſt, incredibili modeſtia excuſaret, & partim notarij qui dictata excipiebat inſcitiæ, partim dictantis ob varias occupationes properantiæ adſcriberet. Non enim vlla libidine detrahendi ad hos lapſus prodendos impulſus eſt, quod exiſtimare poſſent, qui hominis ſectam norunt, ſed quia ſine labe ſui nominis & damno lectoris, publicæque vtilitatis iactura diſſimulari non poterant, aperuit. Nos etiam & quiſquis vel mediocrem vſum in re litteraria conſecutus eſt, magnam eorum partem deprehendere potuimus, niſi dum Diuum Hieronymum audimus, & eius ſcripta legimus, tanti nominis authoritas & fulgor, longè animos ab omnis mendi ſuſpicione auerteret. Quare hinc liquidò conſtare arbitror, quatenus tranſlationibus fidendum

ſit, quámque ipſæ archetypis & autographis diſſimiles, quod idem Hieronymus luculentâ illâ, quam Euſebianæ tranſlationi præfixit, epiſtolâ ſatis declarauit. Supereſt igitur vt cui tutioris ſcientiæ inceſſerit cupiditas, is non alienæ operæ ſegniter acquieſcat, ſed de ſedulitate nihil remittat, donec per ſe præſtare poſſit interpretem. Nos qui ſemper ſtuduimus prodeſſe quamplurimis, & quorum partes ſunt hæc ſtudia promouere, currere volentibus opem pro virili laturi, repetito ſtadio ad carceres conſiſtimus. Sed quorum maximè pertęſum ſit in regiis prælectionibus, & quæ progreſſum in Græcis litteris remorari putem, aperire non verebor. Cùm vſus adnitente memoria, omnis facultatis & peritiæ pater ſit, tamen hic prauus mos inoleuit, credo vt infirmioribus mos gereretur, vt ſingulis penſis ſex ſeptemve authoris verſus duntaxat explicentur; vnde doctori ad anxiam & inutilem lõgarum minutiarum expoſitionem labor, auditori ad linguæ intelligentiam ferè nihil accreſcit. Ergo Callipidis illius ſimiles ſumus, quem curſitare ac ne cubiti quidem menſurâ progredi Gręco prouerbio notatum eſt. Vel ad cõditionem Diotimi deuoluimur, cuius Aratus vicem dolet, quod Gargarēſium pueros Beta & Alpha docens conſeneſcat. De hoc elegiæ Arati fragmentum, quia eximiè lepidum eſt vel inuito Cicerone proferam.

Αἰάζω Διόπιμον, ὃς ἐν πέτρῃσι κάθηται,
Γαστρέων παισὶν βῆτα καὶ ἄλφα λέγων.

Aliorum præceptorum eſt quos eruditos & induſtrios pleroſque habet Academia, pauca quæ rudiorum memoriam excitent potius quàm onerent, tradere, regium profeſſorem eiuſmodi anguſtiis coërceri non oportet, ſed nihil neceſſarium omittentem, & Græcorum genium ac linguæ arcana vbique explorantem, ſi res ita poſtulet, Demoſthenis orationem; Homeri librum vel Ariſtophanis fabulam vno menſe percurrere. Moleſta certe hæc auribus veſtris accidit oratio, Audd. quippe cuius argumentum ex ſcholaſtico puluere deſumptum, nihil ornatus aut ſuauitatis habeat, nulla ſeſe nouitatis commendatione animis inſinuet. Qua in re cauſæ ſeruiendum duximus, ne ſi ab inſtituto noſtro diuerſa ſectaremur, cenſor aliquis aurem vellens, de tribus capellis dicendum eſſe admoneret. Non deerat tamen vnde quis captare plauſum, & vbi vel magnorum rhetorum dictio poſſet exſpatiari, ſi de ſereniſſimi Regis Ludouici decennio, quod reuolutæ temporum vices altero ab hinc menſe fœliciter compleuerunt, animus parum virium fidens ſermonem inſtituere non recuſaſſet. Exemplum enim peteretur ab Auguſto, qui decimo quoque anno, nouum velut imperium capeſſebat, noua principatus auſpicia ſolenni omnium

ordinum assensu & gratulatione celebrabat. Iam decimus annus exiit, ex quo tantæ spei princeps magno generis humani bono in hanc communem lucem ingressus est, quem non in priuata parentum fortuna genitum, non ex transuersa cognatione ad hæreditatem vocatum, ius regni duntaxat nobis dominum imposuit, sed quod imperator Commodus de se aiebat, patre rege natum, in regia ortum & educatum, sol hominem simul & regem adspexit. Pro eius incolumitate vniuersa Gallia, adumbrato more veteri sæpe decennalia vota nuncupabit, sæpe propitiis & annuentibus superis persoluet. Nos interea si fieri possit, imitemur Tyrios qui vrbe obsessa, cùm vnus e ciuibus in concione indicasset, oblatam sibi esse per somnum speciem Apollinis, quem eximia religione colebant, vrbem deserentis: e vestigio simulacrum eius catena religarunt, atque aræ Herculis cuius numini vrbem dicauerant, inseruerunt vinculum, quasi illius Dei ope Apollinem retenturi. Apollinem ne ex Academia aufugiat, vinculis constringamus: quæ si ad eum retinendum parum valebunt, ipsum Herculi cuipiam quem eluctari non possit, alligemus. Is erit Illustrissimus Cardinalis Perronius, in quo hac tempestate spes & opes studiorum sitæ sunt, & qui vnus possit Apollini fugienti compedes iniicere. Ab eius

consiliis & summa qua pollet apud serenissimum Regem authoritate, ædem, aram, domiciliúmque Apollini & litteris propediem expectamus, & simul in tam fausto nomine desinimus.

PRO DOMO SVA, SIVE *REGIORVM INTERPRETVM cathedra.*

DIVTVRNVM silentium excusare, Audd. aut profectionis meæ afferre causas, in hac regij muneris instauratione, non est mihi consilium. Esset enim ridiculæ vanitatis me quem per hos quattuor menses nemo fortasse abesse senserit, cuius nullum in tanta præsertim doctissimorum collegarum copia, apud studiosos desiderium extiterit, nunc modico interuallo huc reuersum, ambitiosa oratione vel absentiæ meæ rationem reddere, vel culpam deprecari. Quippe idem meritò, quod olim M. Tullius audirem, qui cùm exacto ferè trien-

nio, è quæſtura Sicilienſi vrbem repeteret, ratus ex nimio ſui amore, toto illo temporis ſpatio, nullos niſi de ſe Romæ fuiſſe ſermones, quem primùm ciuem obuium ad portas habuit, eum percontatus eſt quæ hominum de magiſtratu ſuo foret exiſtimatio, à quo viciſſim interrogatus, vbi heſterno die fuiſſet, caſtigata pudore iactantia, rerum geſtarum famam, & præſumptam gloriæ opinionem ſenſit in vnius hominis vel diſſimulatione vel ignoratione eſſe ſepultam. Et verò de intermiſſo labore apud vos verba facere, adeò nullius relligionis aut officij eſſe duco, vt contrà verear ne id modeſtiæ genus arrogantiæ ſuſpicionem incurrat, animúmque declaret eius qui ſcholam regiam & iuuentutem putet tandiu opera ſua ægrè caruiſſe. Quare delictum huius ceſſationis ſi quod eſt vel damnum præſtabunt medicorum filij, qui mihi peregrinationis authores ſuaſoréſque homini præ Lutetia facilè longinqua non admiranti, & iure inhoſpitales vultus ac itinerum difficultates exhorreſcenti non vſquequaque gratas ferias indixere. Veruntamen eorum præſcriptis parendum erat, quorum imperia detrectaſſe, multis apud Libitinæ tribunal capitale fuit, quæ quanti fecerint veteres, vel ipſe ſermonis vſus indicat, cùm Latina antiquitas medicum velut imperantibus imperantem paſſim inſinuet. Adhæc ne à fu-

gitiuariis retrahi possemus, aut tanquã emansores castrensium legum pœnis subiiceremur, de commeatu nobis prouisum est, nec iniussu imperatoris de hac statione decessimus. Quã daret ægro

- dedit ægrotare timenti
Mæcenas veniam.

Quamquam scio fraudi non fuisse olim ciui vel patritio, etiam cùm suspicio rerum nouarum multos fulmine maiestatis percuteret, si tum valetudinis, tum animi causa, absque permissu Cæsaris, Baias aut Aponum, aut extra Italiam in viciniores prouincias excurrisset. Enimuero non est quod vindemiales mihi ferias ceu iusto longiores quisquam inuideat, qui in regione aspera atque montuosa, inter nemora & solitudines, non modo vindemiam nullam viderim, sed nec aliud duos ferè menses quàm aquam biberim, vt neminem hic esse rear, qui non tales recuset inducias, & eiusmodi otium cum quouis negotio malit commutare. Illic è subiectis conuallibus quaquauersum pendentes scopulos non racemos intueri datur, inuisa pariter Cereri & Libero loca, quę si deus ille ingeniorum Homerus nouisset, θαλάσσαν ἀτρύγετον vbique nuncupare solitus, proculdubio iam in eius scriptis, prouinciam aliquam ἀτρύγετον & partem mundi inuindemiabilem legeremus. Quamobrem iis qui nos Tungrorum secessu

vel amœnitatem captasse, vel laborem defugisse prædicant, similem profectionem eundémque aquarum vsum licere optamus, vt plusculos dies cum Plautino Euclione Cereri nuptias faciant, in quibus temeti nihil apponi experiantur. Aliis verò qui nullo liuore, sed solo publicæ vtilitatis amore ducti, maturius huc me reuerti debuisse dicent, ad explendam anticipata industria superioris temporis lacunam, respondebo idem quod consularis Arpinas conquerentibus Pompeianis quasi serò ad partes venisset: minimè serò veni, nihil enim hîc paratum video. Etenim vt nulla sontica affectio, iustam nobis vacationem dedisset, tamen quod iniquis inclusi spatiis, intra meridianæ horæ angustias cogeremur, quod aliis prandentibus doceremus, ac per æstiuos dies, quos plerique otiosi, iuxta Varronem insititio somno meridie diffindunt, importunis lectionibus has columnas rumperemus, satis erat causæ cur tam molestum officium differremus, donec vicina illa porticus omnibus partibus absoluta, commodiore nos docendi statione exciperet. Itaque expectabamus vt in nouam ædem translati, anno ineunte laxius sederemus, vtque casu seu miraculo nobis idem accideret, quod ranis illis apud Aristotelem, quæ cùm in Seripho mutæ sint, si aliò transferantur, canoræ admodum & vocales fiunt. Verùm nescio

quo pacto huc infrequens cæmenta demittit redemptor, & opere tardius procedente, in easdem nunc loci atque temporis angustias reuoluimur. Quinetiam vix est potestas vetere in domicilio consistendi, iussis iampridem conuasare dominis, & cœptis circumquaque demolitionibus, vt verisimile sit omnes dudum ex prouidentia mures isthinc emigrasse. Ipsum adeò sacellum in quo rem diuinam quottidie fieri videbamus, solo æquatum reliquæ profanæ mansioni, atque huic aulæ exiguam moræ spem facere videtur.

Excessere omnes adytis arísque relictis,

Dij quibus auditorium hoc steterat. Nos tamen adhuc rudera & parietinas ruentis ædificij premimus, ac prope est vt professoribus illud eueniat, quod Philippus quondã Olynthiis interminatus est, à quibus de muro probris lacessitus, breui se effecturum dixit, vt cicadæ humi canerent. Atqui nescius non sum, plerisque hæc frustra obtendi, neque satis iustam deserendi muneris excusationem videri, etiam si neutrum domicilium staret, & vetus plane dirutum, nouum duntaxat inchoatum, omnem exercendæ ibi professionis facultatem adimeret. Quid enim? num alias deesse basilicas in tam vasto Academiæ ambitu, in quibus officio illo defungi liceat? nunquid docere volentibus cætera gymnasia patêre, & in iis liberam cuique sui temporis ad inter-

pretandum electionem esse, neque demum id exemplo carere, cùm iampridem non pauci collegarum eadem difficultate deterriti, cathedra vetere abstineant, nec ideò tamen minus in aliis ædibus pergant profiteri? Quæ profectò vt conuenienter rationi dici fieríq; assentior, ita hoc mihi concedi æquum esse censeo, non paruam huic suggesto inesse dignitatem ac prope dixerim sanctimoniam, vt quodammodo nefas sit ad fungendum munus, nisi obiectis maximis impedimentis ab eo recedere. Regia hîc auspicia, regales diui semper fuêre, & vt in veterum spectaculis sua patribus Orchestra, sui equitibus quattuordecim gradus assignati, quò tunicatę plebeculæ relictis cuneis perrumpere non liceret, ita in hoc florentissimo quondam disciplinarum theatro, prudenti maiorum discrimine, constitutus est regiis professoribus locus, vbi à pluribus seorsim consisterent. Hunc primi verbis solennibus consecrarunt vera immortalitatis nomina, Tusani, Turnebi, Lãbini, Aurati, Passeratij, neque minus difficilem virtutis suæ imitationem, quàm gloriosam muneris successionem posteris reliquerunt. Tantorum virorum simul vestigiis ingredi, & adorare manes, vel exemplo stoici Senecæ oportet, qui Linterni agens in villa quondam magni Scipionis, hęc apud se admirabundus & summissus proferebat. In hoc an-

gulo ille Carthaginis horror, cui Roma debet quod tantum ſemel capta eſt, abluebat corpus ruſticis laboribus feſſum: ſub hoc ille tecto tam ſordido ſtetit! hoc illum pauimentum tam vile ſuſtinuit! denique alia eiuſmodi cum ſtupore obſeruabat, quæ ſummam Africani tanto in faſtigio moderationem ac frugalitatem arguerent, id potiſſimum in magna fœlicitatis parte deputans, quòd ſibi daretur, calcata tanto heroi loca intrare, inſiſtere, venerari. Itidem & in mentem venire debet omnibus qui hæc pulpita ineunt, quos deceſſores habuerint, quot mortales ex omnibus terrarum oris, exteri pariter & indigenæ hæc limina celebrarint, quoties hi parietes doctiſſimorum hominum vocibus, & ſtudioſorum iuuenum plauſibus perſonuerint. Hic Latinas, ille Græcas, alius Hebraicas litteras exquiſita quadam miniméque vulgari ratione tradebat, ex hoc loco Ariſtoteles reiectis barbarorum bardorúmque inquinamentis, puram philoſophiam ex ipſo fonte deriuabat, Euclides totum orbem radio mathematicò dimenſus inſuper formas in puluere deſcribebat, Hippocrates pleroſque ſuæ mentis ac placitorum interpretes nuſquam Galeno inferiores habebat. Et tot viros quorum nunc famam Europa vix capit, cathedra vna putri aſſere fermè ruinoſa capiebat, quam profectò velut nauim illam Argo vel ſua, vel vecto-

rum præstantia, inter signa cœlestia relatam oportuit. Quippe vt poëtarum fabulis proditum est, Argonautarum carinam è transtris suis vocem emisisse, sic Cameracensem cathedram è pulpitis oracula fudisse, non dubiis multorum testimoniis verum est. Quare nemini dubium esse debet quin hæc cathedra tàm professoribus fatalis sit, quàm Scipionibus Africa, quod eius ingenti Genio non mediocriter adiuuentur, & insita ingeniis virtutum laudúmque semina, hic potissimùm tanquam in proprio aruo alantur atque efflorescant. Proinde nimium iniquus censor fuerit, quisquis de rebus longiore spatio prolatis querelam in nos instituet. Quò enim legendi laborem suscipimus, si vbi legamus non est? Audita vox est Cnæi Pompeij, cùm frequenti concione, extinctam operâ Ciceronis nefariam Catilinæ coniurationem gratularetur, eíq; seruatæ reipublicæ testimonium daret, frustrà se tertium triumphum deportaturum fuisse, nisi beneficio Ciceronis, vbi triumpharet, habuisset. Ita nisi rediuiua illa Pergama, illa inquam basilica, liberalitate Christianissimi Regis, authoritate & consilio illustrissimi Cardinalis cœpta, penéque ad fastigium perducta, in consummatam operis faciem tandem assurgat, video necessum fore interpretibus, penuria loci vbi prælegant, tantisper artem desinere. Ad quæ rursus mihi

reſponderi audio, profeſſoris officium non angulo aliquo finitum, non tempore circunſcriptum, in aliis Academiæ vmbraculis, quæ plurima ſunt, poſſe interim præſtari: & ſimul adiici Auſonianum illud,

Non obſtare locum, cùm valet ingenium.

Primùm ſi domo longius exeundum ſit, quis præſtet ne agitatione illa & motu corporis, omnia quæ meditatus veneris, excidant? Sicut Platonici vt ſuam ἀνάμνησιν adſtruerent, exiſtimarunt animas in cœlo prius rerum omnium ſcientiſſimas, dum in corpora mitterentur, rotatu illo & vertigine per mundum elementarem, omnium quæ ſcirent oblitas, hîc nonniſi magno ſtudio ac labore paulatim reminiſci. Adde frequentes amicorum occurſus & colloquia, offendicula, moras, in turba iactationes, quæ ſi corpori non officiunt, at ſeriam animi cogitationem interpellant. Non enim magis commoda ſunt Lutetiæ quàm Romæ interualla, nec magis puræ plateæ, vt per eas ambulanti, aliud agere impunè liceat. Idem nobiſcum Flaccus quò minus inter ambulandum totus ſit in nugis ſuis, ſibi obeſſe non diſſimulat his verſibus:

Puræ ſunt plateæ nihil vt meditantibus obſtet?
Feſtinat calidus mulis geruliſque redemptor
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignũ
Triſtia robuſtis luctantur funera plauſtris,
Hac rabioſa fugit canis, hac lutulenta ruit ſus.

Eat

Eat nunc qui volet ad alienas cathedras & è vicis ac angiportis lutulentus ad prælectionum munus accedat. Nos hercle vt cætera minimè grauemur, tamen relligione aliqua prohibemur, alia quàm quæ regiis auspiciis consecrata sint, rostra conscendere. Occurrit illud Pauli Iurisconsulti, prætorem non vbiq; ius dicere, sed in eo duntaxat loco, vbi salua maiestate imperij sui, saluóq. more maiorum id facere queat. Et si parua magnis conferre haud absurdum est, repeto ex veteribus memoriis, post interitum Neronis, cùm Galbam in Hispania exercitus Augustum salutasset, quantos ea res animorum motus apud Senatum & populum vrbanúmque militem conciuerit, euulgato scilicet imperij arcano, posse principem alibi quàm Romæ fieri. Fortè & professoriæ existimationis, maiorísque litterarum dignitatis intererat, ne constaret exemplis, nos in quauis exhedra posse regios interpretes agere. Nam ex quo vagi ac desultorij nihílque referre putantes, hoc an illo loco stipendia regia faceremus, communia pulpita frequentare cœpimus, è vestigio circulatorum turba, proletarij & capitecensi litteriones, temerè nullóque regalis Genij respectu, septa hæc irruperunt. Inde quemadmodum omnis natio Comœda, mimi & moriones vndecunque Lutetiam delati, velut in destinata sibi publica Burgundionum scena suę artis ap-

paratum explicant, ita quicquid ardelionum & Serapionum in Academiam confluit, hîc merces suas exponere amat, hîc ingenium ostentare, hîc tanquam in Achillis lorica sese traducere. Quorum permulti cùm sæpenumerò non tam se experiundos dedissent, quàm populo ridendos propinassent, & sine præda in scopulo morati essent, facetissimè aiebat μακαρίτης Passeratius, parodia vetus prouerbium adumbrans, necessariò qui hîc doceret aut professorem aut stultum esse oportere. Dum itaque hoc modo commodam quisque horam & stationem quærentes, communia suggesta sectamur, proprium istud habere desiimus. Hoc verò quid aliud est quàm auditorium regium suis penè sedibus ac fundamentis reuulsum aliò transferre, & interpretis officium atque personam alieno loco induere, in suo deponere? Frustra Pompeius bello ciuili Romam deserit, vt eam trans mare in Thessalia quærat. Patricij iuuenes qui principe sententiæ Metello, post cladem Apuliæ mare & naues circunspectare cœperant, vt deserta Italia, ad regum aliquem transfugerent, vel translatis penatibus in loca super Adriam, aliam ibi Romam conderent, non modò à Scipione strictum gladium intentante grauibus minis in præsens increpiti sunt, sed postmodú etiam meliore fama mulctati, nimium degeneris propositi notam sub-

ierunt. Ita ſemper crimini datum eſt, maiorum locum relinquere, vt etiamſi extrema quæque premant, tamen ex conſilio illius qui Dionyſio ſuadebat ὡς καλὸν ἐντάφιον ἡ τυραννίς, non niſi pedibus protractum foras inde auelli oporteat. Quorſum verò hęc? inquiet aliquis: an tantis verborum ambagibus eò demùm res deducitur, vti putemus ſi locus hîc deſit, omninò profeſſoribus ſilendum, & paratis aliarum ædium ſubſelliis abſtinendum eſſe, denique nullam videri, quàm aliquam huius ordinis diligentiam, præſtare? Debeatur ergo inſtitutio illa publica deinceps parietibus, non hominibus, & contrà generoſum Spartæ reſponſum, ciuitas muris potius quàm viris conſtet. An alibi pluris quàm hîc ſal emitur? an Cameracenſis cathedra de genere Delphicorum tripodum eſt, quam vt quiſque inſederit, ſtatim velut afflatu diuino, eius ſeſe vis ingenij exerat, aliàs eum deſtituat? Fortè homines Antæi ſimiles narras, qui niſi hanc terram ceu matrem ſuam attigerint, quouis infirmo infirmiores, aut ſtatua taciturniores futuri ſint. En Rhodus, en ſaltus. Equidem nec aliorum factũ improbo, nec quemquam vt Popilius Lænas virgula circunſcribo, vt quaſi finito arenæ circulo non egrediatur, certóque loco ad docendum conſiſtat, tantùm quæ velim proloqui mihi liberum eſſe poſtulo, qui adeò intra hos parietes cogere

me nolim, vt etiam si tectum desit, subdiales prælectiones non sim recusaturus. Scimus enim & subdialia iudicia olim haberi solita, nonnullo causidicorum incommodo, ita vt Porcius Latro sua ætate disertissimus, qui aliàs tecto & parietibus insueuerat, cùm pro reo diceret, vsqueadeo insolentia loci confusus fuerit, vt à solœcismo inciperet, nec ante confirmari potuerit, quàm iudicium è subdiali foro in proximam basilicam transferretur. Quod ad nos attinet, si neque sub hoc tecto, neque cœlo aperto satis commodè degemus, omisso ad tempus instituto, donec propinqua regia pateat, opperiemur, Plinianum istud subinde reputantes, omninò præstare otiosos esse, quàm nihil agere. Neque si reliquæ omnes Academiæ domus, adapertis foribus, nobis ad id officij sedem commodent, eò ituri sumus, nihilo inferiore spiritu quàm Amphicrates rhetor Atheniensis, qui rogantibus vt Seleuciæ in vrbe mediocri profiteri vellet, conditionem aspernatus respondit, ὡς οὐδὲ λεκάνη δελφῖνα χωρεῖν, patinam non esse delphini capacem. Facio inuitus vt molesta oratione tandiu vestras aures detineam, mihíque præter expectationem accidisse video, vt potius de angustiis cadentis domus conquererer, quàm de surgentis commodis & laxitate gloriarer. Nimirum pro centum panegyricis professorum orationibus, quibus

& Academia vndique circunſonare, & noui auditorij encænia celebrari hoc tempore debebant, nihil vobis niſi velut Ἰλίου ἅλωσιν, & Troiæ excidium damus audiendum. Hæc omnis operarum & latomorum culpa eſt, qui ob tantæ lentitudinis noxam, vel Latomias meruerunt, vel nihilo maiorem mercedem, quàm qua decantatus ille Laomedon poſt exſtructos immortali manu ciuitatis ſuæ muros diis mercenariis ſatisfecit. Tametſi nec iſti fabri vllo pacto cum illis conferendi ſunt, nec operi ſuo æternitatem polliceri nedum præſtare poſſunt. Eam non ab architectis fas eſt, ſed ab iis qui reconditos pulcherrimarum rerum theſauros ibi depromert, expectari. Vrgebit autem, vt ſperamus, indormientes operi operas, Turni præſentia, hoc eſt, maximi Senonum antiſtitis, qui quam debemus ſedulitatem, tandiu iuſtè deſiderari non poſſe intelligit, quamdiu nobis ad agendum apta & neceſſaria defuerint. Cæterùm omnia numerò non fiunt, nec inueniri hac tempeſtate poteſt, tantæ celeritatis ædificator, quantæ Sextus Marius Tiberianorum temporum locupletiſſimus ciuis fuiſſe perhibetur, quem narrant ad oſtentationem potentiæ, aliquando vicinum ſuum cui leuiter iratus erat, biduum lautiſſimo conuiuio detinuiſſe, ac primo quidem die villam eius funditus demolitum eſſe, poſtridie verò aliam in eadem area,

multò ampliorem priore ac magnificentiorem ædificasse, additis iactantiæ minis tam sibi promptum esse, & inimicos vlcisci, & amicos prouehere. Neque porrò hæc ita differimus, quasi portum aliquem nobis extrui arbitremur, quietem (si diis placet) & laborum finem in eo inuenturi, aut tanquam palatium fœlicitatis, vt videlicet in illa aula noui Æoli nos iactemus. Scimus hoc vitæ genus catenatis addictum esse laboribus, & præterea infensissimum litteris sæculum, nullúmque idcirco aliud ibi fore commodum, quàm quod Græca parœmia tritum est, ἀπ' ἀξίου ξύλου κρέμασθαι. Accedunt vanæ nonnullorum diuinationes ex metu profectæ, qui rem dubitationis haud vacuam putant, vtrum hæc domus in Academia, an Academia in hac domo futura sit, & quod Mantua nimium Cremonę vicina sit, omnia suspectant. Quos ita euentum metuentes puto, domum eam, si fortè venalis proscriberetur, ne asse quidem licitaturos esse, nec spem fiduciámque Romanam imitaturos, quæ prædio suburbano ab Annibale occupato in desperata belli fortuna emptorem inuenerit. Inter hæc verò nos Græcam prouinciam sortiti, eam (modò conatum numen adiuuet) non Græca sed Attica fide administrabimus. Non hîc monendos mihi iuuenes arbitror, vt harum litterarum studium strenuè capessant, quòd non ego is sim

qui merces meas obtrudere ſoleam, & alioqui compertum habeam verba virtutem non addere, neque ex ignauo ſtrenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione imperatoris fieri. Quanta cuiuſque animo alacritas natura vel moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet: quem neque gloria, neque præmia excitant, nequicquam horteris. Quamuis autem res ipſa ſuis nitatur rationibus, & ad impellendos ſtudioſorum animos, ſexcentas eius linguæ vtilitates referre poſſimus, tamen omiſſis quæ indidem ſuppetunt argumentis, ad vnum idque externum confugiemus. Habent quos imitentur, ſupremam Curiam, vbi iacentem ac propè intermortuam eruditionis Græcæ dignitatem excitari, & in dies refloreſcere videmus, tot inſignes cauſarum actores, cenſu oris (vt cum Manilio loquar) cœlum emeritos, qui multa è veteribus philoſophis, multa è patribus Græcis hauſta, inſtar niuis cadentis effundunt: ipſos ſenatus principes, & clariſſima Themidis lumina, qui grauiores ſermones multiplici doctrina, præcipuè verò Græcis ſcitamentis condiunt. Horum exemplo quis non comparandam ſibi omni ſtudio vtiliſſimi ſermonis facultatem putet? quis non procerum veſtigiis inſiſtat, quorum in oculis, & in luce hominum, quiſquis diſerti nomen & præmia obtinere volet, induſtriæ periculum aliquando facere

oporteat? Quæ partes nostræ sunt, in hoc theatrum Aristophanem producimus, scriptorem Athenis ipsis magis Atticum, vnum tot veterum Græciæ Comicorũ superstitem, vnum maximè id quod omne punctum fert, assecutum, vt misceret vtile dulci. Nam ne quis eius comœdias voluptatis aliquid habere, frugis nihil, perperam existimet, is author est, qui summa cum libertate, factiosos homines, seditionum signiferos & turbarum incentores, fures, depeculatores ærarij, tyrannos ac quibusvis criminibus famosos nominatim in scena traduxit, qui Cleonem, Hyperbolum, Lamachum, aliásque id genus reipublicæ vomicas & carcinomata coram populo Atheniensi non minus acerbè quàm salsè & iculariter exagitauit, qui denique leuitatem inconsultæ multitudinis, nimiámque concionum licentiam, necnon principum virorum ambitionem exitio libertatis publicæ imminentem passim perstrinxit: idémq; acre rabulis ac vulturiis forensibus bellum indixit, seuerúmque se nugarum & nebularum sophisticarum, quibus non modò ciuitas pessum ibat, sed etiam iuuentus in scholis corrumpebatur, censorem præstitit. Quo instituto, etsi Socrati ac Euripidi petulãtius quàm deceret virum probum, detraxit, tamen iniquam hanc præstantium virorum insectationem æquiore complurium impostorum ac

ſycophantarum defricatione propemodum obliterauit. Hac libertatis & eruditæ dicacitatis fama florentem, ex legatorum ſuorum relationibus cognitum Darius Perſarum rex minimè barbaro ingenio & laudaſſe fertur, & pecunia inſuper magníſque muneribus cumulaſſe. Nec prætereundum ſilentio quod Hiero Syracuſarum rex Atticæ linguæ perdiſcendæ cupidus, cùm ab Athenienſibus pro iure amicitiæ peteret eloquentiſſimum ſcriptorem ſibi mitti, ex cuius lectione Attici nectaris ſitim expleret, non modò Herodoto, Thucydide & Demoſthene, ſed Xenophonte quoque, Platone & Ariſtotele prætermiſſis, vnus ei propoſitus eſt ab illis Ariſtophanes legendus. Nec diuum illum Chryſoſtomum ab aureo eloquentiæ flumine indigetatum, aliunde putant viri doctiſſimi, ſuam dicendi vim ac efficaciam, ſuam in deprauatos mores inuehendi aculeatam vehementiam, quam ex frequenti Ariſtophanis lectione eſſe conſecutum. Quem ita in delitiis habuiſſe dicitur, vt etiam noctu eum puluino ſubiiceret, ſtatim atque euigilaſſet, amœniſſimæ lectioni operam daturus; nec minus ob Ariſtophanis diuus Ioannes, quàm ob amorem nimium Ciceronis diuus Hieronymus, vapulare potuerit. Nihil autem moramur Plutarchum, cuius vt in aliis rebus authoritas valeat, tamen iudicium de Ariſtophane, ſicut & de He-

rodoto iampridem explosum est: si tamen iudicij nomine appellandum est cœcum odium quo ille impulsus, iniqua comparatione, Menandro laudem, ex Aristophanis contumelia quæsiuit. Eius igitur comœdiam quam nobis ex librarij taberna fors primam obtulit, inscriptione Pluti spectare operæpretium est, in qua deus ille diuitiarum Plutus cæcus inducitur, & cæcitatem suam errori prætexit, quod frequentius ad indignos & scelestos homines, quàm ad probos & egregios commeare soleat. Quærit autem ab arte Æsculapij remedium, vt oculorum vsu recepto, deinceps bonos à malis atque immerentibus distinguere, ac proinde beneficia sua melius collocare possit, quod vtinam hac ætate fiat, qua tantam in erogandis muneribus Pluti cæcitatem, tantáque fortunæ ludibria conspicimus. Nimirum Plutus haud respicit virtutem aut eruditionem, sed potius nequissimo cuiq; accedit, & ei authoramenta publica, honores, prætoria, fundos, opimáque sacerdotia, prætermissis dignioribus affert: vt veriora sibyllæ oraculis sint illa veterum, amor ingenij neminem vnquam diuitem fecit; soror bonæ mentis est paupertas: tam citò cadit denarius in cloacam quàm in manum viri boni:

Vilis adulator picto iacet ebrius ostro,
Et qui sollicitat nuptas ad præmia ---
Sola pruinosis horret facundia pannis,

Atque inopi lingua desertas inuocat artes.
Audio etiam Martialem Pluto & fortunæ grauiter ſuccenſentem quod ſutori cenſum priuato maiorem contulerint.

Dentibus antiquas ſolitus producere pelles,
Et mordere luto putre vetúſque ſolum.
Præneſtina tenes defuncti rura patroni,
In quibus indignor ſi tibi cella fuit.
Rumpis & ardenti madidus cryſtalla Falerno,
Et pruris domini cum Ganymede tui.
At me litterulas ſtulti docuêre parentes,
Quid cum Grammaticis rhetoribúſq; mihi?
Frange leues calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſte poteſt.

Quæ veteris poëtæ verba nec intempeſtiuè nunc renouamus, & nouiſſimis exemplis iampridem nobis oblita in memoriam reducuntur. Sed Plutum teneamus, ne nobis elabi poſſit, eumque velut parario & ſequeſtro Ariſtophane propitiare conemur, ſi fortè mutata rerum ſorte, & depoſita cæcitate, aliquando bonis arrideat, quem vobis ſingulis & vniuerſis perpetuò fidum hoſpitem ac benignum amicum eſſe percupio.

DE IMMVNITATE PROFESSORVM.

MIRA Dianæ facies Ephesi fuisſe perhibetur, quæ templum intrantibus triſtior appareret, exeuntibus verò arridere ſuauiter videretur. Nec abſimile eſt quod in facie Reipublicæ nuper adſpeximus vt neſcio quid triſte referret, & belli pluſquàm ciuilis incendia minaretur, cæterùm exitu ipſo, conſulente melius rebus Gallicis numine, omnia læta magis ac iucunda in poſterum, ſpe certa repromittat. Nam ſiue peſſimus in dubiis augur is metus fuit, ſiue fors & caſus ita tulit, vbique repente trepidari vidimus, ab agreſtibus qui longo pacis otio aſſueti, iampridem pallori & pauori non litauerant, ſua omnia raptim in vrbem comportari, ex diuitum fundis amœnioribus & prætoriis ad quartum ſextúmve lapidem, tum ornamenta & lautiorem ſupellectilem, tum inſtrumentum omne ruſticum, ne prædæ eſſet, conuaſari, vrbem tanquam Annibal ingrueret ad portas; firmiſſimis cuſtodiis excubiiſque teneri, denique in ipſa Lutetia Lutetiam includi. Cùm

enim ij qui habitant in ſuburbiis, non ſatis ſe tutos vel à diurnis incurſionibus, vel à nocturnis terroribus rati, plerique omnes deſertis laribus intra muros immigrarunt, quid aliud quàm vrbem in vrbe fuiſſe, & ipſam in ſua ipſius viſcera velut in latebras ſeſe condidiſſe putandum eſt? Siquidem ipſa ſuburbia Lutetiam dici & eſſe nemo negauerit, qui ſaltem illa Pauli iureconſulti verba audierit. *Vrbis appellatio muris, Romæ autem continentibus ædificiis finitur.* Et, *Romam non muro, ſed continentibus ædificiis æſtimamus.* Emanabant præterea in dies immo in horas ſingulas abortiui rumores, partim à nonnullis ſtudio partium conficti, partim vulgi credulitate longè propalati, quibus ad infirmiores animos, facilè, provt quiſque affectu ferebatur, fiducia aut metus accederet. Modo enim numeroſiſſimi hoſtium exercitus in aëre conſcribebantur, modo ferociſſima Germanorũ pubes à Rheno deſcendebat, aut à Septentrionibus claſſis in Oceano apparebat; aut ingens ab Alpibus tempeſtas toti ſe Galliæ ſuperfundebat, cùm interim ne muſca quidem quaquauerſum in limite regni, ad mille amplius ſtadia cerneretur. Quæ cùm ego animaduerterem, iam non inanes eiuſmodi conſternationes ad veterum figmenta & Panicum quem vocant caſum, ſed ad aliud quidpiam multò vtique certius atq; efficacius referebam. Nam quemadmodum

vbi ſol ab hemiſphærio noſtro infra finitorem circulum deſcendit, ſuccedentibus tenebris, ſpectra & lemures, lamiæque ac puerorum terriculamenta oberrare creduntur, vanáque ſomnia ſopitis & varia caligine circunfuſis mentibus illudunt, ſic poſtquam sereniſſimus rex Ludouicus ab vrbe diſceſſerat, ſuæque maieſtatis radios aliò tantiſper conuerterat, neceſſe fuit apud nos horrificas illas tenebras, illos pauores, illa vigilantium nocturna quaſi viſa, rumorúmque portenta exoriri. Quamquam non me præterit dictum illud vetus, quod Amyclas perdiderit ſilentium, quodque authore Velleio, magna ſecuritas ſæpè ſit initium maximæ calamitatis, proindéque in periculo reipublicæ, credulitatem non ſemper inutilem, immo verò nullam de ſalute communi ſuperfluam eſſe cautionem. Et audio iam qui quærant, iſta quid ad Thucydidem, aut Demoſthenem, ad Homerum, vel Ariſtophanem, alióſque melioris ſæculi Græcos ſcriptores, quos vt profeſſor de pulpito enarret, non vt arma virúmque declamet, expectamus? Enimvero & ſi non eſt hoc proprium iſtius loci & perſonæ quam ſuſtinemus, ſed patriæ potius hiſtoriæ & ſcriptionis argumentum, tamen nec à tempore, nec à re alienum eſſe, neque me fruſtrà omninò in hunc ſermonem deueniſſe paulò poſt ſaxo intelligatis. Alioqui nolite exiſti-

mare mihi consilium esse ex hoc loco motum ciuicum, bellíque causas & vitia & modos tractare, aut per ignes cineri doloso suppositos incedere. Quippe probè recordor vocem illam puto ab ipsa sapientiæ dea Pallade, vel aliquo alio numine ad Cadmum cœlitus emissam:

-- nec te ciuilibus insere bellis.

Tametsi nullus dubito, quin me de bello Gallico, quàm de Peloponnesiaco vel Punico differentem libentius audituri essetis. Est enim maxima illecebra audiendi nouitas, neque rancidæ veterum fabularum næniæ de matre Hecubæ, de Herculis laboribus aut Vlyssis erroribus, deque laude scientiarum, quas rupicones partim frigidi, partim plagiarij, omni loco & tempore in publicæ recitationis materiam arripere solent, aliud quicquam audientibus quàm fastidium & nauseam pariunt. Nec rursus metuo, ne si argumenta rerum nostrarum ex hoc suggestu attingerem, quicquam mihi excideret, vnde vel in suspicionem mali ciuis venirem, vel cuiusquam magnatum odium maledicendi procacitatè incurrerem. Sed cùm nostræ modestiæ sit libenter à mentione rerum non necessariarum abstinere, ne verbum quidem de motibus istis nouis, deque publica trepidatione facerem, nisi mea priuatim atque adeò totius professorum ordinis aliquid interes-

ſet, quod quale ſit, me dicis tantum cauſa, vel deridiculi gratia, & vice ſolitæ præfationis exponentem quæſo benigni & faciles attendite. Ferunt ad nuntium olim ingruentis cum infeſto exercitu Philippi illius qui Alexandri magni pater fuit, Corinthios vrbi ſuæ & libertati fortuníſque metuentes, omnia ad extremum obſidionis diſcrimen gnauiter comparaſſe, obfirmatíſque ad defenſionem animis, belli munia & curas inter ciues diuiſiſſe. Itaque videre erat in repentino populi tumultu, hos arma ſibi comparantes, illos lapidum vim congerentes, alios mœnia in altitudinem exſtruentes, nonnullos in propugnaculis firmandis occupatos, omninóque alios aliud molientes, vnde vrbs munitior, eiúſque oppugnatio difficilior, ac demum irrita hoſti redderetur. Quem omnium laborem conſpicatus Diogenes, qui vnus inter tot ſatagentes otioſus erat, quando nemo illius hominis operam aut induſtriam reipublicæ vllo pacto vtilem duceret, illico philoſophico pallio præcinctus ne nihil ageret, dolium illud ſuum quod pro gurguſtio & domuncula habebat, ſubuoluere, deuoluere, vltrò citrò verſare ac impellere cœpit. Ego quoque cùm belli famam increbreſcere, & compita ciuitatis armis ad pompam neſcio magis an ad defenſionem collucere viderem, nec tamen maiorem futurum mei quàm Diogenis in tali

negotio vſum putarem, ſtatueram non quidem dolium inſtar Cynici per plateas & colles vrbis agitare: ſed in dolio potius memet continere, atque extra teli iactum, quatenus liceret, ſubducere. Ecce autem tres honeſtiſſimi è vicinia ciues ad me domum ingrediuntur, & ſatis comiter ac honorificè appellatum, quando (inquiunt) decretum exſtet præfecti, ædilium, decurionúmque vrbis, de obeundis ad portas excubiis atque ſtationibus, ſibíque imperatum ſit vt ſingulas domos perluſtrent, & vnumquemque habitatorum in cohortes & manipulos deſcribant, iubent quibus armis vterer, oſtendere. Illicò ego re inſolenti, nec tamen omninò inopinata perculſus, de armis & ferramentis quicquam me poſſe illis promere nego, at Platonem, Homerum, Ciceronem, Liuium, totámq. Græcorum ac Latinorum multitudinem oſtendo, quibus ſtipatus & quorum aculeis ſtilíſque armatus, pro rege, ſi neceſſe foret ſtrenuè pugnaturus eſſem, omnéſque hoſtium legiones è longinquo, quaſi ventus folia, ſpiritu diſſlaturus. Sin iſti authores nimium ad pacem accommodati ac imbelles videantur, alios magis pugnaces & in caſtris præliiſque exercitatos profero, Vegetium de re militari, Ælianum de inſtruendis aciebus, Frontinum de ſtrategematis, Polybium præterea & Modeſtum de vocabulis militiæ, deque caſtrametandi ra-

tione. Sed cùm nihil istis bellatoribus tempus egere dicerent, postremùm denuntiato vti ad custodias vrbis pro me aliquam optionem seu vicarium darem, abierunt. Hîc locus erat quiritandi, & libertatem, iura, immunitates, prærogatiuas opponendi, sed inter arma & tympana neque legum, neque litterarum vox audiretur. Non deerat etiam aliqua valetudinis excusatio, per quam sæpè causarij milites honestam iustámque missionem impetrarunt. Verùm vbi remedia malis ipsis molestiora & importuniora sunt, satius fuerit imitari nobiles illos veterum temporum gladiatores, qui prostrati & sub pedibus aduersariorum iacentes, non mortem deprecabantur, nec ceruices contrahebant, sed toto potius iugulo ferrum recipiebant. Quippe deterior est in huiusmodi occasionibus, renuentis ac detrectantis, quàm sponte currentis obsequentísque conditio: sicut etiam in gladiatoriis pugnis, populus Romanus timidos & supplices, vtque viuere liceret obsecrantes odisse solebat, fortes & animosos, & se acriter ipsi morti offerentes seruare cupiebat, eorúmque magis misericordia tangebatur, qui eius misericordiam non requirerent, quàm qui illam efflagitarent. Nam & videbamus aliquos haud postremi nominis Theologos, ne quid hac publica seu seruitute, seu functione suis priuilegiis decederet,

anxios ac ſollicitos vndique circuncurſare, proceres vrbis adire & prænſare, cùm tamen multùm ſudando nihil proficerent. Nobis contrà quibus idem perſuaſum eſſet quod Senecæ, nullam rem carius conſtare, quàm quæ precibus emeretur, tanti non erat friuola immunitas, vt propterea cuiuſquam limina ſupplices tereremus, præſertim cùm liceret, circumactu quindecim dierum, denis aſſibus omnem hunc laborem ac moleſtiam redimere. Et hæc quidem ita ſe habuerunt, vt iam quod de tumultu Gallico refert parens eloquentiæ Marcus Tullius, manifeſtum fiat, vſqueadeò quouis bello atrociorem antiquitus habitum fuiſſe, vt vacationes per quodvis aliud bellum valerent, per tumultum Gallicum duntaxat tollerentur. Quod ſi veteranis & emeritis ſua vacationum iura in eiuſmodi tumultu adempta ſunt, quid nos expectare oportebat, quibus omnia iſta ſtudia de manibus excutiuntur, ſimulatque aliquis nouus motus bellicum canere cœpit? Etenim vt ait ingenioſus poëta & author valde bonus, vbi armorum fragor inſonuit:

Tollitur è medio ſapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur,
Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro
Rem repetunt.

Itaque ſubit exclamare cum Strepſiade in nebulis Ariſtophanis,

Ἀπόλοιο δῆτ' ὦ πόλεμε πολλῶν εἵνεκα.

Execramur te bellum, multis de causis. Nam præter incendia, vastitates, fugas hominum, desolationes agrorum, aliásque multiplices ex eo tum domi, tum foris metuendas calamitates, insuper sublato rerum discrimine diuina humanáque permiscet, nec fermè quemquam sui status atque conditonis securum patitur conquiescere. It delectus per omnes ordines, gradus, & fortunas, si delectus is dicendus est, cùm peræquè omnes siue sacrorum, siue Themidis cultores, inquilini & ciues, municipes ac extranei nomina in hanc militiam dare coguntur. Et quasi defendi Lutetiam sine nobis fata prohiberent, vt quondam Achillem inter Lycomedis filias, sic professorem inter studia ignobilis otî & musas delitescentem conquisitores nescio an Vlyssis similes peruestigant. Quod contrà æquius fuerat vbi fortè conspexissent aliquem litterarum professioni deuotum, arma tractantem, eum corripere, officiique identidem admonere Horatianum illud occinendo:

Libros Panæti Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora tendis.

Quamquàm nullum iuri nostro hac patientia & obsequio factum est præiudicium: ac si tantisper delibatum videretur, multiplici no-

bis in integrum restitutione, posset subueniri: atque vel imprudentia lapsis, vel vi & metu, & ipsa conditione temporum coactis, recepta velut postliminio libertas repræsentari: præsertim apud tantæ spei ac indolis regem, qui quòd iam laudanda, & præconiis litterarum digna pleraque animo concipiat, haud dubiè testes virtutis litteras, & litterarum cultores creditur amplexurus. Nec enim tot præcellentibus magistris vndique circunfusus ignorare potest antiquas Cæsarum quæ codice Iustiniani continentur super professoribus constitutiones, nec quam de iisdem habet Cassiodorus, nihil Gotthicum aut barbarum spirantem Athalarici regis epistolam: dum edicit eloquentiæ doctores omnibus commodis & authoramentis fouendos, ac omnino præcidendam illis satyricæ querelæ causam, qua negant ingenium duabus curis debere occupari. Quinimò spes propior est, eum aliquando lubenter hanc auream referente Suida imperatoris Leonis vocem vsurpaturum esse: εἴθε γένοιτο ἐπὶ τοῦ ἐμοῦ χρόνου, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς διδασκάλους παρέχεσθαι. Vtinam mea ætate fiat vt stipendia militum in litterarum doctores conferantur. Viderint igitur quàm ad illius ingenium agant, qui omnes vno ordine habent Achiuos, nec vlli professioni aut homini, communis salutis obtentu, vacationem eiusmodi castrensium quasi mu-

nerum putant concedendam, præsertim vbi quis domum aut insulam viæ publicæ imminenté occupet, perinde ac si locus in quo quis habitat, eum ex immuni & libero vectigalem faceret, aut velut in triumviratu sua quempiam insontem domus proscriberet. At etiam Alexander captis Thebis quæ ab ipso perfidiosè defecerant in ipsa vltionis & irarum flamma, qua erat in litteras humanitate, ipsis Pindari ædibus parcendum iudicauit, vetitis eas violare & incendere hac inscriptione militibus: Πινδάρου τοῦ μελοποιοῦ τὴν στέγην μὴ καίετε, nedum vt in pacata & dicto sibi audiente ciuitate, vllum eius simili viro vel leuissimum onus impositurus fuerit. Nisi fortè credunt quia Pallas bellandi fandíque potens à poëtis prædicatur, & Homericis ad Ilium prælijs non solùm interfuisse, verùm & ipsum Martem secum congredi ausum grauiter vulnerasse fingitur, magnum aliquod ab eruditis viris operæpretium, si ad tutelam rerum arma capessant, posse præstari. Eant nunc, & à nobis extraordinarias ingenij otio abundantis operas exigant, epithalamia & panegyricos plausus, litterarúmque tempestiuas nunc quidem festiuitates, quando quos ad hæc prouocatos omni liberalitate & indulgentia oportuit, vltrò in plebeïa onera, velut in metalla & remos damnauerunt? Scimus enim hoc maximè tempore debitas esse Christia-

nissimo regi Ludouico, musarum vndique gratulationes, cùm breui vt speramus reducem, & illustri auctum matrimonio, pignora æternæ pacis secum adducentem, non sua tantùm Lutetia aut Gallia, sed vniuersus occidens venerabundus adspiciet. Nam siue Tacito credendum est affirmanti non legiones, non classes perinde firma imperij munimenta esse quàm numerum liberorum, & Euripidi

Φῦσαι βασιλήων παῖδας ἔρυμα δώμασι.

Aut denique Æschylo in commune monenti Coëphoris, propagandam esse sobole vnicuique homini sui memoriam, quod liberi superstites patrem extinctum, non secus ac subera in summo aquæ natantia rete in imo demersum ostentent:

Παῖδες γὰρ ἀνδρὶ κληδόνες σωτήριοι
Θανόντι· φελλοὶ δ' ὡς ἄγουσι δίκτυον
Τὸν ἐκ βυθοῦ κλωστῆρα σώζοντες λίνον.

Quantas ei gratias debet Gallia, quod id ætatis iam regiæ domui liberos, regno columnas, paci orbis terrarum altissima fundamenta procuret, quod eos virilitatis annos; quos etiã priuatæ fortunę homines aulici, ferè volgiuaga venere consumere solent, reipublicæ bono consecret, quòd denique à sanctissimo coniugio prima experimenta pubertatis auspicetur? Siue regiæ opes non suis tantùm radicibus, sed externis quoque fœderibus nonnihil innituntur, quantæ prudentiæ fuit cum

potentissimo rege iungere affinitatem,vt duo maxima Europæ Christianæ imperia mutuis starent auxiliis, & ad spargendum latè in Turcas atque barbaros nostri terrorem, velut in vnum coalescerent? Hæc,& alia plura omni orationis genere persequi, fœlicitate temporum philologis oblatum est, patefactúsque ingens exspatiandi campus; neque non aliquis nobis ipsis incesserat ardor publicæ huius exultationis dicendæ, nisi animum assurgentem, ista quæ dixi, portarum stationúmque onera depressissent. Conquestus est ante aciem Pharsalicam Pompeïus, cum importunis senatus flagitationibus & conuitiis, ad pugnam exitiabilem inuitus compelleretur, à se militis potius quàm ducis officium postulari: ita si nihil in tam solenni redeuntium maiestatum expectatione, calamo exprompsimus, neque porrò expromturi sumus, imputetur decurionibus & signiferis vrbis, qui nostra opera in aliis rebus vsi sunt, nosque mulos Marianos quàm Marones esse maluerunt. Sed non in eo positæ sunt Græciæ opes (vt aiebat orator) aut regni fortunæ, muginemur aliquid eiusmodi necne, quippe quorum vox perinde atq; silentium ignoretur. Et iam nugarum satias est, quarum & qui adsunt pertæsum sentio & nos plura in auribus vestris effutire, nec laterum nec memoriæ vires sinunt. Itaque pauca de instituto nostro

noſtro prolocuti finem faciemus. Quo loco primùm neceſſe eſt ingenua voce, tam noſtrum hactenus, quàm omnium ferè qui vbiuis profitentur, factum reprehendere, quibus in publicis prælectionibus inani quodam famæ aucupio, infrequens ſit Homerus, infrequens Demoſthenes. Nam quia horum verè primæ claſſis authorum nomina paſſim vulgata ſunt & omnibus cognita, vt reconditioris doctrinæ opinionem in vulgus captent iis, relictis alios multò inferiores, ſed qui minus in ore hominum verſentur, exponendos in manus ſumunt, vt ſi nihil aliud, ſaltem minimè communia ſectari videantur. Atque adeò hic morbus ante viginti annos florētem Academiam inuaſit, nec dubia iam tum occaſus ſupremíque litterarum interitus ſigna dedit, cùm plerique docentium repudiatis Cicerone, Cæſare, Liuio claſſicis ſcriptoribus, Sidonios, Caſſiodoros, Corippos, aliáque id genus Latinitatis dehoneſtamenta in medium produxerunt, & inſanientibus turbis de ſuperiore loco non ad audiendum modò, ſed & ad imitandum propoſuerunt. Quibus inſtitutis vbi ſæpè vocabula inepta, ineptiores conceptus, ac purulentas quaſdam ſermonis cruditates euomuerāt verius quàm dixerant, tum ſibi velut antiquarij & ſaperdæ & illuſtres Critici mirificè placebant, cæteros vt de triuio vappas ſuperciliosè deſpiciebant. Nec

defuêre illis passim imitatores atque admiratores, qui putrem illam nouitatem, vt rem pulcherrimam amplecterentur, non secus ac Pindarus ait simiam, turpissimũ animal, pueris pulchram videri, non item viris: καλὸς τὶς πίθων παρὰ παισὶν αἰεὶ καλός. Nam nobis quoque portentosam istam eloquentiam assequi tam facile & pronum erat, quàm in vitium labi, quippe qui cascos etiam & semibarbaros authores legeramus, nisi relligio fuisset aut corruptelam inuehere, aut semel inuectam exemplo nostro tueri ac defendere. In Græcis verò etsi res est vulgo litteratorum occultior atque obscurior, quàm vt delectum vllum aut licentiam sibi permittere audeant, tamen eandem insanire insaniam videntûr, qui Nonnum Panopolitanum Homero, Philostratum Thucydidi, aut nugacem aliquem sophistam & græculum declamatorem Demostheni anteponunt, atque vt doctrinæ non vulgaris famam aucupentur, raros potius quàm bonos & Atticos scriptores libenter attingunt. Quod nostrum est, fontes quàm riuulos consectari malumus, authores quos illi puerili vanitate ostentant, probè nouimus, nec tamen Demosthenis prælectionem, quia vulgaris videtur, magis quàm elementorum aëris & aquæ, quia omnium sint communia, vsum refugimus.

DE
REGIA BIBLIOTHECA
IN TRIQVETICAM ÆDEM
transferenda.

DINOCRATEM nobilem architectum ferunt, Audd. cùm ad Alexandrum venisset, & formas atque cogitationes tanto rege dignas sese in animo habere iactasset: nimirum Atho montem, quà eminentissimus est, certis membrorum proportionibus incisum, Alexandri effigie figurandum, quæ altera quidem manu maximam vrbem gestaret, altera verò perennem fluuium ex ampulla libans in subiectum mare effunderet: tametsi tam stupendi operis molitio illicò vt insana omissa fuerit, tamen vel inuenti magnitudine, vel insolentis rei designatione, regiam gratiam atque commendationem esse promeritum. Nobis quoque in ingressu regij huius domicilij, quò, velut præsentem Christianissimi regis maiestatem adoratum venimus, citra Dinocratis fastum profiteri lubet, nos conceptus arduos gratiis optimo principi

agendis, & forsan tanto fastigio non indignos huc afferre, quos tamen cum oratione promere, vel etiam expressos memoria continere, nihilo facilius sit, quàm ex Atho monte virilé statuam effingere, quod superest, ipsius Genium animo ac silentio venerati, ab hoc itineris lubrici flexu pedem referemus. Accedit imperfecta istarum ædium structura, quæ sicut prætereuntium partim oculos specie & apparatu detinet, partim animos consummati operis expectatione suspendit, ita nobis in mente vagas atque inchoatas rerum imagines non sinit coalescere. Enimverò veteres omnium gentium annales euoluenti, & singulorum principum, tum nostrorum, tum externorum fortunas reputanti, subit illa cogitatio hunc esse maximè regem, in quo vetus acclamationis formula debeat renouari: fœlicior Augusto, melior Traiano. Qui puer admodum, ad paternum imperium subito casu raptus, cùm nullum tantum malum esset, quod non improbi minarentur, boni metuerent, ea morum innocentia fuit, eam futuræ virtutis ac pietatis significationem dedit, vt quos nulla vis armorum, nullus legum metus aliàs potuisset, eos à rebus nouandis sola regiæ indolis reuerentia contineret. Nuper verò vixdum exactis pueritiæ annis, in ipso tamdiu optatæ pubertatis limine, non solùm orientem bellorum ciuilium flammam op-

pressit, verumetiam tempestiua profectione suscepta, per maximas quà iter fecit regni vrbes, miris omnium mortalium studiis atque gratulationibus exceptus, nec magis armis quàm subditorum fide ac obsequio fretus, per volentes populos vbique victor ad Oceanum Armoricum peruenit. Ea autem quàm rara sit apud nos & inusitata fœlicitas, quiuis rerum vsu præditus facilè superiorum temporum recordatione intelliget, vt ab his initiis coniicere liceat, superos ei parem fortunæ Augusti magnitudinem, nobis verò pacem, vt illius tempora tulerunt, stabilem polliceri. Iam verò quòd indicto Galliæ ordinum concilio, corruptis moribus ac euerso sæculo succurrere paret, quòd æternam magni parentis memoriam cùm aliis monumentis, tùm equestribus statuis publicè decoret, id quoq; nonnullam cum Augusto similitudinem habet. Vnum est, quo illum æmulari, & proximè ad eius opera videtur accedere, quod dum ego breuiter expono, quæso mihi attentione benigna & silentio faueatis. Augustus vbi rerum potitus est, ad cætera vrbis & palatij ornamenta adiecit bibliothecam Latinis & Græcis refertam voluminibus, quam in spatiosa porticu & ea Palatinæ domus parte collocauit, quam fulmine tactam consulti aruspices ab Apolline desiderari responderunt. Itaque & Apollini ædes illicò extructa,

& totum Cæſareæ bibliothecæ inſtrumentum in fulminato loco eſt repoſitum. Quanta ſit regi Chriſtianiſſimo librorum omnis generis ſupellex, neminem paulò humaniorem præterit, ita vt ne quidem Alexandrinam illam Ptolomæorum bibliothecam, in qua ſeptingenta millia voluminum conflagraſſe memorant, cum regio muſæo arbitrer conferendam. Neque verò hæc vrbs, quam principis parens ex lateritia marmoream reliquit, licet incolarum multitudine, opibus, ædificiis, delubris, cæteris non Europæ modò, ſed totius orbis terrarum vrbibus longè præſtet, quicquam tamen magis ſingulare & viſendum peregrinis hominibus oſtentat, quàm tot membranas veteres, tot manu exaratos codices, tot omnis eruditionis, omnis antiquitatis ſcriptores, quibus regij longo ordine plutei, & his proximi Medicæi foruli exornantur. Ac cæteræ quidem priuatorum bibliothecæ, typographorum etiam tabernæ, ſi quo caſu intereant, cura & diligentia necnon importatis aliunde libris reparari poſſunt, hæc ſi iacturam aliquam patiatur, nullo deinceps auro, nullius hominis labore aut induſtria, non denique totis Galliæ opibus poſſit reſarciri. Ex quo intelligimus eiuſmodi librorum eſſe horreum, quod aut veneranda vetuſtate, aut raritate quadam nullo pretio parabili æſtimetur. Tantus igitur theſaurus cùm iam ali-

quot annos apud Franciſcanos in conductis ædibus aſſeruetur, & tot ſcientiarum principes, tot antiqui heroës in alieno, non ſuo lare, precariò habitent, viſum eſt aliquando eis certum ac proprium domicilium attribuere, ne vt inquilini & vagi toties emigrare cogerentur. Hæc ſedes illis demùm adornatur, in quam vt ſperamus propediem tranſlati, ſolito laxius ac magnificentius habitabunt, perpetuam conſiſtendi facultatem nacti, & de ſuperiore illo xyſto, vno tantùm tabulato atque contignatione diſcreti, velut auditores dati profeſſoribus auſcultabunt. Non deerant tamen aliæ baſilicæ ſereniſſimo regi, non ampliſſimæ in Lupara porticus, vbi ſuam bibliothecam collocaret, ſibique velut contubernalem ac domeſticam in omnes occaſiones præſtò haberet. Verùm caſu an conſilio fecerit, vt ei reponendæ, huius vrbis partem maximè fulmine ictam deligeret, dubitari poteſt: ego hercle crediderim, id ipſi etiam cum Auguſto commune eſſe fata voluiſſe, vt fortunatiſſimo vtrique principi paribus fermè auſpiciis omnia cœpta procederent. Nam ſi qua pars vrbis fulgurita dici poteſt, certè eſt Academia, quæ iam continuos decem annos crebrâ verberata grandine, longè latéque ſtragem ac vaſtitatem perſenſit. Crederet aliquis ſe bidental triſte, aut afflatum cœlitus ingens loci ſpatium intueri, vnde omnes re-

fugiant, & quò καθάπερ τὰ βαλλόμενα τοῖς κεραυ-
νοῖς ἀνέμβατα μένει χωρία, quemadmodum (aie-
bat Lyſimachus Pyrrho Spartam obſidenti)
loca fulgurita manent inacceſſa, pedem in-
ferre vereantur. Huius ſolitudinis cauſas alij
alias vt cuique animus & libido fert, com-
miniſcuntur, nobis veras attingere non eſt
neceſſe, niſi fortè, vt ille ſolet, cùm alicuius
rei vel nullam eſſe, vel non reddendam putat
rationem, hanc vnam duntaxat, ſic viſum
ſuperis, aſſignemus. Cyrus quondam iratus
vorticoſum & rapidum Gyndem deriuatis in
ſexcentos alueos aquis ſic exhauſit, vt vel à
mulieribus, ſicco genu, vado tranſiri poſſet.
Academiam ſuo omni iure & prærogatiua
ſpoliatam, in tot tamque varias partes diſtra-
ctam ac dilaceratam, nullius ope aut patroci-
nio ſubleuatam in præcordiis tabeſcere haud
mirum eſt. Et hæc quidem illos quorum ma-
gis intereſt conqueri ſinamus, nobis quibus
inde nihil metitur, ita regia liberalitate pro-
ſpectum eſt, vt capita numerare non neceſſe
habeamus, frequentiam ſi contingat modicè
amemus, ſin deſit, ea carere facilè poſſimus.
Venit in mentem M. Tullij cùm aduerſus
Antonium peroraret, in hunc modum locuti:
ſi ab hinc annos prope viginti hoc ipſo in
templo, negaui poſſe mortem immaturam
eſſe conſulari, quanto veriùs nunc negabo
ſeni? Quod ſi parodia vti, & adumbrare M.

Tullium licet, in re dissimili, nobis conceditur, ita eius orationem imitabimur: si ab hinc duodecim plus minus annos, sæpè ex Seneca dixi, satis esse paucos, satis esse vnum, satis esse nullum Academico rhetori, quanto verius nunc dicam professori, cui extra omnem lucelli aleam posito, casum ac euentum regius fundus præstet? Quæ quidem in transcursu & obiter à nobis dicta sint, eò saltem vt manifestum fiat, quò rex Christianissimus destinet suos libros, inde ciuium liberos, tanquam ex sacro loco, vel infami scopulo, non esse auertendos. Hæc porrò domus ita regiæ coniuncta bibliothecę, non minus Apollinis ędes censeri debet, quàm quæ in palatio iussu Augusti dicata fuit, quippe quæ tot volumina, tot præstantium ingeniorum monumenta, ceu donaria sacra excipiat, atque etiamnum ex adytis suis oracula, nisi iampridem fides ei derogaretur, fundere possit. Itaque eam intuens facilè adducor vt Protarchi physici iudicium probem, qui eos lapides, ex quibus aræ & simulacra diuum fierent, fortunatos vocabat, propterea quod in summo cultu & veneratione hominum essent, cùm alij eiusdem generis lapides, pedibus calcarentur. Identidem hæc cæmenta & ligna quæ videtis, longè fœlicissima esse duco, vtique quod bene materiatam domum constituant, & insigne hospitium litteris litteratísque homini-

bus præſtent, quo nomine apud optimum quemque in honore eſſe debeant, cùm alia eiuſmodi pleraque exſtruendis ſellulariorum opificum tabernis, aut etiam fœdis vſibus inſeruiant. Quamobrem ſpes etiam eſt vt exterior iſta ædificij deſcriptio, & publicus elegantis domus adſpectus, in quo nihil contra ædilitium edictum eſt, profeſſoribus commoditatis aut celebritatis aliquid conciliet. Sicut Cnæo Octauio, qui primus ex illa familia conſul factus eſt, honori fuiſſe accepimus, quod præclaram habitaret in palatio, & plenam dignitatis domum, quæ cùm vulgò viſeretur, ſuffragata domino nouo homini, ad conſulatum putabatur. Neque de nihilo eſt, quod non contemnendi authores ſcriptum reliquerunt, vnà cum magnificentia domus ac ſumptu, etiam dicentis animum attolli, & ad agendum excitari, vtpote cui ipſe quoque viſus ſubminiſtret nonnihil atque ſubiiciat. Fermè enim intrò penetrat ſe per oculos, & ad animum vſque deſcēdit pulcritudinis ſpecies, qua demùm ille informatus, aliquanto magis ornatam & compoſitam orationem foras emittit. Niſi fortè credimus, Achilli, adſpectum armorum, quæ à Vulcano fabricata ei mater attulit, ardorem & impetum in Troianos pugnandi acuere potuiſſe, repentéque animum his induto, velut lymphatum & furentem ad conſerendas cum hoſte manus in-

caluisse, orationis autem atque dicendi studium non eodem modo, commoditate locorum dignitateque accendi solere. Atqui Socratem audimus sub amœna illa platano, ac in herbis virentibus, libenter philosophatum esse, cùm ad fontem non longè ab Ilisso perspicuum, & gratissimam solitudinem venturas quasi Musas accerseret, sibi ad eludendum verbis Phædrum Myrrhinusium, ad orationem Lysiæ Cephali refellendam, atque ad eas quas de rebus grauissimis instituebat disputationes, præstò futuras. Nos autem in regiæ magnificentiæ domum, nouis auspiciis surgentem, non putamus eas professoribus vel inuocatas esse venturas? Magnam omninò alliciendi vim habet aspectus rerum pulcrarum, non apud homines modò, quibus illæ industriam iuuant ac exerunt, sed & in equis quoque vsuuenire videmus, vt per decliues campos, sensim pedi cedentes gressúmque placidè recipientes, quàm per loca confragosa, perque salebras præcipites, incitatius decurrant. Pauonem etiam ineunte vere, pennas versicolores ad solem ambitiosè explicaturum, delectant prata floribus omne genus passim ridentia, vbi cum ipsa rerum natura, cumque anni tempestate, ornatu vario diuitias suas ostentante, velut pulcritudinis certamen instituat. Atque ob eas causas huius domus pulcritudo idonea mihi videtur atque

efficax ad excitandam docentis induſtriam, cuius amœnitate & elegantia, veluti rhombo aut Sirene aliquà tracti huc acceſſimus, multò certè plura & exquiſitiora in tam inſigni argumento dicturi, niſi nos non ſolùm in ſubitis (quod dicere haud pudebit) ſed & ante cogitatis, infœlicior memoria deſtitueret. Quod certò ſcio pleriſque incredibile videbitur, iis præſertim, qui cùm priſtinum noſtrum agendi morem crebris experimentis perſpectum haberent, tamen nos ipſos hactenus ignorarunt, & cùm defectum memoriæ diligentia quadam & improbitate laboris penſaremus, quàm imparati eſſemus ab hac facultate, non intellexerunt. Quia enim minimè nos præteribat, ei prorſus nomen oratoris relinquendum, qui ope memoriæ deſtitutus eſſet, & quæ de ſuperiore loco ad audientes promerentur ἀποστοματιζόμενα, vt vno verbo dicam, id eſt memoriter recitata, maiore plauſu quàm lecta excipi ſolere, interdum vim naturæ afferre cogebamur, vt cùm plura inculta & inornata dicturi eſſemus, ſaltem aliqua ex parte recitatio ipſa audientibus imponeret. Verum id nequaquam pulchrè ceſſit, nobíſque contra vſuuenit, vt dum ea quæ natura negauerat ſtudioſè affectaremus, aliarum facultatum quibus verè inſtructi eramus, fructu omni & exiſtimatione ſpoliaremur. Siquidem extitere illico liuidi quidam

rupicones, qui arrepta inde occasione, vt cætera nobis detraherent, hanc vnam memoriæ laudem liberaliter tribuebant. Non sumus inficiatores ingrati, qui eas naturæ dotes si adsint non agnoscamus, aut gloriam si qua inde oriri possit, vilem existimemus:

Οὔτι ἀπόβλητα ἐστὶ θεῶν ἐρικυδέα δῶρα.

Non sunt reiicienda Deorum præclara munera. Quantum enim sit memoriæ donum, vel ex eo liquet, quod inanis esset tam multa legendi, audiendi, & animaduertendi labor, nisi illa, huic custodi tradita, velut tabellis atq; pugillaribus asseruanda consignarentur. Fuit profectò istud hominibus, immortali Dei beneficio, aduersus rerum ignorationem datum præsidium, vt non immeritò Plutarchus aureo de liberorum educatione libello, memoriam disciplinarum cellam penuariam nuncuparit: αὕτη γὰρ ὥσπερ τῆς παιδείας ἐστὶ ταμιεῖον. ipséque adeò Platonicus Theætetus, memoriam esse matrem Musarum, donúmq; Mnemosynes affirmarit, vt non diuersus abiret ab Æschylo qui eadem canit, memoriam subinde indigetans omnium scientiarum matrem, vt quæ ipsas quoque Musas pepererit:

Μνήμην ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάτιν.

Longior sim, si enumerem quàm multi priscis temporibus ea parte suspiciendi nominis sui famam ad nos vsque propagarint: si Mithridatem Ponti regem duarum & viginti gẽtium

linguis olim loquentem, si Crassum illum diuitem, cùm Asiæ præesset, quinque Græci sermonis differentias probè callentem, & prouincialibus suo cuiusque idiomate iura reddentem commemorem: si denique Cyrum Persarum regem, Theodectem, Charmidem, Cyneam Thessalum, aliósque inusitatæ memoriæ laude stupendos proferam. Vt prætereatur etiam silentio Themistocles, qui profugus apud Persas, eorum linguam sanè difficillimam non toto vertente anno ad perfectam elegantiam edidicit, necnon Simonides, qui, teste Fabio, & memoria insigni fuit, & eius iuuandæ artem primus excogitauit. Quæ sanè naturæ miracula & rara suorum sæculorum ornamenta, memoriæque prodigia sic commendauit antiquitas, vt eadem tamen innumeris casibus esse obnoxia, & morbis plerumque intercidere ac emori probè intelligeret. Audire est Senecam, de hac vi sibi fatiscente, multis verbis conquerentem, & Socratem qui apud Xenophontem, iniquo iudicio cadere mauult, quàm diutius superesse, quod prouideat fore vt ætate ingrauescente ἐπιλησμονέστερος, id est obliuiosior euadat. His accedit Plinius de memoria ita disserens: *Nihil æquè fragile est in hominum vita, morborum & casus iniurias, atque etiam metus sentiens. Ictus lapide oblitus litterarum est, è tecto lapsus matris & affinium propinquorúmque, aliis ægro-*

tus seruorum etiam, sui verò nominis Messala Coruinus. Venit in mentem Orbilij, cui Tranquillus id accidisse narrat, vt rerum omnium memoriam amitteret, addito versiculo qui tùm celebrabatur, Orbilius vbi est litterarum obliuio? Quid quod Aristoteles scientiarum habitus ægrè quidem, sed tamen interdum morbis grauioribus deperdi ac interire affirmauit? ἔτι γὰρ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν παραμονιμωτέρων εἶναι καὶ δυσκινήτων, ἐὰν γὰρ μὴ μεγάλη μεταβολὴ γένηται ὑπὸ νόσου ἢ ἄλλου τινὸς τοιούτου. Galenus multis lapsam variis casibus memoriam, cuidam exsiccato assiduis studiis & lucubrationibus organo, facultatem hanc ademptam, simile quoq; agricolæ, ex nimio in colendis vitibus labore, atque victus tenuitate, damnum importatum esse, inter artis experimenta refert: ἐγὼ γοῦν οἶδα τινὰ καὶ τὴν μὲν μνήμην ὀλίγου δεῖν ἀπολέσαντα, καὶ τὸν λογισμὸν δὲ βλαβέντα διὰ φιλοπονίας τε καὶ ἀγρυπνίας ἐπὶ μαθήμασιν, ἕτερον δὲ ἀμπελουργὸν ἐπὶ τοῖς κατὰ τὴν ἀμπελουργίαν πόνοις καὶ διαίτῃ λεπτῇ αὐτὰ ταῦτα παθόντα. Enimvero minime nos fugit, domestica mala leuiora esse cùm probè teguntur ac dissimulantur, hocque viris cordatis ac sapientibus in more positum esse, vt suarum vestium maculas, si quæ sint, introrsus abscondant, atque publicis oculis amoueant. Est enim hoc tempore admodum frequens vitium ἐπιχαιρεκακίας, quod ex alterius malo voluptatem capit, perinde ac si sua vnicuique

fœlicitas in aliena infœlicitate consisteret. Adhæc si infortunium queraris, inutile est, adeóq; nullam miserationem excites, vt contra quibus nunc viuitur moribus, ludibrium debeas. Est quippe vt querula calamitas, ita superba fœlicitas, & quisque dum de aliena fortuna deliberat, suam in consilium adhibet. Verum non quemadmodum res aliæ, ita & valetudo fama cónstat, si quis intus æger sit, cùm hac in re nemo plus aliis credere debeat quàm sibi. Nemo (inquit Saluianus) alieno sensu miser est, sed suo: sic neque magni facienda est illa fœlicitas quæ in alieni iudicij errore, & proprij mali occultatione tantum posita est. Adhæc erubescendæ sunt illæ duntaxat infirmitates, quas quis ignauia sibi vel culpa contraxit, fortuitæ verò & naturales velut θεήλατοι apud homines non planè iniquos excusationem merentur, vt innuit grauissimus author in 3. ad Nicomachum: τοῖς μὲν διὰ φύσιν αἰσχροῖς οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ, τοῖς δὲ δι' ἀγυμνασίαν καὶ ἀμέλειαν. Non imitabor hîc Curionem patrem, qui cùm cœpisset priuata in causa magna & graui M. Tullio respondere, subitò resedit, conquestus sibi venenis ereptam esse memoriam, neque anili superstitione infatuatus vnquam adducar vt credam cuiquam, veneficio vel magica deuinctione imponi posse silentium. Suum vnicuique temperamentum, sua nascendi conditio, suæ animi & corporis

affectiones, eius rei copiam negant aut ſufficiunt. Vnde nobis ipſis ſic naturæ vitio comparatum eſt, vt cùm exiguum in memoria præſidium haberemus, tamen nec eo vti ſine certiſſima noxa poſſemus, quod cùm animaduertiſſent medicorum filij, iampridem nobis, ſi non omnem (qui enim licuiſſet in hoc genere vitæ?) at certe maiorem animi contentionem ſedulò fugiendam eſſe commonebãt. Nam dum animus, quem remiſſum & ſolutum in ſequiori habitudine oportuit, grauiori commentatione intenditur, illico calorem vndique in ſe trahens & euocans, ſpiritus exhaurit, qua ex re totius corporis perturbationem, ſubindéque Caij Cilnij equitis ægritudinem ſequi neceſſe eſt. Quamobrem velut anus ſaga Flacco adhuc puero, ſi vitalis eſſe vellet, cauendum ab importuna garruli loquacitate canebat, ſic de nobis tales editas eſſe ſortes exiſtimate.

Hunc neque dira venena, nec hoſticus auferet enſis,
Nec laterum dolor, aut tuſsis, nec tarda podagra.

Conficiet hunc quandóque memoriæ actio. Quod ſi non aliunde quàm ex memoria viueremus, ſi ſimiles eſſemus iis animantibus quas philoſophorum princeps, in primo primæ ſapientiæ libro, memoriæ adminiculo viuere ait: τὰ μὲν ζῶα φαντασίαις ζῇ καὶ ταῖς μνήμαις,

vtique nobis de viatico deſperandum eſſet. Atque hoc quidem modo affecti obtrectationi & inuidiæ opportuni fuimus, nec eorum linguas effugimus, quorum potius æquitate ac candore nos ſubleuari oportebat. Nam cùm partim cauſa ſontica, partim tædio pomeridianæ horæ, vnde non parua nobis incommodorum facta eſt acceſſio, aliquot menſes æſtiuos hinc abeſſemus, ceſſatio iſta quibuſdam ſermonum materiam præbuit. Sed ſuggillari me aut etiam reprehendi quo iure, qua iniuria à viris grauibus, à collegis noſtris nunquam iniquo animo feram: at neſcio, riſu magis an indignatione dignum ſit, quod ignotiſſimus quidam Arpinas, qui ab homine potente productus atque commendatus, in aliquam quæ iam multos annos vacua eſt, cathedram adſpirat, dum peregrè in aulam regiam tendit ad obtinendum diploma, in itinere verba quædam cenſoria & ſuperciliosa de nobis grauis author effutiuit. Quis non in homine illo prudentiam deſideret, qui quem in ordinem cooptari & recipi ambitiosè cupiat, ex eo ordine non dubitet aliquem, nullo vnquam facto aut dicto laceſſitus offendere? qui iuuenis in ætate prouectiorem, profeſſionis candidatus, adhuc repulſæ obnoxius, temerè in profeſſorem deblateret? Atqui ſumma modeſtia prenſare debuit, vt in petitione ſua eorum ſaltem

quos ſibi collegas ſperat, quamuis res noſtri ſuffragij non ſit, ſecunda voluntate vteretur. Vbi verò quod concupiſcit indeptus fuerit, tum ego illi ſuadeo, diligens ſit & muneri ſuo aſſiduus, vt docendo diſcat, repentinus ex auditore doctor, qui nupera magiſtri dictata afferens, in ſuggeſtum inuolarit. Nam idem illi, quod nonnullis albæ gallinæ filiis contigit, qui cùm conſummatam artis ſuæ notitiam ad profeſſionem afferre debuiſſent, eius rudimentum ſumptibus regis poſuerunt. Nobis qui viginti amplius annos eas quas profitemur litteras, per omne authorum genus, nullo noſtrorum laborum authoramento excoluimus, eadem ſedulitate non eſt opus ad colligendam peritiam, quippe qui potius nunc de prytaneo ali, quàm in ordinem cogi mereamur. Non tamen committemus, vt ea quam officij ratio & relligio exigit, diligentia in nobis iure deſiderari poſſit, modò vires Deus ſufficiat, quæ ſi adſint, ſexcentis prælectionibus ſtantes pede in vno ſufficiemus. Porro ſicubi memoriæ fides defecerit, vnicum & vetus remedium eſt, ex ſcripto agere, quod iam inde à priſcis temporibus ſummis viris vſurpatum fuiſſe, vbi aliquot exemplis demonſtrauero, finem faciam. Eorum familiam ducet parens eloquentiæ M. Tullius, qui quamuis extemporali facultate non deſtitueretur, tamen nunquam ita para-

tus erat ad dicendum, quin diem differri cuperet. Argumento sit data libertas seruo, ob nuntiatam causæ circa quam sollicitus æstuabat, comperendinationem. Quem etiam scriptas in senatu legisse orationes, si narrantibus historicis, & inimicis conuitiantibus non credimus, attamen ex ipsius ore licet cognoscere. Nam pro Plancio agens, & honorificum suum ab exilio reditum more suo prædicans, orationem qua gratias egit Senatui, propter eius magnitudinem de scripto se recitasse profitetur. Quæ tamen si cum aliis eiusdem plerisque actionibus conferatur, vix modica, nedum prolixa censeri possit. Ipsi patres cùm rogarentur, plerumque de scripto dicebant vel Catone teste, qui suam de litteris M. Bruti sententiam, scriptam & meditatam domo attulerat. Vix credibile videatur Augustum Cæsarem non modò publicè ad milites & populum concionatum esse hoc modo, sed & amicos in vrbe, & Liuiam vxorem, ferè non aliter quàm ex libro allocutum esse, nisi fideiussorem haberemus Suetonium, cuius hæc verba sunt: *Neque in senatu, neque ad populum, neque apud milites locutus est vnquam nisi meditata & composita oratione, ac ne periculum memoria adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia, sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, non nisi in scriptis ac è libello habebat, ne plus*

minúsve loqueretur quàm par esset. Pluribus ego ſuperſedeo ne maius memoriæ negotium faceſſam, neve hoc defectu & vitio tanquam ornamento gloriari videar. Cæterum ex hoc incommodo, commodum ad ſtudioſos, ſi qui erunt, perueniet, quod interuentu ſcriptorum, cuncta certiora à iudicio, quàm à promptuario memoriæ ſæpe fallentis excipient.

V. C.
STEPHANO PASCHASIO
S.

ORATIVNCVLAM *à me habitam superiore anno, tibi offero (vir clarißime) sanè plerisque, non minus quàm olim Tiberio seram Iliensium consolationem, ipsa editionis tarditate deridendam. Nec dubito quin tute mireris, quid in mentem mihi venerit, vt eam tanto interuallo publicatam vellem. Nam cùm vilißimo sit argumento, nec aliunde commendari poßit, quàm quod te audiente recitata est, iamque etiam omnem tempestiuitatis gratiam amiserit, quid superest, nisi vt si quam audiendo de me conceperis opinionem, eam legendo deperdas? Id quidem fateor nullo consilio à me factum, sed aliorum exemplo, & libertate quadam animi communem insanire insaniam volentis. Video enim iam omnes herbam parietinam fieri (quod de Traiano retulit Ammianus) inscriptis per omnia vrbis loca, per templorum vestibula, perque ædificiorum iacentium rudera nominibus: hunc orationem, illum poëma, alium panegyricam actionem polliceri, video & huc [illegible] merces importari, egregiâ institorum fi-*

duciâ, quasi magnam nobis admirationem sint allaturæ. Ego verò qui sciam nihil eiusmodi Lutetiæ esse admirabile, nec quenquam pedem moturum, etiãsi ad suas nugas vocet nauis Hispanæ magister: laudem in tantillo opere non quæsiui, nec illud vt vnquam ederem composui, sed quia composuerã edidi: certè æterno silentio & tenebris cõpostum relinquendũ, nisi perituræ non parcere chartæ hoc impetu decreuissem. Quinetiam ita securus fui iudiciorum, ac præceps, vt inter exscribendũ, ne apicem quidem retractarim, immutarim, addiderim, solùm, tertiam fermè partem detraxerim, gnarus magnam orationem magnum malum fore. Sed impulit me præcipuè (doctissime Paschasi) assidua tuorum in me beneficiorum recordatio, quæ cùm reponere nusquam detur, nisi saltem grato memorique dum viuam affectu prosequar, omnium mortalium audiam ingratissimus. Et ne quid dissimulem, quæsita mihi est hæc occasio te adeundi, vt meæ erga te voluntatis ac obseruantiæ aliquod duntaxat indicium expromerem, quod aliàs, si Deus annuerit, illustriore documento facturus sum. Interim quicquid id operis est, limatissimo tuo iudicio permittetur, qui præter fori seria, in quibus te Gallicæ eloquentiæ prærogatiua regnantem vidit hæc ætas, studia etiam humanitatis fœliciter excolueris, & non solùm popularibus, sed & extraneis omnibus Latini epigrammatis palmam, vel ipsa fatente inuidia, præripueris. Vale.

V. C.
STEPHANO PASCHASIO
S.

ORATIVNCVLAM à me habitam superiore anno, tibi offero (vir clarißime) sanè plerisque, non minus quàm olim Tiberio seram Iliensium consolationem, ipsa editionis tarditate deridendam. Nec dubito quin tute mireris, quid in mentem mihi venerit, vt eam tanto interuallo publicatam vellem. Nam cùm vilißimo sit argumento, nec aliunde commendari poßit, quàm quod te audiente recitata est, iamque etiam omnem tempestiuitatis gratiam amiserit, quid superest, nisi vt si quam audiendo de me conceperas opinionem, eam legendo deperdas? Id quidem fateor nullo consilio à me factum, sed aliorum exemplo, & libertate quadam animi communem insanire insaniam volentis. Video enim iam omnes herbam parietinam fieri (quod de Traiano retulit Ammianus) inscriptis per omnia vrbis loca, per templorum vestibula, perque ædificiorum iacentium rudera nominibus: hunc orationem, illum poëma, alium panegyricam actionem polliceri, video & huc peregrinas merces importari, egregiâ institorum fi-

duciã, quasi magnam nobis admirationem sint allaturæ. Ego verò qui sciam nihil eiusmodi Lutetiæ esse admirabile, nec quenquam pedem moturum, etiãsi ad suas nugas vocet nauis Hispanæ magister: laudem in tantillo opere non quæsiui, nec illud vt vnquam ederem composui, sed quia composuerã edidi: certè æterno silentio & tenebris cõpostum relinquendũ, nisi perituræ non parcere chartæ hoc impetu decreuissem. Quinetiam ita securus fui iudiciorum, ac præceps, vt inter exscribendũ, ne apicem quidem retractarim, immutarim, addiderim, solùm, tertiam fermè partem detraxerim, gnarus magnam orationem magnum malum fore. Sed impulit me præcipuè (doctissime Paschasi) assidua tuorum in me beneficiorum recordatio, quæ cùm reponere nusquam detur, nisi saltem grato memorique dum viuam affectu prosequar, omnium mortalium audiam ingratissimus. Et ne quid dissimulem, quæsita mihi est hæc occasio te adeundi, vt meæ erga te voluntatis ac obseruantiæ aliquod duntaxat indicium expromerem, quod aliàs, si Deus annuerit, illustriore documento facturus sum. Interim quicquid id operis est, limatissimo tuo iudicio permittetur, qui præter fori seria, in quibus te Gallicæ eloquentiæ prærogatiua regnantem vidit hæc ætas, studia etiam humanitatis fœliciter excolueris, & non solùm popularibus, sed & extraneis omnibus Latini epigrammatis palmam, vel ipsa fatente inuidia, præripueris. Vale.

DE MINIMA CAPITIS MINVTIONE.

QVA olim voce, Romanus quidam imperator acres pœnitentis animi morsus, ac desperationem suam prodidit, Audd. cùm partim cæco ambitu, partim insidioso fortunæ calculo, extra priuati sortem positus, & mundi gubernaculis admotus esset: eadem nunc voce, sortis conditionísque meæ mutatione orta, mihi apud vos vtendum esse censeo. Ille enim cùm suscepti recens imperij molem, quod aduersis præliis & cladibus malè auspicatus erat, iamque adeò impendentes sibi malorum fluctus & tempestates segnis nimium gubernator perhorresceret, in hunc modum exclamasse fertur: Quid me oportebat longis tibiis canere? Mihi hodierno die, ex tertiis huius celeberrimæ domus adytis, quò me ante triennium sponte & quietis causa, ex classe demiseram, ad hæc paulò altiora redeunti, & rursus inter classicos classicum canere iusso, cùm fortè animum subit hæc cogitatio, quantum in præsentia oneris tollam, quantam ingenij, eruditionis,

diligentiæ, fidei aliarúmque virtutum expectationem sustineam, certè velut iam imminentium curarum pondere depressus, moderari mihimet non possum, quin in eandem Othonis vocem prorumpam, & anxietatem animi mei Græcis, sicut ille, verbis, profitear atque patefaciam, τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; Enimvero quoniam à viris sapientibus accepimus, ea leuius ferenda, quæ culpa nostra vitióve contracta non sint, vnum hoc mihi labantem animum non parum erigit & recreat, quod non per antecessoris mei cædem & parricidium, nefario ignaui Othonis exemplo, neque malis artibus, in cuiusquam fraudem ac perniciem vsus vnquam, sed completis legitimè stipendiis, sine ambitu, sine corruptela, postulantibus etiam fortasse Academiæ temporibus, in debitam magis mediocritati meæ quàm optandam vel vtilem stationem velut postliminij iure receptus sum. Quippe & mihi voluptati est honorificum sapientissimi Amidæ de me iudicium, qui nec opinantem, neque vt moris est, prensantem, aliqua fortassis litteraturæ, aut morum ingenuitatis commendatione olim cognitum, postea verò tota trieteride, liberalibus obsequiis, & nauata fideliter opera, penitus sibi perspectum atque exploratum, ad hoc munus, pene inuitum dixerim, euocauit. Nam hercule, etsi nulla mea est eiusmodi

virtus aut eruditio, vt vllum honorem, nedum honoris optionem sperare debeam, tamen in hoc paupere regno, nusquam potestatem eligendi inuidente mihi fortuna, statueram potius tacita frui conscientia, & quamuis inglorios, attamen minus sollicitos annos in secundariis ordinibus transigere, quàm in primis macri honoris ac tituli gratia, laboriosas nimium molestias suscipere. Laudare verò apprimè solitus eram Mæcenatis consilium, qui omnium mortalium apud Augustum Cæsarem gratiosissimus, & amicorum interioris admissionis multò primus, cùm rerum humanarum nihil dicere aut excogitare posses, quod ei vel optare improbum, vel consequi arduum fuisset: tamen angusto pene clauo contentus, neque senatoriam dignitatem vnquam concupiuisset, & intra solam principis beneuolentiam suæ fœlicitatis terminos statuens, vitam otiosam, & ab omni discrimine inuidiáque tutam traduxisset. Huc accedebat quod vt ingeniosus poëta de seipso canit,

--- nec mens erat apta labori,

& medicorum filij si non omnem (qui enim pauperi liceat esse delicato?) at certe maiorem animi contentionem nobis fugiendam esse commonebant. Vt enim quibus me casibus & erroribus, iam inde ab ineunte pueritia fortuna inclementer exercuit, vt indigna

istius nouercæ ludibria & contumelias silentio inuoluam: si cruciatus nemini mortalium ferendos, si ademptum vitæ vsum, & irrogata mihi, naturæ infœlicis acerbitate, supplicia, si denique factam per diras inualetudines & ætatis & ingenij ruinam dicendo complecterer, quanta se tandem vobis malorum vix cuiquam credibilium series aperiret? Hæ sunt igitur causæ, Audd. causæ, inquam, sonticæ, quæ me vt latere, & in propria pelle quiescere vellem, admonebant: nunc quibus vt magis auderem, adductus sim, nisi molestum est, paucis expediam. Et quidem optimi moderatoris continuata triennio, ac plurimis consignata beneficiis erga me beneuolentia & humanitas, ita me sibi totum addixerat, vt quamuis vitantem inuitaret me ad hoc munus, & cupiens honorare propemodum oneraret, tamen meæ potius facultatis, seu (vt verius loquar) imbecillitatis periculum faciendum, quàm vllam officij occasionem prætermittendam esse ducerem. Videbar mihi tanquam Triarius triennio toto in tertiis castris subsedisse, vt si apud primos ordines laboraretur, subuenirem. Rem autem ad me rediisse intelligebam & dolebam simul, cùm abhinc sex menses dux & collega noster strenuè pugnans cecidisset, virorúmq; aliquot fortium interuentu, ægrè tandem acies reparata & sustentata fuisset, quorum

vtique nobis de viatico desperandum esset. Atque hoc quidem modo affecti obtrectationi & inuidiæ opportuni fuimus, nec eorum linguas effugimus, quorum potius æquitate ac candore nos subleuari oportebat. Nam cùm partim causa sontica, partim tædio pomeridianæ horæ, vnde non parua nobis incommodorum facta est accessio, aliquot menses æstiuos hinc abessemus, cessatio ista quibusdam sermonum materiam præbuit. Sed suggillari me aut etiam reprehendi quo iure, qua iniuria à viris grauibus, à collegis nostris nunquam iniquo animo feram: at nescio, risu magis an indignatione dignum sit, quod ignotissimus quidam Arpinas, qui ab homine potente productus atque commendatus, in aliquam quæ iam multos annos vacua est, cathedram adspirat, dum peregrè in aulam regiam tendit ad obtinendum diploma, in itinere verba quædam censoria & superciliosa de nobis grauis author effutiuit. Quis non in homine illo prudentiam desideret, qui quem in ordinem cooptari & recipi ambitiosè cupiat, ex eo ordine non dubitet aliquem, nullo vnquam facto aut dicto lacessitus offendere? qui iuuenis in ætate prouectiorem, professionis candidatus, adhuc repulsæ obnoxius, temerè in professorem deblateret? Atqui summa modestia prensare debuit, vt in petitione sua eorum saltem

quos sibi collegas sperat, quamuis res nostri suffragij non sit, secunda voluntate vteretur. Vbi verò quod concupiscit indeptus fuerit, tum ego illi suadeo, diligens sit & muneri suo assiduus, vt docendo discat, repentinus ex auditore doctor, qui nupera magistri dictata afferens, in suggestum inuolarit. Nam idem illi, quod nonnullis albæ gallinæ filiis contigit, qui cùm consummatam artis suæ notitiam ad professionem afferre debuissent, eius rudimentum sumptibus regis posuerunt. Nobis qui viginti amplius annos eas quas profitemur litteras, per omne authorum genus, nullo nostrorum laborum authoramento excoluimus, eadem sedulitate non est opus ad colligendam peritiam, quippe qui potius nunc de prytaneo ali, quàm in ordinem cogi mereamur. Non tamen committemus, vt ea quam officij ratio & relligio exigit, diligentia in nobis iure desiderari possit, modò vires Deus sufficiat, quæ si adsint, sexcentis prælectionibus stantes pede in vno sufficiemus. Porro sicubi memoriæ fides defecerit, vnicum & vetus remedium est, ex scripto agere, quod iam inde à priscis temporibus summis viris vsurpatum fuisse, vbi aliquot exemplis demonstrauero, finem faciam. Eorum familiam ducet parens eloquentiæ M. Tullius, qui quamuis extemporali facultate non destitueretur, tamen nunquam ita para-

tus erat ad dicendum, quin diem differri cuperet. Argumento sit data libertas seruo, ob nuntiatam causæ circa quam sollicitus æstuabat, comperendinationem. Quem etiam scriptas in senatu legisse orationes, si narrantibus historicis, & inimicis conuitiantibus non credimus, attamen ex ipsius ore licet cognoscere. Nam pro Plancio agens, & honorificum suum ab exilio reditum more suo deprædicans, orationem qua gratias egit Senatui, propter eius magnitudinem de scripto se recitasse profitetur. Quæ tamen si cum aliis eiusdem plerisque actionibus conferatur, vix modica, nedum prolixa censeri possit. Ipsi patres cùm rogarentur, plerumque de scripto dicebant vel Catone teste, qui suam de litteris M. Bruti sententiam, scriptam & meditatam domo attulerat. Vix credibile videatur Augustum Cæsarem non modò publicè ad milites & populum concionatum esse hoc modo, sed & amicos in vrbe, & Liuiam vxorem, ferè non aliter quàm ex libro allocutum esse, nisi fideiussorem haberemus Suetonium, cuius hæc verba sunt: *Neque in senatu, neque ad populum, neque apud milites locutus est vnquam nisi meditata & composita oratione, ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia, sermones quoque cum singulis, atque etiam cum Liuia sua grauiores, non nisi in scriptis ac è libello habebat, ne plus*

minúsve loqueretur quàm par esset. Pluribus ego supersedeo ne maius memoriæ negotium facessam, neve hoc defectu & vitio tanquam ornamento gloriari videar. Cæterum ex hoc incommodo, commodum ad studiosos, si qui erunt, peruenict, quod interuentu scriptorum, cuncta certiora à iudicio, quàm à promptuario memoriæ sæpe fallentis excipient.

V. C. STEPHANO PASCHASIO S.

ORATIVNCVLAM à me habitam ſuperiore anno, tibi offero (vir clariſſime) ſanè pleriſque, non minus quàm olim Tiberio ſeram Ilienſium conſolationem, ipſa editionis tarditate deridendam. Nec dubito quin tute mireris, quid in mentem mihi venerit, vt eam tanto interuallo publicatam vellem. Nam cùm viliſſimo ſit argumento, nec aliunde commendari poſſit, quàm quod te audiente recitata eſt, iamque etiam omnem tempeſtiuitatis gratiam amiſerit, quid ſupereſt, niſi vt ſi quam audiendo de me conceperas opinionem, eam legendo deperdas? Id quidem fateor nullo conſilio à me factum, ſed aliorum exemplo, & libertate quadam animi communem inſanire inſaniam volentis. Video enim iam omnes herbam parietinam fieri (quod de Traiano retulit Ammianus) inſcriptis per omnia vrbis loca, per templorum veſtibula, perque ædificiorum iacentium rudera nominibus: hunc orationem, illum poëma, alium panegyricam actionem polliceri, video & huc peregrinas merces importari, egregiâ inſtitorum fi-

duciâ, quasi magnam nobis admirationem sint allaturæ. Ego verò qui sciam nihil eiusmodi Lutetiæ esse admirabile, nec quenquam pedem moturum, etiãsi ad suas nugas vocet nauis Hispanæ magister: laudem in tantillo opere non quæsiui, nec illud vt vnquam ederem composui, sed quia composuerã edidi: certè æterno silentio & tenebris cõpostum relinquendũ, nisi perituræ non parcere chartæ hoc impetu decreuissem. Quinetiam ita securus fui iudiciorum, ac præceps, vt inter exscribendũ, ne apicem quidem retractarim, immutarim, addiderim, solùm, tertiam fermè partem detraxerim, gnarus magnam orationem magnum malum fore. Sed impulit me præcipuè (doctissime Paschasi) assidua tuorum in me beneficiorum recordatio, quæ cùm reponere nusquam detur, nisi saltem grato memorique dum viuam affectu prosequar, omnium mortalium audiam ingratissimus. Et ne quid dissimulem, quæsita mihi est hæc occasio te adeundi, vt meæ erga te voluntatis ac obseruantiæ aliquod duntaxat indicium expromerem, quod aliàs, si Deus annuerit, illustriore documento facturus sum. Interim quicquid id operis est, limatissimo tuo iudicio permittetur, qui præter fori seria, in quibus te Gallicæ eloquentiæ prærogatiua regnantem vidit hæc ætas, studia etiam humanitatis fœliciter excolueris, & non solùm popularibus, sed & extraneis omnibus Latini epigrammatis palmam, vel ipsa fatente inuidia, præripueris. Vale.

DE MINIMA CAPITIS MINVTIONE.

QVA olim voce, Romanus quidam imperator acres pœnitentis animi morsus, ac desperationem suam prodidit, Audd. cùm partim cæco ambitu, partim insidioso fortunæ calculo, extra priuati sortem positus, & mundi gubernaculis admotus esset: eadem nunc voce, sortis conditionísque meæ mutatione orta, mihi apud vos vtendum esse censeo. Ille enim cùm suscepti recens imperij molem, quod aduersis præliis & cladibus malè auspicatus erat, iamque adeò impendentes sibi malorum fluctus & tempestates segnis nimium gubernator perhorresceret, in hunc modum exclamasse fertur: Quid me oportebat longis tibiis canere? Mihi hodierno die, ex tertiis huius celeberrimæ domus adytis, quò me ante triennium sponte & quietis causa, ex classe demiseram, ad hæc paulò altiora redeunti, & rursus inter classicos classicum canere iusso, cùm fortè animum subit hæc cogitatio, quantum in præsentia oneris tollam, quantam ingenij, eruditionis, dili-

diligentiæ, fidei aliarúmque virtutum expectationem sustineam, certè velut iam imminentium curarum pondere depressus, moderari mihimet non possum, quin in eandem Othonis vocem prorumpam, & anxietatem animi mei Græcis, sicut ille, verbis, profitear atque patefaciam, τί γάρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς; Enimvero quoniam à viris sapientibus accepimus, ea leuius ferenda, quæ culpa nostra vitióve contracta non sint, vnum hoc mihi labantem animum non parum erigit & recreat, quod non per antecessoris mei cædem & parricidium, nefario ignaui Othonis exemplo, neque malis artibus, in cuiusquam fraudem ac perniciem vsus vnquam, sed completis legitimè stipendiis, sine ambitu, sine corruptela, postulantibus etiam fortasse Academiæ temporibus, in debitam magis mediocritati meæ quàm optandam vel vtilem stationem velut postliminij iure receptus sum. Quippe & mihi voluptati est honorificum sapientissimi Amidæ de me iudicium, qui nec opinantem, neque vt moris est, prensantem, aliqua fortassis litteraturæ, aut morum ingenuitatis commendatione olim cognitum, postea verò tota trieteride, liberalibus obsequiis, & nauata fideliter opera, penitus sibi perspectum atque exploratum, ad hoc munus, pene inuitum dixerim, euocauit. Nam hercule, etsi nulla mea est eiusmodi

virtus aut eruditio, vt vllum honorem, nedum honoris optionem ſperare debeam, tamen in hoc paupere regno, nuſquam poteſtatem eligendi inuidente mihi fortuna, ſtatueram potius tacita frui conſcientia, & quamuis inglorios, attamen minus ſollicitos annos in ſecundariis ordinibus tranſigere, quàm in primis macri honoris ac tituli gratia, laborioſas nimium moleſtias ſuſcipere. Laudare verò apprimè ſolitus eram Mæcenatis conſilium, qui omnium mortalium apud Auguſtum Cæſarem gratioſiſſimus, & amicorum interioris admiſſionis multò primus, cùm rerum humanarum nihil dicere aut excogitare poſſes, quod ei vel optare improbum, vel conſequi arduum fuiſſet: tamen anguſto pene clauo contentus, neque ſenatoriam dignitatem vnquam concupiuiſſet, & intra ſolam principis beneuolentiam ſuæ fœlicitatis terminos ſtatuens, vitam otioſam, & ab omni diſcrimine inuidiáque tutam traduxiſſet. Huc accedebat quod vt ingenioſus poëta de ſeipſo canit,

--- nec mens erat apta labori,

& medicorum filij ſi non omnem (quî enim pauperi liceat eſſe delicato?) at certe maiorem animi contentionem nobis fugiendam eſſe commonebant. Vt enim quibus me caſibus & erroribus, iam inde ab ineunte pueritia fortuna inclementer exercuit, vt indigna

istius nouercæ ludibria & contumelias silentio inuoluam: si cruciatus nemini mortalium ferendos, si ademptum vitæ vsum, & irrogata mihi, naturæ infœlicis acerbitate, supplicia, si denique factam per diras inualetudines & ætatis & ingenij ruinam dicendo complecterer, quanta se tandem vobis malorum vix cuiquam credibilium series aperiret? Hæ sunt igitur causæ, Audd. causæ, inquam, sonticæ, quæ me vt latere, & in propria pelle quiescere vellem, admonebant: nunc quibus vt magis auderem, adductus sim, nisi molestum est, paucis expediam. Et quidem optimi moderatoris continuata triennio, ac plurimis consignata beneficiis erga me beneuolentia & humanitas, ita me sibi totum addixerat, vt quamuis vitantem inuitaret me ad hoc munus, & cupiens honorare propemodum oneraret, tamen meæ potius facultatis, seu (vt verius loquar) imbecillitatis periculum faciendum, quàm vllam officij occasionem prætermittendam esse ducerem. Videbar mihi tanquam Triarius triennio toto in tertiis castris subsedisse, vt si apud primos ordines laboraretur, subuenirem. Rem autem ad me rediisse intelligebam & dolebam simul, cùm abhinc sex menses dux & collega noster strenuè pugnans cecidisset, virorúmq; aliquot fortium interuentu, ægrè tandem acies reparata & sustentata fuisset, quorum

cum ipsis voluntarius, huic verò domui penè precarius constaret labor, sibi fessis atque volonibus quasi nouam manum succedere postulabant. Igitur coniecta in me omnium ora & oculi, tacitis omnium suffragiis & cogitationibus ad hanc prouinciam designabar, ex academicis quoq; nonnulli segnitiem meam, qui oblatam promouendi, vt videbatur, occasionem elabi sinerem, increpabant. Ego verò primum molestis meæ quietis interpellatoribus irascebar, per quos non liceret esse negligentem: postquam autem animaduerti alios me prætermissum, alios reiectum, secus atque res erat interpretari, ab aliis etiam hanc cunctationem diffidentiæ assignari, illico rem aggressus sum, ne quis vel de humanissimi Amidæ animo erga me dubitaret, vel modestiam meam (vt Marius ait apud Crispum) in conscientiam duceret. Interim verò reputabam apud me incertos rerum fluxus ac euentus, atque vt temerarij affectare magna, sic vltrò delata recusare, & consensum iudiciúmque bonorum præfractè respuere, ingrati supiníque hominis esse ducebam. Quinetiam plerumque hominibus nimia pertinacia atque arrogantia accidere solet, vt eò recurrant, & id cupidissimè petant, quod paulò ante contempserint. Prorsus iracundum est fortunæ numen, & vbi semel illam benignè sese offerentem spreueris, frustrà post-

modum discedentem reuoces atque implores. Veniebat porrò in mentem mihi Sergij Galbæ, cui olim cùm delatum, mortuo Nerone, principatum accipere cunctaretur, fortuna per quietem, limen domus insistens, visa esset interminari, nisi confestim admitteretur, se ad alium esse transituram. Memineram & me legere aliquando apud probatum scriptorem, simile quiddam de Iuliano Parabata, cui quondam in hac ipsa Parisiorum ciuitate agenti, cùm à Constantio Galliarum ei præfectura demandata titulo Cæsaris foret, genius suus obuersatus esset, minantíque similis, in accipienda Augusti appellatione summáque potestate, ad quam militum & plebis studiis vocaretur, hactenus cunctatorem esse iussisset. Itaque re diligenter in vtramque partem expensa & considerata, parua scilicet magnis componens, Rubiconem istum transij, sed ita tamen vt neque ruborem posuerim, neque meos mihi conatus erubescendos, aut aliis fore pœnitendos existimari velim. Eatur nunc quò præpotentis Dei voluntas, & præsens rei Academicæ status, institutíque ratio vocat, & quando regredi non datur, saltem quà progredi cùm mihi, tùm studiosæ iuuentuti vtilius sit, in primis prospiciatur. Est verò consentaneum huic oneri parem fore, cuius hactenus labor non omnino ingratus aut infructuosus exti-

terit, atque (vt quod aiebat impudens illa Quartilla in re honestiore vsurpetur) taurum gestare posse, qui vitulum sustulerit. Quamquam non me præterit quid ex aduerso dicturi sint maligniores, quorum vanos strepitus aure surda prætérire, non minus animum semper induxi meum, quàm muneri quodcunque sumpsissem, pro virili satisfacere. Torquebunt in me Apuleianum illud, qui celocem regere nequit onerariam quærit, & quia triennij superioris mentionem feci, id agent potissimùm vti præteriti temporis ratio, omnem futuri spem atque expectationem præiudicio iniquo labefactet. Dionysium Siciliæ tyrannum ferunt, postquam regno excidisset, Corinthi ludum aperire, & pueros docere coactum, ex Diogene qui eum tum fortè inuisebat, siscitatum esse, ecquid ipsi præsentis fortunæ officio rectè fungi videretur, atque eiusmodi salsum vt à Cynico par erat tulisse responsum: malus rex eras, nunc peior es ludimagister. Audire mihi videor istud in me conuersuros, iste ineptus erat tertiæ, nunc ineptior primæ cohortis est ductor, & quem aulœdum manere oportuit, agere citharœdum non dubitat; sed hæc non nisi à Cynicis, aut potius canibus oblatrantibus audienda erunt: tametsi longè dispar est ratio, ac verisimile sit magis me incommodius hanc prouinciam administraturum,

quàm ille ſuum ludimagiſtri munus obierit, quod ad maiora aſcendenti, quàm à maioribus ad minora aggredienti ſemper acriore conatu & induſtria opus eſt. Niſi fortè quis dicat cum Stratonico ad compenſandam hanc quæ incumbit mihi difficultatem, aliud eſſe ſceptrum, aliud plectrum, & ſubinde Trebellianum illud adiiciat, aliud in imperatore quæri, aliud in oratore vel poëta flagitari, vt facta vtriuſque mutationis comparatione, mihi eſſe claſſico, quàm illi ludimagiſtro propter inſolentiam rei facilius deprehendatur. Nec verò deerunt alij, qui verè de me dici poſſe, id quod Hadrianus quondam de ſuo Ælio Vero dixerit, aſſeuerabunt, quem à ſe in futuri ſpem imperij adoptatum, cùm videret minus validum & paulatim liqueſcentem ſæpe hanc vocem iactaſſe dicitur, in parietem caducum inclinauimus. Alij rurſus meam ſe dicent admirari temeritatem, quod in tanto bonorum ingeniorum prouentu, id ego de triuio ſim auſus aggredi, quod pleriſque infœliciter ceſſerit, cùm quottidie videam excellentis ingenij ac doctrinæ viros, tantùm quia nouitij ſunt in primis ordinibus frigere, & ſolos in angulo garrire, cùm etiam hoc ipſum ſuggeſtum quod aſcendi, ſummorum hactenus virorum vocibus perſonuerit, quibus dari ſucceſſorem graue eſt, vt iuxta ab incœpto me deterrere debue-

rit illorum solitudo, atque horum celebritas. Hæc & talia si magis in me conuenire, quàm in commune dici consueuisse scirem, profectò consulerem mihi, neque os importunum cœlo attollerem, gnarus, frustrà niti, & sese fatigando, nil nisi ludibrium debere quantæ sit dementiæ. Sed inueterauit quædam opinio toti Academiæ perniciosa, quæ non tam apud doctos & iudicandi peritos, quàm apud volaticam erronum turbam increbuit, à nouitio classico nihil solidum aut ipsorum auscultatione dignum posse proficisci. Quod iudicium tametsi à sapientibus contemnitur, tamen nonnihil bonorum animis dolet, eos potissimum in tam stulto errore versari, quos in hac re sapere & intelligere magis interesset. Itaque iam eò res nostræ reciderunt, vt qui non vicena meruerint stipendia, quique non minimùm tanto temporis spatio, quanto à Græcis obsessum Ilium fuisse accepimus, professi sint, ij quasi minore summa quàm centum viginti millium æris censi sint, infra classem more prisco deputentur. At verò alia est & magis vegeta boni scriptoris sententia, cùm dicit neque longitudinem ætatis, nec annorum numerum artem bellicam tradere, sed continuam exercitationis meditationem, adeò vt post quanta volueris stipendia inexercitatus miles semper sit tiro. Et miratur quisquam, in tanto fastidio,

ſi rarò ſe proferant ingenia, cùm quemadmodum olim Attilius facetiſſimè dicebat, ſatius ſit otioſum eſſe quàm nihil agere. Patimini me hîc obſecro, Audd. non meam ſed communem inuidiam deprecari, & nouum hominem, nouitiorum cauſam agere, vt oſtendam, quanto rei litterariæ damno, tali contemptu retuſa & retardata eorum ceſſet alacritas. Quod cùm ago, nemo me veteranis bellum indicere, aut ſexagenarios de ponte deiicere velle ſuſpicetur, quam ſuſpicionem iam palam diſertéque deprecor adeóq; abominor, vt quiduis perpeti, immo ſi quod malum impendet Academiæ fatum, piacularis iterum victima lucere malim. Sed quoniam ſumma vtrorumque coniunctio eſt & affinitas, de alteris cum alterorum mentione neceſſariò dicendum erit, ea honoris præfatione, qua monitorum officij, & viæ præmonſtratorum ac ducum ad priſcam obſeruantiæ legem deceat meminiſſe. Vt enim Tireſias infames naufragiis ſcopulos & loca periculoſa, Vlyſſem, vt Helenus Æneam, vel omiſſis fabulis, Fabius ille maximus Paulum Conſulem iturum, & periturum ad Cannas Punicas artes & bellicos aſtus Annibalis ipſe expertus edocebat, ſic illi tot laboribus defuncti, tot annorum diſpendio, tot ærumnarum tolerantia, & fame quoque famam mercati, iuniores de ratione fungendi muneris

exemplo condocefaciunt. Aſſignatus eſt olim modus agri militibus qui emeritis generosè ſtipendiis honeſtam ingraueſcenti ætati flagitabant miſſionem, quid iſtis fiet qui in excolenda iuuentute in debellanda barbarie præmaturum ſibi ſenium arceſſiuerunt?

Quæ ſedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,
Quæ noſter veteranus aret?

Et fuiſſe quidem legimus in Romanorum caſtris nonnullos, qui cùm miſſionem impetrare vellent, ſpecie ſalutandi imperatoris, eius manum contingentes ac deoſculantes penitius intra os apprehenderent, vt ipſe amiſſa & eradicata dentium ſepta veluti digito pertentans, ac proinde virium & ætatis occaſum colligens, eos citius cum agris pertica demenſis atque viatico dimitteret. Ecce veteranos noſtros iam effœtos, iam edentulos, iam contracto ſpiritu, tertiata verba vix balbutientes, nihil præter inane nomen retinere. Quod cum ita ſit, non oportet illos inſuper aut debita fraudari obſeruantia, aut à recentioribus extrudi, vt is videlicet ad reliquas miſerias veluti cumulus accedat. Ad me quod attinet, ita Deum immortalem propitium habeam, vti quotquot ſunt huius notæ, omnes parentum loco colo ac veneror, illúmque qui me in reuerentiæ propoſito retineat verſum ſæpè voluto,

Vtque ego maiores, ſic me coluere minores.

Quare cum nouitiis me velificatum esse audient, transactos annos cogitatione ipsa reuocabunt, & quod sibi tunc factum esse vellent, iis qui sunt in eodem rerum articulo quæri non ægrè ferent. At verò recentiores nobis fautores adesse peræquum est, neque quàm bene & fœliciter, sed qua in totum ordinem animi propensione, quámque officioso conatu agam intueri. Erit illis suus cùm volent agendi locus, etsi vtcunque orantem interim tulerint, rei pondus & authoritatem afferent, neque de sua quicquam virtute, aut existimatione, quasi summa rei penes me infimum fuerit, singuli diminutum ibunt. Omnes in litteris laudandos esse rectè Plinius censet: nam qui inuidet minor est: denique siue plus, siue minus, siue idem præstas, lauda vel superiorem, vel inferiorem, vel parem: superiorem, quia nisi laudandus ille, non potes ipse laudari: inferiorem aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam, quammaximum videri, quem præcedis vel exæquas. Ego vt est apud Theocritum Megarensium vltimus neque loco, neque numero vllo habendus, tamen cęteris ad benè sperandum, velut signum de arce tollo, vt si qua immerentem fortunæ secundioris aura afflauerit, cęteri quantò eruditione & ingenio præstant, tantò se maiorem & vtilitatem & gloriam in pari negotio tractando sperent assecuturos. Quippe cùm

mihi denupsisse extra ordinem, primam huius familiæ classem plebeio patritiam audient; iure pastorium illud in spem opimam vsurpabunt:

Mopso Nisa datur, quid non speremus amantes?
Insita mortalibus natura recentem aliorum fœlicitatem ægris oculis introspicere, modúmq; fortunæ à nullis magis exigere, quàm quos in æquo videre. Quare subiiciet aliquis, istud quidem indeptus es, sed effare quo merito? Quid me oneras sciscitator? rationem fœlicitatis nemo reddit, præpotens ille Deus tacito munera dispertit arbitrio, & beneficiorum suorum indignatus per homines stare iudicium, mauult de immeritis interdum dedisse miraculum. Omnibus bonis in rebus conatus semper est in laude, effectus in casu, nec certè tot annos discendo docendóque maius operæpretium facturos sperauimus, quàm vt aliquando succedere in hanc prouinciam haud inutiles, atque ad necessitatem magis quàm ad pompam possemus, virginum Vestalium more, quæ annis inter officia diuisis, discunt facere sacra, & cùm didicerunt, docent. Quæ autem (malum) inuidia est, inexploratam nostram industriam præterire, & præiudicantis opinionis errore, solitudine ac contemptu damnare nouitios? An sicut in antiquis familiis recétissimum quemque seruorum & conseruis ludibrio fuisse ac-

cepimus, ſic in hoc publico docendi velut famulatu nouitius quiſque in deriſum traducitur? Delirabat Sylla, illi omnes rerum domini & gentis togatæ proceres nihil videbant, nihil ſapiebant, cùm plures orientem ſolem adorare, quàm occidentem pronunciarunt. Nam profectò, vt hoc in regnis, vbi ſemper populis venturus amatur, canente Papinio, verum eſſe non diffitear, & creſcenti potius iuuenum profuturæque, quàm marceſſenti ſenum gloriæ, moxque abſuturæ virtuti publicitus faueatur, tamen hoc à cæteris rempublicam noſtram diſtare conſtat, quod in ea omnem meritorum cuiuſque æſtimationem videmus ad legem Annariam reuocari. Quo fit vt magna ſæpè virtutis indoles priuſquam reipublicæ prodeſſe poſſit extinguatur, dum in vnoquoque ætatis quàm virtutis curſus iudicatur eſſe celerior. Etenim ſi vel in demortui locum ſufficiendus, vel alicui ſucceſſor ſit mittendus, continuò vnumquemque ſtipendiis, & militiæ diuturnitate cenſemus, ac perinde vt in antiquis religionibus & Circenſibus ludis, omnia ſecunda fore, ſi ſaltet ſenex, arbitramur. Ingens ad eiuſmodi fit concurſus, illis omnium in omnibus facilis aſſenſus, illis minoris quàm aliis emitur ſal, nec denique quicquam obeſt, quo minus ex Gallinæ albæ incubatu primi numerentur. Cæteris omnis virtus non in ſe, ſed in aliena

opinione ſita eſt, & tanquam patellariis diis maiores victimæ non cadunt, cùm tamen alteros, quæſita temporis ſpatio fama & virtutis opinio nimia ſui ſecuritate in mollem paulatim inertiam inducat, alteris quærendi nominis cupido & conſcientia ſuæ nouitatis animos induſtriámque acuat. Nec verò tam infrunitus ſum, vt neſciam multò tutius rem veteranis quàm tironibus committi, ſed vbi diſcrimen abeſt, horum manu, illorum potius conſilio vel ad colligendam exercitui roboris opinionem vtendum eſt: illis quies, his labor eſt demandandus, illi de prytaneo alendi ſunt, his omnis cenſus in ipſis & in antelucana opera eſt relinquendus. Quis enim non præpoſterum hoc ducat, ſi veterani periculis vt viliſſima capita obiiciantur, excubias agant, primi rorariorum ac ferentariorum inſtar hoſtem prouocent, leuioris autem armaturæ milites in otio, atque extra telorum iactum habeantur?

--- exclamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus ---

Habet Academia præcellentes adhuc optimis diſciplinis viros, & quidem numero plures, quàm

Thebarum portas, vel diuitis oſtia Nili:

viros aio tam ætatis affectæ, quàm eruditionis conſummatæ, qui me tacente ſatis quidem intelliguntur, profeſſionis vetuſtate &

eminentia doctrinæ ſpectabiles, ex quibus tres litterarum hodie principes, ante nos hanc prouinciam nacti: vnus quidem ſurgentis huius ſcholæ famam, poſtem claſſicum primus ante viginti annos tenens, dicauit conſecrauítque: duo verò alij partim mediis, partim nouiſſimis temporibus, eandem penè collapſam & intermortuam incredibili virtute inſtaurarunt, auxerunt, propagarunt. Ab his & aliquot ſimilibus cùm diſceſſeris, Academiam in ipſa Academia requiras, & accenſa meridie lucerna hominem cum maiorum laude paria facientem inueſtigans: vrbis præterea celebritati, in qua quicquid vſquam gentium ſit, ad auditionem memorabile, ad admirationem ſpectabile, ad cognitionem vtile, abundè ſuppetere, exteris nationibus perſuaſum eſt, quodammodo reſpondentem vix inuenias. Nos nouus ſenatus ſumus, & bonum factum ſi quis errantibus viam in Curiam comiter monſtret. Quapropter quàm intereſt reipublicæ litterariæ, nobiliſſima illa quæ dixi capita, quibus Academia viuit, quibus loquitur, & triumphat, diu ſalua eſſe, tam etiam prouideri oportet ne viridioris ætatis in ſpem Academiæ ſucceſcentis, noua fœtura, noua ſoboles, quoddámque quaſi ſeminium deficiat. Nam ſi quid veteranis humanitus accideret, eccui dubium eſſe poteſt, quin Academia grauiſſimo

vulnere orbitatis perculſa concideret? Igitur in eorum locum aliquot de minoribus ſubſtituere ac ſubſortiri oportet, qui per idem virtutis ac gloriæ iter incedentes, veſtigiiſque maiorum inſiſtentes, florentem iam tot ſæculis huius Academiæ famam, quantum in ipſis erit, vindicent, neque per ſocordiam intercidere patiantur. Quod vt commodè præſtare poſſint, maturè in ſolem & puluerem, vt aiunt, ſunt educendi, ne quis quod eſt apud Ariſtophanem in Ranis, illos propter nullam antegreſſam exercitationem lampadis geſtandæ rudes atque inſolentes ipſis Comici verbis conqueratur:

> Λαμπάδα δ' οὐδεὶς οἷός τε φέρειν,
> Ὑπ' ἀγυμνασίας ἔτι νυνί.

Et verò cùm alia permulta dicta Q. Catuli ſenatus quondam principis, ſingularis ſapientiæ & iudicij plena referuntur, tum mea quidem opinione nullum præſtantius eſt, quàm illud quo in frequenti populi concione, de piratico bello & imperatore deligendo conſilium ſuum maiore ſenſu quàm multitudinis aſſenſu aperuit. Cùm enim omnes in vnum Pompeium intuerentur, tot triumphos deportatos, tot ab eo confecta, dubium maiorine virtute an fœlicitate bella memorantes, negauit Catulus omnia in vno homine eſſe reponenda. Quippe multos in vrbe eſſe primæ nobilitatis adoleſcentes,

quos iam militiæ assuescere, vt essent qui amisso aliquando Pompeio sufficerentur, quos reipublicę gubernacula capessere oporteret: Pompeium iam plus satis gloriæ rebus gestis indeptum, aut in ciuili otio finendum, aut dubiis extremísque reipublicæ temporibus esse reseruandum. Vtinam profectò Spartæ morem Academia retineret, vbi si Xenophonti & Diodoro credimus, nemini bis data fuit classis præfectura. Videlicet classi præesse tam arduum & difficile fuit, vt ex suis ducibus, quod singuli magnum & singulare in se haberent, in eius administratione semel expromere ac declarare, nec vltra, eam præfecturam attingere debere arbitrarentur. Quippe citra destinatos humani profectus fines manere præstat, quàm lassatam assiduitate iuuandi fortunam fœdo exitu deperdere. Propterea vitio datum est Domitio Afro, quod deficere, quàm desinere causidicinam mallet: nec alia causa fuit, cur magnus ille & postremus Dictator vltimantibus vitæ temporibus ad dimicandum cunctantior factus sit, quo sæpius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans. Adde quod in ore nostrorum hominum tritum est, præsidem armorum Martem, iuuentuti æquiorem esse solere, à senectute alieniorem, vt interdum illorum temerè incœpta prosperè succedere, benè

consulta illorum aspera fœdáque euenire videamus. Sapienter etiam quisquis ille fuit, qui censuit ad certam exploratámque victoriam exercitu amantium opus esse, quod ij cùm se virtute aliqua puellis commendatos ambitiosius cuperent, necesse esset vt præclara ederent facinora, præsertim quia non tantùm cum hostibus, sed sibi quoque secum certamen esse recordarentur. Amantes sunt quicunque hoc stadium ingressi, & virtutem procatum eunt, quos tamen pro amantibus honestæ laudis, amatores vilissimæ æruginis vulgus & prophana inuidia putat:

---non hæc sine numine Diuum
Proueniunt.---

Etenim si non alius quàm exigui lucelli amor mentem eorum pupugisset, quantula est merces, obsecro, si cum hac seruitute, cumque tantis laboribus conferatur? Decem horas, immo solidum diem agro sterili colendo impendere, noctem cum vigiliis diuidere, tinnitum æris campani, vt classica & sonantes in procinctu tubas singulis momentis exhorrere atque expallescere quis hoc tam pecuniæ auidus, tam vitæ prodigus sola mercedula inductus faciat? Nam si esuriendum est, licet minoris esurire, si pereundum est, licet minore negotio interire, nec verò qui doctissimus idem continuò & ditissimus est, nec qui maximè laborat, statim ampliorem cæte-

tris messem colligit. Liuius Drusus Tribunus plebis, cùm post renouatas Gracchorum leges, è foro reuertens, immensa prouincialium quibus ciuitatem dederat cinctus multitudine, in atrio domus suæ cultello percussus esset, execratus inquietam à primordiis vitam dixisse fertur, vni sibi nec puero quidem vnquam ferias contigisse. Quàm verè idipsum queri possent ij quibus ne quidem silente foro, nec clausis opificum cerdonúmq; tabernis, nec omnibus in vrbe & rure feriantibus à grauissimis laboribus licet respirare. Conferat huc aliquis ergastula, metalla, bestias, tum si libet splendidas nostras & inuidiosas miserias, vel Damoclis exemplo experiatur. Itaque necesse est subesse quiddam maius ac nobilius quod tam acri thyrso percusserit Academicorum animos, vt tam exiguâ spe, in tantos labores tantásque ærumnas confertim sese deuoueant. Nolunt scilicet vitam silentio transigere vt pecora, sed honesto aliquo munere reipub. prodesse, vt eos natos esse, homines sciant: nec illos præterea fugit, iis qui rempublicam adiuuerint, auxerint, quique inuentas vitam per artes excoluerint, certùm esse in cœlo ac definitum locum, vbi beati æuo sempiterno fruantur. Hæc illos tanquam ciuica manet corona pro tot ciuibus seruatis, tot hominibus errori, barbariæ & ignorantiæ subductis, quibus nulli

hostes generi humano infestiores & capitaliores existere possunt. Quid si dixero, non solùm non auaros qui docent, sed omnium mortalium munificentissimos esse ac liberalissimos? Non est vobis ignotum, Audd. nomen Zeuxis præstantissimi pictoris, is picturas & tabulas suas gratis donare instituit, quod eas nullo satis digno pretio permutari posse diceret. Consimiliter illi operam suam deinceps gratis donabunt, quoniam si rei magnitudinem spectes, nullo satis digno hostimento redhostiri compensaríque possit. Me verò dupondium, & semitarium, & reiiculum hominem, adeo nulla lucri spes isthuc impulit, vt contrà grauissimam zamiam mihi ipsi onerasse, & aurea arma aheneis, fœliciáque Capuæ rura, sabuletis Africæ atque solitudinibus commutasse videar. Cur enim hoc æuo quisquam se meliore in docendo conditione futurum speret, quàm diuum Augustinum, qui hoc munere defunctus, posteris istud testatum reliquit, nusquam gentium fœliciter doceri. Scholastici Carthagine boni quidem solutores erant, sed petulantes, garruli, & qui non parum negotij magistris facesserent. At Romæ ipsa specie modesti, & pudentes, sed fraudulenti ac emansores, simulatque mercedum tempus appeteret. Reuiuiscat nunc pater ille sanctus, equidem hic vtroque vitio laborari, &

mores Romæ atque Carthaginis tanto interuallo Lutetiam inuectos esse conqueretur. Non tamen ista res nobis diuidiæ atque ægritudini erit,

Omnia præcepi: atque animo mecum ante peregi,

nec dici potest, si nullius magis quàm nostra intererat hoc nos agere, quam non solùm libenter, verumetiam salutariter fuerimus quieturi. Si qui porrò erunt quibus Phiditia nostra & tenues apparatus ad stomachum non faciant, eos ego valere iubebo, & exemplo M. Catonis vtar, qui Macedonas liberos pronuntiauit, quia teneri non poterant. Hoc autem studiosis omnibus, quibus è re suâ videbitur, nobis operam dare, repromitto, facturum me præclara & prolixâ de eorum profectu, deque re litteraria bene merendi voluntate, sicubi aliquorum expectationi minus satisfactum erit, vt is defectus in perditam tantùm depositámque valetudinem sit reiiciendus: quando etiam Roscium populi Romani delitias interdum sua cruditas quòd seipso visus esset minor, in vulgus excusarit. Nam si compertissima est veteris illius dicti veritas, ei homini dimidium mentis deperire, qui amissa libertate alieni iuris factus, seruitutem seruire cogatur, quantum ei quæso virium, animorúmque & alacritatis decedit, cui alterna quiete cunctis animantibus con-

cessa fermè vni priuato, miseréque in cruciatu animam trahenti, liberam omnem corporis & ingenij actionem natura inuiderit? Abundè quidem officio ille functus videatur, si suam tantùm vobis propensionem, egregiúmque affectum pollicitus, illico conticescat, ne diutius non tam orantem quàm velut è vinculis, infortunatæ vitæ causam dicentem, non citra tædium audiatis.

SANCTI

CYRILLI

Alexandriæ

ARCHIEPISCOPI

ADVERSVS IVLIANVM

liber primus:

Græcè nunc primùm editus ex codice manuſcripto:

CVM INTERPRETATIONE

NICOLAI BORBONII.

REVERENDISSIMO, ATQVE AMPLISSIMO DOMINO D. IOANNI DAVY DV Perron, Senonum Archiepiſcopo, Galliæ & Germaniæ Primati, &c. S.

NON fuit mihi deliberandum diu (Præſul maxime) cuius potiſſimùm auſpicijs, hoc quicquid eſt ſpei aut ſpeciminis veriùs quàm iuſti operis lucem adſpiceret. Etenim ſiue titulum ipſum libri, qui Cyrillum Alexandriæ Archiepiſcopum præfert, legerem: ſtatim in mentem tui veniebat, qui eodem inſignitus dignitatis nomine, haud ſine magno ad hanc fortunam virtutum ac meritorum concurſu, in Eccleſia ſuſpiceris. Siue cauſam & authoramentum huiuſce mei laboris cogitarem, inhærebat animo nuſquàm delenda illuſtriſſimi Cardinalis fratris tui memoria, cuius exceſſu nuper, & Eccleſiæ ſolem occidiſſe, boni omnes, graui deſiderio teſtati ſunt, & ſi qua antea fuerat, iſtorum ſtudiorum alacritas amiſſo fautore & patrono, nobis elanguit. Is quattuor abhinc annis lucu-

N

lentâ illâ suâ & plena authoritatis voce mediocritatem industriæ meæ, cuius nonnullus vsus esse posset vertendis Patribus Græcis, synodo commendauit, euntibus in eius sententiam frequentibus qui tùm aderant Episcopis: vt quæcumque ex eo affulsit synodi liberalitas, illius relationi & iudicio præcipuè accepta ferenda sit. Tanti viri fœlicissimæ memoriæ, cùm me multis nominibus obstrictum esse sentiam, Tibi qui hereditatem illius creuisti, quin reus debendi sim planè dubitari non potest. Iura enim omnia germani ad te deuoluta sunt, cuius herclè vita, cùm magnis vndique Dei ac fortunæ muneribus cumulatissima fuerit, nihil tamen fortunatius habuit quàm quod te tali fratre, suprà insitos naturæ affectus, tanta morum & voluntatum similitudine coniuncto vteretur. Nec ille nesciebat dictum illud Longi Sophistæ κρεῖττον τοῖς εὐφρονοῦσιν ἀδελφοῦ κτῆμα οὐδέν. *Quare designato te successore suo & relictis tot admirabilis doctrinæ ingeniique monumentis, viuus pariter ac mortuus posteritate sua atque gloria frui visus est. Nunc verò hereditario iure tui dominij fiet quicquid hîc operæ aut est, aut porrò Dei ope à nobis præstabitur, quod vt pari ac ille beneuolentiâ complectaris, tuáque authoritate foueas, non meo sed Diui Cyrilli merito rogandus es. Cuius scriptoris cùm tanta sit apud omnes authoritas, eum passim audiri suâ linguâ loquentem & rei litterariæ & Ecclesiæ plurimum interest, nec vltrà ferendum multa eius opera in Bibliothecis & membranis delitescere, quæ Græco textu non edito, tantùm per suspectos*

aut minus idoneos interpretes ad communem notitiam peruenerint. Quod cùm præclarè intelligeret synodus, commentariorum libros in Euangelium Ioannis Græcè edendos & in Latinum sermonem transferendos censuerat: codicem etiam manuscriptum illustrißimus Cardinalis frater tuus Româ ad se missum in id negotij communicabat, quod exemplar nunc penes R. P. Frontonem Ducæum virum doctißimum esse arbitror. In his autem libris etsi nihil eorum continetur quæ hoc tempore scißâ male concordia in religione controuersa sunt, tamen quia veritatem & antiquitatem Christianæ fidei propugnant, gentilésque suis ipsorum literis quasi suo gladio iugulant, meritò in pretio esse debent. Versantur enim in eodem prope argumento cum innumeris Græcorum & Latinorum scriptoribus, Iustino martyre, Athenagora, Tatiano, Clemente Alexandrino, Arnobio, Iulio Firmico, aliisque quos referre mora sit, qui aliena refellendo, nostra quoque confirmare visi sunt. Citant prætereà non paucos scripturæ locos, quorum nonnullis, non communem, quod tamen melius fuisset, sed nostram versionem nimiâ festinatione adiunximus, vitatâ scilicet consulendi quas vulgo vocant Concordantias, morâ: quâ in re culpam deprecari, vt Albinus ille, quàm culpa carere maluimus. In secundam tamen vt aiunt nauigationem, & in secundas curas quæ sapientiores esse solent, limatiora omnia & accuratiora promittimus, gnari & corrupta esse in manuscripto plurima, & historias hîc atque fabulas alicubi vitiatas, quibus

nondum aut ope codicum, aut ſagacibus coniecturis afferri medela potuerit. Vtut ſe res habeat, ſatis exiguo hoc miſſu profectum putabimus, ſi tibi, Antiſtes reuerendiſſime, aliqua ſaltem inde obſequij noſtri ratio conſtiterit: addideris verò plurimum ad vetera beneficia, ſi apud ampliſſimam ſynodum tua commendatione hunc præcurſorem libellum adiuueris: nam quin omnis victima iſtâ manu cæſa facilè litet nullus ambigo. Vale Lutetiæ, Idibus Maij 1619.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ

ΚΥΡΙΛΛΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΠΡΟΣΦΩΝΗΜΑ
πρὸς τὸν εὐσεβέστατον καὶ φιλόχριστον
βασιλέα Θεοδόσιον.

BEATI CYRILLI

ALEXANDRIÆ ARCHIEPISCOPI
ad religiosissimum Christóque
addictissimum Imperatorem
Theodosium.

PRÆFATIO.

AVscultanda prorsus & eximia sunt omníque prædicatione maiora, præclara sancti vestri principatus acta fœlicésque successus: quippe qui pietatem incomparabilem, non secus ac hereditatem aliquam à maioribus

Ἀξιάκουστα μὲν καὶ ἐξαίρετα καὶ περὶ λόγου παντὸς τὰ τῆς εὐαγοῦς ὑμῶν βασιλείας κατορθώματα, καὶ τὸ ἀσύγκριτον εἰς εὐσέβειαν ὥσπερ τινὰ κλῆρον εἰς ὑμᾶς ἄνωθεν καταβαίνοντα τοῖς ἐκ φθόνου βέλεσιν ἀνίκητον τηρη-

ρήματι, διὰ τὸ ἐφ' ἅπασι τοῖς ἀρίστοις δεξιὸν, καὶ πατρῷον ὑμῶν, καὶ ἔτι παππῷον ὡς οὖν γε τούτοις ὁρᾶται διαφανές· καί μοι πρόκειται, καὶ ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς τὰς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἁρμόσαι φωνάς· ἔφη γὰρ, οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἕπεται (1) γὰρ ἀεὶ τοῖς ἠρμένοις ὕψου, τὸ περίοπτον. τί δ' ἂν γένοιτο τῇ ὑμετέρᾳ γαληνότητι τὸ ἰσοστατοῦν; οὐδὲν παντελῶς· διελήλακε γὰρ εἰς λῆξιν τὴν αἰωτάτω τῶν ὑμετέρων σκήπτρων τὸ εὐκλεὲς, τῇ μὲν τῆς εὐνομίας φαιδρότητι περιαστράπτον τὰ σύμπαντα· ἡμερότητι δὲ, καὶ τῇ εἰς Χριστὸν εὐσεβείᾳ (2) κατ' εὐφραῖνον τὸν οὐρανὸν, τουτέστι τὰς ἄνω τε καὶ λογικὰς καὶ ἐν

acceptam, inuidiæ telis illæsam atque impenetrabilem conseruaueritis: maximè propter vestram in optimis quibúsque rebus paternæ auitæq. dexteritatis imitationem, quod cùm in præsentia perspicuum cernitur, tum verò mihi propositum est de vobis ipsis, seruatoris nostri verba vsurpare: Dixit enim: non potest ciuitas supra mōtem posita latêre: nam res sursum elatas ac eminentes quodammodo id cōsequitur, vt sint vndique cōspicabiles. Enimuerò nihil est penitus quod cum vestra serenitate paria facere, aut in comparationē venire possit, cuius sceptrorum gloria, quà iustitiæ luce ac splendore vniuersa circumradians, quà clementia & in Christum pietate, cœlum hoc est rationales quæ in cœlo agunt potentias exhilarans, ad altissima

cœlitũ loca iampridẽ persuaserit. Sic enim circa hæc duo peræquè estis admirabiles, vt vestra virtus vtrimque sibimetipsi velut æmula, & in æquilibrio sita, omnem laudationis modum sit supergressa. quamobrem ab aliis quidem, ô Christianissime imperator Theodosi, donaria vobis votiuásque imagines, victoriarum monumẽta, coronas, plausus, gratulationes, aliáque id genus quibus haud absurdè regum supremus apex & potestas decorari solet, à nobis quibus diuini cultus prouincia sorte obtigit, offerri libros de gloria Dei, quoad eius fieri possit, optime conscriptos oportet: vtique cum omni voto, affectu & cura in eam promouendam constituendámque incumbatis, eos qui animi vitio ac temulentiâ illam tantisper violare audeant, execrandos & abominabiles

οὐρανῷ δυνάμεις· ἐστὲ γὰρ οὕτω κατ᾽ ἄμφω τεθαυμασμένοι, ὥστε καὶ ἰσάμιλλον τὴν ἐν αὐτοῖς ἔχοντες ἀρετὴν, εὐφημίας ἁπάσης νενικήκατε τρόπον. ἀναθήματα μὲν οὖν παρ᾽ ἑτέρων τὰ εἰς ὑμᾶς, ὦ φιλόχριστε βασιλεῦ Θεοδόσιε, νῖκαι, στέφανοι καὶ φωναὶ χαριστήριοι καὶ τὰ δι᾽ ὧν ἂν οὐκ ἀπεοικότως τὰ βασιλέων κράτη καταγεραίροιντο· ἔδει δὲ καὶ πρὸς ἡμῶν τῶν τὴν θείαν λαχόντων ἱερουργίαν, προσκομίζεσθαι βίβλους τὰς ὑπέρ γε τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης εὖ μάλα συντεθειμένας. φίλον γὰρ παρ᾽ ὑμῖν ἀεὶ καὶ συνηθες καὶ πολύευκτον ἀληθῶς τὸ συγκροτεῖν αὐτὴν, καὶ τοὺς μὲν κατά τι γοῦν ὅλως ἐμπαροινοῦντας αὐτῇ, βδελυρωτά-

τοὺς ἡγεῖσθαι, καὶ ἐν τῇ τῶν πολεμιωτάτων ποιεῖσθαι μοίρᾳ· τιμῆς δὲ ἁπάσης ἀξιοῦμεν τούς, ὅσοι περὶ αὐτὰ εἰς δόξαν Θεοῦ φρονεῖν ἕλοιντο καὶ λαλεῖν. ἁγιοπρεπὲς δὲ καὶ τοῦτο φαίην ἂν εἶναι τὸ πλεονέκτημα καὶ ταῖς ἀοιδίμοις ὑμῶν κορυφαῖς ὅτι μάλιστα πρεπωδέστατον. ἔφη γάρ που ψάλλων πρὸς τὸν τῶν ὅλων σωτῆρα Χριστὸν ὁ θεσπέσιος προφήτης, Δαβίδ· οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε κύριε ἐμίσησα, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς σου ἐξετακόμην; τέλεον μίσος ἐμίσησα εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. ἔχει δὲ σφόδρα κατὰ τὸ εἰκὸς ὁ λόγος. ὥσπερ γάρ τις τῆς εἰς ὑμᾶς εὐνοίας ἐναργῆ ποιεῖται τὴν ἔνδειξιν τῷ ἀντιτετάχθαι φιλεῖν οὐκ οἶδ' ὅπως ἐκ πολλῆς

ducatis, ac loco infestissimorum hostium habeatis: contra maximo dignemini honore, quicunque aliquid ad Dei gloriam pertinens cogitare & loqui susceperint. Id verò cùm sublimitati vestræ conuenientissimum, tùm audacter dixerim, magnum in sanctimoniam progressus & exuperantiæ esse argumentum: siquidem diuinus propheta Dauid alicubi ad Christum rerum omnium seruatorem concinens, ait. Nunquid Domine osores tuos odi, & super inimicis tuis extabescebam: perfecto odio exosus sum, & inimici fuerunt mihi. Qui sermo non parum in se habet probabilitatis. Vt enim quis euidens atque efficax suæ erga vos beneuolentiæ præbet documentum, cùm amat sese opponere his, qui ex multa

turbulenti animi ſiniſteritate contrarias amori & caritati partes ſuſceperunt; ſic ſtrenuè & animosè obuiam ire conatibus eorũ qui Chriſtianum nomen traducũt & calumniantur: idque propemodum dicendo ac inclamando ſtrenuè illud quod in ſcriptura diuino afflatu editâ continetur, zelando zelatus ſum Domino, certè non obſcurum ingenuæ erga Chriſtum charitatis extiterit teſtimonium. Qualis verò ſit meorum ad vos ſermonum nũcupatio neceſſe eſt exponere. ac primũ dabitis mihi veniam inſtituenti dicere non magis contra regẽ, quàm pro gloria Chriſti magni regis vniuerſæ rerũ naturæ ſimul cum patre ſuo imperantis, cui ſoli competat effari, per me reges regnant. Is enim ipſe eſt gloriæ dominus in cœlo & in terra,

ἄγαν ἐμβροντησίας οὐκ ἀγαπᾶν ἑλομένοις· οὕτω τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον ἐκφαίνειεν ἂν τὸ τοῖς τὰ αὐτοῦ διαβεβληκόσι ἀντιφέρεσθαι νεανικῶς, μονονουχὶ βοῶντας τε καὶ λέγοντας τὸ παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ, ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ κυρίῳ. ὁποία δέ τις ἐστὶν ἡ τῶν παρ' ἐμοῦ λόγων εἰς ὑμᾶς ἀνάθεσις, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. καί μοι νείματε συγγνώμην ἑλομένῳ λέγειν οὐ κατὰ βασιλέως δὲ μόνον ἀλλ' ὑπέρ γε τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως συγκατάρχοντος τε τῶν ὅλων τῷ ἰδίῳ πατρί. ὥσπερ ἂν πρέποι καὶ μόνῳ τὸ χρῆναι λέγειν, δι' ἐμοῦ βασιλεῖς βασιλεύουσι. καὶ γάρ ἐστιν αὐτὸς ὁ τῆς δόξης κύριος, ἔν τε οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·

ἔστι τοίνυν ἀκόλουθόν τε
καὶ ἀναγκαῖον τοὺς τῶν
ἱερῶν δογμάτων συνα-
σπιστὰς ἡμᾶς δηλονότι
προκεχειρισμένους εἰς
τοῦτο παρ' αὐτοῦ, τοῖς ἀδι-
κεῖν ἐθέλουσι τὴν δόξαν
αὐτοῦ τοὺς συναγορεύειν
ἰσχύοντας ἀντανιστῆσαι
λόγους, καὶ οἵπερ ἂν γέ-
νοιντο πρὸς καλοῦ τοῖς
ἐντευξομένοις, καὶ τοῖς μὲν
εὐπαράκομιστον ἔχουσι τὴν
καρδίαν καὶ ἐφ' ἃ μὴ
προσῆκεν ἑτοιμότατα
συναρπαζομένην, ἐπι-
κούρημα χρειωδέστατον.
τοῖς γε μὴν βεβηκόσι
περὶ τὴν πίστιν ῥάβδος
οἷά τις ἀνέχειν ἰσχύουσα,
πρός γε τὸ χρῆναι δια-
πεπῆχθαι μειζόνως καὶ
ἀκράδαντον ἔχειν τῆς
ὀρθῆς πίστεως τὴν πα-
ράδοσιν. τίς οὖν ἄρα
ἐστὶν ὁ τῇ τοῦ Χριστοῦ δόξῃ
μεμαχημένος; πλεῖστοι
μὲν οὖν, ὅσοι κατὰ καιρούς,
οἱ πρός γε τοῦτο διὰ τῆς
τοῦ διαβόλου σκαιό-
τητος κατανενυγμένοι,

proindéque consequens
est, & necessarium, vti
nos qui diuinorum dog-
matum propugnatores
ab eo constituti sumus,
volentibus eius glo-
riam lædere oppona-
mus acres ad resisten-
dum sermones, &
cùm iis qui fortè il-
los legent, vtiles ac sa-
lutares, tùm verò prom-
ptum præsensque au-
xilium afferentes iis,
quibus cor imbecil-
lum facilè quò mini-
mè oportuit transuer-
sum rapitur, ac velu-
ti baculum vestigia rite
ingredientium in fide
sustinere idoneum, ad
figendam altius & in-
concussam seruandam
rectæ fidei traditio-
nem. Quis verò est qui
aduersus Dei gloriam
pugnauit? certè varij
variis temporibus ob-
orti sunt, ad id stimu-
lante diabolo impulsi:

præ cæteris verò Iulianus ille imperij faſtu & ſupremæ fortunæ ornamentis illuſtratus, ſed Chriſtum regni & poteſtatis dominandi datorem eſſe, ignarus. Qui cùm priuatæ vitæ tempore credentibus annumeraretur, ſancto baptiſmate luſtratus, & in ſacrorum librorum lectione exercitatus, poſtmodum neſcio quo pacto nefariorum & ſuperſtitioni Ethnicæ addictorum hominum conſuetudine deprauatus, de defectione conſilia hauſit, mox adnitente Satana, ad Græcorũ ritus abreptus, quique ſanctis Eccleſiis ac monaſteriis innutritus fuerat, impurorum dæmonum ſeruus effectus eſt. Bonos quippe mores corrumpunt conſortia praua, vt ait ſapientiſſimus Paulus.

μάλιστα δὲ πάντων ὁ τοῖς τῆς βασιλείας αὐχήμασιν ἐμπρέψας ποτὲ Ἰουλιανὸς ἀγνοήσας δὲ τὸν τῆς βασιλείας καὶ τὸν δύνασθαι κρατεῖν δοτῆρα Χριστόν. ἦν μὲν γὰρ πρὸ τῶν τῆς βασιλείας καιρῶν τοῖς πιστεύσασιν ἐναρίθμιος· ἠξιώθη δὲ καὶ ἁγίου βαπτίσματος, ἐνήσκητο δὲ καὶ βίβλοις ταῖς ἱεραῖς. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἄνδρες αὐτῷ μιαροί τε καὶ δεισιδαίμονες γεγονότες γνώριμοι τὸν ὑπέρ γε τῆς ἀποστασίας καθῆκαν λόγους. εἶτα συνόπλον εἰς τοῦτο λαβόντες τὸν Σατανᾶν παρεκόμισαν εἰς τὰ Ἑλλήνων ἔθη, καὶ λάτριν ἀπέφηναν δαιμονίων ἀκαθάρτων, τὸν ἁγίαις ἐκκλησίαις, καὶ μοναστηρίοις ἐντεθραμμένον. φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί, καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος.

χρῆναι δέ φημι τοὺς ἑδραῖον ἔχειν ἐθέλοντας φρόνημα, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν παράδοσιν καθάπερ τινὰ μαργαρίτην τηρεῖν ὄντας εἰς νοῦν, μηδεμίαν διδόναι παρείσδυσιν ἢ γοῦν παῤῥησίας τόπον τοῖς ἐθέλουσι δεισιδαιμονεῖν· γέγραπται γὰρ, μετὰ ὁσίου ὅσιος ἔσῃ, καὶ μετὰ ἀνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ, μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. ἔχων τοίνυν εὐφυᾶ τὴν γλῶτταν ὁ κράτιστος Ἰουλιανὸς, κατεθήξεν αὐτὴν κατὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· καὶ δὴ τρία συγγέγραφε βιβλία κατὰ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων καὶ κατὰ τῆς ἀναγοῦς τῶν Χριστιανῶν θρησκείας· κατασείει δὲ δι᾽ αὐτῶν πολλοὺς, καὶ ἠδίκηκεν οὐ μετρίως. οἱ μὲν γὰρ ἐλαφροί τε καὶ εὐπαράφοροι πίπτουσι ῥᾳδίως εἰς τὰ αὐτοῦ καὶ γλυκὺ τοῖς

Iis verò qui stabilem tenere mentem & rectę fidei traditionem non secus ac margaritã seruare apud animũ volent, suaserim, ne vllam ad se accedendi aut loquẽdi potestatem faciant Ethnicæ superstitionis hominibus: scriptũ est enim, cum sancto sanctus, cum innocẽte innocens, cum electo electus eris, & cũ peruerso peruerteris. Cũ igitur egregius Iulianus mira naturæ munere, facundia polleret, aduersus cõmunem nostrum omnium seruatorem linguã exacuit, tresque libros contra sancta Euangelia & venerandum Christianorũ cultum composuit, quibus & plurimos concussit, & non mediocre fidei detrimentum importauit. Nam leues ac mobiles facilè in eius errorem prolabuntur,

atque in dulcem dæmonibus prædam cedunt: nonnunquam & commouentur ij, qui à fide nusquam exorbitarunt, existimantes eum sacras & diuinas scripturas nosse, quod multa ex iis testimonia licet non intelligens quæ dicat, suis scriptis ac dissertationibus inserserit. Quandoquidem verò complures gentilium, vt in Christianum aliquem inciderunt, sursum ac deorsum multa deblaterantes obtendunt eius scripta, tantámque illis eloquentiæ vim inesse iactant, vt nemo vnquam nostrorum doctorum ea refellere potuerit aut euertere: ego multis suadentibus confisus potissimùm Deo dicenti: Ecce nunc ambula, & aperiam os tuum:

δαιμονίοις γίνονται θήραμα. θορυβοῦνται δὲ πῶς ἔσθ' ὅτε καὶ οἱ βεβηκότες ἐν πίστει. νομίζουσι γὰρ αὐτὸν τὰς ἱερὰς καὶ θείας εἰδέναι γραφὰς ἐπειδὴ ἐξ αὐτῶν τοῖς ἰδίοις λόγοις παμπόλλους ἐνσωρεύει τὰς μαρτυρίας καίτοι μὴ εἰδὼς ἃ λέγοι. ἐπειδὴ δὲ πλεῖστοί τινες τῶν δεισιδαιμόνων, τοῖς τὰ Χριστοῦ φρονοῦσι περιτυγχάνοντες ἄνω τε καὶ κάτω κατονειδίζουσι· τὰς ἐκείνου καθ' ἡμῶν προβαλλόμενοι συγγραφάς· φάσκοντες ἀπρόσβλητον αὐτὰς ἔχειν τὴν δείνωσιν· καὶ οὐδένα πώποτε τῶν παρ' ἡμῖν διδασκάλων ἢ ἀντειπεῖν ἰσχῦσαι, ἢ γοῦν ἀνατρέψαι τὰ αὐτοῦ· προτρεψάντων εἰς τοῦτο πολλῶν καὶ δὴ καὶ θαρσήσας λέγοντι τῷ θεῷ, καὶ νῦν πορεύου καὶ ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου·

καθῆκα μὲν ἐμαυτὸν ἐπί γε τὸ δεῖν κατασπάσαι μὲν ὀφρὺν Ἑλληνικὴν κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης ἐπηρμένην· ἐπαμῦναι δὲ ὡς ἔνι τοῖς ἠπατημένοις. καὶ πεπλανημένον ἀποφῆναι καὶ τὰς θείας οὐκ εἰδότα γραφάς, τὸν τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ κατηγορευκότα. ἀνατέθεικα δὲ τοὺς ὑπὲρ τούτου λόγους τῇ φιλοχρίστῳ καὶ εὐσεβεστάτῃ ὑμῶν κορυφῇ, ἣν ἀεὶ φυλάττοι θεὸς ἐν ἀκλονήτοις εὐθυμίαις κατευμεγεθοῦσαν ἐχθρῶν, καὶ πάντας ἔχουσαν ὑπὸ πόδας, καὶ εἰς παῖδας παίδων παραπέμπουσαν τὴν εὐαγῆ βασιλείαν κατανεύοντος τοῦ Χριστοῦ δι' οὗ, καὶ μεθ' οὗ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

in animum induxi Græcum illud ſupercilium aduerſus gloriam Chriſti elatum eſſe conuellendum, ſuccurrendum deceptis quantum fieri poſſit, ac ſeruatoris noſtri Chriſti accuſatorem non ſolum erroris, ſed & ſcripturarum ignorantiæ conuincendum: Quod opus in nomine celſitudinis veſtrę Chriſti ac pietatis ſtudioſiſſimæ apparere volui, identidem Deum obſecrans, vti eam in ſolida & inconcuſſa tranquillitate animi ſemper victricem ac hoſtes pedib. ſubiicientē, imperiúmq. ſanctum in natos natorum tranſmittentē conſeruet, annuente Chriſto, per quem, & cum quo, Deo patri, & Spiritui ſancto laus honor in ſæcula. Amen.

1 γάρ πως 2 κατευφραῖνον 3 al. μᾶλλον

Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν

ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ Ἀλεξανδρείας, ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

Sancti Patris Nostri

CYRILLI ALEXANDRIÆ Archiepiscopi pro sancta Christianorum relligione aduersus libros athei Iuliani.

LIBER I.

Cordatis & sagacibus diuinaq. dogmata callētibus viris, veritatis pulchritudo admirationi est, neq. quicquā antiquius ducitur, quàm parabolā aliquam & obscurā orationem, dicta sapientum ac ænigmata posse intelligere:

Οἱ μὲν σοφοὶ καὶ ἀγχίνοι, καὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων ἐπιστήμονες, τὸ κάλλος τῆς ἀληθείας θαυμάζουσι. καὶ ἐν παντὶ λόγῳ πεποίηνται, τὸ συνιέναι δύνασθαι παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

οὕτω γὰρ οὕτω ταῖς θεοπνεύστοις γραφαῖς, ἀκριβῆ καὶ διωρθωμένον τὸν νοῦν ἐνερείδοντες, φωτὸς μὲν τοῦ θείου τὰς ἑαυτῶν ἀναπιμπλᾶσι ψυχάς· ἀξιοζήλωτον δὲ πολιτείας ὀρθῆς καὶ εὐνομωτάτης ἀράμενοι καύχημα, εἶεν ἂν καὶ ἑτέροις ὠφελείας τῆς ἀνωτάτω πρόξενοι. γέγραπται γάρ, ὅτι ἐὰν σοφὸς γένῃ σεαυτῷ, υἱέ, σοφὸς γένῃ καὶ τῷ πλησίον. οἱ δὲ διάστροφοι τῇ καρδίᾳ καὶ τὴν εἰς νοῦν οὐκ ἔχοντες ἐμπειρίαν, ἀμετοχοί τε εἰς ἅπαν τοῦ θείου φωτός, τοῖς δόγμασι μὲν τῆς εὐσεβείας ἀντανίστανται, θρασυστομοῦσι δὲ λίαν καὶ τῆς ἀρρήτου κατεπαίρονται δόξης, καὶ παλιμφήμους ἱέντες φωνάς, ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος λαλοῦσι κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς ὑπὸ Δαβὶδ ὑμνούμενον. ἀρρωστῆσαι δὲ οἶμαι τοῦτο αὐτοὺς ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀποπληξίας,

vſque adeò vero diuinis ſcripturis attento erectóque animo incumbunt, vt totas perfuſi animas diuino lumine, ac præterea ſuſpiciendũ iuſtę legúmq. obſeruantiſſimæ vitæ decus adepti, cæteris porrò ſalutis ſupremæq. vtilitatis pararij ac cõciliatores exiſtant. Scriptũ eſt enim, fili ſi tibi ſapiens fueris, ſapiens eſto & proximo tuo. At deprauati corde, nulláq. animum imbuti experientia, omninóq. diuinæ lucis expertes, aduerſus pietatis placita inſurgunt, & ore ſuperbo nimium quantũ ineffabili glorię inſultãt, cõtumelioſiſq. vocibus emiſſis, iniuſtitiam in altũ loquuntur, vt Dauid in pſalmis cecinit. Quos ego exiſtimo hanc inſanire inſaniam, & hoc laborare morbo ex nimia inſcitia & mẽtis ſtupore,

aut vt verius dicam, ex dolo mali malorúmque architecti draconis Satanæ inquam ipsis insidiantis. In qua sententia confirmat nos admirabilis Paulus qui hæc scripsit: Etsi Euangelium nostrum absconditum est, in perditis est absconditum, in quibus Deus huius sæculi excæcauit cogitationes incredulorum, ne lucem Euangelij Christi gloriæ conspicentur. Quod igitur is qui huius sæculi Deus habitus est, supremæ gloriæ fur & plagiarius, eorum cor tenebris oppleuerit, non absonum à ratione est: quippe cùm manifestò in errorem prolapsi sint, & innumerabiles Deos & dæmonas heroúmque animas, sicut ipsi quidem censent, in vitā inuexerint.

καὶ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀμαθίας, μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ πονηροῦ τοῦ καὶ ἀρχεκάκου δράκοντος, φημὶ δὴ τοῦ Σατανᾶ. καὶ πρὸς τοῦτό γε ἡμᾶς ἐμπεδοῖ γεγραφὼς ὁ θαυμάσιος Παῦλος· εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον· ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς τοῦ Χριστοῦ δόξης. ὅτι μὲν οὖν ὁ νομισθεὶς εἶναι Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ τῆς ἀνωτάτω δόξης κλοπεὺς ἐσκότισεν αὐτῶν τὴν καρδίαν οὐκ ἀσύμφανές. πεπλάνηνται γὰρ ὁμολογουμένως, καὶ ἀριθμοῦ κρείττονας ἐφιστᾶσι τῷ βίῳ Θεούς· δαίμονάς τε καὶ ἡρώων ψυχάς, καθὰ φασὶν αὐτοὶ καὶ φρονεῖν ἐγνώκασιν.

ἀλλ' ἦν ἂν ἐπ' αὐτοῖς τὸ τῶν εὖ φρονούντων δάκρυον, καὶ μάλα εἰκότως. οὐ σφόδρα πολὺ σιωπᾶν ᾑρημένοις τὰ ἐφ' οἷς ἄν τις αἰσχύνοιτο. νῦν δὲ δὴ πρόσεισι δυσσεβείας εἰς τοῦτο αὐτοῖς τὸ ἐγχείρημα, ὥστε καὶ ἑτέροις ζητεῖν ἐνιέναι τῆς οὕτως αἰσχρᾶς δεισιδαιμονίας τὴν νόσον. οἷα γάρ τινες ὄφεις τριόδοις ἐγκαθήμενοι, τοῖς ἐν αὐταῖς διαστείχουσιν ἐπιπηδῶσι πικροί, τὸν τῆς ἀπωλείας ἰὸν τοῖς εὐπαραφόροις ἐγχέοντες· καὶ περὶ αὐτῶν ἂν λέγοιτο, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὄφεις γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες· καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ ἀληθοῦς ὁ κύριος λέγων· ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὰ ἀγαθά, καὶ ὁ πονηρὸς ἐκ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὰ πονηρά.

Sed enim par erat bene ſentientes ipſis illacrymari, & merito quidem, qui ea quæ omnibus erubeſcenda ſint, ſilentio tegere nequiuerint. Nunc verò illorum conatus eò impietatis proceſſit, vt etiamnum in alios tam fœdæ ſuperſtitionis morbum tranſmittere velint, tanquam ſerpentes aliqui triuia obſidentes, qui prætereuntibus illac inſiliunt, ita acerbum perditionis virus facilibus animis infundentes, de quibus iure dici poſſit: ſerpentes generatio viperarum quomodo mali exiſtentes, bona loqui poteſtis: nec aberret à veritate dominus dicens: Vir bonus ex bono theſauro cordis ſui profert bona: improbus verò ex malo theſauro cordis ſui promit mala,

& ex abundantia cordis os loquitur. Atque hæc ideò dico, quòd in Iuliani libros inciderim, qui aduersus sanctissimam religionem nostram non ferenda debacchatus, errare nos dixit & à recta legitimàque via imprudenter recedere: ferri verò tanquam per prærupta scopulorum, ac prorsus ineptum præpotenti omnium Deo cultum exhibere, videlicet neque sapiẽtis Mosis legibus, neque Græcorum ritibus & superstitionibus congruentem, sed nouum quoddam nos vitæ genus inter vtrosque medium ac erroris plenum instituere. Ego verò affirmauerim & nos à Græcorum delirio alienos esse, & Christianorum fidem ab eorum præstigiis, toto, vt aiunt, cœlo distare:

καὶ ἀπὸ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. καὶ ταῦτα φημὶ τοῖς Ἰουλιανοῦ βίβλοις ἐντυχὼν, ὃς τῆς ἐναγοῦς ἡμῶν θρησκείας, οὐ φορητὴν ἐποιήσατο τὴν καταῤῥησιν· πεπλανῆσθαι λέγων ἡμᾶς καὶ ἀποφοιτῆσαι μὲν ἀσυνέτως τῆς εὐθύτε καὶ ἀμωμήτως ἐχούσης ὁδοῦ· ἰέναι δὲ ὥσπερ μετὰ πετρῶν καὶ ὁλοτρόπως ἀβούλητον τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ ποιεῖσθαι λατρείαν, οὔτε τοῖς διὰ τοῦ πανσόφου Μωϋσέως νόμοις συμβαίνουσαν, οὔτε μὴν ταῖς Ἑλλήνων δεισιδαιμονίαις, ἢ γοῦν ἔθεσί τε καὶ τρόποις· μέσην δὲ ὥσπερ τινὰ καὶ ἀμφοῖν ἁμαρτάνουσαν καινοτομῆσαι ζωήν. ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν τῆς Ἑλλήνων ἀπηλλάγμεθα ἐμβροντησίας καὶ πολὺ ἀποτειχίζει λόγος τῆς ἐκείνων τερθρείας τὰ Χριστιανῶν φαίην ἄν.

κοινωνία γὰρ οὐδεμία φωτὶ πρὸς σκότος, ἀλλ' οὐδὲ μερὶς πιστῷ μετ' ἀπίστου. ὅτι δὲ ταῖς Μωσέως βίβλοις ἐσμὲν οὐ διάφοροι, οὔτε μὴν ἀντεξάγουσι τοῖς ἐκείνου θεσπίσμασι πολιτείαν ἐπιτηδεύσαμεν, ὡς ἂν οἷός τε ὢν πληροφορεῖν πειράσομαι, καιροῦ τοῦ καθήκοντος ἐν τούτοις ἡμῖν τὸν λόγον διαγυμνάζοντος. πλὴν ἐκεῖνο εἰπεῖν εἰς τὸ παρὸν οἰήσομαι δεῖν· ἀληθὲς μὲν γὰρ ὅτι κατὰ τὸ ποι παρῳδούμενον, σοφὸς ἄλλος ἀπ' ἄλλου. πρόδηλον δὲ δήπουθεν εἴη ἂν ὅτι τὰ τῶν προτέρων οἱ μετ' αὐτοὺς γεγονότες εἰδεῖεν, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὰ τῶν ὑστάτων οἱ πρὸ αὐτῶν. οὐκοῦν ἐπειδήπερ Ἑλλήνων παῖδες ἐπί γε τοῖς σφῶν αὐτῶν διδασκάλοις φρονοῦσι μέγα, καὶ καταπλοεῖν οἴονταί τινας Ἀναξιμάνδρους ἡμῖν καὶ Ἐμπεδοκλεῖς, Πρωταγόρας τε καὶ Πλάτωνας

nihil enim commune luci cum tenebris, neque fideli cum infido participatio vlla est. Quod verò à libris Mosis non dissentimus, neque contrariam eius placitis vitæ degendæ rationem inimus, pro virili conabor asserere, nactus vtique idoneam exercendi me in eo genere dissertationis occasionem. atque in præsentia dicendum puto, verum esse illud à nonnullis per parodiam iactatum: alius ab alio doctus: manifestúmq. fuerit, res maiorum posteris, non contra posterorum maioribus esse cognitas. Quandoquidem igitur Græci suis doctoribus magnoperè gloriantur, & nobis commemorando nescio quos Anaximandros & Platones, cum Empedocle & Protagora,

aliisque prætereа adiectis, qui eis impiorum dogmatum authores, vel, vt ita dicam, ignorantiæ fontes extitere, magnum stuporem incussuros putant: age, dicamus cuilibet perspicuum esse, illos discrepantibus inter se opinionibus digladiatos esse, neque consentientem circa vnumquodque eorum quæ sunt, rationem & causam afferre. Proinde & ostendamus Mosen primas tempore sortitum, rectam & ab errore remotissimam de ineffabili & suprema omnium essentia opinionem inuexisse, optiméque de opificio mundi meminisse, admirabiles verò leges ad pietatem & iustitiam spectantes, condidisse, quas, qui ab istis sapientes nuncupantur,

ὀνομάζοντες· προσεπάγοντες δὲ τούτοις καὶ τοὺς ἑτέρους, οἳ τῶν ἀνοσίων αὐτοῖς δογμάτων γεγόνασιν εὑρεταὶ, καὶ ἵν' οὕτως εἴπω τῆς ἀμαθείας πηγαί· φέρε, λέγωμεν ὅτι διαφόροις μὲν δόξαις ἀντιγειρομένοις ὥσπερ ἀλλήλοις καταθρήσαι τις ἂν αὐτοὺς, ἀσύμβατον δὲ καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ὄντων τὴν ἀπολογίαν εἰσφέροντας. εἶτα πρὸς τούτῳ καταδεικνύωμεν Μωσέα μὲν ἐν χρόνῳ τὰ πρεσβεῖα λαχόντα, καὶ δόξαν ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην περὶ τῆς ἀῤῥήτου καὶ ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας εἰσκεκομικότα, καὶ κοσμοποιΐας ἄριστα μνημονεύσαντα. καὶ νόμον τῶν εἰς εὐσέβειαν καὶ δικαιοσύνην οὐκ ἀθαύμαστον βραβευτὴν, τοὺς δὲ παρ' αὐτοῖς ὠνομασμένους σοφοὺς,

γεγονότας μὲν ὑστάτους καὶ νεωτάτους, κεκλοφότας δὲ τὰ ἐκείνου καὶ τοῖς ἰδίοις λόγοις ἐγκατακλώσαντας, εἰ καὶ μὴ εἰς ἅπαν ὑγιῶς ἴσχυσάν τε μόλις καὶ δόξαν ἀρτίαν σεμνοπρεπῆ καί τι τῶν ἀληθῶν ἐοικέναι λέγειν. τοίνυν γεγόνασι τινὲς μὲν μετὰ Μωσέα, συνήκμασαν δὲ καὶ ἕτεροι μετὰ καιροὺς τοῖς μετ' ἐκεῖνον προφήταις ἁγίοις· ὧν οἱ ταῖς δόξαις κατακολουθεῖν ἡρημένοι, ψήφου τῆς κρείττονος παρὰ τοὺς ἄλλους ἠξίωνται. καί τοι τοῦ ψεύδους εἰς ἅπαν τῆς περὶ Θεοῦ δόξης οὐκ ἐλευθέραν ποιούμενοι τὴν ἀπόδοσιν. ὅτι τοίνυν Μωσῆς ὁ θεσπέσιος πρεσβύτατος μὲν καὶ κατάγε φημὶ τὸν τοῦ γενέσθαι καιρόν· οἱ δὲ μετ' ἐκεῖνον ὕστατοι, σαφὲς καταστήσομεν τὰ τῶν ἀκριβῶς χρονογραφησάντων βίβλια διερευνήσαντες.

ætate posteriores, compilarint, suisque sermonibus attexuerint, tametsi nihil sincerum & integrum saltem suffurari, nullam idoneam & similem veri opinionem promere inde valuerint. Fuere ergo & istorum nonnulli post MOsem, & deinceps secutis eũ prophetis sanctis, alij æquales tẽpore floruere, quorum opinionibus qui sibi adhærẽdum esse censuerunt, melioris calculi suffragium præter cæteros meruêre, tametsi nõ vsquequaque liberam mendacio, de Deo sententiam prodiderint. Quamobrem quod diuinus Moses secundùm tempus nascendi sit antiquissimus, qui verò eũ sequuntur, vltimi, perspicuum faciemus diligenter euolutis eorum qui tempora descripserunt commentariis:

eos porrò qui hæc legent, oportet non facilè lectionis tędio affici, neque fastidio quodam & nominum recensionem & temporum enumerationem respuere: immò verò potius sitire atque auidè expetere pulchrã, nec minimum fructus in se habentem circa vnumquodque testificationẽ ac certitudinem. Igitur Noë vir inter paucos Deo acceptissimus, decimus videlicet ab Adam primo homine, cui vniuersi parens Deus, cùm futurum esset, vti diluuio omne tunc humanum genus funditus deleretur, pręcepit arcã compingere, impositisq. in eam vxore & liberis, præterea omnimodis quadrupedũ speciebus, volatilibusq. ac reptilibus in hũc modũ tranare. Quo opere ad finem perducto, vniuersi ho-

χρῆναι δὲ φημὶ τοὺς ἐντευξομένους μὴ ἀψικόρως ἔχειν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τὸν τῶν ὀνομάτων κατάλογον, ἤτοι τὴν τῶν καιρῶν ἀπαρίθμησιν· διψῆν δὲ μᾶλλον ἐντόνως καλὴν καὶ ὀνησιφόρον οὖσαν, τὴν ἐφ' ἑκάστῳ πληροφορίαν. τοιγαροῦν Νῶε μὲν γέγονεν ἀνὴρ, τῶν ὅτι μάλιστα θεοφιλεστάτων· δέκατος τῶν τοῦ πρώτου, τουτέστιν Ἀδάμ. τούτῳ προστέταχεν ὁ τῶν ὅλων Θεὸς, ὡς μέλλοντος ἔσεσθαι τοῦ κατακλυσμοῦ, πανωλεθρίᾳ τε καταφθαρήσεσθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, συμπῆξαι μὲν κιβωτόν· ὁμοῦ δὲ φιλτάτοις καὶ γυναιξὶ, καὶ κτηνῶν εἴδεσι παντοδαποῖς, πτηνοῖς τε καὶ ἑρπετοῖς εἰσελάσαι τε καὶ διαπλεῖν ἐν αὐτῇ· οὗ δὴ πρὸς πέρας ἐνηνεγμένου, κατεφθείρετο μὲν ἅπαν τὸ ἀνθρώπι-

ναυηγίος, καὶ ἕτερα τῶν ζώων· ὁ δὲ πανοικὶ διεσώζετο. τῶν ὑδάτων δὲ ὑφιζηκότων ἡ μὲν κιβωτὸς προσέσχε τοῖς ὄρεσιν Ἀραρὰτ τουτέστι τῆς Ἀρμενίας· ἐνερείσας δὲ πάλιν αὐτὸς τὸν πόδα τῇ γῇ, θυσίας ἐπιτέλει χαριστηρίους· ἀξιόχρεως μὲν οὖν εἰς πίστιν ἡ θεόπνευστος γραφή. ἐπειδὴ δέ τινες τῶν δεισιδαιμόνων, μύθους τε εἰκαίους καὶ οὐδαμόθεν ἔχοντας ἢ τὸ πιθανὸν ἢ τὸ ἀληθὲς φασὶν εἶναι τὰ παρ' ἡμῖν, ἀναγκαίως μεμνήσομαι καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἱστοριογράφων, Ἀλεξάνδρου τε φημὶ τοῦ Πολυΐστορος καὶ Ἀβυδηνοῦ· πεποίηνται γὰρ καὶ αὐτοὶ τὴν περὶ τούτων ἀφήγησιν ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς οὐκ εἰσάπαν ἀκαταψέκτως, ἀλλοκότως δὲ μᾶλλον ἅτε δὴ καὶ εἰς εὐσέβειαν δογμάτων ἠμοιρηκότες.

mines ſimul & aliæ animãtes interiêre, ille verò cũ tota domo ſeruatus eſt, & aquis demum ſubſidentib. arca montibus Ararat, hoc eſt, Armeniæ applicuit, vnde rurſus in terrã exſcendens, ſacrificiũ Deo pro gratiarũ actione peregit. locuples itaq. fidei faciendæ teſtis eſt diuina ſcriptura. Verũ quia nõnulli ſuperſtitioſorũ, noſtra omnia dictitant futiles nugas & fabulas eſſe, nullã neq. veritatis neq. probabilitatis ſpeciẽ prę ſe ferẽtes, neceſſariò de illorũ quoq. ſcriptorib. puta Alexandro Polyhiſtore & Abydeno mentionem faciam: nam & ipſi ſuis in hiſtoriis, de hiſce rebus narrationem inſtituerunt, non omnino reprehenſione vacuam, ſed abſurdam potius, vt qui dogmatum ad pietatem ſpectãtium expertes fuerint,

&

& Alexander quidem sic ait, Otiarte mortuo filium eius Xisuthrum regnasse annos duodeuiginti: sub eo magnum aiunt fuisse diluuium: deinde seruatum fuisse dicit Xisuthrum, cùm Saturnus ei futurum prædixisset, nempe fabricandam esse arcam, & vnà cum animalibus omne genus, iumentis, volatilibus, & reptilibus suscipiendam in ea nauigationem. Abydenus verò magis perspicuè narrat sic dicens, Post quem & alij regnarunt, & Xisuthrus: huic Saturnus prænuntiat immanem imbrium vim decimo quinto Desij mensis die, iubet verò quicquid monumentorum in vrbe Heliopoli erat quæ in Siparis est, abscondere, quæ cùm Xisuthrus perfecisset, sta-

καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος φησὶν οὕτως, Ὠπάρτου δὲ τελευτήσαντος, τὸν ὑὸν αὐτοῦ Ξίσουθρον βασιλεῦσαι σάρεις δεκαοκτώ· ἐπὶ τούτου τὸν μέγαν φασὶ γενέσθαι κατακλυσμόν· εἶτα σωθῆναι λέγει τὸν Ξίσουθρον προαπαγγείλαντος αὐτῷ Κρόνου τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅτι προσήκει ναυπηγήσασθαι λάρνακα. καὶ ὁμοῦ πτηνοῖς, ἑρπετοῖς τε καὶ κτήνεσι πλεῖν ἐν αὐτῇ. ὁ γε μὴν Ἀβυδηνὸς σαφεστέραν ποιεῖται τὴν ἀφήγησιν οὕτω λέγων. μεθ᾽ ὃν ἄλλοι τε ἦρξαν καὶ Ξίσουθρος· τῷ δὲ Κρόνος μὲν προσημαίνει ἔσεσθαι πλῆθος ὄμβρων, Δεσίου πέμπτῃ ἐπὶ δέκα. κελεύει δ᾽ πᾶν ὁποῖον γραμμάτων ἐχόμενον ἦν ἐν Ἡλίου πόλει τῇ ἐν Σιππάροισιν, ἀποκρύψαι. Ξίσουθρος δ᾽ ταῦτα ἐπιτελέα ποιήσας,

εὐθέως ἐπ' Ἀρμενίης ἀνέπλωσε, καὶ παρ' αὐτῆς ἰὼν κατελάμβανε τὰ ἐκ Θεοῦ, τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ ἐπεί τε ὕων ἐκόπασε, μεθίει τῶν ὀρνίθων πεῖραν ποιούμενος, εἴπου γῆν ἴδοι τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν. αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀφανέος, ἀπορέουσαι ὅπη καθορμίζονται, παρὰ τὸν Ξίσουθρον ὀπίσω κομίζονται καὶ ἐπ' αὐτοῖσιν ἕτεραι, ὡς δὲ τῇσι τρίτῃσιν εὐτύχεεν· ἀφίκετο γὰρ δὴ πηλοῦ κατάπλεως τοὺς ταρσοὺς, θεοί μιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζουσι. τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περίαπτα ξύλων φάρμακα ἦν, καὶ τοῖσιν ἐπιχωρίοισι παρείχετο· Ξίσουθρον μὲν οὖν ὀνομάζουσι τὸν Νῶε τάχα που κατὰ φωνὴν Ἀσσυρίων κἂν τούτῳ δὲ πάλιν ἡμαρτήκασι τ' ἀληθοῦς τὸν Κρόνον αὐτῷ χρῆσαι λέγοντες ἀντὶ τοῦ ἐπὶ

tim in Armeniam adnauigans, ré vt ex Dei monitu euenerat, deprehẽdit: tertio porrò die, poſtquam pluere deſiit, nonnullas ex auibus dimiſit, periculũ facturus ſicubi terram videret ex aqua emergentem, quæ quidem excipiente ſemper eas in immẽſum pelago, quo appellerẽt incertæ, retrò ad Xiſuthrũ redeũt, & poſt iſtas aliæ: vt verò tertiis emiſſis voti compos factus eſt, vna enim redierat ima pedũ luto delibuta, illum dij ex hominum medio ſuſtulerunt. nauis verò in Armenia, cuius ex lignis amuleta pro medicamentis ſalutaribus erant nec minimo indigenis vſui. Xiſuthrũ igitur appellant Noë, fortè voce Aſſyriorum, & in hoc rurſus à vero aberrarunt, Saturnum ipſi oraculum reddidiſſe dicentes, loco ſummi

omnium Dei, nec sanè mirum: non enim lucis participes fuêre, nec oculis mentis venerabilem veritatis pulchritudinem conspexêre. Igitur Noë arca egressus, sacrificauit, & illic cum caritatibus suis consedit. ei tres filij erant, complures verò ex ipsis alij nepotes, & alterum incolendæ ab hominibus terræ principium fuerunt: primum quidem vnà habitarunt, & in solo Oriente, postea vndique dispersi sunt, præpotente Deo ipsos in varias linguas diuidente, ac ob turris ædificationem videlicet indignante. Porrò quod huius historiæ meminerint, modo à me laudati, ex his quæ scripserunt identidem intelligemus. Alexander enim sic ait:

πάντων Θεοῦ καὶ θαυμαστὸν οὐδέν· οὐδὲ γὰρ ἐν μεθέξει γεγόνασι τοῦ θείου φωτὸς, οὔτε μὴν τοῖς ὄμμασι τῆς διανοίας τὸ σεπτὸν τῆς ἀληθείας κάλλος τεθέανται. οὐκοῦν τέθυκε μὲν ὁ Νῶε τῆς κιβωτοῦ προελθὼν, ηὐλίζετο δὲ αὐτόθι φιλτάτοις ἑμοῦ· καὶ τρεῖς μὲν ἦσαν αὐτῷ φύντες υἱοὶ, πλεῖστοι γε μὴν ἐξ αὐτῶν γεγόνασιν ἕτεροι. καὶ ἀρχὴ δευτέρα γεγόνασι τῆς ἐπὶ τῆς γῆς κατοικήσεως. κατῳκήκασι δὲ πρότερον μὲν ὁμόσε, καὶ ἐν μόνῃ τῇ πρὸς ἀκτῖνα γῇ, κατεσκεδάσθησαν δὲ μετὰ τοῦτο πανταχῇ καταδιελόντος αὐτοὺς εἰς πολυγλωσσίαν τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ· ἠγανάκτει γὰρ ἐπὶ τῇ τοῦ πύργου κατασκευῇ. ὅτι δὲ καὶ ταυτησὶ τῆς ἱστορίας διαμεμνήνται οἱ ἀρτίως ἡμῖν ὠνομασμένοι, ἐξ ὧν γεγράφασιν οὐδὲν ἧττον εἰσόμεθα. Ἀλέξανδρος μὲν γὰρ ὧδί φησι.

Σίβυλλα δὲ φησὶν, ὁμοφώνων ὄντων ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων, τινὰς τούτων πύργον ὑπερμεγέθη οἰκοδομῆσαι, ὅπως εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῶσι, τοῦ δὲ Θεοῦ ἀνέμοις τῷ πύργῳ ἐμφυσήσαντος, ἀναστρέψαι αὐτὸν καὶ ἰδίαν δοῦναι φωνὴν ἑκάστοις· διὸ δὴ Βαβυλῶνα τὴν πόλιν κληθῆναι. Ἀβυδηνὸς δὲ πάλιν. ἐν τῇ δὲ λέγουσι τοὺς πρώτους ἀναχόντας, ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαυνωθέντας, καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἠλίβατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλὼν ἐστίν· ἤδη τε ἆσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους ἐπιθέοντας ἀναστρέψαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχάνημα, τοῦ δὴ τὰ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. τέως τε ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνείκασθαι.

Sibylla refert, adhuc omnib. mortalib. vno orę loquentib., nonnullos eorũ turrim inusitatę magnitudinis extruere cœpisse, vt in cœlum ascenderent, Deũ verò huic turri ventos inhalantem eam deiecisse, & singulis propriã linguã dedisse, ideò Babylona vrbẽ vocatã esse. Rursus Abydenus: in ea dicunt primores ac eminentes robore magnitudineq. supinius elatos, seq. diis meliores ac fortiores cõtemptim iactãtes, pręcelsam turrim extulisse, vbi nunc est Babylon: iamq. propius cœlum ventum esse, cùm venti vndique concurrentes, machinam super ipsos euerterint, cuius rudera Babylonis appellatione venerunt, & eò vsque eiusdem labij & vocis existentes, à diis multiplicem & diuersum linguæ sonum accepisse.

Dispersis igitur qui Noë sanguinis erant, aliquo deinde temporis interiectu, primus Assyriorum splendidè regnasse Ninus dicitur Arbeli filius, cuius cognominis vrbs Nineui à Semirami quæ Nino nupserat, mœnibus superbè cincta. Nino igitur Assyriorum regnum tenente, Europo Sicyoniorũ, natum aiunt beatum Abraham, virũ omnium rerum scientem ac peritum, idq. omni studio maximè præuertendum insinuantem, oportere veritatem nosse, & quisnam sit vniuersi opifex atq. dominus: reiiciebat itaque quamlongissimè, & missas faciebat Assyriorũ circa Deorũ multitudinem errantiũ opiniones, cognitionémque veritatis sibi ad omnem fœlicitatem abundè suffecturam ratus,

κατεσκεδασμένων δὴ τῶν τῶν ἐξ αἵματος Νῶε, εἶτα χρόνου διϊππεύσαντος, πρῶτος Ἀσσυρίων ἐπιφανῶς βασιλεῦσαι λέγεται Νῖνος ὁ Ἀρβήλου παῖς, οὗ καὶ ἐπώνυμος ἡ Νινευὶ πόλις, ἧς τὰ τείχη Σεμίραμις Νίνῳ συνοικήσασα μεγαλοφυῶς ἐσκευάσατο. Νίνου τοίνυν τὴν Ἀσσυρίων διέποντος βασιλείαν, Εὐρώπου δὲ τὴν Σικυωνίων, γενέσθαι φασὶ τὸν μακάριον Ἀβραάμ, ἄνδρα πανσυνέτον καὶ πολυΐστορα καὶ τὸ ὅτι μάλιστα κατεσπουδασμένον ποιεῖσθαι προτεθυμημένον, τὸ δεῖν εἰδέναι τὸ ἀληθές, καὶ τίς ὁ τῶν ὅλων ἐστὶ δημιουργὸς καὶ κύριος· ἀπεσκευάζετο μὲν γὰρ καὶ ἀπωτάτω μεθίει τῶν Ἀσσυρίων τὰς δόξας τὰς ἐπιγεφημὶ τῇ πολυθέῳ πλάνῃ, τῆς γε μὴν ἀληθείας τὴν γνῶσιν, ἀρκέσειν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν εὐημερίαν ὑπειληφώς,

[illegible] Quomodo [illegible] & qui ex [illegible], in [illegible] inter- [illegible] nos [illegible] re- [illegible] occasio- [illegible] verò pro- [illegible] ac nomi- [illegible] præ- [illegible] cur- [illegible] sacrorũ an- [illegible] Mosem deferat.

Anno [illegible] post diui- [illegible] Abraham quadringentesimo vigesimo quinto, nascitur in Ægypto Moses, vbi posteri Abrahæ tunc inquilini degebant, qui adhuc iuuenis & sapientiam Ægyptiorum callens in præludium rerum diuinarũ humanas exercebat.

Deductis ergo ab vſque Abraham ad Moſem & Atlantem Promethei temporibus, rurſus hinc aliud annorum principium deſumamus, à natiuitate Moſis videlicet numerantes. Septimo anno Moſis Prometheum & Epimetheum Atlantémq. Promethei fratrem, inſuper Argum omnia videntem, centoculum fuiſſe aiunt. triceſimo quinto anno Moſis primus regnauit Athenis Cecrops cognomento *διφυὴς*, quem ferunt primum hominem ſacrificaſſe bouem, & Iouem apud Græcos deorum ſummum vocitaſſe, vt ipſi loquuntur. Sexageſimo ſeptimo anno Moſis, diluuium Deucalionis in Theſſalia contigiſſe aiunt, & in Æthiopia filiũ Solis Phaetontem deflagraſſe.

καταγαγόντες τοίνυν ἐξ Ἀβραὰμ τοὺς χρόνους ἐπὶ Μωσέα Ἄτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀρξώμεθα πάλιν ἐντεῦθεν ἑτέρας ἐτῶν ἀρχῆς, τὴν Μωσέως γένεσιν προαναθέντες τῶν ἀριθμῶν· ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως Προμηθέα καὶ Ἐπιμηθέα, Ἄτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀδελφὸν, ἔτι δὲ καὶ Ἄργον τὸν πανόπτην γενέσθαι φασί. τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει Μωσέως, πρῶτος βεβασίλευκεν Ἀθήνησι Κέκροψ ὁ ἐπίκλην διφυὴς, τοῦτον φασὶ πρῶτον ἀνθρώπων ἱερεῦσαι βοῦν. ὀνομάσαι τε Δία τὸν παρ' Ἕλλησιν ὕπατον τῶν θεῶν, ὡς αὐτοὶ φασίν. ἑξηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως, τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι φασὶν, καὶ μὴν καὶ ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸν, ὡς αὐτοὶ φασὶν, ἡλίου παῖδα καταφλεχθῆναι, Φαέθοντα.

προσεδέχθη παρὰ Θεοῦ.
ἤκουσε γάρ, ἔξελθε ἐκ
τῆς συγγενείας σου, καὶ
ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός
σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν,
ἣν ἄν σοι δείξω. τίνα
μὲν οὖν διεβίω τρόπον,
ὅσοι τε γεγόνασιν ἐξ
αὐτοῦ, παρήσω λέγειν εἰς
τὸ παρὸν, μεθιστάντος
ἡμῖν ἀναγκαίως τὸν
λόγον ἐφ᾽ ἕτερα τοῦ και-
ροῦ· παρελάσας δὲ τοὺς
μεταξὺ διὰ τὸ πλῆθος
τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν ὀνο-
μάτων, ἐπ᾽ αὐτὸν ἥξω
δρομαῖος τὸν ἱεροφάν-
την Μωσέα. ἔτους μὲν
γὰρ διαγεγονότος τετρα-
κοσιοστοῦ πέμπτου τε καὶ
εἰκοστοῦ μετὰ τὸν θεσπε-
σιον Ἀβραὰμ, τίκτε-
ται μὲν ἐν Αἰγύπτῳ Μω-
σῆς παρῳκηκότων αὐ-
τόθι τῶν ἐξ αἵματος
Ἀβραάμ· νέος δὲ ὢν
ἔτι καὶ τῆς Αἰγυπτίων
σοφίας εἰς πεῖραν ἐλ-
θὼν οἷόν τι προγύ-
μνασμα τῶν θειοτέρων,
ἐποιεῖτο τὰ ἀνθρώπινα.

Deo acceptissimus fuit:
audiuit enim, egredere
ex propinquitate tua, &
ex domo patris tui, &
veni in terram quam ti-
bi ostẽdero. Quomodo
igitur & ipse, & qui ex
eo nati sunt, vixerint, in
præsentia dicere super-
sedebo, traducente nos
necessariò ad aliarũ re-
rum sermonem occasio-
ne: medios verò pro-
pter historiarũ ac nomi-
num multitudinem pręterue-
hens, contẽto cur-
su ad ipsum sacrorũ an-
tistitem Mosem deferar.
Anno igitur post diui-
num Abraham qua-
dringentesimo vigesi-
mo quinto, nascitur
in Ægypto Moses, vbi
posteri Abrahæ tunc
inquilini degebant,
qui adhuc iuuenis &
sapientiam Ægyptio-
rum callens in præ-
ludium rerum diuina-
rũ humanas exercebat.

Deductis ergo ab vsque Abraham ad Mosem & Atlantem Promethei temporibus, rursus hinc aliud annorum principium desumamus, à natiuitate Mosis videlicet numerantes. Septimo anno Mosis Prometheum & Epimetheum Atlantémq. Promethei fratrem, insuper Argum omnia videntem, centoculum fuisse aiunt. tricesimo quinto anno Mosis primus regnauit Athenis Cecrops cognomento διφυὴς, quem ferunt primum hominem sacrificasse bouem, & Iouem apud Græcos deorum summum vocitasse, vt ipsi loquuntur. Sexagesimo septimo anno Mosis, diluuium Deucalionis in Thessalia contigisse aiunt, & in Æthiopia filiũ Solis Phaetontem deflagrasse.

καταγαγόντες τοίνυν ἐξ Ἀβραὰμ τοὺς χρόνους ἐπὶ Μωσέα Ἀτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀρξώμεθα πάλιν ἐντεῦθεν ἑτέρας ἐτῶν ἀρχῆς, τὴν Μωσέως γένεσιν προσαναθέντες τῶν ἀριθμῶν· ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως Προμηθέα καὶ Ἐπιμηθέα, Ἀτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀδελφὸν, ἔτι δὲ καὶ Ἄργον τὸν πανόπτην γενέσθαι φασί. τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει Μωσέως, πρῶτος βεβασίλευκεν Ἀθήνησι Κέκρωψ ὁ ἐπίκλην διφυὴς, τοῦτον φασὶ πρῶτον ἀνθρώπων ἱερεῦσαι βοῦν. ὀνομάσαι τε Δία τὸν παρ' Ἕλλησιν ὕπατον τῶν θεῶν, ὡς αὐτοὶ φασίν. ἑξηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως, τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι φασὶν, καὶ μὴν καὶ ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸν, ὡς αὐτοὶ φασὶν, ἡλίου παῖδα καταφλεχθῆναι, Φαέθοντα.

γεγονότας μὲν ὑστάτους καὶ νεωτάτους, κεκλοφότας δὲ τὰ ἐκείνου καὶ τοῖς ἰδίοις λόγοις ἐγκατακλώσαντας, εἰ καὶ μὴ εἰς ἅπαν ὑγιῶς ἴσχυσαν γε μόλις καὶ δόξαν ἁρπάσαι σεμνοπρεπῆ· καί τι τῶν ἀληθῶν ἐοικέναι λέγειν. τοίνυν γεγόνασι τινὲς μὲν μετὰ Μωσέα, συνήκμασαν δὲ καὶ ἕτεροι μετὰ καιροὺς τοῖς μετ᾽ ἐκεῖνον προφήταις ἁγίοις· ὧν οἱ ταῖς δόξαις κατακολουθεῖν ᾑρημένοι, ψήφου τῆς κρείττονος παρὰ τοὺς ἄλλους ἠξίωνται. καί τοι τοῦ ψεύδους εἰς ἅπαν τῆς περὶ Θεοῦ δόξης οὐκ ἐλευθέραν ποιούμενοι τὴν ἀπόδοσιν. ὅτι τοίνυν Μωσῆς ὁ θεσπέσιος πρεσβύτατος μὲν καὶ κατάγε φημὶ τὸν τοῦ γενέσθαι καιρόν· οἱ δὲ μετ᾽ ἐκεῖνον ὕστατοι, σαφὲς καταστήσομεν τὰ τῶν ἀκριβῶς χρονογραφησάντων βίβλια διερευνήσαντες.

ætate poſteriores, compilarint, ſuiſque ſermonibus attexuerint, tametſi nihil ſincerum & integrum ſaltem ſuffurari, nullam idoneam & ſimilem veri opinionem promere inde valuerint. Fuere ergo & iſtorum nonnulli poſt Moſem, & deinceps ſecutis eũ prophetis ſanctis, alij æquales tẽpore floruere, quorum opinionibus qui ſibi adhærẽdum eſſe cenſuerunt, melioris calculi ſuffragium præter cæteros meruêre, tametſi nõ vſquequaque liberam mendacio, de Deo ſententiam prodiderint. Quamobrem quod diuinus Moſes ſecundùm tempus naſcendi ſit antiquiſſimus, qui verò eũ ſequuntur, vltimi, perſpicuum faciemus diligenter euolutis eorum qui tempora deſcripſerunt commentariis:

eos porrò qui hæc legent, oportet non facilè lectionis tędio affici, neque fastidio quodam & nominum recensionem & temporum enumerationem respuere: immò verò potius sitire atque auidè expetere pulchrã, nec minimum fructus in se habentem circa vnumquodque testificationẽ ac certitudinem. Igitur NOË vir inter paucos Deo acceptissimus, decimus videlicet ab Adam primo homine, cui vniuersi parens Deus, cùm futurum esset, vti diluuio omne tunc humanum genus funditus deleretur, pręcepit arcã compingere, impositísq. in eam vxore & liberis, præterea omnimodis quadrupedũ speciebus, volatilibusq. ac reptilibus in hũc modũ tranare. Quo opere ad finem perducto, vniuersi ho-

χρῆναι δὲ φημὶ τοὺς ἐντευξομένους μὴ ἀψικόρως ἔχειν περὶ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ τὸν τῶν ὀνομάτων κατάλογον, ἤτοι τὴν τῶν καιρῶν ἀπαρίθμησιν· διψῆν δὲ μᾶλλον ἐντόνως καλὴν καὶ ὀνησιφόρον οὖσαν, τὴν ἐφ' ἑκάστῳ πληροφορίαν. τοιγαροῦν Νῶε μὲν γέγονεν ἀνήρ, τῶν ὅτι μάλιστα θεοφιλεστάτων· δέκατος τῶν τοῦ πρώτου, τουτέστιν Ἀδάμ. τούτῳ προστέταχεν ὁ τῶν ὅλων Θεός, ὡς μέλλοντος ἔσεσθαι τοῦ κατακλυσμοῦ, πανωλεθρίᾳ τε καταφθαρήσεσθαι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, συμπῆξαι τὴν κιβωτόν· ὁμοῦ δὲ φιλτάτοις καὶ γυναιξί, καὶ κτηνῶν εἴδεσι παντοδαποῖς, πτηνοῖς τε καὶ ἑρπετοῖς εἰσελάσαι τε καὶ διαπλεῖν ἐν αὐτῇ· οὗ δὴ πρὸς πέρας ἐνηνεγμένου, κατεφθείρετο μὲν ἅπαν τὸ ἀνθρώπι-

νον γένος, καὶ ἕτερα τῶν ζώων· ὁ δὲ πανοικὶ διεσώζετο. τῶν ὑδάτων δὲ ὑφιζηκότων ἡ μὲν κιβωτὸς προσέσχε τοῖς ὄρεσιν Ἀραρὰτ τουτέστι τῆς Ἀρμενίας· ἐνερείσας δὲ πάλιν αὐτὸς τὸν πόδα τῇ γῇ, θυσίας ἐπιτελεῖ χαριστηρίους· ἀξιόχρεως μὲν οὖν εἰς πίστιν ἡ θεόπνευστος γραφή. ἐπειδὴ δέ τινες τῶν δεισιδαιμόνων, μύθους τε εἰκαίους καὶ οὐδαμόθεν ἔχοντας ἢ τὸ πιθανὸν ἢ τὸ ἀληθὲς φασὶν εἶναι τὰ παρ' ἡμῖν, ἀναγκαίως μεμνήσομαι καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἱστοριογράφων, Ἀλεξάνδρου τε φημὶ τοῦ Πολυΐστορος καὶ Ἀβυδηνοῦ· πεποίηνται γὰρ καὶ αὐτοὶ τῆς περὶ τούτων ἀφήγησιν ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς οὐκ εἰσάπαν ἀκαταψέκτως, δηλοκότως δὲ μᾶλλον ἅτε δὴ καὶ εἰς εὐσέβειαν δογμάτων ἠμοιρηκότες.

mines ſimul & aliæ animãtes interiêre, ille verò cũ tota domo ſeruatus eſt, & aquis demum ſubſidentib. arca montibus Ararat, hoc eſt, Armeniæ applicuit, vnde rurſus in terrã exſcendens, ſacrificiũ Deo pro gratiarũ actione peregit. locuples itaq. fidei faciendæ teſtis eſt diuina ſcriptura. Verũ quia nõnulli ſuperſtitioſorũ, noſtra omnia dictitant futiles nugas & fabulas eſſe, nullã neq. veritatis neq. probabilitatis ſpeciẽ præ ſe ferẽtes, neceſſariò de illorũ quoq. ſcriptorib. puta Alexandro Polyhiſtore & Abydeno mentionem faciam: nam & ipſi ſuis in hiſtoriis, de hiſce rebus narrationem inſtituerunt, non omnino reprehenſione vacuam, ſed abſurdam potius, vt qui dogmatum ad pietatem ſpectãtium expertes fuerint,

&

& Alexander quidem sic ait, Otiarte mortuo filium eius Xisuthrum regnasse annos duodeuiginti: sub eo magnum aiunt fuisse diluuium: deinde seruatum fuisse dicit Xisuthrum, cùm Saturnus ei futurum prædixisset, nempe fabricandam esse arcam, & vnà cum animalibus omne genus, iumentis, volatilibus, & reptilibus suscipiendam in ea nauigationem. Abydenus verò magis perspicuè narrat sic dicens, Post quem & alij regnarunt, & Xisuthrus: huic Saturnus prænuntiat immanem imbrium vim decimo quinto Desij mensis die, iubet verò quicquid monumentorum in vrbe Heliopoli erat quæ in Siparis est, abscondere, quæ cùm Xisuthrus perfecisset, sta-

καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος φησὶν οὕτως, Ὠπάρτου δὲ τελευτήσαντος, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ξίσουθρον βασιλεῦσαι σάρους δεκαοκτώ· ἐπὶ τούτου τὸν μέγαν φασὶ γενέσθαι κατακλυσμόν· εἶτα σωθῆναι λέγει τὸν Ξίσουθρον προαναγγείλαντος αὐτῷ Κρόνου τὸ ἐσόμενον, καὶ ὅτι προσήκει ναυπηγήσασθαι λάρνακα. καὶ ὁμοῦ πτηνοῖς, ἑρπετοῖς τε καὶ κτήνεσι πλεῖν ἐν αὐτῇ. ὁ γε μὴν Ἀβυδηνὸς σαφεστέραν ποιεῖται τὴν ἀφήγησιν οὕτω λέγων. μεθ' ὃν ἄλλοι τε ἦρξαν καὶ Ξίσουθρος· τῷ δὲ Κρόνος μὲν προσημαίνει ἔσεσθαι πλῆθος ὄμβρων, Δεσίου πέμπτῃ ἐπὶ δέκα. κελεύει δὲ πᾶν ὅπου γραμμάτων ἐχόμενον ἦν ἐν Ἡλίου πόλει τῇ ἐν Σιππαρεῖσιν, ἀποκρύψαι. Ξίσουθρος δὲ ταῦτα ἐπιτελέα ποιήσας,

εὐθέως ἐπ' Ἀρμενίης ἀνέπλωσε, καὶ παρ' αὐτῆς ἰὼν κατελάμβανε τὰ ἐκ Θεοῦ. τρίτῃ δὲ ἡμέρῃ ἐπεί τε ὕων ἐκόπασε, μεθίει τῶν ὀρνίθων πεῖραν ποιούμενος, εἴ που γῆν ἴδοι τοῦ ὕδατος ἐκδῦσαν. αἱ δὲ ἐκδεχομένου σφέας πελάγεος ἀφανέος, ἀπορέουσαι ὅπη καθορμίζονται, παρὰ τὸν Ξίσουθρον ὀπίσω κομίζονται καὶ ἐπ' αὐτοῖσιν ἕτεραι, ὡς δὲ τῇσι τρίτῃσιν εὐτύχεεν· ἀφίκετο γὰρ δὴ πηλοῦ κατάπλεως τοὺς ταρσούς, θεοί μιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζουσι. τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περίαπτα ξύλων φάρμακα ἦν, καὶ τοῖσιν ἐπιχωρίοισι παρείχετο· Ξίσουθρον μὲν οὖν ὀνομάζουσι τὸν Νῶε, τάχα που κατὰ φωνὴν Ἀσσυρίων. κἂν τούτῳ δὲ πάλιν ἡμαρτήκασι τῆς ἀληθοῦς, τὸν Κρόνον αὐτῷ χρῆσαι λέγοντες ἀντὶ τοῦ ἐπὶ

tim in Armeniam adnauigans, rẽ vt ex Dei monitu euenerat, deprehẽdit: tertio porrò die, postquam pluere desiit, nonnullas ex auibus dimisit, periculũ facturus sicubi terram videret ex aqua emergentem, quæ quidem excipiente semper eas in immẽsum pelago, quo appellerẽt incertæ, retrò ad Xisuthrũ redeũt, & post istas alię: vt verò tertiis emissis voti compos factus est, vna enim redierat ima pedũ luto delibuta, illum dij ex hominum medio sustulerunt. nauis verò in Armenia, cuius ex lignis amuleta pro medicamentis salutaribus erant nec minimo indigenis vsui. Xisuthrũ igitur appellant Noë, fortè voce Assyriorum, & in hoc rursus à vero aberrarunt, Saturnum ipsi oraculum reddidisse dicentes, loco summi

omnium Dei, nec sanè mirum: non enim lucis participes fuère, nec oculis mentis venerabilem veritatis pulchritudinem conspexêre. Igitur Noë arca egressus, sacrificauit, & illic cum caritatibus suis consedit. ei tres filij erant, complures verò ex ipsis alij nepotes, & alterum incolendæ ab hominibus terræ principium fuerunt: primum quidem vnà habitarunt, & in solo Oriente, postea vndique dispersi sunt, præpotente Deo ipsos in varias linguas diuidente, ac ob turris ædificationem videlicet indignante. Porrò quod huius historiæ meminerint, modo à me laudati, ex his quæ scripserunt identidem intelligemus. Alexander enim sic ait:

πάντων Θεοῦ καὶ θαυμαστὸν οὐδέν· οὐδὲ γὰρ ἐν μεθέξει γεγόνασι τοῦ θείου φωτός, οὔτε μὴν τοῖς ὄμμασι τῆς διανοίας τὸ σεπτὸν τῆς ἀληθείας κάλλος τεθέανται. οὐκοῦν τέθυκε μὲν ὁ Νῶε τῆς κιβωτοῦ προεξελθών, ηὐλίζετο δὲ αὐτόθι φιλτάτοις ἐμοῦ· καὶ τρεῖς μὲν ἦσαν αὐτῷ φύντες υἱοί, πλεῖστοι γε μὴν ἐξ αὐτῶν γεγόνασιν ἕτεροι. καὶ ἀρχὴ δευτέρα γεγόνασι τῶν ἐπὶ τῆς γῆς. κατῳκήκασι δὲ πρῶτον μὲν ὁμόσε, καὶ ἐν μόνῃ τῇ πρὸς ἀκτῖνα γῇ, κατεσκεδάσθησαν δὲ μετὰ τοῦτο πανταχῇ καταδιελόντος αὐτοὺς εἰς πολυγλωσσίαν τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ· ἠγανάκτει γὰρ ἐπὶ τῇ τοῦ πύργου κατασκευῇ. ὅτι δὲ καὶ ταυτησὶ τῆς ἱστορίας διαμεμνήνται οἱ ἀρτίως ἡμῖν ὠνομασμένοι, ἐξ ὧν γεγράφασιν οὐδὲν ἧττον εἰσόμεθα. Ἀλέξανδρος μὲν γὰρ ὧδί φησι.

Σιβύλλα δέ φησιν, ὁμοφώνων ὄντων ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων, τινὰς τούτων πύργον ὑπέρμεγέθη οἰκοδομῆσαι, ὅπως εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβῶσι, τοῦ δὲ Θεοῦ ἀνέμοις τῷ πύργῳ ἐμφυσήσαντος, ἀνατρέψαι αὐτὸν καὶ ἰδίαν δοῦναι φωνὴν ἑκάστοις· διὸ δὴ Βαβυλῶνα τὴν πόλιν κληθῆναι. Ἀβυδηνὸς δὲ πάλιν. ἐν τῇ δὲ λέγουσι τοὺς πρώτους ἀναστάντας, ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαυνωθέντας, καὶ δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι, τύρσιν ἠλίβατον ἀείρειν, ἵνα νῦν Βαβυλών ἐστιν· ἤδη τε ἆσσον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖς βωθέοντας ἀνατρέψαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μηχάνημα, τοῦ δὴ τὰ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. τέως τε ὄντας ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον φωνὴν ἐνείκασθαι.

Sibylla refert, adhuc omnib. mortalib. vno ore loquentib., nonnullos eorũ turrim inuſitatę magnitudinis extruere cœpiſſe, vt in cœlum aſcenderent, Deũ verò huic turri ventos inhalantem eam deieciſſe, & ſingulis propriã linguã dediſſe, ideò Babylona vrbẽ vocatã eſſe. Rurſus Abydenus: in ea dicunt primores ac eminentes robore magnitudinéq. ſupinius elatos, ſeq. diis meliores ac fortiores cõtemptim iactãtes, prę celſam turrim extuliſſe, vbi nunc eſt Babylon: iamq. propius cœlum ventum eſſe, cùm venti vndique concurrentes, machinam ſuper ipſos euerterint, cuius rudera Babylonis appellatione venerunt, & eò vſque eiuſdem labij & vocis exiſtentes, à diis multiplicem & diuerſum linguæ ſonum accepiſſe.

Dispersis igitur qui Noë sanguinis erant, aliquo deinde temporis interiectu, primus Assyriorum splendidè regnasse Ninus dicitur Arbeli filius, cuius cognominis vrbs Nineui à Semirami quæ Nino nupserat, mœnibus superbè cincta. Nino igitur Assyriorum regnum tenente, Europo Sicyoniorũ, natum aiunt beatum Abraham, virũ omnium rerum scientem ac peritum, idq. omni studio maximè præuertendum insinuantem, oportere veritatem nosse, & quisnam sit vniuersi opifex atq. dominus: reiiciebat itaque quamlongissimè, & missas faciebat Assyriorũ circa Deorũ multitudinem errantiũ opiniones, cognitionémque veritatis sibi ad omnem fœlicitatem abundè suffecturam ratus,

κατεσκεδασμένων δὴ τῶν τῆς ἐξ αἵματος Νῶε, εἶτα χρόνου διιππεύσαντος, πρῶτος Ἀσσυρίων ἐπιφανῶς βασιλεῦσαι λέγεται Νῖνος ὁ Ἀρβήλου παῖς, οὗ καὶ ἐπώνυμος ἡ Νινευὶ πόλις, ἧς τὰ τείχη Σεμίραμις Νίνῳ συνοικήσασα μεγαλοφυῶς ἐσκευάσατο. Νίνου τοίνυν τὴν Ἀσσυρίων διέποντος βασιλείαν, Εὐρώπου δὲ τὴν Σικυωνίων, γενέσθαι φασὶ τὸν μακάριον Ἀβραάμ, ἄνδρα πανσυνέτον καὶ πολυΐστορα, καὶ τοῦτο μάλιστα κατεσπουδασμένον ποιεῖσθαι προτεθυμημένον, τὸ δεῖν εἰδέναι τὸ ἀληθές, καὶ τίς ὁ τῶν ὅλων ἐστὶ δημιουργὸς καὶ κύριος· ἀπεσκευάζετο μὲν γὰρ καὶ ἀπωτάτω μεθίει τῶν Ἀσσυρίων τὰς δόξας τὰς ἐπὶ τῇ πολυθέῳ πλάνῃ, τῆς γε μὴν ἀληθείας τὴν γνῶσιν, ἀρκέσειν αὐτῷ πρὸς πᾶσαν εὐημερίαν ὑπειληφώς,

προσεδέχθη παρὰ Θεοῦ. ἤκουσε γὰρ, ἔξελθε ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν, ἣν ἄν σοι δείξω. τίνα μὲν οὖν διεβίω τρόπον, ὅσοι τε γεγόνασιν ἐξ αὐτοῦ, παρήσω λέγειν εἰς τὸ παρὸν, μεθισάντος ἡμῖν ἀναγκαίως τὸν λόγον ἐφ' ἕτερα τοῦ καιροῦ· παρελάσας δὲ τοὺς μεταξὺ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἱστοριῶν καὶ τῶν ὀνομάτων, ἐπ' αὐτὸν ἥξω δρομαῖος τὸν ἱεροφάντην Μωσέα. ἔτους μὲν γὰρ διαγεγονότος τετρακοσιοστοῦ πέμπτου τε καὶ εἰκοστοῦ μετὰ τὸν θεσπέσιον Ἀβραὰμ, τίκτεται μὲν ἐν Αἰγύπτῳ Μωσῆς παρῳκηκότων αὐτόθι τῶν ἐξ αἵματος Ἀβραάμ· νέος δὲ ὢν ἔτι καὶ τῆς Αἰγυπτίων σοφίας εἰς πεῖραν ἐλθὼν οἷόν τι προγύμνασμα τῶν θειοτέρων, ἐποιεῖτο τὰ ἀνθρώπινα.

Deo acceptiſſimus fuit: audiuit enim, egredere ex propinquitate tua, & ex domo patris tui, & veni in terram quam tibi oſtẽdero. Quomodo igitur & ipſe, & qui ex eo nati ſunt, vixerint, in præſentia dicere ſuperſedebo, traducente nos neceſſariò ad aliarũ rerum ſermonem occaſione: medios verò propter hiſtoriarũ ac nominum multitudinem prętereuehens, contẽto curſu ad ipſum ſacrorũ antiſtitem Moſem deferar. Anno igitur poſt diuinum Abraham quadringenteſimo vigeſimo quinto, naſcitur in Ægypto Moſes, vbi poſteri Abrahæ tunc inquilini degebant, qui adhuc iuuenis & ſapientiam Ægyptiorum callens in prælúdium rerum diuinarũ humanas exercebat.

Deductis ergo ab vsque Abraham ad Mosem & Atlantem Promethei temporibus, rursus hinc aliud annorum principium desumamus, à natiuitate Mosis videlicet numerantes. Septimo anno Mosis Prometheum & Epimetheum Atlantémq. Promethei fratrem, insuper Argum omnia videntem, centoculum fuisse aiunt. tricesimo quinto anno Mosis primus regnauit Athenis Cecrops cognomento διφυὴς, quem ferunt primum hominem sacrificasse bouem, & Iouem apud Græcos deorum summum vocitasse, vt ipsi loquuntur. Sexagesimo septimo anno Mosis, diluuium Deucalionis in Thessalia contigisse aiunt, & in Æthiopia filiũ Solis Phaetontem deflagrasse.

καταγαγόντες τοίνυν ἐξ Ἀβραὰμ τοὺς χρόνους ἐπὶ Μωσέα Ἀτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀρξώμεθα πάλιν ἐντεῦθεν ἑτέρας ἐτῶν ἀρχῆς, τὴν Μωσέως γένεσιν περαναθέντες τῶν ἀριθμῶν· ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως Προμηθέα καὶ Ἐπιμηθέα, Ἀτλαντά τε τὸν Προμηθέως ἀδελφὸν, ἔτι δὲ καὶ Ἄργον τὸν πανόπτην γενέσθαι φασί. τριακοστῷ πέμπτῳ ἔτει Μωσέως, πρῶτος βεβασίλευκεν Ἀθήνησι Κέκροψ ὁ ἐπίκλην διφυὴς, τοῦτον φασὶ πρῶτον ἀνθρώπων ἱερεῦσαι βοῦν. ὀνομάσαι τε Δία τὸν παρ᾽ Ἕλλησιν ὕπατον τῶν θεῶν, ὡς αὐτοὶ φασίν. ἑξηκοστῷ καὶ ἑβδόμῳ ἔτει Μωσέως, τὸν ἐπὶ Δευκαλίωνος κατακλυσμὸν ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι φασὶν, καὶ μὴν καὶ ἐν Αἰθιοπίᾳ τὸν, ὡς αὐτοὶ φασὶν, ἡλίου παῖδα καταφλεχθῆναι, Φαέθοντα.

ἑβδομηκοστῷ ἔτει τετάρτῳ Μωσέως Ἕλλην οὕτω καλούμενος ὁ Δευκαλίωνος καὶ Πύῤῥας παῖς, ἀρχὴ ἐγένετο τοῖς Ἕλλησι τῆς τοιᾶσδε προσηγορείας, καίτοι πάλαι Γραικοῖς λεγομένοις. ἑκατοστῷ καὶ εἰκοστῷ ἔτει Μωσέως, Δάρδανος κτίζει πόλιν Δαρδανίαν, βασιλεύοντος Ἀσσυρίων Ἀμύντα. Ἀργείων δὲ Σθενέλου, Αἰγυπτίων Ῥαμεσῆ, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ αὐτὸς Αἴγυπτος ὁ Δαναοῦ ἀδελφός. ἑκατοστῷ ἑξηκοστῷ ἔτει μετὰ Μωσέα Κάδμος Θηβῶν ἐβασίλευσεν, οὗ θυγάτηρ Σεμέλη, ἐξ ἧς ὁ Διόνυσος ὡς αὐτοί φασιν ἐκ Διός, ἦν δὲ τὸ τηνικάδε καὶ Λίνος ὁ Θηβαῖος καὶ Ἀμφίων οἱ μουσουργοί. διεδέξατο δὲ τὸ τηνικάδε τὴν παρ' Ἑβραίοις ἱερωσύνην Φινεὲς υἱὸς Ἐλεάζαρ υἱοῦ Ἀαρὼν, τελευτήσαντος δηλονότι τοῦ Ἀαρών. ἑκατοστῷ ἐνε-

Septuagesimo & quarto anno Mosis, Hellen sic vocatus Deucalionis & Pyrrhæ filius initium huius appellationis apud cognomines populos fuit, tametsi olim Græci dicerentur. Centesimo & vigesimo anno Mosis Dardanus cōdit vrbem Dardaniam, regnante apud Assyrios Amynta, apud Argiuos Sthenelo, apud Ægyptios Ramese, vocabatur idē & Ægyptus Danai frater. cētesimo sexagesimo anno post Mosē Cadmus Thebis imperauit, cuius filia Semele, ex qua Bacchus, vt ipsi aiūt, Ioue genitus: tūc Linus Thebanus & Amphion Lyrici floruerunt. Tunc & apud Hebræos sacerdotiū successione excepit Phinees Eleazaris, Aaronis filij filius, Aarone videlicet defuncto. Cētesimo nonage-

ſimo quinto anno post Moſem incidiſſe aiunt raptum illum Helenes à Grecis decantatum, per Aidoneum Moloſſorũ regem, qui & prægrandem canem Cerberum aluiſſe fertur, & in Pirithoum ac Theſeum ipſius vxorem rapere aggreſſos incitaſſe. Postea occiſo Pirithoo Herculẽ eò ſuperuenientẽ Theſeũ liberaſſe, quem ideò ex inferis euaſiſſe fabulantur. Ducẽteſimo nonageſimo anno Perſeus Bacchum occidit, cuius Delphis ſepulchrũ eſſe narrant prope aureũ Apollinẽ. Trecenteſimo quinquageſimo quinto post Moſẽ regnat Priamus post Laomedontem. Quadringenteſimo decimo anno post Moſem expugnatum eſt Ilium, ac dirutum, Eſſebon Hebræis, Agamemnone Argiuis, Sua-

νηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει μετὰ Μωσέα φασὶ γενέσθαι. τὴν παρ' ἕλλησιν ᾀδομένην ἁρπαγὴν τῆς Ἑλένης ὑπὸ Ἀϊδωνέως βασιλεύοντος Μολοττῶν, οὗτος κύνα παμμεγέθη θρέψαι λέγεται τὸν Κέρβερον, ὃν ἐπαφῆκε Πειρίθῳ καὶ Θησεῖ ἀφικομένοις ἐφ' ἁρπαγὴν τῆς αὐτοῦ γυναικός. εἶτα φασὶν ὅτι διαφθαρέντος Πειρίθου παρατυχὼν Ἡρακλῆς, Θησέα ἐρρύσατο. διὸ καὶ ἐξ ᾅδου φυγεῖν μυθολογοῦσιν αὐτόν. διακοσιοστῷ ἐνενηκοστῷ ἔτει, Περσεὺς Διόνυσον ἀναιρεῖ, οὗ καὶ τὴν ταφὴν εἶναι φασὶν ἐν Δελφοῖς παρὰ τὸν χρυσοῦν Ἀπόλλωνα. τριακοσιοστῷ πεντηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει μετὰ Μωσέα βασιλεύει Πρίαμος μετὰ Λαομέδοντα. τετρακοσιοστῷ δεκάτῳ ἔτει μετὰ Μωσέα, πεπόρθηται τὸ Ἴλιον, ἰθύνοντος τῶν Ἑβραίων, Ἐσεβὼν, τῶν δὲ Ἀργείων, Ἀγαμέμνονος,

τὰ δὲ Αἰγυπτίων, Οὐαφρῆ, τὰ δὲ Ἀσσυρίων τοῦ Ταυτάνου. συνάγεται τοίνυν ἀπὸ τῆς Μωσέως γενέσεως μέχρι τῆς ἁλώσεως τοῦ Ἰλίου ἔτη τετρακόσια δέκα. καί μοι πάλιν ἄθρει τοὺς καθεξῆς, ἐρῶ γὰρ ἐπιδρομάδην, οὐ τοῖς διὰ μέσου γεγονόσιν ἐμφιλοχωρῶν, ἐξορμίζων δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς ἀναγκαίοις τῶν προσώπων τὸν λόγον. τῷ γάρτοι πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως βεβασίλευκε Λατίνων Αἰνείας, Ἀθηναίων δὲ Δημοφῶν ὁ Θησέως, κριτὴς δὲ ἦν παρ' Ἑβραίοις ὁ Σαμψών. ἑξηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως τετελεύτηκε μὲν ὁ ἱερεὺς Ἠλεὶ κατά γε τὸ γεγραμμένον ἐν τῇ πρώτῃ τῶν βασιλειῶν· ἀλλόφυλοι δὲ τὴν κιβωτὸν εἰς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἀπεκόμισαν, προφητεύοντος μὲν τοῦ μακαρίου Σαμουήλ, κεχρισμένου δὲ λοιπὸν εἰς βασιλέα τοῦ Σαούλ.

phre Ægyptiis, Tautano Assyriis imperante. Itaq. anni à Mose nato vsq. ad Ilij expugnationē quadringenti & decem colliguntur. Et rursus mihi considera sequentes, percurram enim raptim, nec iis qui medio tempore vixerunt, immorabor, sed potius ad necessarias personas mea deuoluetur oratio. Igitur quinto post Troiam captam anno regnauit apud Latinos Æneas, apud Athenienses Demophon Thesei filius, iudex apud Hebræos Samson. Sexagesimo quinto Troiæ captæ anno interiit sacerdos Eli iuxta id quod scriptum est in primo Regum, alienigenæ verò arcam in suam terram asportauerunt, Samuele propheta, & vncto deinceps in regem Saül.

Centesimo sexagesimo & quinto anno post Ilij euersionem, Homerum & Hesiodum vixisse tradunt, imperante Lacedæmoniis Labote, Assyriis Lasthene, Latinis Alba Syluio, Corinthiis Agelao. Ducentesimo sexagesimo octauo anno Ilij capti, prophetas agebant Elias & Elisæus, Ioran Hebręorum regnum tenente, Lacedæmoniorũ Archelao. Trecentesimo sexagesimo & quinto post Ilij euersionem anno, Lycurgus leges tulit Lacedæmoniis, rege Corinthiorum Agemone, Latinorum Proca Syluio. Trecentesimo octuagesimo & octauo anno post euersum Ilium, prophetæ fuerunt Osee, Amos, Esaïas, Ionas. Nonnulli volunt non æqualem Homero Hesiodum esse,

ἑκατοστῷ ἑξηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως, Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον φασὶ γενέσθαι, βασιλεύοντος Λακεδαιμονίων Λαβώτου, Ἀσσυρίων δὲ Λασθένους, Λατίνων Ἄλβα Σιλουΐου, Κορινθίων Ἀγελάου. διακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ ὀγδόῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως, προεφήτευον Ἠλίας καὶ Ἐλισσαῖος, διέποντος τὴν Ἑβραίων βασιλείαν τοῦ Ἰωράμ, Λακεδαιμονίων δὲ Ἀρχελάου. τριακοσιοστῷ ἑξηκοστῷ καὶ πέμπτῳ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως, Λυκοῦργος Λακεδαιμονίοις ἐνομοθέτει, βασιλεύοντος Κορινθίων μὲν Ἀγήμονος, Λατίνων δὲ Πρόκα Σιλουΐου. τριακοσιοστῷ καὶ ὀγδοηκοστῷ ἔτει τῆς Ἰλίου ἁλώσεως, προεφήτευον, Ὠσηέ, Ἀμώς, Ἠσαΐας, Ἰωνᾶς. φασὶ δέ τινες οὐχ ὁμόχρονον Ὁμήρῳ τὸν Ἡσίοδον εἶναι,

ἀλλ' ἐν τούτοις γενέσθαι τοῖς χρόνοις, διεπόντων τὰ Ἑβραίων Ἀζαρίου τε καὶ Ὀζίου· Μήδων δὲ Ἀρβάκη, Λατίνων δὲ Περκα Σιλουΐου. συνάγονται τοίνυν καὶ τὰ ἀπὸ Ἰλίου ἁλώσεως μέχρι τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος, ἔτη πέντε καὶ τετρακόσια. ἀπὸ δὲ τῆς Μωσέως γενέσεως ἕως τῆς αὐτῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ ὀκτακόσια· πρώτῃ Ὀλυμπιάδι, Μιλήσιος ἐποποιὸς Ἀρκτῖνος λέγεται γεγονέναι, καὶ Ῥῶμος καὶ Ῥωμύλος ἐγενέσθην, βασιλεύοντος τῆς Ἰουδαίας, Ἰωάθαμ, τοῦ δὲ Ἰσραὴλ, Φακεέ. ἐννάτῃ Ὀλυμπιάδι Θύμηλον ἐποποιὸν γενέσθαι φασὶ καὶ Σίβυλλαν τὴν ἐρυθραίαν, ἑπτακαιδεκάτῃ Ὀλυμπιάδι σίβυλλαν, ἣν καὶ Ἱεροφύλαν ὠνόμαζον, γενέσθαι φασίν. εἰκοστῇ τρίτῃ Ὀλυμπιάδι φασὶ γενέσθαι Ἀρχίλοχον τὰ

ſed his temporibus vixiſſe, rerum potientibus apud Hebræos Azaria & Oſia, apud Medos Arbace, apud Latinos Proca Syluio. Numerantur ergo ab Ilio capto ad primam vſque Olympiadem, anni quinque & quadringenti, ab ortu verò Moſis ad primam Olympiadem quindecim & octingenti Porrò prima Olympiade Mileſius Arctinus Epicus poëta dicitur fuiſſe, Remúſque & Romulus regnante in Iudæa Ioatham, in Iſraël Phacee. Nona Olympiade Thymelũ Epicum poëtam, & Sibyllã Erythræam extitiſſe ferunt. Decima ſeptima Olympiade Sibyllam Hierophylen in lucem prodiiſſe narrant. Vigeſima tertiaOlympiade Archilochum perhibent, rem

Iudæorum adminiſtrante Manaſſe. Vigeſima nona Olympiade Hipponacté & Simonidem & Muſicum Ariſtoxenũ prodiiſſe memorãt. Trigeſima quinta Olympiade Thales Mileſius fuiſſe traditur primus philoſophus phyſicus, idéque produxiſſe vitam ſuam vſque ad quinquageſimã octauam Olympiadem. Trigeſima ſexta Olympiade, prophetæ agebant in Iudæa diuinus Hieremias & præterea Sophonias. Quadrageſima ſecunda Olympiade Alcmæõ & Pittacus Mitylenæus è ſeptem ſapientib. cumque his Steſichorus poëta innotuit. Per eadem tempora beatus Daniel exortus eſt. Quadrageſima ſexta Olympiade Solon abrogatis Draconis legibus prętérquã de homicidiis, leges tulit.

Ἰουδαίων κρατῆ διέποντος Μανασσῆ. εἰκοστῇ ἐννάτῃ Ὀλυμπιάδι Ἱππώνακτα καὶ Σιμωνίδην φασὶ γενέσθαι καὶ τὸν Μουσικὸν Ἀριστόξενον. τριακοστῇ πέμπτῃ Ὀλυμπιάδι Θαλῆς Μιλήσιος πρῶτος φυσικὸς φιλόσοφος γενέσθαι λέγεται, παρατεῖναι δὲ τὴν ζωὴν αὐτοῦ φασιν ἕως πεντηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος. τριακοστῇ ἕκτῃ Ὀλυμπιάδι προεφήτευον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ θεσπέσιος Ἱερεμίας ἔτι τε καὶ Σοφονίας. τεσσαρακοστῇ δευτέρᾳ Ὀλυμπιάδι Ἀλκμαίων καὶ Πιττακὸς, ἐκ Μιτυλήνης οἱ τῶν ἑπτὰ σοφῶν· καὶ πρὸς τούτοις ἔτι, Στησίχορος ὁ ποιητὴς ἐγνωρίζετο. κατ' αὐτοὺς δὲ τούτους τοὺς καιροὺς γεγόνασιν οἱ περὶ τὸν μακάριον Δανιήλ. τεσσαρακοστῇ ἕκτῃ Ὀλυμπιάδι, Σόλων νενομοθέτηκε τοὺς Δράκοντος νόμους περιελὼν πλὴν τῶν φονικῶν.

τεσσαρακοστῇ ἐννάτῃ Ὀλυμπιάδι, Ἰουδαίων ὄντων ἐν Βαβυλῶνι ἤτοι ἐν ὄρεσι Περσῶν καὶ Μήδων, γεγόνασι γὰρ αἰχμάλωτοι, προεφήτευον παρ' αὐτοῖς Δανιὴλ καὶ Ἰεζεκιήλ. πεντηκοστῇ Ὀλυμπιάδι ἐγνωρίσθησαν οἱ ἑπτὰ σοφοί. καὶ ὁ Μιλήσιος Ἀναξίμανδρος φιλόσοφος φυσικὸς, πεντηκοστῇ ἕκτῃ Ὀλυμπιάδι Κύρου διέποντος τὰ κράτη Περσῶν, προεφήτευον Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας. γνώριμοι δὲ ἦσαν ἤδη Σιμωνίδης καὶ Χίλων, τῶν ἑπτὰ σοφῶν ὄντες. πεντηκοστῇ ὀγδόῃ Ὀλυμπιάδι, Θέογνις ποιητὴς ὠνομάζετο. πεντηκοστῇ ἐννάτῃ Ὀλυμπιάδι Ἴβυκος ὁ μελοποιὸς καὶ Φερεκύδης ὁ ἱστοριογράφος καὶ Φωκυλίδης, καὶ Ξενοφάνης, τραγῳδιῶν ποιηταὶ γεγόνασιν. ἑξηκοστῇ δευτέρᾳ Ὀλυμ-

Quadragesima nona Olympiade Iudęis existentibus Babylone, siue in montib. Persarũ & Medorum, quippe captiui erãt, prophetæ apud eos fuêre Daniel & Ezechiel. Quinquagesima Olympiade celebres fuerunt septẽ sapientes, & Anaximander Milesius rerũ naturalium philosophus. Quinquagesima sexta Olympiade Cyro Persarum regnum obtinente, prophetæ fuerũt Aggæus & Zacharias, & iam tũ noti erant Simonides & Chilon è numero septem sapientum. Quinquagesima octaua Olympiade Theognis poëta florebat. Quinquagesima nona Olympiade Ibicus poëta lyricus, Pherecydes historiarum scriptor, Phocylides & Xenophanes tragici poëtæ prodierunt. Sexagesima secunda Olym-

piade Pythagoras fuisse perhibetur. Septuagesima Olympiade innotuisse ferunt Democritum & Anaxagoram philosophos physicos, simul & Heraclidem cognomento σκοτεινὸν tenebricosum. Septuagesima quarta sunt Phrynichus & Chœrilus & Diagoras, philosophi physici. Octuagesima sexta Olympiade fuisse memorát Democritum Abderitam, Empedoclē, Hippocratē & Prodicū, Zenonem & Parmenidem. Octuagesima octaua Olympiade comicū Aristophanem, Eupolin & Platonem ortos perhibent. Centesima tertia Olympiade, Aristotelem adhuc impuberem Platoni operam dedisse aiunt. Centesima duodecima Olympiade, Alexandriam Ægypti conditam esse ferunt,

πιάδι, Πυθαγόρας γενέσθαι λέγεται. ἑβδομηκοστῇ Ὀλυμπιάδι φασὶ γενέσθαι Δημόκριτον καὶ Ἀναξαγόραν, φιλοσόφους φυσικούς, ὁμοῦ τε καὶ Ἡρακλείδην, τὸν ἐπίκλην σκοτεινόν. ἐν ἑβδομηκοστῇ τετάρτῃ Φρύνιχος καὶ Χοιρίλος, καὶ Διαγόρας, φιλόσοφοι φυσικοί. ὀγδοηκοστῇ ἕκτῃ Ὀλυμπιάδι γενέσθαι φασὶ τὸν Ἀβδηρίτην Δημόκριτον· Ἐμπεδοκλέα τε καὶ Ἱπποκράτην καὶ Πρόδικον, Ζήνωνα, καὶ Παρμενίδην· ὀγδοηκοστῇ ὀγδόῃ Ὀλυμπιάδι, τὸν κωμῳδὸν Ἀριστοφάνην, Εὔπολίν τε καὶ Πλάτωνα γενέσθαι φασίν. ἑκατοστῇ τρίτῃ Ὀλυμπιάδι, Ἀριστοτέλην φασὶν ἀκροᾶσθαι Πλάτωνος, βραχεῖαν ἄγοντα κομιδῇ τὴν ἡλικίαν. ἑκατοστῇ δωδεκάτῃ Ὀλυμπιάδι Ἀλεξάνδρειαν τὴν πρὸς Αἰγύπτῳ κτισθῆναι φασίν,

ἔτει ἑβδόμῳ τῆς Ἀλεξάνδρου βασιλείας. κατ᾽ ἐκεῖνο δὲ τοῦ καιροῦ Ἀναξιμένης τε καὶ Ἐπίκουρος ἐγνώσθην οἱ φιλόσοφοι. ἑκατοστῇ εἰκοστῇ τετάρτῃ Ὀλυμπιάδι Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου βασιλεύοντος τοῦ ἐπίκλην Φιλαδέλφου, τὸν Σάραπιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ φασὶν ἐλθεῖν ἐκ Σινώπης· τὸν αὐτὸν δὲ εἶναι τῷ Πλούτωνι ὅθεν καὶ ἱερὸν ἐκτίζετο τῷ ἀγάλματι· ὃ καὶ τῇ ἐγχωρείῳ φωνῇ καλοῦσιν Αἰγύπτιοι Ῥάκωτιν· οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸν Πλούτωνα διὰ τούτου σημαίνουσι, ταύτῃ τοι καὶ τοῖς μνήμασι γείτονα τὸν νεὼν ἐποιήσαντο. ἀμφιβάλλεται δὲ παρ᾽ Ἕλλησιν ὁ ἐπ᾽ αὐτῷ λόγος· οἱ μὲν γὰρ οὐκ ἀξιοῦσιν εἶναι τὸν Πλούτωνα αὐτὸν· Ὄσιριν δὲ μᾶλλον, ἕτεροι δὲ τὸν Ἆπιν.

ſeptimo regni Alexandri anno. Circa eadem tempora Epicurus, & Anaximenes philoſophi fuerunt. Centeſima vigeſima quarta Olympiade Ptolemæo Ægyptum tenente eo qui Philadelphi cognomen habuit Sarapin Alexandriam è Sinope immigraſſe aiunt, eundemque eſſe cum Plutone, vnde & ſimulacro delubrum factum eſt, quod indigenarum voce appellant Ægyptij Racotin, nec quicquam aliud per hoc nomen quàm Plutonem ſignificant, hinc & monumentis vicinum templum erexerunt: ſed & controuerſus apud Græcos de illo ſermo eſt: quidam enim non exiſtimant Plutonem illum eſſe, ſed potius Oſirin, alij verò Apin.

Oborta igitur ea de re ingenti pugna, posuisse aiunt statuam velut ex compacto in vnam eandémque vocem conuenientes Osirapin, vt in vno eodémq. verbo Osiris atq. Apis censerentur. Vtriusque verò & mors & sepultura vtpote qui homines essent, proditur: longa verò consuetudo abiecto Osi vti simulacrum illud Sarapis nuncuparetur, obtinuit. Ptolemæus iste cùm esset omnis humanitatis studiosissimus, vnum è familiaribus suis in Iudæam delegauit, datis ad Eleazarum qui tunc ex lege sacerdotio fungebatur litteris, vti omnes libros Mosis sanctorúmq prophetarum, quos discere magnoperè cuperet, & simul idoneos homines ad eos in Græcum sermonem transferendos ad se transmitteret,

πολλῆς τοίνυν διαμάχης οὔσης περὶ τούτου ἱδρύσαντο φασὶ τὸ εἴδωλον ὥσπερ ἐξ ἑνὸς συνθήματος συμβεβηκότες εἰς ὁμοφωνίαν, Οσίραπιν, ἵν᾽ ἐν ταὐτῷ Οσειρίς τε καὶ Απις νοοῖτο· ἀμφοῖν δὲ τούτων καὶ θάνατος φέρεται καὶ ταφή· ἐγεγόνεισαν γὰρ ἄνθρωποι· τὸ δὲ μακρὸν ἔθος ἀποβεβληκὸς τὸ Οσι, Σάραπιν τὸ βρέτας ἐποίησεν ὀνομάζεσθαι. Πτολεμαῖος δὲ οὑτοσὶ τῶν ὅτι μάλιστα φιλολογωτάτων γεγονὼς, ἕνα τῶν ἐπιτηδείων αὐτῷ πέπομφε εἰς τὴν Ιουδαίαν Ελεαζάρῳ τῷ τηνικάδε κατὰ νόμους ἱερεῖ γράψας, ὥστε πάντα τὰ βιβλία, Μωσέως τε καὶ τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστεῖλαι οἱ μαθηταῖς ὄντι λίαν· συνεκπέμψαι δὲ καὶ τοὺς δυναμένους εἰς Ελλάδα φωνὴν αὐτὰ μεταθεῖναι,

ὃ δὴ καὶ γέγονεν. ἑκατοστῇ ἐνενηκοστῇ τετάρτῃ Ὀλυμπιάδι, Ῥωμαίων Αὐγούστου Καίσαρος βασιλεύοντος, γεγένηται κατὰ σάρκα ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. ἀπὸ μὲν τοίνυν τῆς τῶν καιρῶν καὶ μήν τοι τῆς τῶν γενεαλογιῶν ἀκριβοῦς ἀναγραφῆς, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς ὡς ἁπάντων μὲν τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν ὁ θεσπέσιος Μωϋσῆς πρεσβύτατος ἦν· οἱ δὲ, νέοι τε, καὶ οἷον ἀρτιφανεῖς. ἀρξαμένης γὰρ τῆς τῶν Ὀλυμπιάδων ἀπογραφῆς χρόνοις ὕστερον γεγόνασι μακροῖς. ἐντεῦθεν οἶμαι καταθρῆσαί τε ῥᾷον καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὅτι τῶν Μωσέως δογμάτων οὐκ ἀμοιρήσαντες παντελῶς οὔτε μὴν ἀνήκοοι γεγονότες τῆς ἐνούσης αὐτῷ θεοσδότου καὶ ἀκιβδήλου σοφίας παραστεύζουσιν ἐσθ' ὅτε τὸ ἀληθὲς ἐμπλέκοντες αὐτῷ τὸ ψευδεῖ·

quod & factum est. Centesima nonagesima quarta Olympiade, Augusto Cæsare rerum Romanarum potiente natus est secundùm carnē dominus noster Iesus Christus. Igitur ex accurata temporū & prosapiarū descriptione, cui non perspicuum fit, omnes Grecorum sapientes diuino Mosi tempore posthumasse? qui & nouitij & nuper prodeuntes cœpta iam ab Olympiadibus computatione longo pòst tempore extiterint? Vnde credo datur intueri, ac etiam pro certo asseuerare illos non prorsus Mosis dogmatum insitæque illis à Deo sapientiæ expertes aut ignaros, nonnunquam balbutire verum falso admiscentes ac veluti fragrantissimum vnguentum cœno macerantes.

Nam quæ digna ſcitu aut ſapiens non Moſaïcis ineſt ſermonibus diſciplina? vel quis eius opera non obſtupeſcat? quippe qui Græcorum ſubtilitates exactè indagarũt, diuidi aiunt philoſophiam in contemplatricem & actiuam, ac ſi quis vtrimque dexter atque fœlix fuerit, eum videri pleno ſucceſſu in philoſophia voti compotem eſſe. Agedum cerne mihi Moſem eiuſmodi: nam & ore diuino exponit ſupra cæteros mortales, de ſuprema omnium eſſentia & incomparabili gloria, atque in cunctos eminentiâ, vniuerſique authorem dominum vnum ſolúmque Deum demonſtrat: iiſque quibus bonum cordi eſt & beatæ vitæ inceſſit cupiditas præſcripſiſſe cer-

καὶ οἷον εὐοσμοτάτῳ μύρῳ βορβόρων ἀναφύροντες. ποῖον γὰρ μάθημα σοφόν τε καὶ ἀξιέκπληκτον τοῖς Μωσαϊκοῖς οὐκ ἔνεστι λόγοις; ἢ πῶς ἄν τις οὐκ ἀγάσαιτο τὰ αὐτοῦ· οἱ μὲν γὰρ τὰς Ἑλλήνων περιεργίας ἠκριβωκότες, διῃρῆσθαι φασὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἴς τε τὴν θεωρητικὴν ἐπιστήμην καὶ μέντοι τὴν πρακτικήν, κἂν εἰ γένοιτό τις ἐπάμφω δεξιὸς τοῦτον διελάσαι φασὶν εἴς γε τὸ εὖ κατορθῶσαι δοκεῖν τὴν φιλοσοφίαν. ἄθρει δὴ οὖν τοιοῦτον ὄντα Μωσέα, θεηγορεῖ μὲν γὰρ ὡς οὐχ ἕτερός τις τὰ περὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν οὐσίας καὶ ἀσυγκρίτου δόξης, καὶ τῆς κατὰ πάντων ὑπεροχῆς καὶ τῶν ὅλων γενεσιουργὸν, τὸν κύριον τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀποφαίνει Θεόν· οἷς γε μὴν ἐν λόγῳ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ τῆς εὐζωΐας ἐσπούδασται τὸ χρῆμα, τούτοις ὁ ἐστω

θεσμοθετῶν τὰ πάντων ἄριστα καὶ ἐξαίρετα, καὶ τὰ δι' ὧν ἂν εἶεν ὅτι μάλιστα σεπτοί. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· ναὶ μὲν δὴ πρεσβύτερα τὰ Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν· οὐ μὴν ὅτι καὶ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς τῆς ἐνούσης αὐτοῦ σοφίας παρεκλέψαντες, ἢ γοῦν μεταποιηθέντες ὅλως ἁλοῖεν ἄν· ἀκούω εἰ μὴ πολύ. τὸ εἰκὸς ὁ πρὸς ἡμῶν ἔχει λόγος δοκιμαζέτωσαν οἱ φιλακροάμονες. οἱ μὲν παρ' ἐκείνοις ἱστοριογράφοι πᾶσαν ὡς ἔπος εἰπεῖν περινοστοῦντες τὴν γῆν, ἀεί τι μανθάνειν ἤθελον· ἵνα δοκοῖεν εἰδέναι τὰ πολλά. τοιγάρτοι τῶν γεγονότων ἀποσιγῆσαι μηδὲν, κόσμημα τῆς ἑαυτῶν ἐποιοῦντο συγγραφῆς. εἶτα πῶς οἵγε τοιοῦτο καὶ χρηστομαθεῖν εἰωθότες κατημελήσειαν ἂν τῆς χρῆναι διαμαθεῖν ἱστορίας οὕτω σεμνάς,

nitur omnium longè optima & præferenda, per quæ maximè venerabiles euaſuri ſint. Enimuerò dicet forſan aliquis, ita eſt Moſem Græciæ ſapientibus eſſe antiquiorem, nec tamen inde verum fieri eos ex illius ſapientia ſuffuratos, aut aliquid interpolaſſe cõpertos: atqui curioſi nullámne oratio noſtra probabilitatem contineat, iudicent. Hiſtoriarum ſcriptores apud eos omnem vt ita dicam orbem terræ peruagati, ſemper diſcendi cupidi fuerunt, vt multa ſcire atque cognoſcere viderentur. Quare & magnum ſuæ commentationis ornamentum illud eſſe duxerunt, ſi nihil eorum quæ geſta eſſent, ſilentio præterirent. Ecquî tales viri vtilia diſcere ſoliti, tam graues hiſtorias noſſe,

dogmatúmque & legum antiquissimam & accuratam explanationem capessere neglexissent? Quippe Pythagoras Samius & Thales Milesius non exiguo tempore in Ægypto morati, collectis inde quibus instructi fuisse perhibentur disciplinis, in patriam redierunt. Et quidem ipse Aristonis filius Plato in Timæo ait, Solonem profectum Athenis in Ægyptum venisse, ibíque conuento quodam pseudoprophetarum siue sacerdotum hæc audiisse: ô Solon, Solon, Græci semper estis pueri, senex verò Græcus nemo est, iuuenes siquidem animis omnes nullam habetis in vobis antiquam opinionem, neque disciplinam tempore confirmatam:

δογμάτων τε καὶ νόμων ἀρχαιοπρεπεστάτην καὶ ἀκριβῆ διασάφησιν. καί τοι Πυθαγόρας ὁ ἐκ Σάμου καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, οὐκ ὀναρίθμητον ἐν Αἰγύπτῳ διατετριφότες καιρὸν, συλλεξάμενοι τε τὰ ἐκεῖθεν· καὶ μαθημάτων ἄθροισιν ἣν ἐσχηκέναι λέγονται συναγηγερκότες, εἰς τὴν ἐνεγκοῦσαν ἀνεκομίζοντο, καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρίστωνος Πλάτων ἐν τῷ Τιμαίῳ φησὶ, Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον ἀφικέσθαι μὲν εἰς τὴν Αἰγυπτίων· πυθέσθαι δέ τινος τῶν αὐτόθι ψευδοπροφητῶν ἤγουν ἱερέων λέγοντος· ὦ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες ἐστὲ παῖδες ἀεί· γέρων δὲ Ἕλλην οὐκ ἔστι, νέοι τε τὰς ψυχὰς ἅπαντες, οὐδεμίαν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς ἔχετε παλαιὰν δόξαν· οὐδὲ μάθημα χρόνῳ παλαιὸν οὐδέν·

ἀλλ' ὑμᾶς λέληθε διὰ τὸ ἐπὶ πολλὰς γενεὰς γράμμασι τελευτᾶν ἀφώνοις. ἀλλ' οἶμαι καὶ διὰ τούτων κατίδοι τις ἂν ἀρχαιοπρεπῆ τὰ Χριστιανῶν· οὔπω μὲν γὰρ γραμμάτων ἐπιστήμη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦν, Κάδμου μόλις αὐτὰ διακομίσαντος ἐκ Φοινίκης αὐτοῖς, ἐγέγραπτο δὲ τὰ Μωσέως. πλὴν ὅτι Σόλων τε ὁ τῶν Ἀθήνησιν εὑρετὴς καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων, ἐν Αἰγύπτῳ γεγονότες, ὑπὲρ τοῦ τι πλέον τῶν ἁπάντων εἰδέναι δοκεῖν, πάντως που καὶ αὐτὰ τεθαυμάκασι τὰ Μωσέως. ὅτι δὲ τοῖς Ἑλλήνων ἱστοριογράφοις γνωριμώτατος ἦν ὁ Μωσῆς, ἐξ αὐτῶν ὧν γεγράφασιν ἔξεστιν ἰδεῖν. Πολέμων μὲν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν διεμνημόνευσεν αὐτοῦ, καὶ Πτολεμαῖος δὲ Μενδήσιος,

ſed vos fallit quod per multas ætates litterarũ expertes ac muti fueritis. Ex quibus facile vti reor quiſpiam deprehenderit antiquiſſima eſſe Chriſtianorum dogmata: nondũ enim apud Græcos litterarum erat ſcientia, vixq. Cadmus eas è Phœnicia ipſis attulerat, cùm iam ſcripta Moſis extarent. Quinetiam & Solon Athenis legum author & ipſe Plato, vterq. in Ægypto ideò verſatus vt cæteris omnibus præſtare ſcientia videretur, ſcripta Moſis admirati ſunt. Quod autem Græcis hiſtoriarum ſcriptoribus notiſſimus eſſet Moſes, ex his quæ ipſi ſcripſerunt licet cognoſcere. Nam Polemon in primo Græcarum hiſtoriarum eius meminit, & Ptolemæus Mendeſius,

Hellanicus, Philochorus & Castor, cumque his plerique alij. Diodorus qui res Ægyptiorum curiosè perquisiuit, ait se de illo ex eorum sapientibus audiuisse, scripsitque in hæc verba. Nam post antiquum viuendi apud Ægyptios morem, qualem sub diis & heroibus fuisse illicò fabulantur, primò multitudinem legibus scriptis vti & viuere persuasam ferunt à viro magni animi, & nouo genere vitæ apud Iudæos omnium quot vnquā fuerant, maximè suspiciendo, qui Moses Deus vocaretur: cùm enim omni virtute cumulatissimum conspicarentur Mosem, Deū ipsum appellarunt, quem nonnulli, vt opinor, apud Ægyptios colerent: insuper gnari supremum Deum ei hæc dixisse:

καὶ μὴν καὶ Ἑλλάνικος καὶ Φιλόχορος, Κάστωρ τε, καὶ ἕτεροι πρὸς τούτοις. Διόδωρος δὲ πολυπραγμονήσας τὰ Αἰγυπτίων, ἀκηκοέναι φησὶ παρὰ τῶν αὐτόθι σοφῶν τὰ περὶ αὐτοῦ, γέγραφε γὰρ ἐπὶ λέξεως οὕτως. μετὰ γὰρ τὴν παλαιὰν τοῦ κατ' Αἴγυπτον βίου κατάστασιν, τὴν μυθολογουμένην γενέσθαι ἐπὶ θεῶν καὶ ἡρώων, πεῖσαι φασὶν ἐγγράφοις νόμοις πρῶτον χρήσασθαι τὰ πλήθη βιοῦν, ἄνδρα καὶ τῇ ψυχῇ μέγαν, καὶ τῷ βίῳ καινότατον τῶν μνημονευομένων παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις Μωσῆν, τὸν καλούμενον Θεόν. ἐπειδὴ γὰρ ἁπάσης ἀρετῆς ἔμπλεω γεγονότα κατεθεῶντο Μωσέα, καὶ Θεὸν ὠνόμαζον αὐτὸν, τιμῶντες οἶμαί που, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τινὲς ἢ τάχα που μεμαθηκότες τὸ πρὸς αὐτὸν εἰρημένον, παρὰ τοῦ ἐπὶ πάντας Θεοῦ·

ἰδοὺ δέδωκά σε Θεὸν Φαραώ. ἀρχαιότητος μὲν οὖν πέρι οἶμαι περιττῶς, καὶ μὴν ὅτι τῆς παρ' Ἕλλησι τετιμημένης σοφίας, πρεσβεύει τὰ Μωσέως, καὶ ἔχει τὴν δόξαν πρεσβυτέραν, ἀποχρώντως ἡμῖν ἐξείργασται λόγος, ἀνεπίπληκτον ἔχων καὶ σαφῆ τὴν ἀπόδειξιν. χρῆναι δέ φημι μετὰ τοῦτο τὴν Ἑβραίων ἡμᾶς πολυπραγμονῆσαι δόξαν, ἣν ἐσχήκασι περὶ Θεοῦ, καὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, ἤτοι κατασκευῆς· εἶθ' οὕτω καὶ τί τοῖς Ἑλλήνων ἔδοξε σοφοῖς, ἐμφανὲς καταστῆσαι τοῖς ἐντευξομένοις. ἔνθα μὲν γὰρ τοῖς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς συμφέρονται λόγοις, ἑαυτῶν ὄντας ἀμείνους κατίδοι τις ἂν καὶ ὁμολογοῦντας ἀλλήλοις· ἔνθα δὲ τῶν οἰκείων ἕκαστος εὑρημάτων ποιεῖται τὴν ἀπόδοσιν,

ecce dedi te Deum Pharaoni. Igitur de antiquitate ſatis ſuperque vti reor, & quòd ſcripta Moſis, illâ quæ in honore fuit apud Græcos ſapientiâ, tempore ſuperiora ſunt, habentque famam antiquiorem, oratio noſtra demonſtratione quæ redargui nequeat vſa, abundè declarauit. Poſt hæc optimum factu mihi videtur & in Hebræorum opinionem, quam de Deo, deque creatione & opificio mundi habuerunt, inquirere, proindéque quid Græcorum ſapientes ea de re ſenſerint, his qui noſtra legent, manifeſtum facere. Vbi enim diuinæ ſcripturæ ſermonibus congruunt, videre eſt eos & ſeipſis præſtantiores; & inter ſe conſentientes, vbi vero ſua quiſque commenta promit, diſſi-

dissidentes & absurdis opinionibus velut temulentos ac deliros facilè comprehendas. Neque omnino in eorum potestate situm erat, quę supra mentem supráque captum sunt, intueri, nisi Deo ducente dirigentéque rationem, & animo facem allucente, & sapientiam ingenerante, & linguam explicante, denique arcana de ipso, quantum humana mens potest & cogitare & eloqui, permittẽte. Verùm talis gratia haud indifferenter omnib. contigerit, sed illis duntaxat, qui voluptatibus atque affectibus carnis superiores; animo integri necnon strenua pietatis documenta exprimere docti terrenam illuuiem atque sordes deposuerint. Ad quæ nos exstimulat ipse vniuersi parens Deus ore Dauidis hæc dicens: Attendite

διαφόροις τε ὄντας καὶ ἀλλοκότοις δόξαις καταμεθύοντας καταδεῖξαι ῥᾷον. οὐ γὰρ ἦν ὅλως καταθρεῖν δυνατὸν τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγους τοὺς ἐν ἡμῖν, μὴ οὐχὶ τοῦ πάντων κρατοῦντος Θεοῦ, καὶ φῶς ἐνιέντος εἰς νοῦν, καὶ σοφίαν ἐντίκτοντος, καὶ γλῶτταν εὐρύνοντος. καὶ τι τῶν ἀποῤῥήτων περὶ αὐτοῦ κατά γε τὸ ἐγχωροῦν ἐφιέντος αὐτοῖς καὶ νοεῖν καὶ φράσαι. προσγένοιτο δ' ἂν οὐκ ἀδιακρίτως ἅπασιν ἡ τοιάδε χάρις, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, οἵπερ ἂν εἶεν καὶ τῶν τῆς σαρκὸς ἐπέκεινα παθῶν, καὶ γεώδους ἀκαθαρσίας ἀπηλλαγμένοι, ἄρτιοι τε τὸν νοῦν, καὶ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀνδραγαθημάτων ἐπιστήμονες. καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς καταθήγει λέγων ὁ τῶν ὅλων Θεὸς διὰ φωνῆς τοῦ Δαβὶδ, σχολάσατε

P

καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός. καὶ μὴν καὶ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. ὁρῶτο δ᾽ ἂν ἡ ὑπὲρ πάντα φύσις οὐ τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς· ἀλλὰ τοῖς ἔσω καὶ κεκρυμμένοις τοῖς διανοίας ὄμμασιν, ἰσχυρόν τε καὶ ἀκριβὲς ἐνιείσης αὐτῷ τὸ περίεργον· καὶ τοῖς ὑπὲρ αἴσθησιν φαντασίαις, τὰς τῆς θεοπτίας ἑλκούσης αὐγάς. οἱ μὲν οὖν ἐξ Ἀδὰμ καὶ μέχρι τοῦ Νῶε γεγονότες ἄνθρωποι, Θεὸν ἕνα τὸν φύσει, καὶ ἀληθῶς τῶν ὅλων δημιουργὸν, καὶ κύριον τετιμήκασι. διαβέβληται γὰρ οὐδεὶς ὡς θεοῖς ἑτέροις προσνενευκὼς ἢ δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ἀναθεὶς τὸ σέβας. μετὰ δέ γε τὸν κατακλυσμὸν καὶ τὴν τοῦ πύργου κατασκευὴν, καὶ τὰς γλωσσῶν τὰς διαφορὰς,

& cognoſcite quòd ego ſum Deus. Et quidem Dominus noſter Ieſus Chriſtus: Beati puri corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Eſt autem conſpicabilis ſuprema omnium natura non corporis oculis, ſed internis & abſconditis intelligentiæ luminibus, quæ acrem & accuratam ingenerat curioſitatem, & radios Dei viſionis ſenſu maiores atque potentiores, imaginatione attrahit. Igitur omnes ab Adamo vſque ad Noë nati mortales, Deum natura vnum, & verè rerum omnium architectum, ac dominum coluerunt. Traducitur enim nullus tanquam alios deos & dæmonas impuros veneratus. Poſt diluuium autem, & turris conſtructionem, & linguarum differentias,

qui per vniuersam terram dispersi erant, & ipsi dissentientem de Deo opinionem habuere. Cùm enim à veritate animum abduxissent, eúmque rebus momentaneis & caducis corporísque voluptatibus adiecissent, facile in absurdissima quæque lapsi sunt, & de deorum multitudine errorem atque crimen velut inter se partiti sunt. Hi enim cœlum coniectarunt esse Deum, illi Solem & Lunam, prætereáque sidera & mundi elementa, ignem & aquam, aërem & terram, ex quibus singula composita feruntur: alij rursus in vltimam inscitiam deuoluti, eò confusionis deuenêre, vt & templa ædificarent, & delubra materiâ sumptuosissima

ἀσύμβατον καὶ ἀντίαν ἐσχήκασι τὴν περὶ Θεοῦ δόξαν, οἱ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν κατεσκεδασμένοι. ἀποστήσαντες γὰρ τῆς ἀληθείας τὸν νοῦν, καὶ ταῖς προσκαίροις αὐτὸν καὶ ἐπιγείοις πράγμασι, καὶ ταῖς τοῦ σώματος ἡδοναῖς ἐνορμίσαντες, εἰς πᾶν ὁποιοῦν κατῴχοντο τῶν ἐκτοπωτάτων, καὶ οἷον διεμοιρήσαντο τῆς πλυθέου πλάνης τὰ ἐγκλήματα. οἱ μὲν οὖν τὸν οὐρανὸν ὑπετόπασαν εἶναι Θεὸν, ἥλιον δὲ καὶ σελήνην ἕτεροι· καὶ προσέτι τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα, πῦρ τε καὶ ὕδωρ, ἀέρα καὶ γῆν. ἐξ ὧν τὰ καθ' ἕκαστα συντεθεῖσθαι λέγεται. ἕτεροι αὖ πρὸς τὴν ἁπασῶν ἐσχάτην ἀμαθίαν ὠλισθηκότες, χυδαιότητος εἰς τοῦτο κατῴχοντο λογισμῶν, ὥστε καὶ νεὼς ἀναδείμασθαι, καὶ τεμένη περιειργασμένα τῇ τῶν ὑλῶν πολυτελείαις· ἔδη τε ἱερὰ

αὐτοῖς ἐνιδρῦσαι, καὶ στήλας ἀνθρώπων, καὶ τοῖς τεθνεῶσιν ἐπιδακρύσαντες, καὶ τούτοις ἡγεῖσθαι θεούς· σπονδαῖς τε αὐτοὺς καὶ θυσίαις γεραίρειν ἀποτολμᾶν. πλεῖστοι μὲν οὖν ὅσοι κατὰ τὸν βίον οἱ τὴν μόνῳ πρέπουσαν τῷ Θεῷ δόξαν, τοῖς τοῦ κόσμου στοιχείοις ἀνάπτοντες· ἀνέσχηνται δὲ τοιαύτῃ γραφῇ τῶν ἄλλων μάλιστα Χαλδαῖοι, καὶ περιεργότατα μὲν τὴν τῶν ἄστρων ἀναμετροῦσι κίνησιν, οἰωνῶν δὲ πτήσεις μαντείας ποιοῦνται πρόφασιν. ἀλλ' ὡς ἔφην ἤδη ταῖς ἐκείνων ἀσυνεσίαις διάφορος ἦν ὁ θεσπέσιος Ἀβραάμ· οὐ γὰρ ἠξίου τοῖς ἐν αἰσθήσει καὶ ὁρατοῖς ἐναρίθμιον ποιεῖσθαι φιλεῖν, τὴν ἀνωτάτω τε καὶ παντὸς ἐπέκεινα τοῦ Θεοῦ φύσιν, οὔτε μὴν τοῖς κτίσμασιν αὐτὴν ἐγκατακλείων,

ipsis hominibus, sedésque sacras & columnas ponerent, quibúsque mortuis illacrymassent, pro diis eos haberent, libationibúsque & sacrificiis colere sustinerent. sunt & plurimi mortalium, qui gloriam vni Deo debitam ac conuenientem ipsis mundi elementis attribuunt, cui doctrinæ addicti omnium maximè Chaldæi, motus astrorum curiosissimè rimantes dimetiuntur, & volatus auium in vsus vaticiniorum obseruant. sed vti iam dixi, ab illorum absurditatibus & insaniis abhorrebat diuinus Abraham: neque enim æquum censebat supremam atque omnia supergressam Dei naturam in rebus, quæ sub sensum & oculos cadunt, collocare, neque rursus illam intra res creatas includendo à

veritate deerrabat: verùm referens multò altius, & supra cuncta quæ ortum habuerunt statuens, merito & admirationi cunctis, & numini quoque acceptus erat: ita vt is de quo deinceps quæritur Deus, illi sese manifesto videndum daret. Videamus igitur quis porrò successorum Abrahę locuples sit & idoneus testis ad probandam fidem atque persuasionem quam progenitor ille habuisse perspicitur. Certè ad id suffecerit Moses, ab eo ducens originem, qui quæ illum olim sensisse nouerat, ipse & tenere vóluit, & scriptis consignauit. Conscribens itaque librum Geneseos, ait à quibusdam Sodoma esse expugnata, qui vnà cum cæteris Lot bello captum habentes,

τῆς ἀληθείας ἡμάρτανεν· ἀνακομίζων δὲ μᾶλλον ὕψου, καὶ παντὸς τοῦ κεκληρωμένου πρὸς γένεσιν ἀνωτάτω τιθεὶς, εἰκότως ἐθαυμάζετο· ταύτῃ τοι καὶ προσελήφθη παρὰ Θεοῦ· ἐμφαίνει γὰρ ἑαυτὸν αὐτῷ καθίστησι, λοιπὸν ὁ ζητούμενος. ἴδωμεν τοίνυν ὁποίαν ἔχων ὁρᾶται τὴν δόξαν ὁ προπάτωρ Ἀβραάμ· εἶτα τίς τῶν μετ' ἐκεῖνον ἀξιόχρεως ἔσται πρὸς διασάφησιν τῆς ἐνούσης αὐτῷ πίστεώς τε καὶ δόξης. ἀλλ' οἶμαι πρὸς τοῦτο ἡμῖν ἀρκέσειεν ἂν ὁ Μωσῆς, ὁ αὐτοῦ γεγονὼς ἀπόγονος, καὶ ἅπερ ἔγνω πεφρονηκότα, ταῦτα καὶ αὐτὸς καὶ φρονεῖν ἀξιῶν, καὶ γραφῇ παραδούς. ἐκοιῶ τὸ τῆς γενέσεως συντιθεὶς βιβλίον, ἔφη μὲν ὅτι πεπορθήκασί τινες τὰ Σοδομιτῶν, εἶτα δορύληπτον ἔχοντες ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις τὸν Λὼτ, ἐχώρουν μὲν,

ὡς νενικηκότες, ἐσφάλλοντο δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀδοκήτως αὐτοῖς ἀντεξάγοντος τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ᾑρηκότος μὲν κατὰ κράτος, ἀπαλλάττοντος δὲ τῆς αἰχμαλωσίας τοὺς ἅπαξ ἐνειλημμένους. ἐπειδὴ δὲ ὑπέστρεφεν ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν πέντε βασιλέων, γέγραπται γὰρ ὧδε· ἐδεῖτο μὲν αὐτοῦ λέγων βασιλεὺς Σοδόμων ὁ Χοδολογομόρ. δός μοι τοὺς ἄνδρας, τὴν δὲ ἵππον λαβὲ σεαυτῷ. ὁ δὲ μισθὸν ἀνδραγαθημάτων τὰς ἑτέρων ἔχειν ζημίας οὐκ ἀνεχόμενος, ἀπώμοτον ἐποιεῖτο τὸ χρῆμα, λέγων· ἐκτενῶ τὴν χεῖρά μου πρὸς τὸν ὕψιστον. ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, εἰ ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρωτῆρος ὑποδήματος, λήψομαι ἀπὸ πάντων τῶν σῶν· ἵνα μὴ εἴπῃς, ὅτι ἐγὼ ἐπλούτισα τὸν Ἀβραάμ, ἐστεφάνου δὲ αὐτὸν ὡς νενικηκότα.

ceu potiti victoriâ gaudebant, ſpe verò ſua falſi ſunt, nimirum Abrahamo ex improuiſo in illos ducente, & ſummâ vi vincente, eóſque qui capti iam fuerant liberante. Poſtquàm verò rediit à ſtrage quinque regum, ſic enim ſcriptũ eſt, orabat eum rex Sodomorum Chodologomor, dicens: Da mihi viros, tibi verò equos retine. Is verò cùm in mercedem præclarè geſtorum aliena damna ferre nollet, cũ deieratione rem abnuit, inquiens, attollam manum meam ad celſiſſimum qui condidit cœlum & terram, ſi quicquam ex rebus tuis ſumpſero à funiculo vſque ad corrigiam calceamenti: ne dicere poſſis, Ego ditaui Abraham, ipſum verò coronauit vt victorem.

Et rex Salem, hoc eſt, Melchiſedech benedixit, dicens: Benedictus Abraham Deo celſiſſimo qui condidit cœlum & terram. Et benedictus Deus celſiſſimus, qui tradidit inimicos tuos in manum tuam. Mittens verò quendam ex neceſſariis ſuis, ſeu maximè fidum famulum in Meſopotamiam, vt Iſaaco eſſet pronubus & nuptiarum conciliator: aſtringam te, inquit, iureiurando per Deum cœli, & per Deum terræ. Vnũ igitur diuinus Abraham & ſolum nouerat Deum, ac manifeſtò fatebatur, ipſúmque altiſſimum vocabat omnium quæ in cœlo & terra ſunt opificem. Itaque celſitudo illa non ſub ſenſum cadit, nec vt in loco concipitur, nec vt corporeũ quid ſumitur,

καὶ ὁ βασιλεὺς Σαλὴμ τουτέστι Μελχισεδὲκ εὐλόγησε λέγων. εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ ὑψίστῳ ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. ἀποστέλλων δέ τινα τῶν ἐπιτηδείων, ἤτοι τῶν ἐνουστάτων οἰκετῶν, εἰς τὴν μέσην τῶν ποταμῶν, καὶ νυμφαγωγὸν προστάττων γενέσθαι τῷ Ἰσαὰκ, ὁρκιῶ σε, φησὶ, τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν Θεὸν τῆς γῆς. ἕνα δὴ οὖν καὶ μόνον ᾔδει Θεὸν, ὡμολόγει τε εἶναι σαφῶς ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, ὕψιστόν τε αὐτὸν ὠνόμαζε, καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸν, τῶν τε ἐν οὐρανῷ καὶ τῶν ἐπὶ γῆς. οὐκοῦν τὸ ὕψος οὐκ αἰσθητὸν, οὔτε μὴν ὡς ἐν τόπῳ νοούμενον, οὔτε ὁποῖον ἄν τις κατὰ σῶμα λάβοι,

ἀλλ' ἐν τῷ τοῖς πᾶσιν ἐφεστάναι θεοπρεπῶς, πεποιῆσθαι δὲ παρ' αὐτοῦ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ στερέωμα, καὶ μήν τοι τὴν γῆν, αὐτὸ δὲ φημι τὸ στοιχεῖον. εἰ δὲ πάντα γέγονε παρ' αὐτοῦ, πάντως που καὶ ἕτερος παρὰ πάντα ἐστί· ἕτερος δὲ κατὰ φύσιν, ἐπεὶ μήτε γεννητὸς, μήτε μὴν ἐξ οὐκ ὄντων ἐστὶν, ἀγέννητος δὲ μᾶλλον καὶ ἀΐδιος, καὶ χρόνου παντὸς πρεσβύτατος, καὶ τῶν ὅλων ἀρχή. Θεὸν μὲν οὖν ἕνα καθάπερ ἔφην ἀρτίως ᾔδει τε ὄντα σαφῶς ὁ θεσπέσιος Ἀβραὰμ, αὐτῷ τε καὶ μόνῳ τὴν καθαρὰν, καὶ ἀβέβηλον ἐποιεῖτο λατρείαν. ἐπειδὴ δὲ ὁ καιρὸς εἰς ἐπίδοσιν αὐτῷ τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων ἠκόνητο τὴν διάνοιαν, τότε δὴ τότε, τοὺς περὶ τῆς θεότητος λόγους ἰσχυρότερον ἐποιεῖ-

ſed eiuſmodi quod vniuerſis conuenienter diuinæ naturæ præeſt, à quo facta ſunt quæcunque in cœlo & in terra, ipſúmque adeò firmamentum, elemētum inquam ipſum. Quòd ſi vniuerſa facta ſunt ab ipſo, prorſus vtique diuerſus eſt ab vniuerſis, & diuerſus ſecundùm naturam, quandoquidem neque genitus eſt, neque ex nihilo, ſed potius ingenitus & æternus, omníque tempore antiquior, & omnium principium. Deum igitur vnum vti modo dicebam, certò ſciebat exiſtentem diuinus Abraham, eíque ſoli purum ac ſyncerum cultum exhibebat. Vbi verò progreſſu temporis exeruit ſeſe animus ad profectum eorum quæ rectè iam apud ſe conceperat, tunc certè multò efficacius de diuinitate loqui adortus eſt:

nec enim dũtaxat quod vnus Deus,& præter ipſum nullus alius ſit, ſed quod & in ſancta atque conſubſtantiali trinitate concipiatur, vnius & incorruptæ naturæ perfectio ac complementum edidicit. Solum verò vt in figuris & non accommodatè ad ſenſum edocebatur, cur ita? quia iis qui recens ad veritatis cognitioné vocati ſunt, nec mentem eius ſpeculationi aſſuefactam habent, inacceſſum quodammodo videtur& reapſe eſt diuinæ viſionis lumen. Indiget enim eiuſmodi cognitio erecta, exercitata, perſpicacíq. mente atq. inſuper antegreſsâ fide confirmata, quæ quidem eſt ſtabile fundamentum & baſis omnium de diuinitate ſermonum. Quod confirmat nobis Eſaias Propheta dicens,

δεύετο· οὐ γάρ τοι μόνον ὡς εἷς μέν ἐστι Θεὸς, ἕτερος δὲ παρ' αὐτὸν οὐδεὶς διεμάνθανεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ νοεῖται τριάδι, τὸ τῆς μιᾶς τε καὶ ἀκηράτου φύσεως πλήρωμα. ὡς ἐν τύποις ἔτι μόνον οὐχὶ δὲ καὶ αἰσθητῶς, ἐδιδάσκετο· διὰ ποίαν αἰτίαν; ὅτι τοῖς ἄρτι κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας καὶ οὐκ οἰκειοῦσι τοῖς ἐπ' αὐτῇ θεωρήμασι τὴν διάνοιαν ἔχουσιν, ἀπρόσιτόν πως εἶναι δοκεῖ, καὶ ἐστὶν ἀληθῶς τὸ φῶς τῆς θεοπτίας. δεῖται γὰρ ἡ τοιάδε γνῶσις βεβηκότος τε νοῦ, καὶ γεγυμνασμένου, καὶ ὀξὺ βλέπειν εἰδότος, καὶ προσέτι τούτοις προηκονημένου τὴν πίστιν· κρηπὶς γὰρ αὕτη καὶ ἀκατάσειστος ὑποβάθρα τῶν περὶ τῆς θεότητος λόγων. καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λέγων ὁ προφήτης Ἠσαΐας,

ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδ' οὐ μὴ συνῆτε. ὅτι δὲ δεῖ πάντως τῆς δι' αἰνιγμάτων παιδαγωγίας τοῖς ἄρτι προσβάλλουσι ταῖς οὕτως ἰσχναῖς, καὶ οἱονεὶ κατερρινισμέναις ἐννοίαις τῆς περὶ Θεοῦ δηλονότι, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; οὐδὲ τῶν παρ' Ἕλλησι σοφῶν ἠγνοηκότων τὸ χρῆμα. Πορφύριος γοῦν ἐπὶ παιδείᾳ κοσμικῇ δόξαν ἔχων παρ' ἐκείνοις οὐκ ἀγεννῆ, ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῆς φιλοσόφου ἱστορίας τοιοῦτόν τι φησὶ περὶ τῶν ὠνομασμένων σοφῶν, ἤτοι δοκησισοφίας ὑπόληψιν ἐσχηκότων. μὴ δυνάμενοι γάρ φησι τὰ πρῶτα εἴδη καὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς σαφῶς τῷ λόγῳ παραδοῦναι, διά τε τὸ δυσπερινόητον αὐτῶν καὶ δυσέξοιστον, παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς ἀριθμοὺς, εὐσήμου διδασκαλίας χάριν,

nisi credideritis, non intelligetis. Quin verò recens applicantibus se ad tenues ita & limatas videlicet de Deo cogitationes, prorsus opus sit tecta, perque ænigmata & ambages procedente institutione, quî ambigere quisquam possit? cùm ne sapientes quidẽ Grecorũ eam rem ignorauerint. Porphyrius sane gloriam haud contemnẽdam humanioribus disciplinis apud eos consecutus, in primo de philosophorũ historia tractatu, tale quiddã de famosis sapientibus siue opinionem eam ex propria persuasione & vanitate indeptis ait. Cùm non possent primas species & prima principia sermone tradere, propter difficultatem concipiendi ea atque exponendi, progressi sunt ad numeros perspicuæ doctrinæ gratia,

imitati geometras & grammaticos. Vt enim isti cùm vellent tradere potestates elementorum, ipsáque elementa, accesserunt ad notas, has dicentes tanquam ad primam institutionem elementa esse: postremò verò & docent, hos characteres elementa non esse, sed per eos verorum elementorum notionem dari: & Geometræ cùm non valeant incorporeas species oratione demonstrare, ad descriptiones figurarum veniunt, dicentes hoc puta esse triangulum, cùm non velint quidem esse triangulum id quod sub adspectum cadit, sed tale quid per quod notioné trianguli exhibeant, & de primis quidem rationibus ac speciebus idẽ fecerũt Pythagorici,

μιμησάμενοι τοὺς γεωμέτρας καὶ τοὺς γραμματιστάς· ὡς γὰρ οὗτοι τὰς δυνάμεις τῶν στοιχείων, καὶ αὐτὰ ταῦτα βουλόμενοι παραδοῦναι, παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς χαρακτῆρας, τούτους λέγοντες ὡς πρὸς τὴν πρώτην διδασκαλίαν στοιχεῖα εἶναι, ὕστερον μέντοι καὶ διδάσκουσιν, ὅτι οὐχ οὗτοι στοιχεῖά εἰσιν οἱ χαρακτῆρες· ἀλλὰ διὰ τούτων ἔννοια γίνεται τῶν πρὸς ἀλήθειαν στοιχείων· καὶ οἱ γεωμέτραι μὴ δυνάμενοι τὰ ἀσώματα εἴδη λόγῳ παραστῆσαι, παραγίνονται ἐπὶ τὰς διαγραφὰς τῶν σχημάτων, λέγοντες εἶναι τρίγωνον τόδε, οὐ τοῦτο βουλόμενοι τρίγωνον εἶναι, τὸ ὑπὸ τὴν ὄψιν ὑποπῖπτον, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον καὶ διὰ τούτου τὴν ἔννοιαν τοῦ τριγώνου παριστᾶσι· καὶ περὶ τῶν πρώτων οὖν λόγων, καὶ εἰδῶν, τὸ αὐτὸ ἐποίησαν οἱ Πυθαγόρειοι,

μὴ ἰσχύοντες λόγῳ παραδοῦναι τὰ ἀσωματοειδῆ καὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς, παρεγένοντο ἐπὶ τὴν διὰ τῶν ἀριθμῶν δήλωσιν, καὶ οὕτω τὸν μὲν τῆς ἑνότητος λόγον καὶ τὸν τῆς ταυτότητος, καὶ τῆς ἰσότητος καὶ τὸ αἴτιον τῆς συμπνοίας, καὶ τῆς συμπαθείας τῶν ὅλων, καὶ τῆς σωτηρίας, τοῦ κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος ἓν προσηγόρευσαν. οὐκοῦν ἐπειδήπερ δυσέξοιστά τε ἐστὶ καὶ δυσέκφραστα, καὶ οὐχ ἕτοιμα πρὸς τὸ καταθρεῖν τὰ τῆς θεότητος ἴδια καὶ ἐξαίρετα, καὶ οἱ γὰρ ἂν περὶ αὐτοῖς γένοιντο λόγοι σμικροὶ κομιδῆ, καὶ τῆς ἀξίας ὄντες κατόπιν, ἁλοῖεν ἂν διὰ σχημάτων καὶ τύπων τῶν ἐναργεστέρων ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγματι τὰ περὶ αὐτῆς μανθάνομεν. οὕτω φαμὲν πεπαιδεῦσθαι τὸν θεσπέσιον Ἀβραάμ·

cùm nequirent oratione tradere incorporeas ſpecies, atque adeò prima principia, ad declarationem per numeros proceſſerunt, & ita rationem vnitatis atque identitatis ac æqualitatis, causámque conſpirationis & conſenſus conſeruationíſque vniuerſorum, dum ſe ſicut ipſa & ſimiliter habet, vnum appellarunt. Quandoquidem igitur ipſa diuinitatis proprietas & differentia eſt quid vix enarrabile, difficiléque prorſus ad introſpiciendum, & quæcunque de illa habeatur oratio, exilis admodum & infra dignitatem deprehendatur, eam per figuras & typos efficaciores veluti per ſpeculum aut ænigma edocemur. Sic deniq. diuinũ illũ Abrahamum inſtitutum aſſue-

ramus, quippe de illo ita ſcriptum eſt: apparuit ei Deus ad quercum Mambre ſedenti, ad fores tabernaculi eius, cùm meridie adſpiceret, ſuis oculis vidit, & ecce tres viri ſteterant ſupra ipſum, & conſpicatus in occurſum eis properauit, próque foribus tabernaculi ſui humi prouolutus adorauit, dixítque, Domine, ſi inueni gratiam coram te, ne prætererieris ſeruum tuum; & poſt alia dixit ad ipſum: Vbi Sarra eſt vxor tua, ille reſpondens ait, ecce eſt in tabernaculo: dixit verò, rediens veniam ad te, & circa tempus illud opportunè Sarra vxor tua filiū habebit. Ecce apertiſſimè ſibi viſū eſſe Deū ait, fuiſſe verò tres homines cōſpectos, accurrentem porrò diuinum

γέγραπται γὰρ ὧδε περὶ αὐτοῦ, ὤφθη δὲ αὐτῷ ὁ Θεὸς πρὸς τῇ δρυῒ τῇ Μαμβρῇ καθημένου αὐτοῦ· ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ μεσημβρίας. ἀναβλέψας δὲ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε, καὶ ἰδοὺ τρεῖς ἄνδρες εἱστήκεισαν ἐπάνω αὐτοῦ, καὶ ἰδὼν προσέδραμεν εἰς συνάντησιν αὐτοῖς ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ εἶπε. κύριε, εἰ ἄρα εὗρον χάριν ἐναντίον σου, μὴ παρέλθῃς τὸν παῖδά σου, καὶ μεθ᾽ ἕτερα· εἶπε δέ φησι πρὸς αὐτόν. ποῦ Σάῤῥα ἡ γυνή σου, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἰδοὺ ἐν τῇ σκηνῇ· εἶπε δὲ ἐπαναστρέφων ἥξω πρὸς σὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας, καὶ ἕξει υἱὸν Σάῤῥα ἡ γυνή σου. ἰδοὺ δὴ μάλα σαφῶς, ὦφθαι μὲν αὐτῷ φησὶ τὸν Θεὸν, εἶναι γε μὴν τοὺς ἑωραμένους. ἄνδρας τρεῖς, προσθέοι τα δὲ τὸν θεσπέσιον

Ἀβραὰμ οὐχ ὡς τρισὶν εἰπεῖν, κύριοι, εἰ εὗρον χάριν ἐναντίον ὑμῶν, μὴ παρέλθητε τὸν παῖδα ὑμῶν, κύριον δὲ μοναδικῶς ὀνομάζοντα τοὺς τρεῖς, ὡς ἕνα παρ᾽ ἑαυτῷ καταίρειν ἀξιοῦν, ἐπεὶ καὶ ὡς εἷς ὄντες οἱ τρεῖς, ἔφασκον ὡς ἐκ προσώπου πάλιν ἑνὸς, ποῦ Σάῤῥα ἡ γυνή σου; καὶ τὸ, ἐπαναστρέφων ἥξω, κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς ὥρας. ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει τοὺς ὀφθέντας αὐτῷ τρεῖς μὲν ὄντας καὶ ἰδιοσυστάτους ἕκαστον ὑφεστηκότας τῷ γε μὴν λόγῳ τῆς ὁμοουσιότητος, εἰς ἕνα συνειλημμένους, καὶ τὰς διαλέξεις, οὕτω ποιεῖσθαι σπουδάσαντας· ἀλλ᾽ αἱ μὲν τῶν τοιούτων εἰκόνες ἀμυδραί πως εἰσὶ, καὶ πολὺ τῆς ἀληθείας ἡττώμεναι· πλὴν τὸ χρειῶδες ἔχουσιν εἰς χειραγωγίαν τὴν ἐπί γε φημὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν

Abrahamũ non tanquã tribus dixisse: Domini, si inueni gratiã corã vobis, ne præterieritis seruum vestrum; sed Dominum vnicè vocantẽ tres, tanquam vnum, vti ad se diuerterẽt, rogasse, quando & tanquam vnus existentes treis velut ex vna persona dixerunt, Vbi est Sarra vxor tua; & illud: rediens veniam circa hoc tempus maturè. Cerne igitur, cerne visos tres quidem existentes, & propria vnumquemque subsistentia verbo consubstantialitatis subiacentes, in vnum comprehensos, ac ita colloquia inter se data opera miscentes. sed huiusmodi imagines obscuræ quodammodo & multum infra veritatem sunt, nisi quod alicui vsui sunt ad nos quasi manu ducendos in earũ rerum cognitionem quæ mentem

& orationem exuperāt: quippe puriſſimis duntaxat mentibus diuinæ viſionis lumen illabitur, ac tanquam ab iis quæ ſub ſenſum cadūt, ad ea quæ ſenſu noſtro & vi rationis longè maiora ſunt, euolamus. Vna eſt enim conſenſu omnium diuinitatis natura, quæ ſuper omnes, per omnia & in omnibus eſt: per intellectum verò extenditur in ſanctam, venerabilem & conſubſtantialem trinitatem, in patrem, inquam, & filium & ſpiritum ſanctum: niſi quod etſi ſubſiſtunt vnaquæque dictarum perſonarum per ſe exiſtentes, reapſè & verè id quod eſſe dicuntur, tamen conſubſtantialitatis ratio in indifferentem eas naturam colligit: genitus eſt enim filius ex patre, éſtque in ipſó & ex ipſo naturaliter,

καὶ λόγον· διανοίαις γε μὴν ταῖς καθαρωτάταις τὸ φῶς τῆς θεοπτίας εἰσδύεται, καὶ ὡς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀνιπτάμεθά πως πρὸς τὰ αἰσθήσεως ἀνωτέρω καὶ λόγων τῶν ἡμῖν τὴν δύναμιν ὑπερκείμενα. μία μὲν γὰρ ἐστὶν ὁμολογουμένως φύσις θεότητος, ἡ ἐπὶ πάντας τε καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι· κατευρύνεται δὲ νοητῶς εἰς ἁγίαν τριάδα σεπτήν τε καὶ ὁμοούσιον, εἴς τε πατέρα φημὶ καὶ μέν τοι καὶ τὸν υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. πλὴν εἰ καὶ ὑφεστήκασιν ἰδικῶς τῶν ὠνομασμένων ἕκαστον, τοῦτο ὑπάρχον κατ' ἀλήθειαν ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, ἀλλ' ὅγε τῆς ὁμοουσιότητος λόγος, εἰς ἀπαράλλακτον αὐτὰ συνεγείρει φύσιν· γεγέννηται μὲν γὰρ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς,

ἐκπορεύεται δὲ καὶ τὸ πνεῦμα, ἴδιον ὂν τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ὁμοίως τοῦ υἱοῦ· ἁγιάζει γὰρ δι' αὐτοῦ τὸ ἁγιάζεσθαι πεφυκὸς ὁ Θεὸς καὶ πατήρ. οὐκ ἠγνόηκε τοίνυν ὁ προπάτωρ Ἀβραὰμ, τὸν ἐν ἁγίᾳ τριάδι προσκυνούμενον τὸν τῆς γῆς καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸν, καὶ τὸ κατὰ πάντων ἔχοντα κράτος, οἵ γε μὴν ἐξ αὐτοῦ γεγονότες Ἰσαάκ τε φημὶ καὶ Ἰακὼβ, πεφρονήκασιν οὐχ ἑτέρως· ἀλλὰ τῆς πατρῴας ἀρετῆς κατ' ἴχνος ἰόντες τῆς αὐτοῦ πίστεως γεγόνασι ζηλωταί. καὶ γοῦν Μωϋσῆς ὁ μακάριος, ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς κοσμογονίας τὰ περὶ αὐτῶν ἡμῖν ἐξηγούμενος, ὦφθαι μὲν φησὶ τῷ Ἰακὼβ καὶ τῶν ὅλων Θεὸν, ἐμπεδοῦντα δὲ πρὸς ἐλπίδας αὐτὸν ἀγαθὰς εἰπεῖν· ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαάκ·

procedit etiam ſpiritus proprius exiſtens Dei & patris & ſimiliter filij. ſanctificat enim Deus pater per ipſum id quo ſanctificari aptum eſt. Non igitur ignorauit progenitor noſter Abraham adoratum in ſancta trinitate terræ & cœli omniúmque rerum architectum, penes quem in vniuerſa eſt poteſtas, nec ab eo deducti Iſaac & Iacob, aliter ſenſerunt, ſed paternæ virtutis veſtigia inſiſtentes, eius quoque fidem ardẽter ſecuti ſunt. Quinetiam beatus Moſes in libro Geneſeos de illis nobis enarrans, apparuiſſe ait & Iacob vniuerſi creatorem Deum, eum ad opimas ſpes erigentem, dixiſſéque: Ego ſum Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac:

fatebatur & ipſe Iacob dicens: Si dederit mihi Dominus panem ad manducandum, & veſtem ad induendum, erit mihi Dominus in Deum. Et hæc quidem de iſtis ſatis. De cætero verò arbitror traducendam orationem ad diuinum Moſem, qui & ipſe vnum natura & veritate prædicat Deum, non ignarus videlicet per quem vniuerſa in lucem prodierint, calléníque viuentē Deum, & verbum eius hypoſtaticum, & in Deo atque ex ipſo ſpiritum ſanctum viuificantem, qui per illud creaturæ mittitur. Dixit enim Deum in principio fecit cœlum & terram, compendioſius & paucis his verbis, ipſum vniuerſi genitorem indicans, mox explanat rem & oſtendit per

ὡμολόγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰακὼβ λέγων· ἐὰν δῷ μοι κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι, ἔσται μοι κύριος εἰς Θεόν. καὶ ταυτὶ μὲν, ἀπόχρη περὶ αὐτῶν. χρῆναι δέ φημι καὶ αὐτῷ λοιπὸν ἐπαφεῖναι τὸν λόγον τῷ θεσπεσίῳ Μωσεῖ. ἕνα γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς διακηρύττει Θεὸν, οὐκ ἠγνοηκὼς τὸν δι' οὗ τὰ πάντα παρῆκται πρὸς γένεσιν τὸν ζῶντά τε φημὶ καὶ ἐνυπόστατον λόγον αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐν Θεῷ τε καὶ ἐξ αὐτοῦ πνεῦμα ζωοποιὸν, τὸ δι' υἱοῦ τῇ κτίσει πεμπόμενον. ἔφη γὰρ ὅτι ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, κεφαλαιωδέστερον δὲ καὶ ὡς ἐν βραχεῖ τῷ λόγῳ γενεσιουργὸν τῶν ὅλων ἀποφήνας αὐτὸν ἐπεξεργάζεται τὸ διήγημα καὶ δέδειχεν ὅτι διὰ ζῶντος

λόγου τοῦ κρατοῦντος πάντων Θεοῦ, παρήχθη πρὸς ὕπαρξιν τὰ οὐκ ὄντα ποτὲ, ζωογονεῖται δὲ κἂν ἐν πνεύματι. εἶπε φησὶν ὁ Θεὸς, γενηθήτω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς, γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος, καὶ ἐγένετο οὕτως· καὶ ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν γεγονότων κατίδοι τὶς ἂν, λέγοντα μὲν τὸν πατέρα, γενηθήτω τόδε τι τυχὸν ἢ τόδε, παρακομίζοντα δὲ διὰ τοῦ λόγου πρὸς γένεσιν, ὅπερ ἂν βούληται, μελλησμοῦ δίχα παντός. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργὴς κἂν εἰ κατανεύσειε μόνον ἐστὶ τὸ δοκοῦν. ἔφη δὲ ὅτι ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος, καὶ ἀκατασκεύαστος καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, καὶ πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο τοῦ ὕδατος, ἐκοινοῦ διαμνημονεύει καὶ μάλα σαφῶς πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ

verbum viuens omnia regentis Dei, ea quæ antè non extitiſſent, in existentiam naturæ prodiiſſe, & viuificari in ſpiritu. Dixit enim Deus, inquit ille, fiat lux, & facta eſt lux, fiat firmamentum in medio aquę, & ſic factum eſt: & in vnoquoque eorum quæ facta ſunt quilibet animaduertere poſſit dicẽtem patrem, fiat hoc fortè vel illud, producentẽ in generationem quicquid lubeat, interuentu verbi abſq. omni cunctatione. Viuẽs enim ſermo Dei & efficax: etſi innuerit ſolũmodo eſt quicquid viſum fuit. Dixit verò quod & terra non videbatur & inornata erat, & tenebræ ſuper abyſſum, & ſpiritus Dei ferebatur ſuper aquas, vnde & mentionem facit admodum perſpicuè patris & filij & ſpiritus ſancti, &

per modos etiam alios in sancta & consubstantiali trinitate vnam natura & verè prædicat Deitatem. Quod enim Sodomitis intoleranda delinquentibus immisit flammam, pluit, inquit, in Sodomam ignem & sulphur Dominus à Domino: sed & operæpretium duco, magno vsui legentibus futurũ illud in medium proferre: sic enim scriptum est de hominis creatione. Et dixit Deus, Faciamus hominem ad imaginem nostram & similitudinem. Deinde paulò post, Et fecit Deus hominem ad imaginem Dei, est enim imago Dei & patris filius ad quem & nos per intellectum conformati sumus, & hoc quidem præ cæteris eximium diues hominis natura sortita est,

κατ' τρόποις δὲ ἑτέροις ἐν ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ τριάδι τὴν μίαν καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς διακηρύττει θεότητα· ὅτι γὰρ δὴ Σοδομίταις ἀφόρητα πεπλημμεληκόσιν ἐπεφίει τὸ πῦρ, ἔβρεξε φησὶν ἐπὶ Σόδομα πῦρ καὶ θεῖον κύριος παρὰ κυρίου· ἀλλὰ γὰρ κἀκεῖνο εἰς μέσον παρενεγκεῖν οἶμαί που φαίην ἂν ἔγωγε τῶν ὅτι μάλιστα λυσιτελεστάτων τοῖς ἐντευξομένοις· γέγραπται γὰρ ὡδὶ περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῆς. καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. εἶτα μετὰ βραχέα, καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· εἰκὼν γὰρ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ υἱὸς πρὸς ὃν καὶ ἡμεῖς μεμορφώμεθα, καὶ τοῦτο ἐξαίρετον ἡ ἀνθρώπου φύσις πεπλούτηκεν·

ἐναστράπτει γὰρ αὐτῇ τὸ κάλλος τοῦ δημιουργήσαντος. εἶτα τί φαῖεν ἂν οἱ τοῖς πρὸς ἡμῶν ἀνταναστάμενοι λόγοις, καὶ ὑποπλαττόμενοι μὲν τὴν εὐσέβειαν, διά γε τοῦ συνομολογεῖν ὡς εἴη Θεὸς, εἷς τε καὶ μόνος· οὐ μὴν ὅτι καὶ γεγέννηκεν ἐξ ἑαυτοῦ τὸν υἱόν. πρὸς τίνας ἔφη Θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. ἆρ' οὐχὶ καταλογιεῖταί τις ὡς αὐτὴ πρὸς ἑαυτὴν ἡ ἁγία τε καὶ ὁμοούσιος τριὰς, τοὺς περὶ τούτων λόγους ποιεῖται, οἷον οὐκ ἀκατάσκεπτον τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευὴν γενέσθαι παρὰ Θεῷ καταδεῖξαι θελήσαντος τοῦ πανσόφου Μωϋσέως, μονονουχὶ δὲ καὶ προβουλίοις τετιμημένην. σκέψεως μὲν γὰρ, ἢ ἐνδοιασμοῦ καὶ ἐρεύνης τῆς ἐφ' ὁτῳοῦν, οὐκ ἂν ὁ θεῖος καὶ ἀκήρατος δεηθείη νοῦς.

irradiat enim ipſi creatoris pulchritudo. Quid ergo dicturi ſunt qui aduerſus noſtras rationes inſurgunt, ſimulántque pietatem, aſſentiendo Deum quidem eſſe vnum & ſolum, ſed nequaquam ex ſe filium genuiſſe. Cedo ad quos dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: nunquid exiſtimare cuiuis datur ſanctam trinitatem ipſam ſibimet hæc de illis verba facere, ceu demonſtrare voluerit ſapiétiſſimus Moſes hominum opificium à Deo non abſque præuia conſultatione ſuſceptum eſſe, immò quaſi præconſultationib. decoratum. Enimverò nuſquam vlla in re conſideratione vel addubitatione & ſcrutatione diuinus illibatúſque indiguerit intellectus,

quippe qui ſimul ac voluit aliquid, id rectè ac ordine citraque reprehenſionem ſe habere cenſendum ſit, verùm honorata eſt, vt dixi, quibuſdam veluti præconſultationibus hominis natura. Sed enim nec atheorum ſiléda eſt oratio, forſan enim ad hæc extemplò dixerint, non quemadmodum tute ſentis ac exiſtimas, proprio verbo & ſpiritui locutus eſt pater, ſed diis ſibi minoribus & ſecundis, ídq; manifeſtum eſt etiam Græco more philoſophantibus, vnũ cenſeri ac in confeſſo eſſe Deũ, vniuerſi conditorem, & naturâ omnes ſuperantem à quo facti ſint & producti ad generationẽ alij deinceps dij, ſub intellectum & ſenſũ, vt ipſi loquuntur, cadentes: dixit enim admodũ perſpicuè Plato:

ἅμα γὰρ τι βεβούληται, καὶ τοῦτο ἐστὶν ὀρθῶς καὶ ἀδιαβλήτως ἔχον· τετίμηται δὲ ὡς ἔφην καὶ οἱονεί τισι προβουλίοις ἡ ἀνθρώπου φύσις. ἀλλὰ γὰρ μηδὲ τὸν τῶν ἀθέων ἀποσιγήσωμεν λόγους, φαῖεν γὰρ ἂν ἴσως πρὸς ταῦτα εὐθύς, οὐ γὰρ ὥσπερ αὐτὸς οἴει καὶ φρονεῖν ἀξιοῖς, τῷ ἰδίῳ λόγῳ καὶ τῷ πνεύματι λελάληκεν ὁ πατήρ, ἀλλὰ τοῖς μεθ' ἑαυτὸν δευτέροις, καὶ ἐν μείοσιν οὖσι θεοῖς, καὶ ὅτι τοῦτο οὐχ ἅπασιν ἐναργές, ὅτι καὶ τοῖς τὰ Ἑλλήνων φιλοσοφεῖν εἰωθόσιν, ἕνα μὲν ἐδόκει Θεὸν εἶναι συνομολογεῖν, τὸν τῶν ὅλων δημιουργὸν, καὶ πάντων ἐπέκεινα κατὰ φύσιν, πεποιῆσθαι δὲ παρ' αὐτοῦ, καὶ παρῆχθαι πρὸς γένεσιν ἑτέρους τινὰς θεοὺς, καθά φασιν αὐτοί, νοητούς τε καὶ αἰσθητούς· καὶ γοῦν ἐναργέστατα φησὶν ὁ Πλάτων·

ἔστιν οὖν κατ' ἐμὴν δόξαν διαιρετέον. πρῶτον τί τὸ ὄν, ἀεὶ γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γινόμενον, ὂν δὲ οὐδέποτε, τὸ μὲν οὖν γνώσει μετὰ λόγου περιληπτὸν ἀεὶ κατὰ ταὐτὰ ὄν. τὸ δὲ αὖ δόξῃ μετ' αἰσθήσεως ἀλόγου, δοξαστὸν γινόμενον, καὶ ἀπολλύμενον, ὂν δὲ οὐδέποτε· ὂν μὲν γὰρ ἀεί, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον τὴν ὑπερτάτην καὶ τοῦ πεποιῆσθαι κρείττονα κατονομάζει φύσιν· φησὶ δὲ δή, τὸν τῶν ὅλων καὶ ἀληθῶς ὄντα Θεόν· οὕτω γάρ που καὶ αὐτὸς φησὶ πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωϋσέα· ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν, τὸ δὲ γινόμενον, ὂν δὲ οὐδέποτε, τὸ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος παρενεχθὲν εἰς ὕπαρξιν, ἀρρήτῳ τινὶ καὶ ἀπερινοήτῳ δυνάμει, τοῦ, τόδε τὸ σύμπαν τεχνουργήσαντος Θεοῦ.

eſt mea quidẽ ſententia diſtinguendũ. Primum quid illud quod ſemper eſt natiuitatẽ non habẽs, & quid illud quod fit, non autẽ ſemper fuit, illud quippe & cognitione & ſermone comprehendi poteſt, per ſe ſemper exiſtens, hoc verò opinione cũ ſenſu rationis experte opinabile eſt, & fit quidẽ ac interit, non autem eſt ſemper: nam id quod ſemper eſt, nec habet generationẽ. ſummã & maiorẽ quàm vt fieri poſſit denominat naturam, vniuerſi inquam verè Deũ: ſic enim & ipſe alicubi loquitur ad prophetam Moſem: Ego ſum qui ſum: quod verò fit, nunquam autem exiſtens, eſt quod à non ente producitur ad generationem ſeu exiſtentiam ineffabili quadam & captum exuperante vi potentiáq, eius Dei qui hoc vniuerſum fabricatus eſt.

Constat igitur quod & satis clarè mihi ostensum est, non ex solis nostrorum scripturis sacris, sed & iis secundum quas isti & sentire & loqui consueuerũnt, omnia à Deo producta esse: & dissimilem conditis ipse naturam sortitus est: subiacent enim, & sic omnino à natura comparatum est, vt id quod fit, sit faciente inferius. Quæ cùm ita se habeant, quid sibi volunt illi qui suspicantur Deum vniuersi creatorem aliis diis hæc locutum esse. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram; si enim tanquam ad imaginem creaturarum animal in terris rationis capax voluit effingere, quid propriam ipsis confert faciem, faciamus, inquiens, ad imaginem nostram;

ἄραρεν οὖν ὅτι καί μοι λίαν δέδεικται σαφῶς, οὐκ ἐκ μόνων τῶν παρ' ἡμῖν ἱερῶν γραμμάτων, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν αὐτοὶ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ἐγνώκασιν, ὅτι πάντα παρήχθη παρὰ Θεοῦ πρὸς τὸ εἶναι καὶ ἀσυμφυᾶ τοῖς γεγονόσιν αὐτὸς τὴν φύσιν ἀπεκληρώσατο. ὑποκάθηται γὰρ καὶ ἔστι που πάντως ἐν μείοσι φυσικῶς τοῦ ποιοῦντος τὸ ποιηθέν. ἔχοντος δὲ οὕτως ἡμῖν τοῦ περὶ τούτων λόγου· τί δὴ ἄρα φασὶν οἱ θεοῖς ἑτέροις ὑποτοπήσαντες τὸν τῶν ὅλων φάναι Θεόν· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν, καὶ κατ' ὁμοίωσιν. εἰ μὲν γὰρ ὡς πρὸς τὴν τῶν κτισμάτων εἰκόνα τὸ λογικὸν ἐπὶ γῆς ζῷον ἠθέλησε πλαστουργεῖν, τί τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς συνεισκομίζει πρόσωπον, ποιήσωμεν λέγων καὶ κατ' εἰκόνα ἡμετέραν·

εἰ δὲ δὴ πρὸς τὸ ἑαυτοῦ καὶ μόνου θεοπρεπέστατον κάλλος διαμορφοῦσθαι δεῖν ἐδικαίωσε, τί συνεισδέχεται τὴν ἑτέρων μνήμην· ἤτοι τὸ εἶδος, ἢ ὅπως γὰρ ἄν τις τὰ περὶ τούτων εὖ λέγοι. οὐ γὰρ ἐν ταυτότητι φύσεως καὶ ὑπεροχῆς καὶ ἀξίας καταλογισθείη ἂν δημιουργός τε καὶ κτίσις, γενητὴ καὶ ἀγένητος φύσις, ἄφθαρτος καὶ ὑπὸ φθοράν, εἴπερ ἐστὶν οὐ διεψευσμένως εἰπεῖν, ὅτι πάντα τε καὶ πάντως, τὸ ἐν γενέσει νοούμενον ὑποκέοιτο ἂν καὶ τῷ καταφθείρεσθαι δεῖν. Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος ταῖς τοῦ ἁγίου πνεύματος μυσταγωγίαις πρὸς τὰ ἐσόμενα βλέπων, προενόησε τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ τίνα τρόπον, ἐρῶ. ἐπειδὴ γὰρ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι, τουτέστιν ἐν ὁμοουσίῳ νοεῖται τριάδι

sin verò ad suam ipsius diuinissimam pulchritudinem conformari debere censuit, cur simul comprehendit aliorum mentionem, siue speciem, siue quomodocũque quis de istis rectè loquatur: non enim in identitate naturæ & eminentiæ & dignitatis vnquã deputentur opifex & res creata, genita & ingenerabilis natura, incorrupta & corruptioni obnoxia: siquidem non falsò illud dici potest, omnino & vbicunque, omne quod generatum concipitur, interitui quoque ex necessitate subiacere. Diuinus enim Moses arcanis sancti spiritus ductibus ad futura respiciens, rerum nostrarum curam habuit, quo verò modo aperiam. Quãdoquidem enim in patre & filio & spiritu sancto, hoc est in consubstantiali colligitur Trinitate

vna

vna & ineffabilis, & incomprehensa Dei natura, ne quis fortè ex nimia vesania quò minimè oportuit, præceps abreptus, ad imaginem quidem & similitudinem Dei hominem factum esse, sed non item filij dicat: nam è conuerso locus sit alteri coniecturæ, dicíq; possit, ad similitudinem filij factum esse hominem, non item patris: ideò prospiciens, vt dixi, futuras à nonnullis tricas ipsam sanctam Trinitatem ad seipsam dixisse ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, vti ad totam conformatus intelligatur, nimirum mentaliter ineffabilem diuinitatis naturam: alij persuasione sapientiæ inflati hæc meras nugas putant, atque ex nimio stu-

ἡ μία καὶ ἄφραστος καὶ ἀπερινόητος τοῦ Θεοῦ φύσις· ἵνα μή τις ἐκ τῆς πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας, ἐφ' ἃ μὴ προσῆκε παρενηνεγμένος, κατ' εἰκόνα μὲν λέγοι καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἄνθρωπον πεποιῆσθαι, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῦ υἱοῦ. ἦν δ' ἄν που καὶ τὸ ἔμπαλιν ὑπονοεῖν εἰκὸς, καὶ φάναι μὲν καθ' ὁμοίωσιν τοῦ υἱοῦ, γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον, οὐ μὴν ἔτι καὶ τοῦ πατρὸς, προαναθρήσας, ὡς ἔφην, τὰς ἔσθ' ὅτε παρά τινων ἐσομένας εὑρεσιλογίας, αὐτὴν ἔφη τὴν ἁγίαν τριάδα πρὸς ἑαυτὴν εἰπεῖν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, ἵνα πρὸς ὅλην νενόηται μεμορφωμένος δηλονότι νοητῶς, τὴν ἀπόρρητον τῆς θεότητος φύσιν· οἱ δὲ καί τι δοκησισοφοῦντες ἄγαν ὕθλους εἶναί τινας οἴονται ταυτὶ, καὶ διὰ πλείστην ὅσην ἐμβρον-

τησίαν; ἀπρόσβλητον τῆς ἀληθείας ἔχοντες τὸ φῶς, ψευδωνύμοις τισὶ καὶ νόθοις θεοῖς, εἰπεῖν αὐτὸν ἴσως διατείνονται τὴν φωνήν· καί τοι πῶς οὐ προεννοεῖν ἄξιον ὡς οὐκ ἂν ὁ φύσει δημιουργὸς, τῆς ἑαυτοῦ δόξης καὶ ὑπεροχῆς τὸ ὑπερφερὲς ἀξίωμα τῇ τῶν γεννητῶν ἐχαρίζετο φύσει, καὶ οὔτι που φαμὲν βασκήναντα, πόθεν; ἀλλ' ὅτι τῶν πεποιημένων ἡ φύσις οὐκ ἂν ἀφίκοιτό ποτε πρὸς τὴν τῶν θείων ἀξιωμάτων ὑπεροχὴν οὐδ' ἂν οἶμαί τι καταπλουτήσειε, καὶ τοῦτο οὐσιωδῶς, ὅτι μάλιστα μόνῃ τε καὶ ἰδικῶς τῇ ἀφράστῳ φύσει προσπεφυκότων. ἔκτοπον δὲ καὶ ἑτέρως τὸ θεοῖς ἑτέροις εἰπεῖν οἴεσθαι τὸν τῶν ὅλων βασιλέα καὶ κύριον. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν.

pore refugum à ſe veritatis lumen habentes, ipſum fortè ad falſos & adulterinos deos iſta dixiſſe contendunt. atqui æquum erat iis venire in mentem nuſquam eſſe vt natura opifex & creator ſupremam ſuæ gloriæ & eminentiæ dignitatem, generatorum naturæ temerè impertiatur, non quòd inuidia tangatur, qui enim iſtud? ſed quia rerum creatarum natura, nuſquam ad diuinarum prærogatiuarum eminẽtiam pertingere poſſit, nec quoad ſubſtantiam ſaltem opibus iis diteſcere quæ propriè ſoli ac ineffabili naturæ competunt atque inhærent. aliàs quoque abſurdũ eſt exiſtimare vniuerſi regem & dominũ diis aliis dixiſſe, Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtram.

Quid enim ei euenerat incommodi vt adminiſtros ſibi ac veluti adiutores ad ſolam hominis fabricā aſſumeret, præſertim cùm ex tēpore reliquam omnē creaturā expediuiſſet, puta Angelos, poteſtates, principatus, dominationes, virtutes intellectiuas, cœlum, terram, ſolem & lunā, aſtra & lumē, atq; in ſummā quęcunque in cœlo & in terra ſunt: an enim aliquis hoc audeat dicere, quod imbecillitate aliqua affectus, nec ſufficientē ad id operis vim habens, aſſumit qui auxilientur: atqui hoc tantùm animo cōcipere, quî non extremę demētiæ piaculum fuerit? eſt enim omnipotens Deus ac per ſe perfectus & ſufficiens ad quidlibet, nihílque ſupra vires, & actionem eius. Quare omiſſis eiuſmodi nugis ad illud veniamus

τί γὰρ δὴ καὶ πεπονθὼς, συνεργάτας ὥσπερ καὶ συλλήπτορας οἱονεὶ, τινας ἐποιεῖτο, ἐπὶ μόνῃ τῇ τοῦ ἀνθρώπου κατασκευῇ καίτοι τὴν ἄλλην ἅπασαν κτίσιν ὑποσχεδιάσας, ἀγγέλους δὴ λέγω καὶ κυριότητας, ἀρχὰς, ἐξουσίας, δυνάμεις νοερὰς, οὐρανόν τε καὶ γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ἀστέρα καὶ φῶς, καὶ συλλήβδην ἅπαντα τά τε ἐν οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· ἆρα γὰρ ἐκεῖνο φαίη τις ἂν ὡς τὸ ἀναλκὶ παθὼν, ἢ γοῦν ἀπαρκοῦσαν οὐκ ἔχων ἐνέργειαν τὴν εἴς γε τουτὶ, συνεισδέχεται τοὺς ἐπικουρήσοντας· καίτοι πῶς οὐ τῆς ἐσχάτης ἀβελτηρίας, τὸ ἐπίκλημα γένοιτ' ἂν ὧδέ τὸ ποιεῖν ἑλέσθαι φρονεῖν; πανσθενὲς γὰρ τὸ θεῖον, αὐτοτελὲς πρὸς πᾶν ὁτιοῦν καὶ οὐδὲν ἀνήνυτον αὐτῷ. λῆρον δὴ οὖν τὸν ἔν γε τούτοις ἀφέντες,

ἐπ' ἐκεῖνο ἴωμεν, ὡς χρὴ
συνομολογεῖν ἐν ἁγίᾳ καὶ
ὁμοουσίῳ τριάδι, τὸ τῆς
ἀφράστου θεότητος νοεῖ-
σθαι πλήρωμα· μεμορ-
φώμεθα δὲ ἡμεῖς, πρὸς
τὴν ἀληθῆ καὶ ἀκριβεστά-
την εἰκόνα τοῦ πατρὸς,
τουτέστι πρὸς τὸν υἱὸν, καὶ
ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, τὸ
θεῖον αὐτοῦ κάλλος ἐνση-
μαίνεται, διὰ μετοχῆς τοῦ
ἁγίου πνεύματος. καὶ γάρ
ἐστιν ἐν ὑμῖν, ὡς αὐτὸς ὁ
υἱός. τὸ γὰρ πνεῦμα ἐστιν
ἀλήθεια κατὰ τὸ γεγραμ-
μένον. οὕτως ἡμᾶς ὁ πάν-
σοφος ἀληθῶς μεμυστα-
γώγηκε Μωϋσῆς, καὶ οὐχ
ἕτερά τινα παρ' αὐτὸν
πεφρονήκασιν οἱ μετ'
αὐτὸν γεγονότες ἅγιοι
προφῆται καὶ ἀπόστολοι καὶ
εὐαγγελισταί. εἷς καὶ ὁ
αὐτὸς ἐν πᾶσι τῆς θεολο-
γίας ὁρᾶται τρόπος, καὶ οὐκ
ἄν τις εὕροι κατά τι
γοῦν ὅλως ἀλλήλοις με-
μαχημένοις· θεοκλυτή-
σαντες γὰρ ἀληθῶς, τὰ ἐξ
ἑνὸς λαλοῦσι τοῦ ἁγίου

pro rato habendum in
ſancta & conſubſtantiali
Trinitate ineffabilis dei-
tatis intelligi plenitudi-
nem: nos verò confor-
mati ſumus ad veram &
accuratiſſimam Patris
imaginem, hoc eſt ad fi-
lium, & in noſtris ani-
mis diuina ipſius pulcri-
tudo cõſignatur per ſan-
cti ſpiritus participatio-
nem. Eſt enim in nobis
vt & ipſe filius: nam ſpi-
ritus veritas eſt, iuxtà id
quod ſcriptum eſt: ſic
nos ſapientiſſimus verè
inſtituit Moſes, à quo
diuerſa non ſenſerũt qui
fuêre poſtea ſancti Pro-
phetæ & Apoſtoli & E-
uangeliſtæ. Vnus idém-
que cernitur in omnib.
de ſcientia Dei modus,
neque quiſquam eos vl-
la in re inter ſe pugnan-
tes deprehenderit: nam
cùm Deum verè inuo-
carint, quæ loquuntur
omnia, ex vno ſpiritu

ſancto promanant, qua de re nec ſinit nos ambigere Dominus noſter perſpicuè inter ipſos dicens: Non eſtis vos qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri loquens in vobis. Perſuaſionem igitur, & fidem de Deo iam olim à ſanctis Patribus per manus nobis traditam minimè adulterinam habentes, ea gloriamur, neque iis qui è ſanguine Iſraël ſunt, tanquam ad illos pertinentem concedere ſolemus: longè quidem abeſt, cùm & nos in filiis Abrahæ computemur. Sumus enim per promiſſionem filij, quod & perſuadebit ſcribens Paulus: Non omnes qui ex Iſraël, ſunt Iſraël; nec quod vtiq. ſint ſemen Abrahã, ideò omnino ſint filij, ſed filij promiſſionis deputantur in ſemen.

πνεύματος, καὶ περὶ γε τούτο ἡμᾶς ἐνδοιάζειν οὐκ ἐᾷ, σαφέστατα λέγων ἐν αὐτοῖς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός· οὐχ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. τὴν τοίνυν αὔωθεν καὶ ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων καταβαίνουσαν εἰς ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ δόξαν, ἀπαράσημον ἔχοντες, ἐπ' αὐτῇ καυχώμεθα, καὶ οὐχὶ τοῖς ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ ὡς αὐτοῖς μᾶλλον προσήκουσαν παραχωρεῖν εἰθίσμεθα· πολλοῦ γε καὶ δεῖ, καταλογιζόμεθα δὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐν τέκνοις τοῦ Ἀβραάμ. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν οἱ κατ' ἐπαγγελίαν υἱοί· καὶ ἀναπείσει γράφων ὁ Παῦλος. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ, οὐδὲ ὅτι εἰσὶ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ, πάντως τέκνα, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα.

πλεῖστα μὲν οὖν ἕτερα τοῖς εἰρημένοις ἐπενεγκεῖν περί τε τῆς εὐαγοῦς ἡμῶν θρησκείας καὶ ἀμωμήτου δόξης, ἣν ἐπὶ τῷ πάντων κρατοῦντι Θεῷ πεποιήμεθα, χαλεπὸν οὐδέν· ἐπειδὴ δὲ καιροῖς τοῖς καθήκουσι τῶν θεωρημάτων ἕκαστα ἀπονέμειν ἡμᾶς ὁ λόγος ἀναπείθει τῆς εὐτεχνίας, ἐκεῖνά τέως παρεὶς, πειράσομαι μᾶλλον ἐπί γε τὸ δεῖν εἰπεῖν τὰ Ἑλλήνων, πολυπραγμονῆσαί τε τὰ παρ' αὐτοῖς, καὶ τῆς ἑκάστου δόξης ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν βάσανον. Ὀρφέα μὲν οὖν τὸν Οἰάγρου δεισιδαιμονέστατον φασὶ γενέσθαι τῶν ἁπάντων, καὶ φθάσαι μὲν τὴν Ὁμήρου ποίησιν, ἅτε δὴ καὶ ἐν χρόνοις ὄντα πρεσβύτερον, ᾠδὰς δὲ καὶ ὕμνους τοῖς ψευδωνύμοις ἐξυφῆναι θεοῖς, καὶ οὐκ ἀθαύμαστον ἐπὶ τούτῳ τὴν δόξαν ἑλεῖν, εἶτα τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων κατεγνωκότα,

Et plurima quidem alia supradictis addere de sancta nostra religione, & irreprehensa opinione quam de præpotente omnium Deo haufimus, nullius negotij fuerit: sed quia ordinis & artis ratio postulat, vti singulæ disquisitiones suis temporibus reseruentur, illis tantisper omissis ad Græcorum ritus expendendos, & opiniones in vnoquoque accuratè examinandas me conuertam. Orpheum quidem OEagrium ferunt omnium superstitiosissimum fuisse, & Homeri poëmata tanquam tempore antiquiorem præuenisse, hymnos & cantilenas falsis Diis composuisse, nec spernendam ex eo gloriam consecutum esse: deinde suis dogmatibus condemnatis,

eùm intellexiſſet ſe omiſſa via regiâ à recto tramite deerraſſe, in méliorem tranſijſſe partem, & mẽdacium veritate commutaſſe, ſicque de Deo locutum eſſe:

Loquar quibus fas eſt, fores occludite prophani,
Omnes ſimul: tu verò audi lucem ferentis fili Memoriæ,
Muſæ, dicam enim vera, neque te quæ antea
In pectoribus viſa ſunt, cara vita priuent.
In verbum verò diuinum intuens, huic immorare
Dirigens cordis intelligentiam capacem, rectè porrò ingredere
Semitam, ſolúmq. intuêre mundi regem.
Vnus eſt ex ſeipſo genitus, ab vno omnia nata ſunt,
Inque ipſis ipſe ſupereminet, neque quiſquam eum
Mortalium intuetur, omnes verò ille videt.

Et poſt alia rurſus:

συνιέντα τοῦ ὅτι μονονουχὶ τὴν ἁμαξιτὸν ἀφεὶς, ἐν ἐκβολῇ γέγονε τῆς εὐθείας ὁδοῦ, μεταφοιτῆσαι πρὸς τὰ βελτίω καὶ τοῦ ψεύδους ἀνθελέσθαι τὴν ἀλήθειαν, φάναι τε οὕτω περὶ Θεοῦ,

Φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστί, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβυλοι,
Πάντες ὁμῶς, σὺ δ' ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε Μνήμης,
Μουσαῖ', ἐξερέω γὰρ ἀληθέα, μηδέ σε τὰ πρὶν,
Ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρσῃ.
Εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρευε
Ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος· εὖ δ' ἐπίβαινε
Ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα,
Εἷς ἔς' αὐτογενὴς, ἑνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται.
Ἐν δ' αὐτὸς αὐτοῖς περιγίγνεται, οὐδέ τις αὐτὸν,
Εἰσοράᾳ θνητῶν, αὐτὸς δέ γε πάντας ὁρᾶται.

καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν.

Αὐτὸς γὰρ χάλκειον ἐς οὐρανὸν ἐστήρικται,
Χρυσέῳ ἐνὶ θρόνῳ, γαίη δ' ἐπὶ ποσσὶ βέβηκε.
Χεῖρα τε δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματα Ὠκεανοῖο
Πάντοθεν ἐκτέτακεν· περὶ γὰρ τρέμει οὔρεα μακρὰ,
Καὶ ποταμοὶ, πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.

ἕνα τοίνυν καὶ τοῦτον αὐτογέννητον, διὰ πάντων τε καὶ ἐπὶ πάντας ὀνομάζει Θεὸν, καὶ θρόνον μὲν αὐτῷ φησὶν εἶναι τὸν οὐρανὸν, κεῖσθαι γε μὴν ὑπὸ πόδας τὴν γῆν· τὸ ἀπεριόριστον εἶναι τούτῳ τῆς ἀκηράτου φύσεως, κατασημῆναι θέλων. καὶ τὸ διὰ πάντων ἥκειν αὐτὴν, καὶ πάντα πληροῦν, ὅτι δὲ τοῦ παντὸς περιδράττεται, ὑπεμφαίνειεν ἂν, τὸ καὶ αὐτοῖς τοῖς τοῦ Ὠκεανοῦ τέρμασι περιτετάσθαι τὴν χεῖρα, τρεμόντων καὶ ὀρῶν καὶ θαλάσσης,

Ipse in cœlo aheneo stabilis sedet
Super aureo solio, pedibus insilit terra,
Et manum dexteram ad fines Oceani
Vndique extendit, circùm tremunt alti montes
Et flumina, & profunditas cani ac splẽdidi maris.

Vnum igitur eúmque à se genitum per omnia & super omnes laudat Deum, & solium quidem ipsi ait esse cœlum, terram subiacere pedibus; volens opinor indicare, immortalem illam naturam nullis finibus esse circunscriptam, quod & per omnia vadat, & omnia impleat, quod omnia verò veluti pugillo concludat & contineat, innuere videtur, eo quod protenditur eius manus ad ipsos fines Oceani, montibus vnà cum mari,

denique vniuerſo terrarum orbe trementibus: vt enim ait diuina ſcriptura, Vniuerſa terra veritatem vocat, & cœlum ei benedicit, & omnia opera concutiuntur ac tremunt. Et Orphei quidem talia ſunt: cæterum Homerum poëtarũ pręſtãtiſſimum parum quis differre putet, ab iis qui ſaltant in ſcena, quos, qui ſpectaculis gaudent, aiunt, figuris & nutibus ſic rerum naturas repręſentare ac effingere ſolitos, vt tantũ non ipſas præſentes ſpectantium oculis ſubiicere videantur. Ille verò ſtuduit, virtutes & vitia & mundi partes, & ipſam elementorum naturã deorum habitu induere: nam & deos inter ſe apud Ilium quondam pugnaſſe ait, & qui cum quibus committerẽtur, apertè narrat.

καὶ ἁπαξαπλῶς τοῦ κόσμου παντός· ὡς γὰρ φησὶν ἡ θεόπνευστος γραφή· πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ, καὶ οὐρανὸς αὐτὴν εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σείεται καὶ τρέμει. τὰ μὲν οὖν Ὀρφέως ἐν τούτοις· Ὅμηρον δὲ τῶν ποιητῶν ἄριστον, φαίη ἄν οἶμαί τις ὀλίγῳ διενεγκεῖν, τῶν ἐν σκηναῖς ὀρχουμένων· τοὺς μὲν γὰρ φασὶν οἱ φιλοθεάμονες, σχήμασί τε καὶ νεύμασι, τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις εἰδοποιεῖν εἰωθότας, αὐτὰ δοκεῖν τοῖς ὁρῶσι μονονουχὶ παρόντα δεικνύειν τὰ πράγματα. ὁ δὲ μεμελέτηκε θεοποιεῖν ἀρετὰς, καὶ κακίας, καὶ τὰ κόσμου μέρη, καὶ αὐτὴν δὲ τῶν στοιχείων τὴν φύσιν καὶ γοῦν ἀντενηνέχθαι τοὺς θεοὺς ἀλλήλοις φησὶν ἐν Ἰλίῳ ποτὲ καὶ τινὲς τίσιν οἱ ἀντεξάγοντες, διαγορεύει σαφῶς.

Ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος
Ἵστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος, ἔχων ἰὰ πτερόεντα.
Ἄντα δ' ἐνυαλίοιο, θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη.
Ἥρῃ δ' ἀντέστη χρυσηλάκατος κελαδεινὴ
Ἄρτεμις ἰοχέαιρα κασιγνήτη Ἑκάτοιο,
Λητοῖ δ' ἀντέστη, σῶκος ἐριούνιος Ἑρμῆς·
Ἄντα δ' ἄρ' Ἡφαίστοιο μέγας ποταμὸς βαθυδίνης.

ἄθρει δὴ οὖν ἐν τούτοις καὶ μάλα σαφῶς, τὰς ἀρετὰς αὐτὸν, ταῖς κακίαις ἀντεγειρομένας τρόπον τινὰ καταδεῖξαι σπουδάζοντα. Ἄρεα μὲν γὰρ ὡς ἄφρονά τε καὶ μεμηνότα, καὶ πρός γε τούτῳ καὶ ἀλλοπρόσαλλον ἀποκαλεῖν ἔθος τοῖς Ἑλλήνων ποιηταῖς· Ἀθηνᾶν δὲ, κερδίστην τε καὶ ποικιλόμητιν. Λητὼ δὲ ὁμοίως τὴν λήθην ὑπονοεῖν·

Vtique enim contrà Neptunum regem
Stabat Phœbus Apollo habens sagittas volantes:
Contra verò Martem Dea cæsiis oculis Minerua;
Contra Iunonem stetit auream colum habẽs, sonora,
Diana sagittis gaudens, soror longè iaculantis Apollinis:
Latonæ verò contrà stetit fortè seruator valde vtilis Mercurius,
Et aduersus Vulcanum magnus fluuius latè vorticosus.

In his igitur animaduerte, illũ velle quodãmodo indicare virtutes cũ vitiis esse cõmissas: Martem enim mos est poëtis Græcis dementem & furiosum, & præterea hinc inde desultorium vocitare: Palladem verò acuratissimam & variis consiliis præditam. Latonam perinde ac obliuionem innuere,

at Mercurium vt memoriam atque orationem. Deinde & rerum naturam tangit, & elementorum inter se contentionem exponit, inquiens:

Vtique enim contra Neptunum regem
Stetit Phœbus Apollo habẽs sagittas volantes:
Iunoni opposita est auream colum habens sonora
Et aduersus Vulcanum magnus fluuius latè vorticosus.

Ibi enim mihi videtur dicere Neptunũ mare, & humidã substantiam, Apollinem verò solem, & Iunonem aërem, auream verò colum habẽtem & sonoram lunam, Vulcanum ignem, fluuium verò censēre loco frigidi. Sed etsi plurimum ille figmentis delectatus est, tamen nec veritatem prorsus ignorasse comperietur, dixit enim rursum,

Ερμῆν δὲ μνήμην καὶ λόγον. εἶτα φυσιολογίας ἅπτεται, καὶ τὴν τῶν στοιχείων διαφορὰν πρὸς ἄλληλα ἐξηγεῖται λέγων·

Ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος
Ἵστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα,
Ἥρη δ' ἀντέστη χρυσηλάκατος κελαδεινή.
Αὐτὰ δ' ἄρ' Ἡφαίστοιο μέγας ποταμὸς βαθυδίνης.

καὶ ἐνταῦθα γάρ μοι δοκεῖ, Ποσειδῶνα μὲν εἰπεῖν, τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, Ἀπόλλωνα δὲ τὸν ἥλιον, καὶ Ἥραν τὸν ἀέρα, χρυσηλάκατον δὲ κελαδεινὴν τὴν σελήνην, Ἥφαιστόν τε πῦρ, τὸν δέ γε ποταμὸν ὡς ἐν τάξει δέχεσθαι τοῦ ψυχροῦ. ἀλλ' εἰ καὶ πολὺ λίαν παρ' αὐτῷ τὸ φιλόμυθον, ἀλλ' οὐδὲ ἠγνοηκότα παντελῶς εὑρήσομεν τὴν ἀλήθειαν· ἔφη γάρ που πάλιν,

Οὐδ' εἴ μοι ὑποσταίη
Θεὸς αὐτὸς,
Γῆρας ἀποξύσας θήσειν
νέον ἡβώωντα.

οὐ γάρ που φησὶν, εἰ καὶ Θεῶν τις ὑπόσχοιτό μοι τοῦ μὲν γήρως τὴν ἀπεμπολὴν, παλινάγρετον δὲ τὴν νεότητα, τετήρηκε δὲ τὸ χρῆμα μόνῳ τῷ ἐπὶ πάντας Θεῷ, μόναις ἀνατιθεὶς ταῖς αὐτοῦ δυνάμεσι τὸ πάντα δύνασθαι κατορθοῦν ἀμογητὶ, καὶ τὰ ἐλπίδος ἐπέκεινα, καὶ λόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς. οὐδ' εἴ μοι, φησὶν, ὑποσταίη Θεὸς αὐτός· τὸ γάρ τοι Θεὸς αὐτὸς, οὐκ ἐφ' ἕνα τῶν ἐν μύθοις πεπλασμένων τινὰ, αὐτὸν δὲ δὴ μόνον κατασημαίνειεν ἂν, τὸν ἀληθῶς ὄντα Θεόν. ἀλλ' Ὁμήρῳ μὲν ὧδε φρονεῖν τε καὶ λέγειν ἐδόκει, ἴωμεν δὲ καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἤδη τοὺς σοβαροὺς καὶ κατωφρυωμένους, δοκησισοφίας τε δόξαν λα-

Neque si mihi promiserit
Deus ipse,
Deterso senio iuuenem pubescentem me effecturum.

Non enim dicit, etiam si deorũ aliquis promittat mihi senectutis liberationem & iuuentutis reuersionem, sed tantum istud reseruauit soli qui super omnes est Deo, vnis eius viribus videlicet attribuens: vt omnia possit, rectè ac sine labore perficere, etiam quæ suprà spem omnem & captum nostrum posita sunt. Non si mihi, inquit, promiserit Deus ipse: nam illud, Deus ipse, non ad aliquem fictitiorum deorum referri possit, sed verè existentem Deum potius significet. Verùm demus Homero sic visũ esse & sentire & loqui, pergamus & porrò iam ad ipsos arrogantes ac superciliosos sua opinione sapientes, magnum

inquam in Græcia nomen indeptos. Porphyrius ille qui amarulentis ſermonibus nos inſectatus, Chriſtianę religioni tantum non ſaltando illuſit, ſeptem illos vulgò dictos ſapientes hanc appellationem ex eiuſmodi cauſa traxiſſe ait, ſic enim in primo Philoſophicæ hiſtorię libro ſcribit, & cùm nouẽ eſſent, ſeptem vocatos eſſe ſapiẽtes ex hac occaſione. Cùm piſcator iactũ retis adoleſcẽtibus vendidiſſet, aureum tripodẽ in iactu inueniri contigit: verùm piſcatore cõtendente piſces, non aureum ſe tripodem vendidiſſe, contra adoleſcentibus tale repertum fortunę ſuę adſcribentibus, placuit eius rei arbitrium Deo permittere, qui cùm oraculum edidiſſet, dandum eſſe hunc tripodem ſapienti,

ὄντας οὐκ ἀγεννῆ, παρά γε τοῖς Ἑλλήνων παισί. Πορφύριος μὲν οὖν, ὁ πικρῶς ἡμῶν καταχέας λόγοις, καὶ τῆς Χριστιανῶν θρησκείας, μονονουχὶ καταρχούμενος, τοὺς ὠνομασμένους σοφοὺς, τὸν ἀριθμὸν ὄντας ἑπτὰ, τὴν τοιάνδε κλῆσιν ὑφ πάσαι φησὶν ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε, γράφει δὲ οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς φιλοσόφου ἱστορίας, ἐννέα δὲ ὄντων ἑπτὰ κληθῆναι σοφούς· ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ἁλιέως βόλον νεανίσκοις ἀποδομένου ἰχθύων, συνέβη χρυσοῦν τρίποδα ἐν τῷ βόλῳ εὑρεθῆναι· τοῦ δὲ ἁλιέως ἰχθῦς, ἀλλὰ μὴ τρίποδα πεπρακέναι λέγοντος καὶ τῶν νεανίσκων εἰς τὴν αὑτῶν τύχην ἀναφερόντων τὴν εὕρεσιν ἔδοξε τῷ Θεῷ τὴν κρίσιν ἐπιτρέψαι, τοῦ δὲ χρήσαντος διδόναι τὸν τρίποδα τῷ σοφῷ,

ἐν δὴ πρώτῳ ὁ τρίπους προσωνέχθη, ὁ δὲ πρὸς Βίαντα ἀπέπεμψεν ἐκεῖνον φάμενος εἶναι τὸν σοφόν· ὁ δὲ πρὸς ἕτερον πέμπει, κἀκεῖνος πρὸς ἄλλον, ἕως εἰς τοὺς ἑπτὰ τοῦ τρίποδος ἐκπεριαχθέντος, καὶ πάλιν ὑποστρέψαντος ἐπὶ τὸν πρῶτον, ἔδοξεν ἀναθεῖναι τῷ Θεῷ· τοῦτον γὰρ εἶναι πάντων τῶν σοφώτατον. ὁποῖαι τοίνυν αὐτῶν αἱ δόξαι γεγόνασιν, ἐπὶ καιροῦ λελέξεται πρὸς ἡμῶν. Θαλῆς μὲν οὖν ὁ Μιλήσιος νοῦν τοῦ κόσμου φησὶν εἶναι τὸν Θεόν. Δημόκριτος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, συμφέρεται μὲν κατά τι, προστιθέασι δέ τι καὶ ἕτερον. νοῦν μὲν γὰρ εἶναι τὸν Θεὸν ἰσχυρίζεται καὶ αὐτὸς, πλὴν ἐν πυρὶ σφαιροειδεῖ, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν. Ἀναξίμανδρος δὲ οἶμον ὥσπερ ἑτέραν ὁλοτρόπως ἰὼν, Θεὸν διορίζεται εἶναι, τοὺς ἀπείρους κόσμους,

primò Thaleti delatus eſt, qui ad Biantem illum remiſit, inquiens eum eſſe ſapientem, hic verò ad alium mittit, & rurſus ille ad alium, donec circumlatum ad ſeptem illos tripodem, atque ad primum veluti gyro reuerſum viſum eſt Deo conſecrare, vtpote omnium ſapientiſſimo. Sed quales eorum opiniones fuerint, ſuo tempore dicetur à nobis. Thales quidem Mileſius Deum ait mentem eſſe mundi. Democritus verò Abderites ei quodammodo aſſentitur, ſed & aliud adiicit: contendit enim & ipſe Deum eſſe mentem, verùm ipſam in ſphæra ignea eſſe videlicet mundi animam. Anaximander, porrò omnino alia via ingreſſus Deum definit eſſe, innumerabiles mundos,

quid ſibi velit incertum. Qui verò ſummum ac miraculo proximum ad expendendos conceptus acumen habet, Ariſtoteles inquam Stagirita, Platonis auditor, Deum appellat formam ſeparatam & vniuerſi ſphæram inſidere contendit: quique Stoici vocantur, Deum eſſe aiunt ignem artificialem, via quadam ad generationem mūdi progredientem: ſcripſerúntq. de his & Plutarchus & alij Græcorum lectiſſimi, illéq. audax aduerſus nos Porphyrius. Sed nunquid inter ſe diſſident coniectores potius veritatis quàm cognitores, cū tam variis opinionibus velut ebrij ferantur? quos oportuit ſi verè & ſine errore ſenſiſſent, nullo modo contrariis inter ſe ſententiis diſcrepare,

οὐκ οἶδ᾽ ὅτι λέγων. ὁ δὲ πλείστην ἔχων καὶ οὐκ ἔξω θαύματος εἰς βασάνους ἐννοιῶν τὴν δείνωσιν, τὸν Ἀριστοτέλη λέγω τὸν Σταγειρείτην, τὸν Πλάτωνος φοιτητὴν, εἶδος μὲν χωριστὸν ὀνομάζει τὸν Θεὸν, ἐπιβῆναι δὲ διατείνεται τῇ τοῦ παντὸς σφαίρᾳ· καὶ μὴν καὶ οἱ καλούμενοι στωϊκοὶ Θεὸν εἶναι φασὶ, πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμου· γεγράφασι δὲ περὶ τούτων, Πλούταρχός τε καὶ ἕτεροι τῶν παρ᾽ αὐτοῖς λογάδων, καὶ ὁ θρασὺς καθ᾽ ἡμῶν Πορφύριος. ἆρ᾽ οὖν οὐ διάφοροι μὲν ἀλλήλοις εἰσὶ, στοχασταὶ δὲ μᾶλλον, ἢ τῆς ἀληθείας διαγνώμονες; οἱ πολυτρόποις οὕτω δόξαις καταμεθύοντες καίτοι τοὺς ἀληθῶς τε καὶ ἀπλανῶς ἐγνωκότας, κατ᾽ οὐδένα τρόπον ταῖς ἀλλήλων ἐννοίαις ἐχρῆν ἀντιφέρεσθαι,

καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν ἔνεστιν ἰδεῖν. ἀλλ' ἐρεῖ πρὸς τοῦτο οἶμαί τις· τί οὖν ὦ τᾶν; οὐ γὰρ αἱρέσεις εἰσὶ πολλαὶ καὶ παρ' ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ κατασχίζονταί τινες, εἰς τὸ ἕτερά τε καὶ ἕτερα φρονεῖν τε καὶ λέγειν· ἀλλ' οἵ γε, ὦ βέλτιστε, φαίην ἂν τῶν ἱερῶν δογμάτων ἡμῖν, πρῶτοί τε καὶ ἐν ἀρχαῖς διδάσκαλοι γεγονότες ὁμολογοῦσιν ἀλλήλοις ἅπαντες, καὶ τοῖς πρώτοις συμβαίνουσιν οἱ διὰ μέσου καὶ τελευταῖοι. οὐ γὰρ ἕτερα μὲν ὁ Μωσῆς πεφρόνηκεν, οἱ δὲ μετ' αὐτὸν μαχόμενα τοῖς αὐτοῦ δεδιδάχασιν, ἀλλ' εἷς ὡς ἔφην παρὰ πάντων περὶ Θεοῦ λόγος μέχρι τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν. ἕνα γὰρ πάντες ὁμολογοῦσι τὸν ἐπὶ πάντας, καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσι Θεὸν, ἄναρχόν τε ἀΐδιον, ἀγέννητον,

quemadmodum in nobis ipsis videre licet. at opinor aliquis ad hæc dicturus est, Quid ergo amice? nunquid & multæ apud vos sunt hæreses ac schismata, ita vt alij alia & sentiant & loquantur: sed ego, inquam, ô egregie, qui nobis sacrorum dogmatum authores primi extiterunt, omnes inter se consentiunt, & medij vltimíque primis adstipulantur. Non enim alia sensit Moses, alia & pugnantia post eum docuerunt: sed vnus vt dixi ab omnibus de Deo sermo vsque ad sanctos Apostolos & Euangelistas fuit. Vnum enim omnes confitentur super omnes, per omnia, & in omnibus Deum, carentem principio, æternum & ingenitum,

vitam incorruptā & viuificantem, cœli & terræ omniúmque pariter quæ in eis ſunt factorem. Quòd ſi qui poſterorum non intellecta illorum doctrina à veritate aberrarunt, his potius quàm illis apud rectè ſentientes erroris crimen eſt impingendum. At ſuperſtitioſæ iſtorum nequitiæ inuentores, & impiorum dogmatum authores, an vllo pacto inter ſe opinionibus conuenerint, oſtendant, & ego ſilentium agam. Sin verò primi illi omnino inter ſe pugnantia tradidêre, quî non omnibus liquidò conſtabit, illos à ſemita quæ ad rectum ducit, in errorem prorſus deflexiſſe. Nam ſi cui inceſſerit cupiditas tenendæ rectæ germanæque de omnium principe Deo rationis, cedo,

ἄφθαρτον ζωὴν, καὶ ζωοποιὸν, οὐρανοῦ τε καὶ γῆς ποιητὴν, καὶ συλλήβδην, ἁπάντων τῶν ἐν αὐτοῖς. εἰ δὲ δή τινες, τῶν μετ' ἐκείνους, οὐ συνέντες τὰ αὐτῶν διημαρτήκασι τἀληθοῦς. οὐκ ἐκείνοις μᾶλλον, ἕψεται δὲ τούτοις κατά γε τὸν ὀρθῶς ἔχοντα λογισμὸν, ἡ τοῦ πεπλανῆσθαι γραφή. εἰ μὲν οὖν οἱ τῆς ἐνούσης αὐτοῖς ἀβελτηρείας εὑρεταὶ, καὶ τῶν ἀνοσίων δογμάτων καθηγηταὶ γεγονότες τῆς ἀλλήλων συνηνέχθησαν δόξαις, δεικνύτωσαν, καὶ πεπαύσομαι· εἰ δὲ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους, οἱ πρῶτοι διάφοροί τε εἰσὶ καὶ ἑτερογνώμονες, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς, ὡς ἔξω βαίνουσι τρίβου τῆς ἐπ' εὐθὺ, καὶ πεπλάνηνται. εἰ γὰρ δὴ βούλοιτό τις εὖ μάλα διαμαθεῖν τὸν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιβδήλως ἔχοντα λόγον, περὶ τοῦ πάντων ἐπέκεινα Θεοῦ,

τὴν τινὸς ἂν εἰσδέξεται δόξαν, καὶ οὐκ ἂν ἁμάρτοι σκοποῦ; Θαλῆς μὲν γὰρ καὶ Ἀναξίμανδρος, ἕτεροί τε, ὧν ἀρτίως διεμνημονεύσαμεν, εἰκῇ πεφλυαρηκότες ἁλοῖεν ἄν,* Πυθαγόρας δὲ καὶ Πλάτων διατετριφότες ἐν Αἰγύπτῳ καὶ πολλοῖς τοῖς αὐτόθι περιτυχόντες ἅτε δὴ φιλομαθεστάτω τε ὄντε καὶ φιλοσόφω, οὐκ ἠγνοησάτην τὴν Μωσέως ἀρετήν. ἦν γὰρ Αἰγυπτίοις τὰ κατ' αὐτὸν, οὐκ ἐν μετρίῳ θαύματι. ἐντεῦθεν οἶμαι τὸν περὶ Θεοῦ λόγον, οὐκ ἀκόμψως ἐκμεμαθηκότας ἐπιεικέστερόν πως παρὰ τοὺς ἄλλους, τὰ περὶ αὐτοῦ δοξάσαι, καὶ μὴν καὶ ἐλέσθαι φρονεῖν, εὑρήσομεν δὲ καὶ τῶν Ἀθήνησί τινας, τοῖς παρ' αὐτῶν εὖ ἔχειν ὑπειλημμένοις συνενηνεγμένους. οἶμαι δὲ δεῖν ἀξιῶσαι λόγου καὶ μνήμης, τὸν Αἰγύπτιον Ἑρμῆν,

cuius sententiam, vt non aberret à scopo, admittat? Thales enim & Anaximander, aliiq. quorum paulò ante meminimus frustrà nugati comperientur, Pythagoras verò & Plato in Ægypto commorati, & ibi multorum consuetudine vsi, vt quidem ambo discendi & inquirendi cupidissimi erant, Mosis virtutem quippe quæ apud Ægyptios non in mediocri erat admiratione, haud ignorarunt. Vnde & opinor eos rationem de Deo non ineleganter edoctos præter cæteros multo ęquius de eo sensisse. Quin & nonnullos Athenis philosophantium inueniemus his quę ab istis rectè cogitata viderentur, assensos esse. Nec indignus quidem est mentione Hermes Ægyptius

quem & ter maximum vocatum esse aiunt, cùm ab hominibus sui temporis coleretur, atque vt quibusdam placet, filio Iouis & Maiæ, fabulis prodito assimilaretur. Igitur Ægyptius iste Hermes, etsi sacerdos esset & idolorum fanis asslideret, eadem cum Mose, quamuis non purè nec absolutè, attamen ex parte sensisse ac vtilitatem ex eo cœpisse comperietur. Huius enim & meminit in suis Historiis is qui Athenis composuit illos qui Hermaïci nuncupantur quindecim libros. In primo enim ita de illo scribit, introduxit enim quendam sacerdotum dicentem. Vt ad similes progrediamur nunquid audis nostratem Hermetem Ægyptum

ὃν δὴ καὶ τρισμέγιστον ὀνομάσθαι φασὶ, τετιμηκότων αὐτὸν, τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καὶ καθά τισι δοκεῖ τῷ ἐκ Διὸς καὶ Μαίας, μυθολογουμένῳ γενέσθαι, παρεικαζόντων αὐτόν. οὗτος δὴ τοιγαροῦν ὁ κατ' Αἴγυπτον Ἑρμῆς, καίτοι τελεστὴς ὢν, καὶ τοῖς τῶν εἰδώλων τεμένεσι προσιζήσας ἀεὶ, πεφρονηκὼς εὑρίσκεται τὰ Μωσέως, εἰ καὶ μὴ εἰς ἅπαν ὀρθῶς καὶ ἀνεπιλήπτως· ἀλλ' οὖν ἐκ μέρους· ὠφέληται γὰρ καὶ αὐτὸς, πεποίηται δὲ καὶ τούτου μνήμην, ἐν ἰδίαις συγγραφαῖς, ὁ συντεθεικὼς Ἀθήνησι, τὰ ἐπίκλην Ἑρμαϊκὰ πεντεκαίδεκα βιβλία. γράφει δὲ οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ περὶ αὐτοῦ, εἰσκεκόμικε δέ τινα τῶν ἱερουργῶν λέγοντα· ἵν' οὖν ἔλθωμεν εἰς τὰς ὁμοίας, ἆρ' οὐχὶ καὶ τὸν ἡμέτερον Ἑρμῆν ἀκούεις, τὴν τε Αἴγυπτον εἰς λῆξιν

καὶ κλήρεις ἅπασαν τεμεῖν, σχοίνῳ τὰς ἀρούρας καταμετροῦντα, καὶ διώρυχας τμῆσαι ταῖς ἐπαρδεύσεσι, καὶ νόμους θεῖναι, καὶ τὰς χώρας ἀπ' αὐτῶν προσειπεῖν, καὶ καταστήσασθαι τὰς συναλλάξεις τῶν συμβολαίων, καὶ νεωστὶ φύσασθαι κατάλογον τῆς τῶν ἄστρων ἐπιτολῆς, καὶ βοτάνας τεμεῖν, καὶ πρός γε ἀριθμοὺς καὶ λογισμοὺς, καὶ γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν τε καὶ ἀστρολογίαν, καὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γραμματικὴν ἅπασαν εὑρόντα παραδοῦναι. ποιησώμεθα τοίνυν τῶν ἑκάστου δοξῶν τὴν ἀφήγησιν· μεμνήσομαι δὲ καὶ ἑτέρων, οὐκ ἀθαύμαστον παρ' αὐτοῖς ἐπὶ παιδείᾳ λαχόντων ὄνομα· χρῆναι δέ φημι τοὺς ἐντευξομένους φιλομαθέστατα μᾶλλον, ἢ γοῦν ἀψικόρως ἔχοντας, τοῖς γεγραμμένοις προσβαλεῖν.

vniuerſam in tractus & portiones diuiſiſſe, funiculo rura dimenſum eſſe, foſſas ad irrigationes duxiſſe, leges poſuiſſe, & regiones ab ipſis denominaſſe, conſtituiſſéque contractus ac conuentiones, nouiſſimè verò calendarium ortus ſyderum adinueniſſe, necnon herbas & numeros atque computationes, geometriam & aſtrologiam, aſtronomiámque & muſicam, deniq. totam grammaticam à ſe inuentã tradidiſſe. Ineamus itaque quandam opinionum vniuſcuiuſque enumerationem, ſimul meminerimus & aliorum qui apud illos propter doctrinã celebritate nominis & admiratione non caruerunt. ſed oportere exiſtimo eos qui hæc legent, ſtudio potius diſcendi quã faſtidio ad ſcripta noſtra accedere.

ait igitur Pythagoras, Deus vnus & ipse, non vt quidam suspicantur extrà mundi fabricam & administratione, sed in ipso totus, in toto circulo intuens omnes generationes, mixtura existens totius æui, & lumen eius facultatum ac operũ, principium omnium, in cœlo illuminator & omnium pater, mens & animatio omnium sphærarum, omnium motus. Ecce perspicuè dicit vnum esse vniuersi Deum, omniũ principium, operatorẽ facultatum, lumen, animam & vitam vniuersi, sphęrarúmque omnium motum: nihil enim à seipso mouetur, sed omnia ab eo deducta & motum à non esse ad esse sortita cernuntur. Porro Plato sic loquitur: Patrem & factorem huiusce vniuersi

Πυθαγόρας γοῦν φησίν, ὁ μὲν Θεός, εἷς, αὐτὸς δὲ οὐχ ὥστινες ὑπονοοῦσιν ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπισκοπῶν πάσας γενεάς, ἐστὶ κρᾶσις ὢν τῶν ὅλων αἰώνων, καὶ φῶς τῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ ἔργων, ἀρχὰ πάντων, ἐν οὐρανῷ φωστήρ, καὶ πάντων πατήρ, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῶν ὅλων κύκλων, πάντων κίνασις. ἰδοὺ δὴ σαφῶς, ἕνα τε εἶναι λέγει τὸν τῶν ὅλων Θεόν, καὶ πάντων ἀρχὴν ἐργάτην τε τῶν αὐτοῦ δυνάμεων, φωστῆρα καὶ ψύχωσιν, ἤτοι ζωοποίησιν τῶν ὅλων, καὶ κύκλων πάντων κίνησιν· αὐτοκίνητον γὰρ οὐδέν, παρῆκται δὲ τὰ πάντα παρ' αὐτοῦ, καὶ τὴν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι κίνησιν λαχόντα φαίνεται. ὁ δὲ Πλάτων ὧδέ πη φθέγγεται· τὸν καὶ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦδε τοῦ παντός,

εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἐξειπεῖν ἀδύνατον, ὀρθῶς δὴ μάλα, δόξα γὰρ κυρίου, κρύπτει λόγον κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ πᾶς περὶ αὐτοῦ λόγος, ἀσθενὴς, καὶ τῆς ἀξίας κατόπιν ἔρχεται. ἔστι γὰρ ἁπάσης ἐννοίας ἐπέκεινα, βλέπομεν δὲ δι' ἐσόπτρου, καὶ ἐν αἰνίγματι τὰ περὶ αὐτοῦ καθά φησιν ὁ πάνσοφος Παῦλος. Πορφύριος δέ φησιν ἐν βιβλίῳ τετάρτῳ φιλοσόφου ἱστορίας, δοξάσαι τε τὸν Πλάτωνα, καὶ μὴν καὶ φράσαι πάλιν περὶ ἑνὸς Θεοῦ, ὄνομα δὲ αὐτῷ μηδὲν ἐφαρμόττειν μηδὲ γνῶσιν ἀνθρωπίνην αὐτὸν καταλαβεῖν, τὰς δὲ λεγομένας προσηγορείας ἀπὸ τῶν ὑστέρων καταχρηστικῶς αὐτοῦ κατηγορεῖν. εἰ δὲ, ὅλως ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ὀνομάτων χρὴ τι τολμῆσαι λέγειν

inuenire arduum, & vbi inueneris apud omnes enuntiare suprà humanam actionem positum est, & rectè quidem: gloria enim Domini abscondit sermonem, iuxta id quod scriptum est, & omnis de illo sermo imbecillus atque infrà dignitatem; quippe cùm sit omni cogitatione maior, cernimus verò eum velut per speculum & ænigma vt ait D Paulus. Porphyrius verò libro 4. philosophicæ historiæ ait: Platonem de vno Deo & sensisse & locutum esse, nullum verò nomen ei conuenire, neque humanâ mentem eum capere, appellationibus quæ à posteriori dicuntur eum impropriè declarari quod si omnino ex nominibus quæ apud nos in vsu sunt aliquod audendum est de illo dicere,

magis vnius & boni appellatio est ipsi tribuenda. Illud enim ostendit simplicem ipsius naturã & propterea seipsa contentam, vt quæ nullo indigeat, non partibus, non substantia, non facultatibus non actibus, sed sit horum omnium causa, & bonum quoq. repræsentet, quod ab illo est quicquid bonum est, aliis pro virili proprietatem illius, si ita dicendũ est, imitantibus, ac per illam saluis & incolumib. Hermes porrò Trismegistus in hunc fermè modum ait: nimirum intelligere Deum esse difficile, exprimere verò suprà humanas vires positum, si quis etiam intelligere posset: nam quod est incorporeum corpore denotari nequit, nec perfectũ imperfecto comprehendi, & quod perpetuum est, non facilè cum breui duraturo coa-

περὶ αὐτοῦ μᾶλλον τὴν τοῦ ἑνὸς προσηγορίαν καὶ τὴν τἀγαθοῦ τακτέον ἐπ' αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ, ἐμφαίνει τὴν περὶ αὐτὸν ἁπλότητα καὶ διὰ τοῦτο αὐτάρκειαν. χρήζει γὰρ οὐδενὸς, οὐ μερῶν, οὐκ οὐσίας, οὐ δυνάμεων, οὐκ ἐνεργειῶν, ἀλλ' ἔστι πάντων τούτων αἴτιος, τἀγαθὸν δὲ παρίστησιν, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ, πᾶν ὅτι περ ἀγαθὸν, ἐστὶν, ἀπομιμουμένων κατὰ τὸ δύνατον, τῶν ἄλλων τὴν ἐκείνου χρὴ φάναι, ἰδιότητα καὶ δι' αὐτῆς σωζομένων. ὁ δέ γε τρισμέγιστος Ἑρμῆς οὕτω πως φησί· Θεὸν νοῆσαι μὲν χαλεπὸν φράσαι δὲ ἀδύνατον, εἰ καὶ νοῆσαι δυνατὸν, τὸ γὰρ ἀσώματον σώματι σημῆναι ἀδύνατον, καὶ τὸ τέλειον τῷ ἀτελεῖ καταλαμβάνεσθαι, οὐ δυνατὸν, καὶ τὸ ἀΐδιον τῷ ὀλιγοχρονίῳ συγγίνεσθαι δύ-

σκολον· τὸ μὲν γὰρ ἀεὶ ἐστι, τὸ δὲ παρέρχεται, καὶ τὸ μὲν ἀληθὲς ἐστι, τὸ δὲ ὑπὸ φαντασίας σκιάζεται. ὅσῳ οὖν τὸ ἀσθενέστερον τοῦ ἰσχυροτέρου, καὶ τὸ ἔλαττον τοῦ κρείττονος διέστηκε, τοσοῦτον τὸ θνητὸν τοῦ θείου καὶ ἀθανάτου. εἴ τις οὖν ἀσώματος ὀφθαλμὸς, ἐξερχέσθω τοῦ σώματος, ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ καλοῦ καὶ ἀναπτήτω, καὶ αἰωρηθήτω, μὴ σχῆμα, μὴ σῶμα, μὴ ἰδέας ζητῶν θεάσασθαι, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μᾶλλον τὸ τούτων ποιητικὸν, τὸ ἥσυχον, τὸ γαλήνιον, τὸ ἑδραῖον, τὸ ἄτρεπτον, τὸ αὐτὸ πάντα καὶ μόνον, τὸ ἓν τὸ αὐτὸ ἐξ ἑαυτοῦ, τὸ αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ, τὸ ἑαυτῷ ὅμοιον, ὃ μήτε ἄλλῳ ὅμοιον ἐστὶ, μήτε ἑαυτῷ ἀνόμοιον, καὶ πάλιν ὁ αὐτός. μηδὲν οὖν περὶ ἐκείνου πώποτε τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου ἀγαθοῦ ἐννοούμενος ἀδύνατον εἴπῃς· ἡ πᾶσα γὰρ δύναμις

lescit: nam hoc semper est, illud præterit, hoc verum, illud imaginatione adumbratur. Quãto igitur infirmius fortiori, & inferius præstantiori, tantò mortale à diuino & immortali distat. Quare si quis est oculus incorporeus, prodeat è corpore, atque ad contemplationem pulchri euolet ac euehatur, non figuram, non corpus, nec ideas cernere quærens, sed illud magis quod ista efficit, quietum, serenum, stabile, immutabile, ipsum omnia & solum, vnum idem ex seipso, idem in seipso, sibi ipsi simile quod nec alij simile, nec sibi ipsi dissimile, rursúsque idem. Nihil ergo vnquam de ipso vno & solo bono cogitans impossibile dicas: omnis enim potentia ipse est; neque

neque in aliquo ipſum eſſe conceperis, neque extra aliquem: cùm enim infinitus ſit, omnium eſt finis, & à nemine continetur, omnia continens. Quantum enim diſcrepant corporea ab incorporeis, genita ab ingenitis, neceſſitati ſubiecta à liberis & ſpontaneis, vel terrena à cœleſtibus, & corruptioni obnoxia ab æternis! non quòd aliud quidem ſui iuris ſit, aliud verò neceſſitati mancipatum. quæ porrò infra ſunt: imperfecta & corruptibilia cenſeas. quinetiam Sophocles ſic ait de Deo,

- in veritate vnus eſt Deus,
Qui cœlum fabricatus eſt, & terram magnam
Mariſq. ſpecioſum tumorem & ventorum vim:
Mortales verò multi, corde errantes,

αὐτὸς ἐστὶ, μηδὲ ἔν τινι αὐτὸν διανοηθῇς εἶναι, μηδὲ πάλιν κατ' ἐκτὸς τινὸς, αὐτὸς γὰρ ἀπέραντος ὢν, πάντων ἐστὶ πέρας, καὶ ὑπὸ μηδενὸς ἐμπεριεχόμενος, πάντα ἐμπεριέχει· ἐπεὶ τίς διαφορὰ ἐστὶ τῶν σωμάτων πρὸς τὸ ἀσώματον, καὶ τῶν θνητῶν πρὸς τὸ ἀγέννητον, καὶ τῶν ἀνάγκῃ ὑποκειμένων, πρὸς τὸ αὐτεξούσιον, ἢ τῶν ἐπιγείων πρὸς τὰ ἐπουράνια, καὶ τῶν φθαρτῶν πρὸς τὰ ἀΐδια· οὐχ ὅτι τὸ μὲν αὐτεξούσιόν ἐστι, τὸ δὲ ἀνάγκῃ ὑποκείμενον. τὰ δὲ κάτω ἀτελῆ ὄντα φθαρτά ἐστιν. ἀλλὰ μὴν καὶ Σοφοκλῆς οὕτω φησὶ περὶ Θεοῦ,

-- ἐν ταῖς ἀληθείαις,
εἷς ἐστὶ Θεὸς,
Ος οὐρανὸν ἔτευξε, καὶ γαῖαν μακρὰν
Πόντου τε χαροπὸν οἶδμα, καὶ ἀνέμων βίας.
Θνητοὶ δὲ πολλοὶ, καρδίῃ πλανώμενοι,

Ἱδρυσάμεθα πημάτων παραψυχάς.
Θεῶν ἀγάλματα, ἐκ λίθων τε καὶ ξύλων·
Ἢ χρυσοτεύκτων, ἢ ἐλεφαντίνων τύποις,
Θυσίας τε τούτοις, καὶ κενὰς πανηγύρεις.
Τεύχοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν

καὶ μέν τοι καὶ ὁ σοφώτατος Ξενοφῶν. ὁ γοῦν πάντα σείων, καὶ ἀτρεμίζων, ὥσπερ μέγας τίς καὶ δυνατὸς, φανερὸς, ὁποῖος δέ τις μορφὴν ἀφανὴς, οὔτε μὴν ὁ παμφανὴς δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐδὲ οὗτος ἔοικεν ὁρᾶν ἑαυτὸν ἐπιτρέπειν, ἀλλ᾽ ἤν τις ἀναιδῶς αὐτὸν θεάσηται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. εἷς μὲν οὖν ὅτι Θεὸς, κατὰ φύσιν τε καὶ ἀληθῶς ἐστὶ, παντὸς ἀνωτάτω νοῦ καὶ λόγου, ἀκατάληπτος, ἀνείδεος, ζωοποιὸς, καὶ πάντων ἀρχὴ, ἀγέννητος, ἄφθαρτος, δημιουργὸς τῶν

Ereximus ærumnarum consolationes
Deorum simulacra ex lapidibus & lignis,
Vel inauratas vel eboratas formas;
Et his sacrificia & vanas celebritates,
Facientes, sic pietatem colere existimamus.

Et quidẽ sapientissimus Xenophon. Ille omnia concutiens & stabilis manens, quòd magnus sit & potens, manifestũ, figura tamen incognitus, nec quidẽ is est qui videatur vndique conspicabilis esse sol, nec verò ipse videtur pati se conspici, sed si quis impudenter ipsum intueatur, orbatur visu. Quod igitur vnus sit Deus secundũ naturam, suprà omnem mentẽ, intellectũ & rationẽ, incõprehẽsus, figurę expers, viuific⁹, omniũ principiũ, ingenitus, incorruptus,

generationis vniuersi opifex, perspicuè testatum est tùm diuina scriptura, tùm poëtarum ac scriptorum gentilium voce. Quod verò & genitum ex ipso secundum naturam filium ipsius opificem verbum iidem cognouerunt, per ea quæ scripsêre appositis locis ostendam. Ait ergo Porphyrius lib. 4. philosophicæ historiæ, quod de bono in hunc modum Plato dixerit, ex hoc quandã hominibus imperceptibilẽ mẽtem factam esse, totam per se subsistentem, in qua verè sunt quæ sunt, & omnis entium substantia est. Quæ quidem & prima pulchra, & per se pulchra est, à se pulchritudinis speciem ducens: prodiit verò ante sæcula ab authore Deo emicans, per se genita, & sibi ipsi parens:

ὅλων, μεμαρτύρηται σαφῶς, παρά τε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς, καὶ διὰ φωνῆς τῶν παρ' αὐτοῖς ποιητῶν τε καὶ λογογράφων. ὅτι δὲ, τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν γεννηθέντα υἱὸν τὸν δημιουργὸν αὐτοῦ λόγον ἐγνώκασι καὶ αὐτοὶ, δι' ὧν γεγράφασιν ἐπιδείξομεν, παραθέντες τὰς περὶ τούτων χρήσεις. φησὶ γὰρ ὁ Πορφύριος ἐν τετάρτῳ βιβλίῳ φιλοσόφου ἱστορίας, ὡς εἰπόντος Πλάτωνος περὶ τοῦ ἀγαθοῦ οὕτως, ἀπὸ δὲ τούτου τρόπον τινὰ ἀνθρώποις ἀνεπινόητον νοῦν γενέσθαι τε ὅλων καὶ καθ' ἑαυτὸν ὑφεστῶτα, ἐν ᾧ δὴ τὰ ὄντως ὄντα, καὶ ἡ πᾶσα οὐσία τῶν ὄντων. ὃ δὴ καὶ πρώτως καλὸν καὶ αὐτοκαλὸν παρ' ἑαυτοῦ τὸ καλλονῆς ἔχον τὸ εἶδος, προῆλθε δὲ προαιώνιος ἀπ' αἰτίου τοῦ Θεοῦ ὡρμημένος αὐτογέννητος, ὢν καὶ αὐτοπάτωρ.

οὐ γὰρ ἐκείνου κινουμένου πρὸς γένεσιν τὴν τούτου, ἡ πρόοδος γέγονεν, ἀλλὰ τούτου παρελθόντος αὐτογόνος ἐκ Θεοῦ, παρελθόντος δὲ οὐκ ἀπ' ἀρχῆς τινὸς χρονικῆς, οὔπω γὰρ χρόνος ἦν, ἀλλ' οὐδὲ χρόνου γινομένου πρὸς αὐτόν ἐστι τί ὁ χρόνος· ἄχρονος γὰρ ἀεὶ καὶ μόνος αἰώνιος ὁ νοῦς. ὥσπερ δὲ ὁ πρῶτος καὶ μόνος ἀεὶ, κἂν ἀπ' αὐτοῦ γίνηται τὰ πάντα, τῷ μὴ τούτοις συναριθμεῖσθαι μηδὲ τὴν ἀξίαν αὐτῷ συγκατάττεσθαι δύνασθαι τῇ ἐκείνου ὑπάρξει. οὕτω καὶ ὁ νοῦς αἰώνιος μόνος καὶ ἀχρόνως ὑποστὰς, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ αὐτὸς χρόνος ἐστὶν ἐν ταυτότητι μένων τῆς ἑαυτοῦ αἰωνίας ὑποστάσεως. καὶ μὴν καὶ Ὀρφεὺς αὖθις οὕτω πού φησιν·

Οὐρανὸν ὁρκίζω σε Θεοῦ μεγάλου σοφὸν ἔργον

non enim illo mouente se ad generationẽ huius progressus fuit, sed hoc procedẽte per seipsa nascendo ex Deo, procedent. inquam à nullo princi io tẽporis, nondum enim tempus erat, sed neque facto tẽpore, ad ipsum aliquid est tẽpus, quippe mens illa semper expers temporis & sola perennis. Quemadmodum verò Deus primus & solus semper licet ab eo facta sint omnia, quod non illis adnumeretur, neque dignum quicquã eius existentiæ adgregari possit, sic & mens æterna, sola, & sine tempore subsistens & eorum quæ in tempore ipsum tempus est, in identitate manẽs suæ ipsius æternæ subsistentiæ. Et rursus Orpheus sic ait:

Adiuro te cœlum Dei magni sapiens opus:

Adiuro te vocem patris, quam primùm locutus est Quando mundum vniuersum suis fundauit cõsiliis. Vocẽ verò patris quam primùm elocutus est, vnigenitũ verbũ ipsius dicit, semper existens cum patre: nôn enim fuit tempus quo sine proprio verbo cogitari posset existens Deus & pater. In eodẽ verò vniuersi opificem Deũ esse demonstrauit. Hermes autem ter maximus sic de Deo pronuntiat: Sermo enim ipsius procedens omnino perfectus existens, & fœcundus & opifex atque in fœcundam aquæ naturam incidens eam prægnantem fecit. Idem rursus. Pyramis, inquit, supposita naturæ & mundo intellectuali, habet enim regnatorem superpositum opificem sermonem omnium Domini,

Αὐδὴν ὁρκίζω σε πατρὸς, ἣν φθέγξατο πρώτην, Ἡνίκα κόσμον ἅπαντα ἑαῖς στηρίξατο βουλαῖς. αὐδὴν δὲ πατρὸς, ἣν φθέγξατο πρώτην, τὸν μονογενῆ λόγον αὐτοῦ φησὶν, ἀεὶ συνυπάρχοντα τῷ πατρί· οὐ γὰρ ἦν χρόνος, ὅτε δίχα λόγου τοῦ ἰδίου, νοοῖτ' ἂν ὑπάρχων ὁ Θεὸς καὶ πατήρ. ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ τῶν ὅλων δημιουργὸν ἀπέφηνεν ὄντα Θεόν. ὁ δὲ τρισμέγιστος Ἑρμῆς, οὕτω φθέγγεται περὶ Θεοῦ. ὁ γὰρ λόγος αὐτοῦ προελθὼν παντέλειος ὢν, καὶ γόνιμος καὶ δημιουργὸς, ἐν γονίμῃ φύσει πεσὼν ἐπὶ γονίμῳ ὕδατι ἔγκυον τὸ ὕδωρ ἐποίησε. καὶ ὁ αὐτός· αὖθις ἡ οὖν πυραμὶς, φησὶν, ὑποκειμένη τῇ φύσει, καὶ τῷ νοερῷ κόσμῳ, ἔχει γὰρ ἄρχοντα ἐπικείμενον δημιουργὸν λόγον τοῦ πάντων δεσπότου,

ὃς μετ' ἐκεῖνον πρώτη δύναμις, ἀγέννητος, ἀπέραντος, ἐξ ἐκείνου προκύψασα, καὶ ἐπίκειται, καὶ ἄρχει τῶν δι' αὐτοῦ δημιουργηθέντων· ἔστι δὲ τοῦ παντελείου πρόγονος καὶ τέλειος, καὶ γόνιμος, καὶ γνήσιος υἱός. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ὡς ἐρομένου τινὸς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τεμενιτῶν, καὶ λέγοντος· διὰ τί δὲ, ὦ μέγιστε, ἀγαθὸς δαίμων, τούτῳ τῷ ὀνόματι ἐκλήθη ἀπὸ τοῦ πάντων κυρίου, φησὶ, καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἶπον, σὺ δὲ οὐ συνῆκας, φύσις τοῦ νοεροῦ αὐτοῦ λόγου, φύσις ἐστὶ γεννητική, τοῦτο ὥσπερ αὐτοῦ ἡ γέννησις, ἢ φύσις, ἢ ἔθος, ἢ ὃ θέλεις αὐτὸ καλεῖν, κάλει τοῦτο μόνον νοῶν, ὅτι τέλειός ἐστιν ἐν τελείῳ, καὶ ἀπὸ τελείου τέλεια ἀγαθὰ ἐργάζεται, καὶ δημιουργεῖ καὶ ζωοποιεῖ·

qui poſt illum eſt prima potentia, ingenitus, infinitus, ex illo proſpectans & ſuſperſtat & imperat omnibus ab eo formatis: eſt verò longè perfectiſſimi progenitus, perfectus, fœcundus & germanus legitimúſque filius. Rurſus idem tanquam interrogante quodam in Ægypto ſacerdote, ac dicente: quamobrem ô maxime bonus dæmon hoc nomine ab omnium domino nuncupatus eſt, ait & in ſuperioribus, inquit, dixi, tu verò non intellexiſti, natura huius intellectualis verbi, natura eſt ad generandum & operandũ apta hoc tanquã eius generatio, vel natura, vel mos, vel quocunque nomine voces licebit, id vnum duntaxat cogitãs quod perfectus eſt in perfecto, & à perfecto perfecta opera efficit atque fabricat ac viuificat:

vnde quia eius naturæ eſt, rectè eo modo nuncupatur. Idem lib. primo digreſſionum ad Tat, ſic de Deo pronuntiat: Creatoris verbum, ô fili, æternum, per ſe mouens, incrementi, minutionis, mutationis, corruptionis ſolum expers, ſemper ſibi ſimile, æquale & planum, ſtabile, compoſitum, vnum poſt prȩcognitum Deum exiſtens, ac per hoc vti opinor, patrem denotat. Quæ quidem ſufficiunt ad plenè demonſtrandum eos nonnullam quoque vnigeniti Dei verbi notitiam habuiſſe. Iam verò antedictis adiicienda ſunt de ſancto Spiritu ab iiſdem prolata. Porphyrius enim opinionem Platonis exponens, ait, Dei ſubſtantiam vſq. ad tres hypoſtaſes procedere,

ἐπειδὴ οὖν τοιαύτης ἔχεται φύσεως, καλῶς τοῦτο προσηγόρευται. καὶ ὁ αὐτὸς ἐν λόγῳ πρώτῳ τῶν πρὸς τὸν Τὰτ διεξοδικῶν, οὕτω λέγει περὶ Θεοῦ. Ὁ τοῦ δημιουργοῦ λόγος, ὦ τέκνον, ἀΐδιος, αὐτοκίνητος, ἀναυξὴς, ἀμείωτος, ἀμετάβλητος, ἄφθαρτος μόνος, ἀεὶ ἑαυτῷ ὅμοιος ἐστὶν, ἴσος δὲ καὶ ὁμαλὸς, εὐσταθὴς, εὔτακτος, εἷς ὢν ὁ μετὰ τὸν προεγνωσμένον Θεὸν, σημαίνει δὲ οἶμαι διά γε τουτουῒ, τὸν πατέρα. ἀπόχρη μὲν οὖν τουτὶ πρὸς ἐντελεστάτην ἀπόδειξιν τοῦ, ὅτι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ λόγον ἐννενοήκασι καὶ αὐτοί. δεῖν δὲ οἶμαι οἷς ἔφην προσεπενεγκεῖν, καὶ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος παρ᾽ αὐτῶν εἰρημένα. Πορφύριος γάρ φησι, Πλάτωνος ἐκτιθέμενος δόξαν, ἄχρι τριῶν ὑποστάσεων, τὴν τοῦ θείου προελθεῖν οὐσίαν,

<table>
<tr>
<td>εἶναι δὲ τὸν μὲν ἀνωτάτω Θεὸν τἀγαθόν· μετ᾽ αὐτὸν δὲ καὶ δεύτερον τὸν δημιουργόν, τρίτον δὲ καὶ τὴν τοῦ κόσμου ψυχήν. ἄχρι γὰρ ψυχῆς, τὴν θειότητα προελθεῖν. ἰδοὺ δὴ σαφῶς ἐν τούτοις ἄχρι τριῶν ὑποστάσεων τὴν τοῦ θείου προελθεῖν οὐσίαν ἰσχυρίζεται· εἷς μὲν γάρ ἐστιν ὁ τῶν ὅλων Θεός, κατευρύνεται δὲ ὥσπερ ἡ περὶ αὐτοῦ γνῶσις, εἰς ἁγίαν τε καὶ ὁμοούσιον τριάδα εἴς τε πατέρα φημὶ καὶ υἱόν, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ὃ καὶ ψυχὴν τοῦ κόσμου φησὶν ὁ Πλάτων· ζωοποιεῖ δὲ τὸ πνεῦμα, καὶ πρόεισιν ἐκ ζῶντος πατρὸς δι᾽ υἱοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. ἀληθεύει γὰρ λέγων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ ζωοποιοῦν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Πορφύριος περὶ Πλάτωνος.</td>
<td>esse verò supremum Deum optimum, post ipsum & alterum creatorem seu opificem, tertium porrò mundi animam, ad animam enim vsque diuinitatem extendi. Ecce in his manifestò vsque ad tres hypostases diuinam substãtiam procedere contendit: Vnus quippe est vniuersi Deus, extenditur verò tanquam ipsius notio, in sanctam & consubstantialem Trinitatem, in patrem, inquam, & filium & Spiritum sanctum, quem mundi animã vocat Plato: viuificat autẽ spiritus, & procedit ex viuente patre per filiũ, & in eo viuimus & mouemur & sumus. Verax est enim Dominus noster Iesus Christus dicẽs, Spiritus est qui viuificat. Et rursus idem Porphyrius de Platone.</td>
</tr>
</table>

Quare in arcanis de his obſcurè innuens, ac per ænigma loquẽs ait: Circa regẽ omnia ſunt, & illius cauſa omnia, & illud cauſa omnium pulchrorũ, ſecundum circa ſecunda, tertium circa tertia, tanquam omnib. circa tres deos exiſtentibus, ſed iam primò quidem circa omnium regem, ſecundo circa Deum ab illo, & tertio circa eum qui ab illo eſt. Declarauit autẽ & quã ex ſeipſis inuicem habẽt hypoſtaſin, incipereq. à rege & ſubinceſſionem & ſubmiſſionem earum poſt primum, cùm dicat, primò, ſecundò & tertiò, quodque ex vno omnia & per ipſum ſeruantur, ſpeculatus certè non vſquequaque omnia, ſed eodem modo quo qui Arium ſectantur, diuidit & ſupponit ſubiectas & ſubordinatas inter ſe ſubſiſtentias

διὸ ἐν ἀποῤῥήτοις περὶ τούτων αἰνιττόμενος φησὶ, περὶ τὸν βασιλέα πάντα ἐστὶ, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνο αἴτιον πάντων καλῶν, δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα, καὶ τρίτον περὶ τὰ τρίτα· ὡς γὰρ πάντων μὲν περὶ τοὺς τρεῖς ὄντων θεοὺς, ἀλλ' ἤδη πρώτως μὲν περὶ τὸν πάντων βασιλέα, δευτέρως δὲ, περὶ τὸν ἀπ' ἐκείνου Θεὸν, καὶ τρίτως περὶ τὸν ἀπὸ τούτου. δεδήλωκε δὲ ἐμφαίνων καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων ὑπόστασιν, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ὑπόβασιν καὶ ὕφεσιν τὴν μετὰ τὸ πρῶτον, διὰ τοῦ πρώτως καὶ δευτέρως, καὶ τρίτως εἰπεῖν, καὶ ὅτι ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα, καὶ δι' αὐτοῦ σώζεται· τεθεώρηκε μὲν οὐκ ὑγιῶς εἰσάπαν, ἀλλὰ τοῖς τὰ Ἀρείου πεφρονηκόσιν, ἐν ἴσῳ διαιρεῖ, καὶ ὑφίστησιν, ὑποκαθημένας τε ἀλλήλαις τὰς ὑποστάσεις

εἰσφέρει, καὶ τρεῖς οἴεται θεοὺς εἶναι, διῃρημένως τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα. πλὴν οὐκ ἠγνόηκεν ὁλοτρόπως τὸ ἀληθές. οἶμαι δ' αὖ, ὅτι κἂν ὑγιῶς ἔφη τε καὶ πεφρόνηκεν, ἐξήγγελκε δὲ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, τῆς περὶ Θεοῦ δόξης τὸ ἀρτίως ἔχον, εἰ μὴ τάχα που τὴν Ἀνύτου καὶ Μελίτου γραφὴν ἐδεδίει, καὶ τὸ Σωκράτους κώνειον. λέγει δὲ καὶ Ἑρμῆς ἐν λόγῳ τρίτῳ, τῷ πρὸς Ἀσκληπιὸν, Οὐ γὰρ ἐφικτόν ἐστιν εἰς ἀμυήτους τοιαῦτα μυστήρια παρέχεσθαι· ἀλλὰ τῷ νοῒ ἀκούσατε· ἓν μόνον ἦν φῶς νοερὸν, πρὸ φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἔστιν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινὸς, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἡ τούτου ἑνότης ἀεὶ ἐν ἑαυτῷ ὢν ἀεὶ τῷ ἑαυτοῦ νοῒ, καὶ φωτὶ καὶ πνεύματι πάντα περιέχει. καὶ μεθ' ἕτερα φησὶν,

inducens, & putat tres deos esse distinctè sanctã & consubstantialẽ Trinitatem. Neq. verò omnino veritatis ignarus fuit, quin potius existimo eum & sensurum & locuturum fuisse rectè, editurũ quoq. in vulgus palámq. facturum veras & germanas de DEO opiniones, nisi fortè Anyti & Meliti accusationem timuisset, atque Socratis cicutam. Ait etiam Hermes sermone tertio ad Asclepium: Fieri non potest vt in rudes & non initiatos hæc mysteria efferantur: sed mente audite: vna erat tantùm lux intellectualis ante lucẽ intellectualem, & est semper mens mentis clara & illustrans, nec aliud quidquam erat, quàm huius vnitas, semper in seipsa existens, semper sua ipsius mente, & luce, & spiritu omnia complectitur, & post alia dicit:

Intra hunc non Deus, non Angelus, non dæmon, non ſubſtantia quæpiam alia: omnium enim eſt Dominus, & pater & Deus, & fons & vita & poteſtas, & lux & mens & ſpiritus, & omnia in ipſo & ſub ipſo ſunt: mentem enim ex mente, vt ego quidem puto, appellat filium, & tanquam lumen de lumine, meminit & ſpiritus tanquam omnia continentis: neque verò Angelum, neque dæmonem, neque aliam vllam naturam vel ſubſtantiam ait extra eminentiam & poteſtatem Dei eſſe poſitam, ſed ſub ipſa omnia, & per ipſam eſſe determinata. Rurſus idem eodem ſermone tertio ad Aſclepium, tanquam aliquo de diuino ſpiritu interrogante, ſic ait, Niſi prouidentia quædam fuiſſet ſummi omnium domini, vt hunc

ἐκτὸς τούτου, οὐ Θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη· πάντων γάρ ἐστι κύριος, καὶ πατὴρ καὶ Θεὸς, καὶ πηγὴ καὶ ζωὴ καὶ δύναμις, καὶ φῶς καὶ νοῦς καὶ πνεῦμα, καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτόν ἐστι· νοῦν μὲν γὰρ ἐκ νοῦ, καθάπερ ἐγ' ᾦμαι, φησὶ τὸν υἱὸν, καὶ ὡς φῶς ἐκ φωτὸς, μέμνηται δὲ καὶ τοῦ πνεύματος ὡς πάντα περιέχοντος· οὔτε δὲ ἄγγελον, οὔτε δαίμονα, οὔτε μὴν ἑτέραν τινὰ φύσιν, ἢ οὐσίαν, ἔξω κεῖσθαι φησὶ τῆς θείας ὑπεροχῆς, ἤγουν ἐξουσίας· ἀλλ' ὑπ' αὐτῇ τὰ πάντα καὶ δι' αὐτὴν εἶναι διορίζεται. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τρίτῳ τῷ πρὸς Ἀσκληπιὸν, ὡς ἑρμηνεύοντος τινὸς, περὶ τοῦ θείου πνεύματός, φησὶν οὕτως, εἰ μὴ πρόνοιά τις ἦν τοῦ πάντων κυρίου, ὥστε με τὸν

λόγον τοῦτον ἀποκαλύψαι, οὐδὲ ὑμᾶς νῦν ἔρως τοιοῦτος κατεῖχεν, ἵνα περὶ τούτου ζητήσητε· νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἀκούετε· τούτου πνεύματος, οὗ πολλάκις προεῖπον, πάντα χρήζει, τὰ πάντα γὰρ κατ᾽ ἀξίαν, τὰ πάντα ζωοποιεῖ, καὶ τρέφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἁγίας πηγῆς ἐξήρτηται, ἐπικουροῦν πνεύματι καὶ ζωῆς ἅπασιν ἀεὶ ὑπάρχον, γόνιμον ἓν ὄν. οἶδεν οὖν αὐτὸ καὶ ὑπάρχον ἰδιοσυστάτως, καὶ τὰ πάντα ζωοποιοῦν, καὶ τρέφον καὶ ὡς ἐξ ἁγίας πηγῆς ἠρτημένον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός· πρόεισι γὰρ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, καὶ δι᾽ υἱοῦ χορηγεῖται τῇ κτίσει. πολυπραγμονήσαντες τοίνυν ὡς ἔνι τὰ παρ᾽ ἐκείνοις βιβλία, διαφανεστάτην πεποιήμεθα τὴν ἑκάστου δόξαν, ὡς ἂν εἰδεῖτε οἱ ἐντευξόμενοι, ὅτι πεπλάνηνται μὲν ἰδιογνωμονήσαντες,

sermonem aperire, neque vobis nunc incessisset de hoc sciscitandi cupiditas : nunc verò reliqua sermonis audite: huius spiritus de quo sæpè prædixi omnia indigent, omnia enim pro dignitate ferens viuificat & alit, & à sancto fonte promanat, adiuuans spiritu & vita, omnib. semper existens vitalis ac fœcũdus. Nouit ergo vnũ illum existentem propria subsistentia & omnia viuificantem atque alentem, velutíq. ex sancto fonte manantem Dei & patris : procedit enim ex ipso secũdum naturam, & per filium creationi subministratur. Quamobrẽ euolutis accuratè quatenus licuit istorum libris, vniuscuiusque opinionem clarè videndam proposuimus, vt qui hæc legent, nouerint,

multos ex Græcorum sapientib. propriæ opinioni innixos errasse, & diffidentes inter se sententias habuisse. Sunt verò ex iis Mosaïcorum sermonum haud expertes vt qui discendi causâ peregrè in Ægyptum vsque profecti sint, hi melius quodammodo quàm cæteri senserunt, ad veritatem quidem propius accedentes, sed non mẽtis oculum omnino purum & caligine vacuum lucidúmq. habuerunt, quos si quis strabos dixerit non vtique à ratione deerrabit. Quòd ergo Christianorum dogmata antiquiora sint, & superstitiosis Græcorum nugis extra comparationem veriora, vel lectissimorũ hominum testimoniis id comprobantibus, satis superque opinor hoc libro demonstratum est.

τῶν παρ' Ἕλλησιν σοφῶν οὐκ ὀλίγοι, καὶ ἀλλήλαις ἀντανισταμένας δόξας ἐσχήκασιν. εἰσὶ δὲ οἱ Μωσαϊκῶν οὐκ ἀμοιρήσαντες λόγων, διὰ τὸ μέχρις Αἰγύπτου φιλομαθείας χάριν παρελθεῖν, οὗτοι ἄμεινόν πως, ἢ οἱ λοιποὶ πεφρονήκασιν, ἐγγὺς μὲν γεγονότες τῆς ἀληθείας, οὐ μὴν ἀθόλωτον παντελῶς ἐσχηκότες τῆς διανοίας τὸν ὀφθαλμὸν, οὓς ἂν οἶμαί τις καὶ παραβλῶπας εἰπὼν, οὐκ ἂν τοῦ εἰκότος ἁμάρτοι λογισμοῦ. ὅτι τοίνυν καὶ πρεσβύτερα τὰ Χριστιανῶν, καὶ ἀληθείας ἔμπλεα καὶ τοῖς τῶν λογάδων ἐξειλεγμένοις, οὐκ ἔχειν ὑπειλημμένα, καὶ ἀσυγκρίτως ἐν ἀμείνοσι τῆς Ἑλλήνων τερθρείας, ἀποχρῶν οἶμαι διέδειξε λόγος.

PAVCA EMENDATA.

PAgina 2. in manuscript. τὸ αἰπιπετάχθαι φιλεῖν reposui τῷ.

Pag. 5. καταvεvηγμένοι, lege καταvεvυγμένοι.

Ibidem κατέτηξεν αὐτὴν τῷ πάντων ὑμῶν σωτῆρος repetendum est præuerbium κατὰ τῷ πάντων ὑμῶν σωτῆρος, licet verbum compositum præcedat.

Pap. 7. καταπλοῦν οἴονται, vera lectio : OEcolampadius perperam interpretatus est, despuendos putant, quasi legeretur καταπτύειν.

Ibidem εἰ καὶ μὴ εἰς ἅπαν ὑγιῶς ἰσχύσαιτε μόλις, deest aliqua particula.

Pag. 8. ὠτιάρτου δὲ τελευτήσαντος, OEcolampadius Arto pro Otiarte, & hic quædam omisit in textu Alexandri Polyhistoris, σάρους pro annis verisimile est hîc accipi, cuius vocis ignoratio OEcolampadium perpulit vt versum integrum inexplicitum præteriret, puto tamen peccari accentu, & scribendum σαρούς, vt sit vocabulum numeri cuiusdam: Hesychius σαρὸς ἀριθμός τις παρὰ Βαβυλωνίοις.

Ibidem, in textu Abydeni OEcolampadius præterit ista : decimo quinto die Desij mensis. Δέσιος est Iunius voce Macedonum.

Ibid. ἐπιόντι ὕων ἐκόπασε, &c. OEcolampad. in toto hoc loco valde hallucinatus est.

Ibid. ἐν σιππαρίοις, vox parum perspecta &

forte perperàm intrusa.

Ibid. τριάπλα ξύλων, &c. locus mutilus & corruptus.

Pag. 9. ἐν μόνῃ τῇ πρὸς ἀκτῖνα τῇ reposuimus γῇ.

Ibid. ἱερέπα putauit esse nomen proprium.

Ibid. in Chronico Eusebij non Europus, sed Europs Sicyoniorum rex legitur.

Pag. 10. locus corruptus; Atlantem Promethei modò filium, modò fratrem nuncupat.

Pag. 11. ἁρπαγὴν τῆς Ελένης, puto κόρης, & esse μνημονικὸν ἁμάρτημα quod sequentia euincunt non posse intelligi de Helena.

Ibidem, Tautanes legendum vt in Chronico Eusebij, non Tantanus.

Pag. 12. πλὴν τῶν φοινικῶν, lege φονικῶν, præterquam de homicidiis, quam lectionem confirmat Plutarchi locus in Solone.

Ibid. manuscript. habet ἐν ὄρεσι, fortasse legendum ἐν ὄρεις, vel ἐν μηδείοις in confiniis Persarum & Medorum.

Pag. 22. μελλησμοῦ an potius μελλησμοῦ absque cunctatione, non absque meditatione & conatu vt alij, parum tamen refert vtro modo legas.

Pag. 25. καταβαίνουσαν εἰς ἡμᾶς παρὰ Θεοῦ δόξαν, lege πεί.

Ibid. ἀπαρασημον ἔχοντες, deest negatio οὐκ.

Pag. 27. τῶν ἐν σκλωαῖς ἀρχουμένων, lego ὀρχουμένων.

D. NICOLAO MYRENSIVM EPISCOPO

HYMNVS I.

DEscende præpes nubibus Angele,
Et Nicolai pontificis decus,
Per cuncta terrarum, sonora
Ede tuba, populis remotis:
Quà se niuoso vertice Caucasus,
Quà se vel Atlas porrigit arduus,
Diffunde pastoris colendi
Facta sacro ferienda plectro:
Et tu, fauentem si nec Apollinem
Speres recusso desore barbito:
Mecum iuuentus euge crebris
Pontificem venerare votis:
Quem tu Camœnis, & studiis habes
Patrocinantem, numine dextero
Eius nouari sacra fas est,
In gelidam reuoluta brumam.
Author canendi, dux ego sum tibi:
Vulgus prophanum cede procul, procul,
Stupenda, musarum sacerdos
Aggredior, præeunte Phœbo.
Te præsul olim matris ab vbere
Bis abstinentem nutriit hebdomas,

Te sanctitati vagientem
Iam superûm rata sors vouebat.
Vt creuit ætas robore firmior,
Largus Deorum cultor es, & frequens:
Non quos inanes, ethnicorum
Vana superstitio colebat:
Sed quos recepit cœlitibus Deus
Interserendos, nomine martyrum:
Qui pro fide CHRISTI, *cruentam*
Sponte sua subiere mortem.
Mirata tantum Myrea plebs virum,
Mirata tantam Myrea plebs fidem,
Præfecit illic te regendo
Pontificem pia gens ouili:
Serò nec illam pœnituit suæ
Electionis, nec puduit tui:
Nam ciuium spes audiebas,
Præsidium, columen salúsque.
Solo piarum subsidio precum,
Et charitatis viribus vnicæ,
Te mira non raro patrantem
Obstupuit reuerenter orbis.
Per te rapaces Eumenidum manus
Fugêre plærique, & reuolubili
Ætate, treis Parcæ retentos
Voce tua doluere fusos,
Plærumque nimbis æquor inhorruit,
Æther tenebris, intonuit polus:
Vt nauita verò citatis
Auxilium petiêre votis:

Repente surgit blanda serenitas,
Alti coruscat lux Hyperionis,
Fluctus resederunt tumentes,
Et rapidi posuere venti.
Insuetus olim pauperiem pati
Quidam vetusto stemmate nobilis
Iamiámque lustris destinabat
Proh! teneras genitor puellas:
Sentis paratum, maxime pontifex,
Nefas, & auro pauperiem dato
Solaris, insano parenti
Virgineum redimens pudorem.
At non inanem pectore gloriam
Spirare suetus, pauperibus dabas
Stipem latenter, nec supino
Corda gerens tumefacta fastu.
Si cuncta certet vel Polyhymnia
Æquare docto pollice, quæ tibi
Sunt gesta quondam, cùm iuuenta
Mollis adhuc ageretur ætas:
Aut cùm colonis præsul es à tuis
Renuntiatus: deficient Deam
Vires canendo, digna nusquam
Plectra tuos referent honores.
Benigne præsul Socratici iuua.
Turbam Lycæi, dexter ades pia
Pater Iuuentæ, quæ quotannis
Ritè tuas venerantur aras.

HYMNVS II.

ANNVS *in canum rediit Decembrem,*
Et polum emensus radiante curru,
Admouet Titan iterata nostri
Festa parentis.

Seu per hibernos veniant rigores,
Seu per æstiuos redeant calores,
Danda patrono simul hoc, & illo
Tempore vota.

O quis audacis, super astra, pennæ,
Angelus tollet celeri volatu,
Spiritus nostros? dabit inque clara
Luce tueri.

Præsulis tanti memoranda facta,
Quæ noui semper recinant nepotes,
Vt sua victus Patareus aula
Cedat Apollo?

Credis infantem modò vagientem
Lacte materno sibi temperasse
Bis, suum donec stata finiisset
Hebdomas orbem?

Sæpe Neptuno quatiente terras
Atque ferrato pelagus tridente,
Hunc opem fractus medio poposcit
Nauita ponto:

Pro'inus iußi redsere venti
Ad suas arces, resident procellæ,
Sternitur fluctus, polus & serena
Luce refulget.
Adfuit præsul quoque liberalis,
Cùm fame insanus genitor premente,
Fœda tentaret male prostitutis
Lucra puellis.
Anne mactatos pueros silebo,
Barbarus sæuis homicida cultris
Quos trucidarat, laniata membris
Membra reuellens?
Ipse compagem reficit solutam
Oßium præsul, puerísque vitam
Reddit, vt CHRISTI *moueat prophanas*
Gloria gentes.
Audijt, mirum facinus, retractas
Faucibus lethi Patareus vmbras,
Præsulis sola prece, séque victum
Fassus Apollo est.

DE RVPELLAIDE
PAVLI THOMÆ.

IAM *plures Rupella dedit quàm Troia poëtas,*
Rupe sub hac, viuo fons Helicone salit:
Sed cunctos superans, docto spectanda paratu,
En tibi, Thaumantis filia, Musa venit.

EPITHALAMII fragmentum.

Hesperiæ extremæ custos, scopulosa Pyrene
Pande viam, medij lato discedite montes
Limite, quà nostrum gressus Hymenæus in orbem
Inferat, & geminas commutet fœdere nymphas.
Ille parat duplici reges coniungere nexu,
Altáque vicinis frustra diuortia terris
Attollit natura: dabunt iuga peruia tædæ
Mutuáque admotas sociabunt pignora gentes.
Iam seu permisti coëant Tarbellus & Astur,
Occiduísve procul de Gadibus hospes, & vna
Armoricus, seu conueniant hinc Neustrius, illinc
Cantaber, indigenas habitus atque ora putabunt
Cernere, nec variis alterna opprobria linguis
More canent, veterésve ardebunt rursus in iras
Tantus Hymen leniré animos vtrimque tumentes!
Anna venit, qualis nostrum formosior axem
Cum matutinis Aurora reuisit ab Indis.

METAMORPHOSEΩS GALLI fragmentum.

AT Mauors vinclis resolutus, canduit irâ,
Vlcisci Gallum properans, atque improbe, dixit,
Galle, soporatus nostros qui prodis amores,
Haud impunè feres: solita priuabere forma,
Nominis inque tui volucrem mutabere, nec te
Thoraces clypeique tegent, conóque micanti
Caßis, & auratos vmbo non euomet ignes:
Sed rostro tantùm leuibúsque armabere pennis,
Corpus, & ardentes surgent de vertice cristæ.
Tum quia segnitie captus, statione relictâ,
Ausus es, ô deses, molli indulgere quieti,
Præ reliquis animal somnos vigil oderis, ales
Excubitórque ferêris, erit custodia rerum
Tota gerenda tibi; seu tesqua & rura coloni,
Siue etiam clausas muris habitaueris vrbes,
Munus erit terno lucem prædicere cantu,
Et sua sopitas accîre ad pensa puellas.

Corrigenda.

PAgina 5. versu 15. scribe Epicuræ. p.16.v.2. scribe Romam. ibidem v.4. scribe miracula. pag.24.v.15. scribe vltima. p.25.v.26 scribe nec-opino. pag.34.v.21. pro ergo scribe ego. p.47.v.2. scribe cùm. pag.56.v.13. scribe Depluit. p.65.v.13. scribe aula. p.66.v.22. scribe latebris. pag.69.v.23 scribe acclinis. pag.96.v.11. scribe onerabántque. p.97.v.10 scribe Neu. p.101.v.25. scribe Fara. pag.104.v.3 scribe metata. pag 106. vers 15. scribe Sansthephanúsque. p.108.v.2. scribe Conque est tmesis pro locáque Confluentum. p.116. in titulo epigrammatis scribe de libro eius pro suo, quod est operarum & coactorum aliunde ista transferentium, mutata loci personæ & temporis ratione vt plurimùm, ita vt non eadem vtrobique maneat verborum constructio. Et norit lectorà festinātibus erratum non à nescientibus. videat etiam librum Bullengeri ante triginta annos excusum. p.127 in titulo epigrammatis scribe de eius præfatione pro sua vt supra. pag.134.v.16. scribe Mompenseriadum. p.160.v.14. scribe Αειαδνείοις. pag.234. linea 3. scribe aliquem optionem masculino genere non aliquam. p.236.l.8. scribe conditionis. p.260.l.16. pro Catone teste scribe Caleno teste.

Extraict du Priuilege.

PAr grace & priuilege du Roy il eſt permis à ROBERT SARA, Imprimeur & Libraire à Paris, d'imprimer ou faire imprimer les Œuures de M. NICOLAS BOVRBON, tant en Poëſies que Proſes & Verſions Latines: Et defenſes ſont faites à tous Imprimeurs & Libraires d'imprimer, vendre, ny diſtribuer d'autres que celles dudit SARA, ſur peine de confiſcation deſdit liures, & de cinq cens liures d'amende, à compter du iour & datte de l'impreſſion d'icelle iuſques au temps & terme de ſix ans finis & accomplis, comme plus amplement eſt declaré és lettres dudit Priuilege. Donné à Lyon le 9. iour de May, l'an de grace mil ſix cens trente, & de noſtre regne le vingtieſme.

Par le Roy en ſon Conſeil,

DE GYVES.

Acheué d'imprimer le 9. Aouſt, 1630.